

สยาม

ฉบับพิเศษ

มงคลวาร ๖๐ ปี พระธรรมปิฎก

ชื่อภาพ ดอกสาละ
เทคนิค ภาพสีน้ำมันบนผ้าใบ
ฝีมือ จักรพันธ์ โปษยกฤต
เขียนเมื่อ ๑๙ กันยายน ๒๕๓๗

เป็นสาละดอกแรกที่บานในเสถียรธรรมสถาน หลังจากที่ได้
ต้นมาปลูก ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุดได้นำดอกสาละแช่น้ำมาให้
ด้วยเกรงดอกไม้จะเหี่ยว จึงเขียนด้วยสีน้ำมันทันที

จักรพันธ์ โปษยกฤต

บอกเล่า

ท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎกเคยสอนว่า....

‘ชนเหล่าใดมีสันติภายในจิตใจและมีความสุขที่เป็นอิสระ ชนเหล่านั้นย่อมไม่ลุ่มหลงเอาทรัพย์และอำนาจเป็นเครื่องบำรุงบำเรอ เสริมความยิ่งใหญ่ของตน

หากเราหวังจะสถาปนาสันติภาพในโลกนี้ให้สำเร็จ เราจะ ต้องฝึกฝนพัฒนาตนเอง ให้สามารถประสบสันติสุขภายในและ ความสุขที่เป็นอิสระ ด้วยความหลุดพ้นจากความใฝ่ทะยานหาสิ่ง เสพบำเรอสุข ความใฝ่แสวงอำนาจ และบรรดาทิวฏฐิตีที่ก่อให้เกิด ความแก่งแย่งและแบ่งแยกทั้งหลาย’

คำสอนของท่านอาจารย์ ทำให้พวกเราระมัดระวังการใช้ชีวิต และทำหน้าที่ต่อเพื่อนมนุษย์อย่างไม่ส่งเสริมให้เกิดการแตกแยก

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์อย่างสูงที่ทำให้เราได้มีโอกาส แห่งการเรียนรู้ ได้พบเห็นสมณะที่สงบเย็น เป็นผู้นำทางจิต วิญญูณที่อาจหาญ และไม่นำพาให้พวกเราหลงทาง

แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด

สาวิกา ฌบพิเศษ มงคลวาร ๖๐ ปี พระธรรมปิฎก พิมพ์ครั้งที่ ๒ ๕,๐๐๐ เล่ม
เจ้าของ เสถียรธรรมสถาน ๒๔/๕ ซอยวัชรพล ถนนรามอินทรา ๕๕ ลาดพร้าว
กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐ โทร. ๕๐๙-๐๐๘๕, ๕๐๙-๒๒๓๗, ๕๑๐-๔๗๕๖ โทรสาร ๕๑๙-
๔๖๓๓ บรรณารักรักร พิภพ วิภาสประทีป กองบรรณารักรักร จัดสรรวิทยุ องค์สิงห์,
รัศมี มณีนิล, เตือนใจ ดีเทศน์, คันสนีย์ ศีตะบันย์ เมอลเลอร์ ผู้จัดทำ สำนักพิมพ์
สามสี ๘๑/๘ ถนนเพชรเกษม บางแค ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐ โทร. ๔๑๓-๒๖๙๒
ราคา ๙๙ บาท จัดจำหน่าย บริษัท แพลน บิคเน็ท จำกัด โทร. ๕๘๖-๙๕๕๕ **เพลท**
หจก.เลย์โปรเซส โทร. ๘๘๓-๐๓๖๐-๑ พิมพ์ บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด โทร. ๘๘๓-๐๔๑๗

สารบัญ

พุทธสาวิกา - พระนางมัลลิกา	๔
อุบาสิกาที่ทำให้คิดถึงการวิจัย	
หยุด - คิด	๑๑
เรื่องพิเศษ - เราจะกู้แผ่นดินกันอย่างไร	๑๒
สัมภาษณ์พิเศษ - ประทับใจ ในรอยจำ...พระธรรมปิฎก	๘๘
วาทะพุทธทาส	๑๔๑
วิถีแห่งชีวิต - พระธรรมปิฎก	๑๔๒
ชีวิตบนวิถีแห่งพุทธปัญญา	
ปากการับเชิญ - พระธรรมปิฎก	๑๘๒
พระผู้เป็นมงคลชีวิตแก่ผู้พบเห็น	
เล่าสู่กันฟัง - ตามรอยปราชญ์	๑๙๐
สา-ระ-ชัน	๒๐๒
ผู้หญิงใกล้วัด	๒๐๔
เพื่อนทุกข์	๒๑๐
ปฏิทินข่าว	๒๒๑

พระนางมัลลิกา

อุบาสิกาที่ทำให้คิดถึงการวิจัย

คุณูปการที่ได้รับและนำหน้ามาเป็นลำดับแรกในการเขียนคอลัมน์พุทธสาวิกา คือการได้ศึกษาค้นคว้าอันนำมาซึ่งความรู้ความเข้าใจในการศึกษาธรรมะมากยิ่งขึ้น

ดังเช่นปฐมประวัติของสตรีในพุทธกาลที่ขอนำเสนอในครั้งนี้คือ **พระนางมัลลิกา** ซึ่งเป็นพระธิดาของมัลลกะกษัตริย์ในเมืองกุสินารา เมื่อเติบโตใหญ่เข้าวัยสาวได้อภิเษกสมรสกับเจ้าชายพันทูละ ซึ่งเป็นพระโอรสของเจ้ามัลลกะอีกองค์หนึ่งในเมืองกุสินาราเช่นกัน และในวัยเด็กเคยได้ศึกษาศิลปวิทยาในสำนักเดียวกับปเสนทิกุมาร ซึ่งต่อมาได้ครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าปเสนทิแห่งแคว้นโกศล แต่เจ้าชายพันทูละโชคร้ายมิอาจได้แสดงศิลปวิทยาให้เหล่ามัลลกะกษัตริย์แห่งเมืองกุสินาราได้ทอดพระเนตรเนื่องจากถูกขัดขวางกั้นแก้ง จึงหนีไปพึ่งพระสหายร่วมอาจารย์คือพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งก็ทรงพอพระทัย และได้สถาปนาเจ้าชายพันทูละในตำแหน่งเสนาบดีรับราชการด้วยความซื่อสัตย์ขยันหมั่นเพียรตลอดมา

เจ้าชายพันทูละเสนาบดีได้อภิเษกสมรสและอยู่กับพระนางมัลลิกามาเป็นเวลานาน แต่ก็ยังไม่มียุตร อันเป็นเรื่องที่สังคมอินเดียให้ความสำคัญเนื่องจากมีความเชื่อว่า เมื่อบิดามารดาถึงแก่กรรม

บุตรจะเป็นผู้ทำพิธีส่งวิญญาณของบิดามารดาไปสู่สวรรค์ และเมื่อใดผู้หญิงที่เป็นภรรยาไม่มีบุตร สามีก็สามารถหาผู้หญิงอื่นมาเป็นภรรยาแทน

เจ้าชายพันทูละทรงคิดว่าพระนางมัลลิกาน่าจะเป็นหมั้นจึงดำริจะส่งพระนางกลับตระกูลเดิม พระนางมัลลิกาได้ทราบก็ทรงเสียพระทัยเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ขอผัดผ่อนว่า ก่อนจะกลับเมืองกุสินารา จะขอไปถวายบังคมพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ ณ วัดพระเชตุวันมหาวิหาร สักครั้งหนึ่ง

เมื่อพระนางมัลลิกากราบอยู่เบื้องพระพักตร์นั้น พระพุทธรูปองค์ทรงสังเกตเห็นใบหน้าที่ย่นหมองของพระนาง จึงทรงตรัสถามทุกข์สุข พระนางก็ทูลให้ฟังตามความเป็นจริงรวมถึงความตั้งใจที่จะกลับคืนสู่เมืองกุสินารา หากแต่พระพุทธรูปทรงกลับรับสั่งว่า ถ้าจะกลับเพราะไม่สามารถให้กำเนิดบุตรแก่สามี ไม่ต้องกลับก็ได้

พระนางมัลลิกาทรงน้อมรับและถือเป็นพรที่พระพุทธรูปทรงประทานให้ จึงกลับมาบอกพระสวามีซึ่งก็ดีใจยิ่งนัก และต่อมาพระนางมัลลิกาก็ทรงให้กำเนิดพระโอรสถึง ๑๖ ครั้ง แต่แต่ละครั้งเป็นแฝด ๒ คน พระนางและเจ้าชายพันทูละจึงมีพระโอรสทั้งสิ้น ๓๒ พระองค์ ซึ่งต่อมาเมื่อเจริญวัยได้เล่าเรียนศิลปวิทยากันทุกพระองค์

แม้ในด้านครอบครัว เจ้าชายพันทูละจะมีพระโอรสสมดังความปรารถนา หากแต่ในการรับราชการนั้นทรงทราบว่าเหล่าอำมาตย์ผู้นิยมนั้นมีความไม่ซื่อตรง พิพากษาคัดสินคดีความอย่างไม่เป็นธรรมทำให้ประชาชนเสียหาย จึงได้พิจารณาคดีนั้นเอง ประชาชนพากันแซ่ซ้องยินดี พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงมอบการวินิจฉัยคดีแก่เจ้าชายพันทูละ ทำให้ตุลาการผู้เสียผลประโยชน์ไม่พอใจ จึงหาทาง

ยุยงพระเจ้าปเสนทิโกศลว่าเจ้าชายพันทูละกำลังคิดการกบฏ ในครั้ง
แรกพระองค์ไม่ทรงเชื่อ เพราะเจ้าชายพันทูละนั้นเป็นทั้งพระสหาย
ร่วมอาจารย์และเป็นทั้งเสนาบดีที่มีความฉลาด รอบคอบ และ
ซื่อสัตย์จงรักภักดี แต่นานวันเข้าเมื่อได้รับฟังการเพ็ดทูลบ่อยครั้งเข้า
ก็เริ่มคลางแคลงพระทัย ในที่สุดก็หาอุบายมอบหมายให้เจ้าชายพัน
ทูละพร้อมพระโอรส ๓๒ พระองค์ไปปราบโจรที่ชายแดนอันห่างไกล
ในระหว่างทางให้กองทหารไปดักซุ่มฆ่าจนสิ้นพระชนม์ครบหมดทุก
พระองค์

ขณะนั้น...พระนางมัลลิกาอยู่ในเมืองได้นิมนต์พระอัครสาวก
ทั้งสองคือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะพร้อมพระภิกษุ ๕๐๐ รูป
ไปฉันภัตตาหารที่บ้าน เมื่อมีผู้นำสารมาแจ้งข่าวร้ายว่าพระสวามี
และพระโอรสถูกลอบปลงพระชนม์หมดสิ้น พระนางทราบเรื่องแล้วก็
ส่ำรวมจิตหักห้ามความโศกเศร้า เหน็บจดหมายไว้ที่เอวแล้วถวาย
ภัตตาหารต่อบรรดาพระภิกษุสงฆ์ราวกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น ขณะนั้น
เอง... สวามีใช้ก็ถือธาดาสไเหนยใสเข้ามา ทำธาดตคต่อหน้าพระสารีบุตร
พระสารีบุตรจึงกล่าวสอนว่า

“ของที่แตกนั้นเป็นธรรมดา เมื่อแตกแล้วไม่ควรคิดมาก”

พระนางมัลลิกาได้ฟังดังนั้นจึงนำจดหมายที่เหน็บเอวไว้ ออก
มาเรียนความต่อพระเถระว่า พระสวามีและพระโอรสทั้ง ๓๒ พระ
องค์สิ้นพระชนม์แล้ว และพระนางก็ยังไม่คิดอะไร เพราะฉะนั้นเพียง
แค่ธาดแตก พระนางก็มีได้นำมาใส่พระทัยให้เป็นทุกข์

พระสารีบุตรจึงสอนพระคาถาเพื่อให้พระนางมัลลิกาเข้าใจใน
ชีวิตว่าชีวิตของสัตว์โลกทั้งหลายนั้นไม่มีนิมิตหมาย คือไม่รู้ว่าจะ
ตายเมื่อใด ที่ใด หรือด้วยอาการอย่างไร ชีวิตนี้สั้นนัก เป็น

อยู่ลำบากและประกอบด้วยทุกข์

พระนางมัลลิกาทรงเรียกสะใภ้หม้ายทั้ง ๓๒ นางมาอบรม และให้โอวาทว่า ที่สามีของนางทั้งหลายสิ้นพระชนม์นั้นเป็นเพราะ วิชากรรมในอดีต ขอให้หักห้ามใจมิให้ทุกข์โศกและมีเมตตาธรรม อย่าได้อาฆาตพยาบาทผู้ที่เป็นต้นเหตุให้สามีของนางเหล่านั้นตาย

ส่วนพระเจ้าปเสนทิโกศลเมื่อวางแผนให้ทหารไปดักข่มลอบปลงพระชนม์เจ้าชายพันทูละและพระโอรสแล้ว ก็สั่งจากรุชมาสอดแนมความเคลื่อนไหวของพระนางมัลลิกาที่บ้าน เมื่อจากรุชนำความไปกราบทูลเรื่องที่พระนางมัลลิกาสอนบรรดาสะใภ้มิให้ผูกอาฆาตพยาบาทแก่ผู้เป็นต้นเหตุให้สามีของนางทั้งหลายตายไป พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงทรงเข้าพระทัยในความบริสุทธิ์ของเจ้าชายพันทูละและครอบครัว พร้อมกันนั้นก็ทรงสลดพระทัยที่หลงเชื่อคำเพ็ดทูลกับทั้งทรงซาบซึ้งในน้ำพระทัยของพระนางมัลลิกา จึงเสด็จไปปลอบพระทัยพระนางและทรงเอ่ยพระโอบอุ้มขอโทษในความผิดของพระองค์ และโปรดประทานพระราชานุญาตให้พระนางและสะใภ้ทั้ง ๓๒ นาง กลับคืนยังเมืองกุสินาราตามเดิม

เมื่อทุกคนได้อ่านมาจนถึงบรรทัดนี้ ไม่มีใครที่จะไม่ตั้งคำถามในใจตน และคำถามนั้นก็ต้องล้วนแตกต่างกันหลากหลายไปตามค่านิยมประสบการณ์ซึ่งเป็นผลจากการกล่อมเกลாதองสังคมที่แต่ละคนได้รับ คำถามเบื้องต้นอาจจะเป็น “เรื่องนี้มีจริงหรือ?” “วิชากรรมมีจริงหรือไม่?” “การถูกฆ่าแทบล้างตระกูลเช่นนี้เป็นผลวิชากรรมจริงหรือ?” “จะมีใครบ้างที่ทั้งลูกและสามีถูกฆ่าตายหมดแล้วจะไม่โกรธ?”

ท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้เขียนไว้ในหนังสือ การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศ

ไทย ถึงหลักการของพระพุทธศาสนาซึ่งมีพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า

ธรรมนั้นเราแสดงไว้โดยวิจย (วิจยโส เทสิโต ภิกขเว มยา
ธมฺโม)

ฟังวิจยธรรมโดยแยบคาย (โยนิโส วิจเณ ธมฺม)

จึงจะเห็นอรรถแจ้งชัดด้วยปัญญา (ปญญาตถ วิปสฺสติ)

กล่าวโดยความหมายตามลำดับก็คือ พุทธศาสนาเป็นศาสนา
แห่งการวิจย ในแง่ของผู้สอนก็สอนไปโดยที่เมื่อได้ความรู้มาโดยการ
วิจย แล้วก็นำมาสอนโดยวิธีวิจย โดยวิจย ‘ธรรม’ ซึ่งมีความหมาย
กว้างขวางอะไรก็เป็นธรรมได้ทั้งนั้น เพื่อให้เห็นอรรถ ก็คือเห็น
ความหมาย เห็นเนื้อหาทั้งหมดชัดแจ้งด้วยปัญญา

นอกจากนั้นท่านเจ้าคุณอาจารย์ยังได้เมตตาขยายความต่อ
ไปว่า การวิจย ในแง่ของ ความหมาย คือการค้นหาความจริง การ
ค้นหาสิ่งที่ดี สิ่งที่ต้องการ สิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นการค้นหาทางหรือ
วิธีการที่จะทำให้มันดี และหาวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ส่วนวิธีการนั้นไม่
ได้หมายเฉพาะระเบียบวิธีที่เป็นรูปธรรมภายนอกเท่านั้น แต่
ต้องเริ่มตั้งแต่วิธีคิด ถ้าไม่มีวิธีคิดที่ถูกต้องเป็นฐาน วิธีการ
ภายนอกก็เป็นเพียงส่วนประกอบที่อาจจะไม่ได้ผล และการวิจยเพื่อ
จะได้ความจริง ให้ได้สิ่งที่ดีและหาทางทำให้ดี พร้อมทั้งให้สำเร็จจะมี
ปัจจัยอย่างหนึ่งที่ช่วยหนุน คือความเชื่อที่เป็นฐาน เช่น ความเชื่อ
ในหลักการแห่งความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งทั้งหลาย การเชื่อใน
หลักการนี้จะเป็นแรงกระตุ้นให้หาความจริง เป็นความเชื่อในลักษณะ
ที่ส่งเสริมการพัฒนาแก้ปัญหา ดังนั้นการศึกษาจึงนำไปสู่ ปัญญา
โดยมนุษย์มักจะเรียนรู้จากการแก้ปัญหาจึงจะได้ปัญญา แต่ถ้าเมื่อ
ใดปัญญายังพัฒนาไม่เพียงพอ ถ้ามนุษย์จะไม่ดำเนินชีวิตโดยใช้

ความชอบใจ ไม่ชอบใจ (ค้นหา) เป็นเครื่องชี้นำ เขาก็จะใช้ความเชื่อ (ศรัทธา) เป็นเครื่องชี้นำ ความเชื่อนั้นอาจช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ต่างจากปัญญาที่ทำให้เข้าถึงความมั่นคงปลอดภัยจริง ๆ คนที่อยู่ด้วยศรัทธา จึงมีความสุขแบบปลอดภัยประโลมใจ ไร้วางใจต่อสิ่งอื่น ผากชีวิตและความสุขของตนไว้กับสิ่งนั้น ถือเป็นชีวิตที่ขึ้นต่อสิ่งอื่นภายนอก พึ่งตัวเองไม่ได้ ไม่เป็นอิสระ

ท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงในเรื่องของการศึกษา ปัญญา และการวิจัยไว้ดังนี้

“...เพราะฉะนั้น ปฏิบัติการสำคัญในการศึกษาก็คือทำอย่างไรจะให้เกิดปัญญา และในการที่จะทำให้เกิดปัญญานั้น สิ่งสำคัญก็คือการวิจัย ถ้าเราไม่มีการวิจัย คือการทำให้เกิดปัญญา ด้วยการรู้จักคิดพิจารณาค้นหาความจริง หาทางทำให้ดี ให้สำเร็จ ให้พ้นทุกข์ ให้แก้ปัญหาได้ การศึกษาจะก้าวไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น การศึกษาและการวิจัยจึงเป็นเรื่องของชีวิตประจำวัน เป็นหน้าที่ของชีวิต ไม่ใช่เพียงเรื่องที่จะมาจัดกันเป็นกิจการของสังคม หรือเป็นการวิจัยทางวิชาการต่าง ๆ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่จะต้องโยงมาจากรากฐานของการวิจัยในชีวิตประจำวันเลยทีเดียว...”

แม้มุมมองชีวิตของสตรีในครั้งพุทธกาลเช่นพระนางมัลลิกาจะไม่เข้าข่ายเหตุการณ์ที่ต้องเจอในชีวิตประจำวัน แต่ก็เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่สะท้อนว่า ‘ความรู้และความจริง’ นั้นสถิตอยู่อย่างไร อะไรเป็นประเด็นสำคัญที่ควรแก่การพิจารณา? ความรู้ที่ได้จะติดอยู่แค่เทคนิค หรือควรได้รับการวิเคราะห์คิดอย่างลึกซึ้งเพื่อแสวงหาสาระที่เป็นคุณูปการต่อชีวิต? ปัญหาหลากหลายที่ต่างตั้งขึ้นมาในใจของแต่

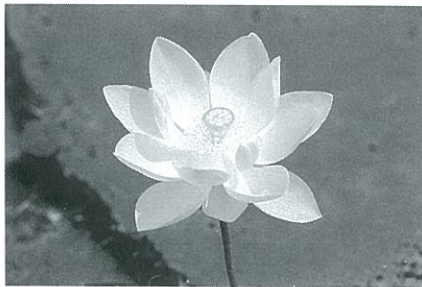
ละคนนั้นไม่มีคำตอบถูกผิด แต่ทำอย่างไรจะสามารถหาคำตอบที่สร้างแก่นสารให้กับตนเอง? เหล่านี้เป็นคำถามที่สามารถใช้การวิจัยเพื่อให้เกิดปัญญา ซึ่งจะได้รับคำตอบที่กระจ่างแจ้งในใจตน...

ณ วันนี้ ประวัติของพระนางมัลลิกายังคงดำรงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกเชิงประวัติศาสตร์ทั้งในรูปของเอกสารหรือการเล่าขานต่อกันมา แต่สิ่งที่พลวัตไปคือการศึกษาซึ่งแต่ละคนอาจมีมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย มุมมองนั้นไม่ว่าจะโต้แย้ง หรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน แต่ควรเป็นการค้นหาความจริงที่ดำเนินไปบนพื้นฐานของการใช้ปัญญา ดังที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ได้ยกหลักการทางพุทธศาสนา มากล่าวไว้ว่า “**ความเจริญของงามแห่งปัญญา (หรือการพัฒนาปัญญา) เป็นยอดสุดในบรรดาความเจริญของงามทั้งหลาย**”

จะขอใช้เวลาในตอนท้ายนี้สำรวจจิตใจสงบนิ่ง เพื่อน้อมระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนที่ดำรงอยู่อันเป็นองค์ความรู้ที่ประเสริฐสุด และพระสงฆ์ในที่นี่คือท่านเจ้าคุณอาจารย์ (พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตโต) ซึ่งสมควรได้รับการปฏิบัติบูชาในฐานะพระสุปฏิปันโน ครอบถ้วนองค์สามนี้ถือเสมือนเป็นประทีปส่องนำความสว่างไสวให้บังเกิดกับทุกชีวิตอันมิใช่ชีวิตที่มีติดบอด ไร้ทิศทาง...

ตรงกันข้าม กลับเป็นหนทางที่นำชีวิตไปสู่ดินแดนอันงดงามอย่างยิ่ง ดินแดนแห่งปัญญา เพื่อชีวิตที่ประเสริฐและดีงามเป็นอิสระ และไร้ซึ่งไซ้ตรวนหรือพันธนาการใด ๆ

ข้อมูล : ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ษฎุเสณ, สตรีในพุทธกาล, กรุงเทพฯ : ส่องศยาม, ๒๕๓๙.
พระ. การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : เกล็ดไทย, ๒๕๔๑.

โดดเดี่ยวแต่ไม่เดียวดาย
เป็นทางดำเนินสู่ความมีอิสรภาพที่ถาวร
นี่เองเป็นหนทางของบัณฑิต

รัญจวน อินทรกำแหง

เราจะกู้แผ่นดินกันอย่างไร

จนถึงวันนี้ไม่มีใครในประเทศปฏิเสธได้ว่า เราไม่มีความทุกข์ร่วมกันจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ที่เปรียบเสมือนเงื้อมเงาของ มัจจุราชในรูปอสรพิษ ที่บางคนดาวดินสิ้นใจทันทีเมื่อถูกงัด ใน ขณะที่บางคนรู้ว่าเงาร้ายนี้แผ่ตัว คืบคลานเข้ามาอย่างเงียบเชียบ และรอคอยโอกาสอยู่นานแล้ว ความร้ายแรงนั้นมีเพียงทำให้หลายคนสิ้นเนื้อประดาตัว หากแต่พิษได้ลามไปถึงความสิ้นอิสรภาพและ สูญเสียแผ่นดินอีกด้วย

ในท่ามกลางความร้าวรานใจเช่นนี้ 'เพชรเม็ดเยี่ยมเม็ดหนึ่งแห่ง กรุงรัตนโกสินทร์' ได้ฉายงานแสงแห่งปัญญาในการแสดงทัศนะที่ ชัดเจนเฉียบคมกับการวิเคราะห์โทษภัยปัญหานี้ ซึ่งชี้ชัดว่าปัญหาที่แท้จริงของสังคมไทย มิใช่วิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งยังเมตตาคลายทางออกที่ ตีบตันว่าวิกฤตจะกลับกลายเป็นวิวัฒนาการได้อย่างไร โดยเสนอองค์ความรู้ทางพุทธศาสนา นั่นคือเมื่อใดที่กัฏฐมระได้ เมื่อนั้นจะกู้แผ่นดินสำเร็จ

บรรยายภาคอันร่มรื่น ณ เสถียรธรรมสถานเนื่องในวิสาขบูชา ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๑ จึงเป็นประวัติศาสตร์อันสำคัญอีกหน้าหนึ่ง เมื่อพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้เมตตามาแสดงธรรมในใจภัย อันยิ่งใหญ่

‘เราจะกู้แผ่นดินกันอย่างไร?’

พระพุทธเจ้าประกาศอิสรภาพให้มวลมนุษย

ความหมายของวันวิสาขบูชาโดยสัมพันธ์กับวันสำคัญอื่นๆ

วันวิสาขบูชามีความหมายอย่างไร? สำหรับที่ประชุมนี้คงไม่จำเป็นจะต้องอธิบายให้ละเอียดลออ เพราะว่าเป็นผู้ที่มีศรัทธา มีความรู้ความเข้าใจอยู่พอสมควรแล้ว

เราทราบกันดีว่า วันวิสาขบูชา นั้น เป็นวันที่เรามาประกอบกรบุญ เพื่อระลึกถึงพระคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมศาสดา ในโอกาสแห่งวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพานของพระองค์

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการประสูติก็ตาม ตรัสรู้ก็ตาม ปรินิพพานก็ตาม นั้น อย่างที่กล่าวเบื้องต้นแล้วว่าคงไม่จำเป็นจะต้องมาทบทวนกันในที่นี้ แต่สาระสำคัญของวันวิสาขบูชา นั้น ก็เพื่อให้เราได้ประโยชน์ คือให้ประโยชน์เกิดขึ้น ทั้งแก่ตัวเรา คือชีวิตของเรา และแก่สังคมของเรา

การที่เรานูชาพระพุทธเจ้า ความจริงเราไม่ได้ทำเพื่อพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็คงไม่ทรงต้องการประโยชน์อะไรจากพวกเรา แต่การที่เรานูชา นี้ ประโยชน์ก็เกิดแก่ตัวของพวกเราเอง ถ้าเรารู้ความหมายรู้เหตุรู้ผลในการบูชา รู้ว่าประโยชน์อะไรที่เราควรจะได้ และรู้ว่าเราควรจะทำอย่างไร ก็จะได้ประโยชน์มาก เพราะฉะนั้น การ

บูชาที่จะมีผลก็คือการบูชาที่เกิดจากความรักรู้ความเข้าใจ

วิชาขุขานัน พุดสั้น ๆ ว่ามีความหมายหลายอย่าง บางที่เราบอกว่า วันวิชาขุขานันเป็นวันพระพุทธเจ้า ทั้งนี้โดยเทียบกับวันอื่นกล่าวคือ ในบรรดาวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เราประกอบพิธีบูชากันในรอบปีนั้น เราถือว่า วันวิชาขุขานัน นี้ เป็น วันพระพุทธเจ้า เพราะเป็นวันที่เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนพระองค์ของพระพุทธเจ้า คือ การประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน

วันมาฆบูชา เราบอกว่าเป็น วันพระธรรม เพราะเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมที่เรียกกันว่า เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือไม่ทำชั่ว ทำดี และทำใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งเราถือว่าเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา รวมอยู่ในโอวาทปาฏิโมกข์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักนี้ในวันมาฆบูชา ก็คือแสดงหัวใจของธรรม เราก็เลยเรียกวันมาฆบูชาว่าวันพระธรรม

ส่วน วันอาสาฬหบูชา นั้น เราบอกว่าเป็น วันพระสงฆ์ เพราะเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงเริ่มประกาศพระศาสนา โดยทรงแสดงปฐมเทศนาและในบรรดาผู้ที่ได้ฟังในวันนั้นก็มียานหนึ่งที่ได้บรรลุธรรมได้เป็นปฐมสาวก คือเป็นสาวกองค์แรก เท่ากับเกิดมีพระสงฆ์ขึ้นมา เราจึงเรียกว่าเป็นวันพระสงฆ์ ที่ว่านี่ก็เป็นความหมายอย่างหนึ่ง

ถ้าพุดให้สั้นกว่านั้น อาจะบอกว่า วันวิชาขุขานันเป็นวันพระพุทธเจ้า โดยมีความหมายว่าเป็นวันปลุกใจชาวพุทธ และปลุกจิตชาวโลก เพราะคำว่า ‘พุทธะ’ หรือ พระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้ตื่น ตื่นก็โยงไปถึงรู้ แล้วก็เบิกบาน คำสำคัญก็คือตื่น ซึ่งหมายความว่าตื่นจากหลับ และตื่นจากความหลงไหล พ้นจากอวิชชา พ้นจากโมหะ

เมื่อพระพุทธเจ้าตื่น พวกเราชาวโลกหรือสรรพสัตว์ทั้งหลายยัง

ไมตื่น ยังหลับใหลอยู่เป็นจำนวนมาก พระองค์จึงมาปลุกให้ตื่นเพื่อ
จะได้เป็นพุทธะด้วย เพราะฉะนั้นวันพระพุทธเจ้าจึงมีความหมายว่า
เป็นวันที่โลกบังเกิดมีท่านผู้ที่จะมาปลุกให้คนทั้งหลายตื่นขึ้นจาก
ความหลับใหลด้วยกิเลส มีโมหะ เป็นต้น

สภาพของมนุษย์ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะประกาศอิสรภาพ

อีกอย่างหนึ่ง เราอาจจะเรียกวันวิสาขบูชาว่าเป็นวันประกาศ
อิสรภาพของมนุษย์ อันนี้มีความหมายพิเศษ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้อง
อธิบายยืดยาว ที่จริงเหตุการณ์แห่งการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน
ของพระพุทธเจ้านั้น แต่ละอย่างมีความหมายทั้งสิ้น

ในการประสูตินั้นมีพุทธพจน์กำกับอยู่ ท่านกล่าวว่าพระพุทธเจ้าเมื่อประสูติได้ตรัสพระวาทะ ที่เรียกเป็นภาษาบาลีว่า อาสภิวาจา (วาจาอาจหาญ) ว่า *อคฺโคหมสมฺมิ โลกสฺส, เสฏฺโฆหมสมฺมิ โลกสฺส, เสฏฺโฆหมสมฺมิ โลกสฺส* แปลว่า เราเป็นผู้เลิศแห่งโลก เราเป็นที่ใหญ่แห่งโลก เราเป็นผู้ประเสริฐแห่งโลก เมื่อได้ยินคำนี้บางคนอาจจะมองว่าทำไมพระพุทธเจ้ามาอวดอ้างพระองค์ จะต้องเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้ เป็นการตรัสในฐานะที่ทรงเป็นตัวแทนของมนุษย์ แต่ไม่ใช่มนุษย์ทั่วไป ในที่นี้หมายถึงมนุษย์ที่พัฒนาตนดีแล้ว

เมื่อมนุษย์พัฒนาตนสมบูรณ์แล้ว ด้วยศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองนี้ มนุษย์ก็จะกลายเป็นผู้ประเสริฐ มนุษย์ที่เคยหวังพึ่งอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออิทธิฤทธิ์ที่ดลบันดาลภายนอก ก็กลายเป็นผู้มีอิสรภาพ

เรื่องนี้ตรัสโดยสัมพันธ์กับสภาพของสังคมอินเดียโบราณ ซึ่งเป็นสังคมที่พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้น หรือพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ลองหันไปดูสังคมอินเดียโบราณ และแม้แต่ไม่โบราณ คือปัจจุบันนี้เอง ซึ่งอาจจะโยงมาถึงประเทศไทยด้วย ผู้คนทั้งหลายนั้น อยากจะดำเนินชีวิตที่ดี อยากจะมีความสุข อยากจะพ้นทุกข์พ้นภัย อยากจะได้สิ่งที่หวังที่ต้องการ เมื่อเรามีความปรารถนาอย่างนี้ เขามองไปที่ไหน เขามักจะมองออกไปข้างนอกว่าจะมีใครมาช่วยเรา โดยเฉพาะก็เชื่อว่ามีเทพเจ้าเป็นต้น ที่มีอำนาจดลบันดาล ชีวิตของเราจะเป็นอย่างไรก็แล้วแต่การดลบันดาลของท่าน เราต้องฝากโชคชะตาไว้กับเทพเจ้าเป็นต้นเหล่านั้น ที่มีอำนาจยิ่งใหญ่เหนือธรรมชาติ

เมื่อเชื่ออย่างนี้ คนอินเดียสมัยโบราณก็ต้องหาวิธีที่จะให้เทพเจ้าผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลนั้นมาช่วยเหลือ จึงได้ประดิ-

ประดอยวิธีที่จะเอาอกเอาใจเทพเจ้า ที่เรียกกันว่าการเซ่นสรวงบูชา การประดิษฐ์ตกแต่งคิดหาวิธีเอาอกเอาใจเทพเจ้านี้ ได้พัฒนามาเป็น สิ่งที่เราเรียกว่าการบูชาัญญ ไม่ว่าที่ไหนในสมัยโบราณ ถ้าจะเอาใจ เทพเจ้าก็มาลงที่การบูชาัญญ

แต่การเอาอกเอาใจเทพเจ้าที่เราไม่รู้ว่าคุณต้องการอะไร ชอบ อะไร ไม่ชอบอะไรนั้น เอาใจลำบากมาก เราจึงต้องคิดเอาเอง คิดไป คิดมาก็พยายามปรุงแต่งวิธีจนกระทั่งยิ่งใหญ่มาก คิดว่าเทพเจ้าท่าน มีอำนาจมาก บางองค์ก็ดุ คงชอบชีวิต ก็เลยเอาสัตว์มาฆ่าบูชาัญญ ถ้าแค่เรื่องเปิด เรื่องใกล้ ก็คงง่าย แต่ต่อมาก็เอาวัว เอาแกะ เอาแพะ มาบูชาัญญ แล้วก็ต้องทำเป็นการใหญ่ทีละมาก ๆ เช่น วัว ๕๐๐ แพะ ๕๐๐ แกะ ๕๐๐ เวลาผ่านไปคิดว่าเท่านี้เทวดาคงยังไม่พอใจ เทพเจ้าบางองค์อาจจะพอใจชีวิตคน ก็เลยเอาคนมาฆ่าบูชาัญญ อย่างเจ้าแม่กาลี ก็ต้องเอาหญิงสาวพรหมจารีมาฆ่าบูชาัญญ

การเอาอกเอาใจเทพเจ้าและอำนาจที่เรามองไม่เห็น ที่เราไม่รู้ ใจอย่างนี้ จะเป็นเรื่องที่ไม่มีที่สิ้นสุด ให้มองได้เลยว่า ไม่ว่าใครถ้าอยู่ใน ใญ่ลัทธิความเชื่ออย่างนี้ ก็จะไปจนถึงกระทั่งถึงจุดที่ว่านั้น และใน ที่สุดก็ต้องหาอะไรมาเป็นกรอบกัน อย่างอินเดียยั้น เมื่ออังกฤษเข้า มาปกครอง ก็ออกกฎหมายห้ามไม่ให้เอาคนไปฆ่าบูชาัญญ อย่างนี้ เป็นต้น สังคมปัจจุบันนี้ก็กำหนดจำกัดขอบเขตกันด้วยกฎหมายและ ให้มีการลงโทษ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้เกิดความกลัว เป็นการยับยั้งด้วย ความกลัว ไม่ใช่เรื่องของสติปัญญา

รวมความก็คือว่า มนุษย์มองไปข้างนอก แสวงหาและหวังผล สำเร็จจากอำนาจดลบันดาล และรอดคอยความช่วยเหลือ เป็นกันมา อย่างนี้ บูชาัญญกันอยู่อย่างนี้

เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น พระองค์ก็มาตรัสสอนใหม่ว่า อย่ามัวไปมองข้างนอกเลย ให้ดูความจริงที่ตัวเราเองนี่แหละ และดูโดยสัมพันธ์กับความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัวเราทั้งหมด ว่าชีวิตของเราก็ตาม สิ่งทั้งหลายรอบตัวของเราก็ตาม มันมีความเป็นไปตามเหตุปัจจัย มันเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เรียกง่าย ๆ ว่ากฎธรรมชาติ ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ กำกับทุกสิ่งทุกอย่าง ผลเกิดจากเหตุ และเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน เมื่อเราต้องการผลเราก็ต้องทำเหตุ แต่การที่จะให้เกิดผลสำเร็จคือการที่เราจะทำให้ตรงเหตุได้ เราจะต้องมีความรู้ คือ **ต้องมีปัญญา**

สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย แต่เหตุปัจจัยเป็นอย่างไร เราจะรู้และทำให้ถูกต้องตามเหตุปัจจัยนั้นได้ เราก็ต้องมีปัญญา ทำอย่างไรเราจะมีปัญญา เราก็ **ต้องเรียนรู้** ต้องพัฒนาตัวเองให้มีปัญญานั้น เมื่อเรารู้ คือมีปัญญารู้เข้าใจเหตุปัจจัย เราก็ทำเหตุได้ถูกต้อง ผลที่ต้องการก็เกิดขึ้น

นอกจากนั้น เมื่อผลที่เราต้องการนี้เกิดจากการทำเหตุ เราจะทำเหตุเราก็ต้องใช้เรี่ยวแรงกำลังของเราทำมันคือ **ต้องเพียรพยายาม** เพราะฉะนั้น ผลสำเร็จที่เราต้องการ จึงเกิดจากการกระทำด้วยความเพียรพยายามของตัวเอง นี่คือหลักของเหตุผล เป็นเรื่องของ **ธรรม** คือกฎธรรมชาติแห่งเหตุปัจจัย และเรื่องของ **กรรม** คือการกระทำของมนุษย์ที่จะให้เกิดผลตามธรรม คือตามกฎแห่งเหตุปัจจัยนั้น

จากหลักการที่กล่าวมานี้ พระพุทธเจ้าจึงดึงคนจากเทพมาสู่ธรรม

และพระองค์ก็สอนว่าธรรมนี้แหละสูงสุด เทพเจ้าถึงมีอำนาจมากมาย ยิ่งใหญ่อย่างไร ก็ต้องอยู่ใต้อำนาจของธรรม เทพทั้งหลายไม่เหนือธรรมไปได้ คือไม่เห็นความจริง ไม่เหนือกฎธรรมชาติ ตัวเทพทั้งหลายเองก็ต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ และต้องวัดด้วยธรรมอย่างเทพที่ว่าไม่ดี เอาแต่ใจชอบของตัวเอง ใช้อำนาจข่มเหงให้มนุษย์เกรงกลัว ต้องเช่นสรวงสังเวชนูชาয়ญ เอาใจไม่ถูกไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร หรือเทพที่ดีที่ว่ามีเหตุมีผล ทำสิ่งที่ถูกต้อง ทั้งหมดนี้จะตัดสินด้วยอะไร ก็ตัดสินด้วยธรรม เป็นอันว่าเทพก็ต้องเอาธรรมเป็นมาตรฐาน เพราะฉะนั้น ธรรมจึงสูงกว่าเทพ **ธรรมต้องเหนือเทพ**

ถ้าเราขึ้นสูงสุดไปนับถือธรรมเลย เราก็ไม่ต้องกังวลกับเรื่องเทพ เพราะทั้งเทพและเราก็ต้องเคารพธรรมด้วยกัน เพียงแต่ว่าเราก็อยู่กับเทพอย่างเป็นมิตร มีเมตตา เราไม่ได้ดูถูกดูหมิ่นท่าน แต่เราไม่ต้องขึ้นต่อเทพ เราไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือ ไม่ต้องหวังผลตอบแทนจากท่าน เพราะว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามธรรม **การถือธรรมเป็นใหญ่ ยกธรรมเป็นสูงสุดนี้ เป็นเกณฑ์ตัดสินความเป็นชาวพุทธอย่างสำคัญ**

เป็นอันว่า พระพุทธเจ้าสอนคนให้ย้ายจากเทพมาสู่ธรรม อันนี้คือความหมายสำคัญแห่งการอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการปฏิวัติที่ยิ่งใหญ่ และเป็นการประกาศอิสรภาพให้แก่มนุษย์ คือ การประกาศหลัก การที่ให้ถือธรรมเป็นใหญ่สูงสุด

จุดนี้เป็นข้อที่จะต้องย้ำเน้นกัน เพราะว่าแม้แต่ปัจจุบันนี้ ผู้ที่เรียกตัวว่าเป็นชาวพุทธจำนวนมาก ก็ยังพว่ ๆ มั่ว ๆ ยังไปถือเทพสูงสุด ทั้ง ๆ ที่เทพทั้งหลายก็อยู่ใต้อำนาจธรรม

ถ้าเราเอาธรรมเป็นเกณฑ์แล้วหมดปัญหา อย่างที่บอกแล้วว่า

เทพนั้นเราเอาใจไม่ถูก เราก็ได้แต่คอยตามดูว่าท่านจะชอบอะไร จะเอาอย่างไร ที่เราทำไปนั้นถูกใจท่านหรือยัง ถ้ายังไม่ได้ผลที่ต้องการ เราก็นึกว่าท่านยังไม่ชอบใจ เราก็ต้องยักย้ายเปลี่ยนแปลงวิธีที่จะเอาใจใหม่ จนกระทั่งไม่มีที่สิ้นสุด

แต่ถ้าเราถือธรรมเป็นใหญ่ เราจะเป็นตัวของตัวเอง เพราะธรรมมีกฎมีเกณฑ์ คือความเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย แล้วก็ขึ้นต่อปัญญาของเรา ถ้าเราพัฒนาปัญญาของเราให้รู้ธรรม คือ รู้เข้าใจกฎธรรมชาติแล้ว เราก็ทำได้ถูกต้องเอง ถึงตอนนี้เราก็ไม่ต้องเคืองเคี้ยว ไม่ต้องวุ่นวายห่วงกังวลอยู่ภายนอก แต่หันมาตั้งหน้าตั้งตาพัฒนาตัวเอง โดยพัฒนาปัญญาขึ้นมาให้รู้ธรรม ให้เข้าถึงธรรม เพื่อจะทำอะไร ๆ ได้ถูกต้อง

พูดสั้น ๆ ว่า ถ้านับถือเทพเป็นใหญ่ ผลที่ต้องการจะได้หรือไม่ ก็อยู่ที่ใจของเทพว่าท่านจะชอบหรือไม่ ทางฝ่ายเราก็ต้องคอยอ่อนนวยหน้าเอาใจท่าน และรอให้ท่านบันดาลให้ แต่ถ้านับถือธรรมเป็นใหญ่ ผลที่ต้องการจะได้หรือไม่ ก็อยู่ที่ปัญญาของเราเอง ที่จะศึกษาให้รู้เหตุปัจจัย แล้วก็ทำขึ้นมาด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของเราเอง

ถ้านับถือเทพเป็นใหญ่ เราก็ต้องหวังผลจากการดลบันดาล และเป็นนักอ่อนนวยหน้า แต่ถ้านับถือธรรมเป็นใหญ่ เราต้องหวังผลจากการกระทำ และเป็นนักสร้างสรรค์

การที่มีปัญญารู้เข้าใจธรรมแล้วปฏิบัติได้ถูกต้องนี้แหละ คือการที่มนุษย์พัฒนาขึ้นเป็นผู้ประเสริฐ ผู้มีชีวิตที่ดีงาม และมีความสุขอย่างแท้จริง พ้นจากความทุกข์ ถึงตอนนี้แม้แต่เทพทั้งหลายก็หันมากลอบไหว้บูชามนุษย์นั้น เพราะมนุษย์นั้นได้กลายเป็นพุทธะแล้ว

พูดสั้น ๆ ว่า ด้วยการพัฒนาปัญญาให้เข้าถึงธรรมที่สูงสุด มนุษย์ก็กลายเป็น ‘พุทธะ’ ผู้ประเสริฐเหนือเทพ

พระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างของมนุษย์ที่ได้พัฒนาตนแล้ว สูงสุด เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ เทพและพรหมทั้งหลายก็หันมาน้อม นมัสการ จึงมีคำปลุกใจชาวพุทธอยู่เสมอว่า

“พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งที่เป็นมนุษย์นี้แหละ เมื่อได้ฝึกฝน พระองค์ดีแล้ว มีพระหฤทัยที่อบรมถึงที่แล้ว...แม้เทพทั้งหลายก็น้อม นมัสการ” (อง. ฌก. ๒๒/๓๑๔)

ข้อความนี้เป็นการให้กำลังใจแก่ชาวพุทธอยู่ตลอดเวลา ชาว พุทธจะต้องนึกถึงคติข้อนี้ อย่างมิวแต่มองหาที่พึ่ง หวังความช่วยเหลือ รอรอานาจดลบันดาลภายนอก แต่ต้องถือธรรม คือตัวความจริง และ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติเป็นใหญ่ แล้วก็พัฒนาปัญญาให้รู้ความจริง ให้เข้าถึงธรรมชาตินั้น แล้วปฏิบัติให้ถูกต้องตามความจริงที่เรียกว่า ‘ธรรม’ ชีวิตของเราก็จะดีงาม

หลักการที่ว่ามานี้เป็นการประกาศอิสรภาพของมนุษย์ว่า เมื่อ มนุษย์พัฒนาตัวเอง เข้าถึงธรรมอย่างนี้แล้ว มนุษย์ก็จะเป็นสัตว์ผู้ ประเสริฐ เป็นอยู่ด้วยปัญญา ที่ทำอะไร ๆ ได้อย่างเป็นอิสระ เป็น พุทธะที่กล่าวเมื่อกันว่า แม้แต่เทพและพรหมก็น้อมนมัสการ

การประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ โดยสวระก็หมายถึงการเกิด ขึ้นของพระพุทธเจ้า และการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า ก็คือการที่ มนุษย์ได้พัฒนาปัญญา รู้แจ้งธรรมโดยสมบูรณ์ ถึงความเป็นอิสระ เป็นบุคคลผู้เลิศประเสริฐสูงสุด เหนือกว่าเทพพรหมทั้งปวง

ดังนั้นวันวิสาขบูชานี้จึงถือว่าเป็น วันประกาศอิสรภาพของ มนุษย์ จะเรียกว่าเป็นการปฏิวัติครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของมนุษย์-

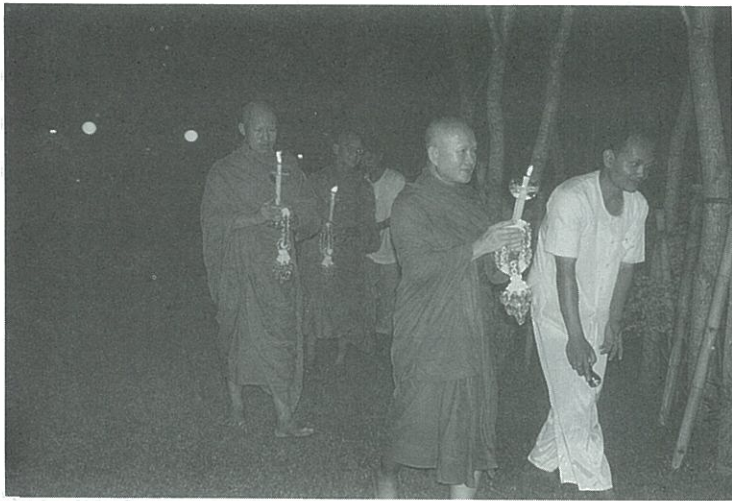
ชาติก็ได้ เพราะก่อนหน้านั้นมนุษย์ทั้งหลายมีชีวิตและสังคมที่ขึ้นต่อเทพเจ้า มัวแต่หวังพึ่งและกลัวการดลบันดาลจากอำนาจของเทพเจ้ากันตลอดมา ศาสนาทั้งหลายก็สอนกันมาอย่างนั้น จนถึงพุทธศาสนาจึงมีการเปลี่ยนแปลงใหม่อย่างที่กล่าวข้างต้น ดังวาทะที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างที่ยกมาให้ฟังนั้น

ความหมายที่ประสานสืบเนื่องกัน ของการประสูติ-ตรัสรู้-ปรินิพพาน

คำตรัสทั้งหมดมีความหมายสัมพันธ์กัน ทั้งวันประสูติ ตรัสรู้
ปรินิพพาน

วันประสูติที่ตรัส อาสภิวาจา นั้น บอกว่าการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาเป็นการประกาศอิสรภาพของมนุษย์ ให้รู้ว่ามีมนุษย์สามารถพัฒนาตนให้ประเสริฐ ให้มีความดีงาม มีความสมบูรณ์ และหลุดพ้นจากทุกข์ มีอิสรภาพได้ แต่การที่จะเป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐได้ อย่างนั้น ก็จะต้องพัฒนาตัวให้รู้ธรรม เข้าถึงธรรมอย่างที่กล่าวมาเมื่อ

ในวาระแห่งการตรัสรู้ นั้น พุทธพจน์ที่ตรัสว่า ‘ยथा หเว ปาตุภาวนุติ ธมฺมา’ เป็นต้น เป็นวาทะที่แสดงหลักการนี้ชัดเจนว่า เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงหยั่งรู้ถึงธรรม คือกฎแห่งความจริงของธรรมชาติแล้ว พระองค์ก็หมดสิ้นความสงสัย มีความสว่าง บรรลุอิสรภาพโดยสมบูรณ์ เท่ากับบอกว่า การที่มนุษย์จะประเสริฐได้ ก็ต้องพัฒนาตน ไม่ใช่อยู่เฉย ๆ จะดีขึ้นมาเอง มนุษย์นั้นถ้าไม่ฝึกตน ไม่พัฒนาแล้วหาประเสริฐไม่ เมื่อพัฒนาตัวเองจนเข้าถึงธรรมแล้ว นำธรรมมาใช้

ประโยชน์ได้ จึงจะเป็นผู้ประเสริฐจริง

แต่ทำอย่างไรมนุษย์จะได้ใช้ธรรมพัฒนาตนเองให้เข้าถึงธรรมได้ พระพุทธเจ้าก็ตรัสย้ำเตือนไว้ตอนปรินิพพาน เป็น *ปัจฉิมวาจา* ว่า “เธอทั้งหลาย จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม” เป็นการตรัสเตือนว่า ชีวิตของเราไม่เที่ยงแท้แน่นอน สิ่งทั้งหลายรอบตัวก็ไม่เที่ยงแท้แน่นอน สิ่งทั้งหลายเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เราจะนิ่งนอนใจอยู่ไม่ได้ ต้องกระตือรือร้นชวนขวาย ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เราจึงจะเข้าถึงธรรมและใช้ธรรมให้เป็นประโยชน์ แล้วบรรลุความเป็นผู้ประเสริฐ มีอิสรภาพได้ *ปัจฉิมวาจา* ตอนปรินิพพานย้ำที่จุดนี้

เป็นอันว่า ในการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานนี้ มีพุทธพจน์ที่ตรัสหลักการไว้ครบวงจร คือ

๑. ประสูติ = ประกาศอิสรภาพให้มนุษย์รู้ตัวว่า เราสามารถ

พัฒนาตนให้ประเสริฐ พันทุกซ์ มีชีวิตที่ดั่งงามสมบูรณ์ได้

๒. **ตรัสรู้** = ทรงเตือนว่า เราจะมีชีวิตที่ประเสริฐดั่งงามเป็นอิสระอย่างนั้นได้ เราจะต้องเข้าถึงธรรมด้วยการพัฒนาตนจนหยั่งรู้เข้าถึงธรรม

๓. **ปรินิพพาน** = ตรัสเตือนว่า การที่จะพัฒนาตนเข้าถึงธรรมได้สำเร็จ เราจะต้องมีความไม่ประมาท ใช้เวลาทำกิจกรรมให้เต็มที่เท่าที่พูดเลยออกไปข้างนอกนิดหน่อยนี้ เป็นการอธิบายความหมายของวิสาขบูชาในแง่ต่าง ๆ พอเป็นตัวอย่าง

คติจากพุทธประวัติ:

จากพระโพธิสัตว์ สู่ความเป็นพระพุทธเจ้า

ที่นี้พูดในแง่ของพุทธประวัติเอง วันวิสาขบูชาที่เป็นวันประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพานของพระพุทธเจ้านั้น ก็คือเป็นวันที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ ประวัติของพระพุทธเจ้าเมื่อว่าโดยย่อ ก็มี ๒ ส่วน

ช่วงแรก เป็นประวัติแห่งการบำเพ็ญบารมี คือการพัฒนาตนด้วยการประกอบคุณงามความดีต่าง ๆ สร้างสรรค์สิ่งที่ดั่งงาม สิ่งที่เป็นกุศล โดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้อื่น โดยเสียสละได้แม้แต่ชีวิตของตน ส่วนแรกนี้เป็นตอนบำเพ็ญบารมีเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์

ช่วงที่สอง เป็นประวัติหลังจากตรัสรู้แล้ว คือเมื่อพัฒนาพระองค์เองสมบูรณ์แล้ว บรรลุโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็เสด็จออกบำเพ็ญพุทธกิจ โปรดสรรพสัตว์ โดยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เป็นช่วงที่ไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตนเองแล้ว ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างเดียว

ตอนที่ยังบำเพ็ญบารมีเพื่อพัฒนาตนเองนั้นก็ช่วยเหลือผู้อื่นด้วย แต่การช่วยเหลือนั้นไม่สมบูรณ์เพราะอะไรเพราะตัวเองก็ยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากยังไม่รู้แจ้งถึงความจริงแท้ คือยังไม่ได้ตรัสรู้ธรรม ฉะนั้นการช่วยเหลือ จึงอยู่ในขอบเขตของการช่วยชีวิต และช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ ความยากจนแร้นแค้นเป็นต้น แต่ยังไม่สามารถให้สิ่งที่ประเสริฐสูงสุดของชีวิต ซึ่งให้ได้ต่อเมื่อถึงตอนที่ เป็นพระพุทธรเจ้า

นี่คือพุทธประวัติซึ่งโดยย่อมีสองตอน ถ้าพูดอย่างภาษาสมัยใหม่ก็คือ

๑. ช่วงต้น เป็นช่วงพัฒนาตนเอง

๒. ช่วงหลัง เป็นช่วงที่พัฒนาตนเองสมบูรณ์แล้ว ก็ช่วยให้ผู้อื่นพัฒนาตัวของเขาต่อไป

คติจากพุทธประวัติ จุดสำคัญอยู่ที่การมองชีวิตของพระพุทธรเจ้าแล้วทำให้รู้ตระหนักว่า การที่มาเป็นพระพุทธรเจ้าได้นี้ ก็คือประวัติแห่งการพัฒนาตนของมนุษย์ท่านหนึ่ง การพัฒนาตนเองของพระพุทธรเจ้านี้ เราเรียกว่าการบำเพ็ญบารมี คือการสร้างสรรคคุณงามความดีอย่างยวดยิ่ง

การทำความดีนั้น มนุษย์ทั่ว ๆ ไปก็พอรู้ ๆ กันอยู่ แต่การทำความดีที่เรียกการบำเพ็ญบารมีนั้น เป็นการทำให้ระดับที่คนธรรมดาทำแทบจะไม่ไหว เช่น จะให้ทาน หรือเสียสละ ก็เสียสละอย่างสูง ซึ่งทำได้ยาก เช่น สละอวัยวะ ตลอดจนจนสละชีวิตของตนเอง เพื่อรักษาความดีงาม หรือเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น

คนทั่วไปอาจจะให้เงินให้ทองกันบ้าง แ่ขนาดให้เงินให้ทองนั้น บางทีก็ยังไม่ให้ได้ยาก ต่างจากท่านผู้บำเพ็ญบารมีที่พัฒนาตนเต็มที

อย่างพระพุทธเจ้า ต้องให้ได้แม้กระทั่งชีวิตของตน การทำความดี
อย่างอื่นก็เหมือนกัน ท่านทำได้อย่างที่เรียกว่า พิเศษสุด หรือสุดยอด
จึงสามารถพัฒนาตนให้สมบูรณ์ได้

พระพุทธเจ้าต้องมีความเพียรในการสร้างสรรค์ความดีงาม ทำ
กิจการที่ของตนเอง และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์โดยมีความเข้มแข็งชนิด
ที่เจอทุกข์ภัยไม่พรั่น ไม่ย่อท้อ อุปสรรคขวากหนามไม่กลัว กล้าสู้ อด
ทน ฝ่าฟันไป เอาชนะตนเองได้จนกระทั่งประสบความสำเร็จ นี่แหละ
คือสิ่งที่ เป็นแบบอย่างแก่ชาวพุทธทั้งหลาย

ฉะนั้น เมื่อเราศึกษาพุทธประวัติ โดยเฉพาะมานี้ก็ถึงวัน
วิสาขบูชานี้ อย่างน้อยก็ต้องระลึกถึงประวัติของพระพุทธเจ้า ให้เห็น
ว่าที่พระพุทธเจ้าจะบรรลุธรรมสำเร็จมาได้ นั้น ไม่ใช่เป็นของง่าย ๆ
แต่ก็เป็นสิ่งที่ทำได้ และเราก็ควรจะตั้งทำ

ระลึกถึงพระพุทธเจ้าอย่างไร จึงจะได้สละ

การที่เราระลึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างนั้น ทำให้เราได้
ประโยชน์หลายอย่าง ดังนั้น ชาวพุทธจึงระลึกถึงพระพุทธเจ้า โดยถือ
เป็นสละ คือเป็นที่พึ่ง ในความหมายว่า เป็นเครื่องเตือนใจ หรือ
เป็นเครื่องเตือนระลึก โดยมีคุณค่าที่เราจะได้ดังนี้

๑. การระลึกถึงพระพุทธเจ้า เป็นการสร้างพลังเริ่มต้นที่จะก้าว
ไปและยืนหยัดอยู่ในวิถีแห่งการพัฒนาชีวิต โดยมีความเชื่อด้วย
ความตระหนักรู้ว่า ตัวเราในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ย่อมมี
ศักยภาพอยู่ในตนที่จะฝึกฝนพัฒนาได้จนเป็นผู้ประเสริฐ ดังมี

พระพุทธเจ้าที่ทรงพัฒนาพระองค์สำเร็จแล้วเป็นแบบอย่าง ความตระหนักรู้อย่างนี้ทำให้เกิดศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ ที่เรียกว่า เกิด ตถาคตโพธิศรัทธา คือ เชื่อในปัญญาที่จะทำให้มนุษย์ตรัสรู้เป็นพุทธะได้

ชาวพุทธต้องมีความเชื่อที่ว่าเป็นจุดเริ่มต้น หรือเป็นฐาน ถ้าไม่มีความเชื่อนี้ก็ไม่สามารถจะเดินหน้าไปได้ เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงวางหลักการเบื้องต้นไว้ว่า ชาวพุทธมี ตถาคตโพธิศรัทธา เป็นคุณสมบัติข้อแรก และพระโสดาบันเป็นผู้มีศรัทธานี้อย่างมั่นคงไม่หวั่นไหว

จะเห็นได้ชัดเจนว่า ในตถาคตโพธิศรัทธา หรือเรียกสั้น ๆ ว่า โพธิศรัทธานี้ ศรัทธามาด้วยกันกับปัญญา ที่เรียกว่า ‘โพธิ’ คือเชื่อในปัญญา หมายความว่า ศรัทธาเชื่อมต่อกับปัญญา โดยศรัทธาเป็นจุดเริ่มที่จะนำไปสู่ปัญญา ไม่ใช่ศรัทธาติดจวมงมาย

ปัญญานี้เราต้องพัฒนา เมื่อเราพัฒนาไปจนตลอด เราก็จะกลายเป็นพุทธะได้ แต่ถ้าเรามัวย่อท้อ ปล่อยตัว ให้วันเวลาผ่านไปโดยไม่พัฒนาตนเอง เราก็ต้องมีชีวิตที่ขึ้นต่อสิ่งภายนอก ต้องคอยรอความช่วยเหลือจากอำนาจดลบันดาลอยู่อย่างนั้น

การระลึกถึงพระพุทธเจ้าทำให้เกิดศรัทธา และความมั่นใจในวิถีชีวิตแห่งการพัฒนาตน โดยยึดถือพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่าง นี่คือข้อหนึ่งที่ว่า มีความเชื่อ มีความมั่นใจในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้จนเป็นพุทธะ

๒. เมื่อเชื่อว่าตัวเรานี้ฝึกได้พัฒนาได้ และจะประเสริฐจะดีเลิศ ด้วยการฝึกฝนพัฒนานั้นอย่างนี้แล้ว ก็เป็นการบอกอยู่ในตัวว่าเราจะต้องฝึกฝนพัฒนาตน เพราะฉะนั้นโพธิศรัทธาก็จึงโยงมาหาความ

สำนึกตระหนักในหน้าที่ของตนว่า ในเมื่อเราเป็นมนุษย์ เราจะมีชีวิตที่ดั่งามประเสริฐจนกระทั่งเป็นพุทธะได้ เราจะต้องพัฒนาตนเอง คือต้องศึกษาหรือต้องฝึกตนเอง นี่คือความสำนึกในหน้าที่ว่า เมื่อเป็นมนุษย์แล้วก็ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน ซึ่งเป็นจิตสำนึกขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะ ผู้เป็นชาวพุทธจะต้องมีจิตสำนึกในการฝึกตน หรือพัฒนาตนนี้ ถ้ามิฉะนั้นก็ยังไม่เข้าสู่พุทธศาสนาอย่างแท้จริง

๓. เกิดกำลังใจในการบำเพ็ญความดี และในการพัฒนาตนเอง การฝึกตนเองนั้นยาก คนที่ทำความดีอยู่ในโลก แม้แต่แค่อยู่ในครอบครัว พอเจออุปสรรคนิดหน่อย ยังทำไม่สำเร็จ ยังไม่ได้ผล หรือบางทีคนอื่นไม่เห็นความดีของเรา ก็ชักจะท้อ บางทีเป็นนักเรียนอยู่ในโรงเรียน ทำความดี แต่ครูไม่ยกย่อง ไม่เห็นคุณค่าความดี ก็ท้อ แต่พอนึกถึงพระพุทธเจ้า ระลึกถึงประวัติของพระองค์ที่ทรงบำเพ็ญบารมีมาว่า พระองค์สู้ไม่มีถอยเลย ขนาดชีวิตยังยอมสละได้ เพื่อทำความดีให้สำเร็จ พอระลึกขึ้นมาอย่างนี้ ก็เกิดกำลังใจขึ้นมาทันที ฮึดสู้ต่อ บอกตัวเองว่า เราเจอนิดเดียวทำไมถอยละ พระพุทธเจ้าเจอหนักกว่าเราเยอะ พระองค์ยังเดินหน้าต่อไป

การที่ท่านเล่าขาดกและพุทธประวัติไว้ก็เพื่อประโยชน์ข้อนี้แหละ คือเพื่อปลุกใจและให้กำลังใจชาวพุทธไว้ จะได้ไม่ท้อไม่ถอย พระโพธิสัตว์ทรงเป็นตัวอย่างของการบำเพ็ญบารมีอย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเด็ก ๆ ทั้งหลาย อย่ากลัว อย่าถอย อย่ายอมแพ้ อย่าย่อท้อต่ออุปสรรค เอาพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่าง พระองค์พบอุปสรรคและความยากลำบากมากกว่าเรา พระองค์ก็สู้จนกระทั่งสำเร็จ เพราะฉะนั้นเราต้องไม่ถอย ถึงจะแพ้บ้าง ไม่สำเร็จบ้าง ก็สู้ต่อไป

บางคนพอสอบไม่ได้ ก็ท้อแท้หมดกำลังใจเสียแล้ว ไม่ต้องกลัว
หอรอก คนที่สอบได้ก็ดีแล้ว โหมทนด้วย แต่คนที่สอบไม่ได้ก็มีทางไป
อย่างอื่น บางทีการที่สอบไม่ได้ อาจจะกลายเป็นจุดหักเหของชีวิต
ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ก็ได้

ลองดูประวัติบุคคลสำคัญของโลกสิ บางทีเขาไปสอบตกหรือ
พลาดเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ แล้วนั่นกลายเป็นจุดสำคัญ ทำให้หันไป
มองไปจับเรื่องอื่นที่ไม่เคยนึกถึง เลยกกลายเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต
ที่ทำให้เขาประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ ถ้าเข้ามหาวิทยาลัยได้เขาอาจ
จะไม่ประสบความสำเร็จอย่างนั้น

มนุษย์มีเวลาอยู่ตลอดเวลา อย่าไปท้อไปถอย เราติดค่านี้นี้
ไม่เป็นไร ไปทางโน้น เอาใหม่ **ตั้งสติ ใช้ปัญญา มีความเพียรเดินหน้า**
แล้วสู้ต่อไป พระพุทธเจ้ามัจจยมาหนักกว่าเรา นึกไว้ตลอดเวลาอย่าง
นี้ ไม่ต้องกลัว ไม่ต้องครั่นคร้าม เป็นคนเข้มแข็ง เจอทุกข์ภัยไม่พรั่น
เดินหน้าต่อไป นี่คือได้กำลังใจ

๔. ได้วิธีลัดจากประสบการณ์ของพระพุทธเจ้า เราทราบกันดีว่า
พระพุทธเจ้ากว่าจะค้นพบธรรม ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้น พระ
องค์ต้องบำเพ็ญบารมี ลองผิดลองถูกมานานเหลือเกิน เมื่อตรัสรู้
สำเร็จแล้ว ก็ทรงนำเอาประสบการณ์ของพระองค์มาเล่าให้เราฟัง เรา
ก็เลยได้วิธีลัด เรียกว่าแทบจะได้สูตรสำเร็จ โดยไม่ต้องเสียเวลาและ
เหน็ดเหนื่อยลองผิดลองถูกอย่างพระองค์ เราก็สบายไปเลย

พระพุทธเจ้า นอกจากทรงประมวลประสบการณ์มาเล่าไว้แล้ว
พระองค์ยังจัดวางลำดับประสบการณ์และสิ่งที่ทรงค้นพบไว้เป็น
ระบบ เป็นกระบวนการที่ทำให้เราเข้าใจและปฏิบัติได้สะดวกด้วย
เพราะฉะนั้นจึงเป็นลาภอันประเสริฐของเรา

สรุปว่า การระลึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นศรณะ ได้ประโยชน์ ๔ ประการ คือ

๑. **ได้โพธิศรัทธา** คือ ทำให้เราเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่พัฒนาตนได้ จนเป็นสัตว์ที่ประเสริฐสูงสุด

มนุษย์นี้ถ้าไม่ฝึก แม้แต่จะสู้แมวก็ไม่ได้ แมวยังเก่งกว่า เพราะมันสามารถอยู่ได้ด้วยสัญชาตญาณ มันเกิดมาไม่เท่าไร เดี่ยวมันก็หากินได้ แต่มนุษย์นี่ลองไม่ฝึก ไม่เรียนรู้...หากินก็ไม่เป็น จะอยู่ไม่รอด ต้องให้พ่อแม่เลี้ยงนานแสนนาน ฝึกกันอยู่นั้นแหละ นั่งก็ฝึก นอนก็ฝึก กินก็ฝึก ขับถ่ายก็ฝึก เดินก็ฝึก พุดก็ฝึก กว่าจะอยู่รอดได้เป็นสิบปี เพราะฉะนั้น มนุษย์ถ้าไม่ฝึก ไม่เรียนรู้ ไม่ศึกษา ก็สู้แมวไม่ได้ แต่พอฝึกแล้ว มนุษย์ก็จะพัฒนาอย่างไม่มียึดจำกัด จะเป็นมหาบุรุษ ตลอด จนเป็นพุทธะก็ได้ มนุษย์สามารถพัฒนาจากสัตว์ที่อ่อนแอแยที่สุด ที่สู้แต่แมวก็ไม่ได้ จนกลายเป็นสัตว์ผู้ประเสริฐเลิศสูงสุด เราจึงตั้งพระพุทธเจ้าไว้เป็นแบบ

นี่แหละข้อหนึ่ง คือระลึกถึงพระพุทธเจ้าแล้วได้ศรัทธาความเชื่อมั่นในศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่เป็นสัตว์ซึ่งพัฒนาได้ฝึกฝนได้ จนเป็นพุทธะก็ได้

๒. **ได้จิตสำนึกในหน้าที่** คือเกิดความสำนึกในหน้าที่ของมนุษย์ที่เป็นสัตว์ซึ่งต้องฝึกนั้นว่า มนุษย์ที่ดีจะต้องฝึกฝนพัฒนาตนอยู่เสมอ

ชาวพุทธควรสร้างจิตสำนึกนี้ให้มีอยู่เป็นประจำในจิตใจ ไม่ว่าจะไปไหนพบเห็นอะไร ก็มองให้เป็นเรื่องที่จะฝึกตัวหรือเป็นเรื่องที่จะเรียนรู้ทั้งหมด คนที่วางใจอย่างนี้ นอกจากได้ประโยชน์จากสิ่งที่พบ

แล้วก็ไม่มีทุกข์ด้วย

คนที่มีความทุกข์ก็เพราะวางใจไม่ถูก ไปเห็นอะไรก็มองแค่ว่าชอบใจหรือไม่ชอบใจ ถ้าชอบใจก็อยากได้ อยากเอา ถ้าไม่ชอบใจ ก็อยากจะหนี อยากจะหลบ จึงเกิดความทุกข์เป็นปัญหา แต่คนที่มีจิตสำนึกในการฝึกตนจะได้เรียนรู้เสมอ เพราะมองอะไรก็เป็นเครื่องฝึกตนหมด เจอสิ่งที่ชอบใจก็ได้ฝึกตน เจอสิ่งที่ไม่ชอบใจก็ได้ฝึกตน จึงดีหมด สบายหมด และมีความสุขหมดทุกสถานการณ์ นี่แหละยังไม่ทันตรัสรู้เลยก็เริ่มมีความสุขทุกสถานการณ์แล้ว คนที่มีจิตสำนึกในการฝึกตน เรียกว่าเป็นมนุษย์ที่ทำหน้าที่ได้ถูกต้อง

นี่ข้อสอง คือระลึกถึงพระพุทธเจ้าแล้วได้จิตสำนึกในหน้าที่ของมนุษย์ ที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนอยู่เสมอ

๓. ได้กำลังใจ คือได้พลังความเข้มแข็งแก่ตัวกล้า จากตัวอย่างแห่งประวัติการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าว่า พระองค์ได้เพียรพยายามมาก่อนเราแล้วอย่างหนัก เราพบอุปสรรคหรือความยากลำบากแค่นี้ จะไปถอยทำไม ระลึกถึงพระพุทธเจ้าที่ไร ก็ได้กำลังใจสู้ต่อไป และเข้มแข็งยิ่งขึ้น

๔. ได้วิธีลัด คือได้ประสบการณ์ของพระองค์ที่ตรัสรู้แล้ว ก็ทรงมีมหากรุณาอยากจะช่วยเหลือพวกเรา แล้วทรงนำเอาประสบการณ์นั้นมาเล่า มาบอก มาจัดตั้งวางระบบไว้ และสอนให้เหมาะกับอุปนิสัยของเราแต่ละคน

การระลึกถึงพระพุทธเจ้าได้ประโยชน์มากมาย เมื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้าต้องให้ได้ประโยชน์อย่างนี้ จึงจะเป็น พุทธสรณะ สรณะคือพระพุทธเจ้าที่แท้จริง

บางคนว่า พุทธัง สรณัง คัจฉามิ ระลึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง

นี่ว่าพระองค์จะมาคอยช่วยอย่างนั้นอย่างนี้ จะมาดลบันดาลสิ่งนั้น
สิ่งนี้ให้ ถ้าเป็นอย่างนี้ จะไม่เป็นสรวงอันเกษม เพราะหวังพึ่ง
พระพุทเจ้าเพียงแคเหมือนเทพเจ้าภายนอก เป็นคนอ่อนแออย่าง
ลูกแห่งที่ต้องคอยปลอบคอยอุ้มอยู่เรื่อยไป เมื่อไร ๆ ก็พึ่งตัวเองไม่ได้
ถ้าจะให้ถูกต้องได้ผลจริงต้องระลึกอย่างที่ว่าเมื่อก็โดยโยงมาที่ตัวเองว่า
เราจะพัฒนาตนไปจนกระทั่งเป็นผู้ประเสริฐด้วยตนเอง และเป็นทีที่พึ่ง
แก่ตนได้

จากพุทธสธณะ โยงธรรมะมาถึงตัวเราด้วยสังฆรัตนะ

แต่ทั้งนี้ก็อย่างที่ว่าแล้ว การระลึกถึงพระพุทเจ้าจะเป็นประ-
โยชน์แท้จริง ก็ต่อเมื่อช่วยโยงเราให้เข้าถึงความจริงของธรรม

พระพุทเจ้าที่ได้เป็นพุททะ ก็เพราะพระองค์ได้พัฒนาปัญญา
จนตรัสรู้ธรรม จึงบรรลุนิพพาน มีจิตหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับกิเลส ไร้ทุกข์
สามารถนำธรรมะมาใช้ประโยชน์ได้เต็มที่

เพราะฉะนั้น การระลึกถึงพระพุทเจ้า จึงต้องโยงต่อไปให้
ระลึกถึงธรรม อย่างน้อยเริ่มตั้งแต่จะมองอะไร ก็มองตามเหตุปัจจัย
ไม่มองตามชอบใจหรือไม่ชอบใจ แค่นี้ก็เป็นการเริ่มต้นเอาธรรมะมา
เป็นที่พึ่งที่ระลึกแล้ว เป็นการได้ **ธรรมสธณะ** อย่างง่าย ๆ ที่สุด แม้
จะยังไม่รู้จักธรรมมากมาย เอาแค่หลักการใหญ่ว่า มองสิ่งทั้งหลาย
ตามเหตุปัจจัย แค่นี้ก็เป็นการเริ่มพัฒนาปัญญา ได้เริ่มเรียนรู้ทันที

ส่วนคนที่มองอะไรตามชอบใจและไม่ชอบใจ จิตใจจะซุนมัว
เศร้าหมองวุ่นวาย วนเวียนอยู่กับทุกข์และสุขจากการได้สิ่งที่ชอบใจ

เสถียรธรรมสถาน

และเจอสี่ที่ไม่ชอบใจ ถึงจะมากล่าวคำบาปว่า อัมมัง สรณัง คัจฉามิ
ก็ว่าไปอย่างนั้นเอง ไม่รู้ความหมาย เอามาใช้ประโยชน์ไม่ได้ ไม่ได้
ถึงสรณะที่แท้จริง แต่ถ้าเอาธรรมเป็นที่ระลึก ถึงธรรมสรณะจริง เริ่ม
มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ก็เริ่มเรียนรู้ คือเริ่มศึกษา เริ่มได้ปัญญา
และเริ่มหลุดพ้นจากทุกข์

ต่อไปสรณะที่ ๓ คือสังฆะ ได้แก่ชุมชนของมนุษย์ที่พัฒนา
ตนเองในระดับต่างๆ มีทั้งท่านที่ยังไม่ถึงจุดหมายก็มี ถึงจุดหมาย
แล้วก็มี ซึ่งรวมกันเป็นชุมชนอันประเสริฐ เป็นประจักษ์พยานของธรรม
เป็นที่สื่อธรรม เป็นที่ดำรงรักษาธรรมไว้ให้แกโลก เป็นที่สืบต่อ
ถ่ายทอดธรรม เป็นชุมชนแบบอย่างในการเป็นอยู่ด้วยธรรม และเป็น
ที่ชักนำหมู่มนุษย์ให้เข้าถึงธรรม เราถึง **สังฆรัตนะ** โดยตั้งชุมชนอย่าง
นี้ไว้เป็นแบบอย่าง และช่วยกันสร้างสรรค์และสืบต่อสังคมาอย่างนี้ ให้
สังคมาเป็นสังฆะ คือชุมชนแห่งมนุษย์ที่พัฒนาตนในระดับต่าง ๆ ซึ่ง
เราเองก็ควรจะได้เข้าไปร่วมด้วย

หลักการ ๓ ประการนี้แหละที่เรียกว่า **พระรัตนตรัย** ซึ่งควรจะ
ระลึกขึ้นมาเตือนใจตนอยู่เสมอ

๑. **ระลึกถึงพุทธะ** คือบุคคลที่เป็นแบบอย่างให้เราได้พัฒนา
ตนเอง ให้เชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ และมุ่งมั่นพัฒนาตน

๒. **ระลึกถึงธรรมะ** คือความจริงของธรรมชาติซึ่งมีกฎเกณฑ์ที่
เราจะต้องรู้ เพื่อจะพัฒนาตนได้สำเร็จ ให้มีชีวิตที่ดีงาม และมีชีวิตที่
สมบูรณ์

๓. **ระลึกถึงสังฆะ** คือชุมชนอันประเสริฐที่สร้างขึ้นด้วยธรรม
เป็นที่ดำรงรักษาสืบต่อถ่ายทอดธรรม ซึ่งเราจะต้องเข้าร่วมสร้างสรรค์
ชาวพุทธต้องระลึกถึงสรณะทั้ง ๓ ในความหมายอย่างนี้อยู่เสมอ

เพราะเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา เมื่อนึกถึงแล้วก็นำมา
ตรวจสอบตัวเองของพวกเราชาวพุทธ โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ที่เราได้
ปฏิบัติตามหรือเปล่า อย่างน้อยในการพัฒนาตนเองที่จะต้องมีความ
เพียรสร้างสรรค์ ตั้งใจมุ่งมั่น ทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทำกิจหน้าที่ของตนให้
สมบูรณ์ พร้อมกันนั้นก็อย่าเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม
พร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ โดยมีความเข้มแข็ง เจอทุกข์
ภัยไม่พรั่น ไม่ระย่อ คุณความดีอย่างนี้เราทำหรือเปล่า

ถ้าไม่ทำอย่างนี้ ก็แสดงว่าเรายังได้ประโยชน์จากพระพุทธ-
ศานาน้อยเหลือเกิน เรียกได้ว่ายังไม่ได้นับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ
ดีไม่ดีถ้าจับหลักไม่ถูก เราจะถอยร่นหล่นลงมาจากพระพุทธศาสนา
ด้วยซ้ำ

๒

ชาวพุทธต้องกู้อิสรภาพให้แผ่นดินไทย

จากมนุษย์ปุถุชน มาดูจุดเริ่มต้นว่าจะพัฒนาตรงไหน

ในการที่จะพัฒนาคนนั้นลองหันมาดูมนุษย์ปุถุชนว่าเป็นอย่างไร
เมื่อมองตามธรรมชาติของคนเราที่เป็นมนุษย์ปุถุชน ก็จะทำให้เห็นว่า
ลักษณะอย่างหนึ่ง ในบรรดาลักษณะหลายๆ อย่าง คือการที่ว่าเรา
จะทำอะไร หรือจะมีความเพียรพยายามในการสร้างสรรค์อะไรหรือไม่
ก็ขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอก

พูดเป็นหลักการได้ว่า มนุษย์ปุถุชนนั้น เมื่อทุกข์บีบคั้น ถูกภัย

คุกคาม ก็จะถูกขึ้นดั้นรนวนขวย แต่พอประสบความสำเร็จ สุขสบาย พันทุกข้ไปได้ ก็ลงนอนเสวยสุข พฤติกรรมอย่างนี้เป็นธรรมชาติทั่วไปของมนุษย์ปุถุชน คือคนที่ยังมีกิเลสซึ่งจะดั้นรนวนขวยเพียรพยายามขึ้นมาก็เพราะทุกข์มันบีบ ภัยมันมาคุกคาม ทำให้อยู่ไม่ได้ เช่น อดอยากบ้าง สงครามจะมาบ้าง นอนอยู่ไม่ได้แล้ว จึงลุกขึ้นมาดั้นรนวนขวยทำอะไรกันใหญ่ แต่พอพ้นภัยสุขสบายแล้ว ประสบความสำเร็จ มีเงินมีทองใช้ดีแล้ว...สบาย คราวนี้ก็ลงนอน เสวยสุข

เรื่องนี้สำคัญมาก เพราะมนุษย์ที่ยังไม่พัฒนามักตกอยู่ในวงจรนี้ และนี่ก็คือวงจรแห่งความเสื่อมและความเจริญ หมายความว่า พอเจอทุกข์เจอปัญหาเดือดร้อนขึ้นมา ก็ลุกขึ้นมาดั้นรนวนขวยขยันหมั่นเพียร สร้างสรรค์ ก็เลยรุ่งเรืองขึ้นมา เป็นต้น เรียกว่าเจริญ แต่พอเจริญมีความสุขดีแล้ว ก็เฉื่อยชา หรือถึงกับลุ่มหลง ระวัง มัวเมา ตกอยู่ในความประมาท แล้วก็เสื่อมลง บุคคลก็ตาม ครอบครัวยก็ตาม สังคมก็ตาม ประเทศชาติก็ตาม หรือแม้แต่ที่เราเรียกว่าอารยธรรมทั้งหลาย ลองศึกษาดูเถิด โดยมากเป็นอย่างนี้

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหานี้ด้วย คือมาสั่งสอนแนะนำว่า ทำอย่างไรมนุษย์จะไม่ต้องตกอยู่ในวงจรแห่งความเสื่อมและความเจริญที่เกิดจากกิเลสของตัวเองแบบนี้ คือ ทำอย่างไรจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้มีคุณสมบัติอย่างใหม่ ให้กลายเป็นว่า ...ไม่ว่าจะทุกข์ ไม่ว่าจะสุข ฉันทึก็สร้างสรรค์ตลอดเวลา คือมีความขยันหมั่นเพียรด้วยสติที่คอยเตือนให้ทำตามทีปัญญาบอก

ทีว่านั้นหมายความว่า เมื่อเราพัฒนาปัญญาขึ้นมา ปัญญาจะเป็นตัวบอกว่ทำอะไรจะทำให้เกิดความเสื่อม อะไรจะทำให้เกิดความ

เจริญ ตามหลักแห่งเหตุปัจจัย เมื่อรู้ว่าอะไรจะทำให้เกิดความเสื่อม
สติจะคอยเตือนให้เราเร่งแก้ไขป้องกัน กำจัด เมื่อรู้ว่าอะไรจะทำให้
เกิดความเจริญ สติก็เตือนให้เราสร้างสรรค์ทำสิ่งนั้นขึ้นมา

ถ้าเราอยู่ด้วยสติ เราก็ไม่ประมาท ไม่ผัดเพี้ยน ไม่หลงระเริง ไม่
มัวเมา เราก็จะกระตือรือร้นเพียรพยายามละเว้นสิ่งที่รู้ว่าควรละเว้น
และทำตามที่เราคิดว่าควรจะทำ ถ้าอย่างนี้ เมื่อเจริญแล้วหรือถึงจะ
สุขสบายแล้ว ก็เจริญต่อไป ไม่ต้องเสื่อม นี่แหละเป็นจุดสำคัญ

พระพุทธเจ้าทรงให้หลักประกันว่า ถ้าเราไม่ประมาท เราไม่ต้อง
เสื่อม ไม่ใช่ว่าเมื่อเจริญแล้วจำเป็นจะต้องเสื่อมเสมอไป แต่ที่จะเสื่อม
หรือไม่เสื่อมก็อยู่ที่เหตุปัจจัย ไม่ใช่เสื่อมไปโดยเลื่อนลอย ใครบอกว่า
เสื่อมแล้วก็เจริญเอง เจริญแล้วก็ต้องเสื่อม ก็แสดงว่าไม่ได้ถือหลัก
เหตุปัจจัย กลายเป็นลัทธิเดิยรติยที่ท่านเรียกว่า *อเหตุวาท* คือลัทธิ
แล้วแต่โชค ลัทธิแล้วแต่เวรแต่กรรม หรือลัทธิที่ถือว่าถึงคราวก็เป็นไป
เอง

สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย ก็ต้องเสื่อมไปตามเหตุปัจจัย
และเจริญตามเหตุปัจจัย ที่นี้เหตุปัจจัยจะรู้ได้อย่างไร ก็รู้ด้วยปัญญา
เราก็พัฒนาปัญญาขึ้นมาให้รู้เหตุปัจจัย แต่ที่นี้ปัญหาก็ออยู่ที่ว่าเมื่อรู้
แล้วจะประมาทหรือไม่ ถ้าประมาทก็อีกนั่นแหละ ทั้งที่รู้ว่าอันนี้ไม่ดี
จะเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อม แต่มั่นล่อใจ ก็ไปทำเสียนี้ เลยกลาย
เป็นทำเหตุของความเสื่อม ที่นี้ในทางตรงข้าม ทั้งที่รู้ว่าอันนี้ดี จะเป็น
เหตุปัจจัยให้เจริญ ก็ผัดเพี้ยน พຽງนี้ค่อยทำ เตือนหน้าค่อยทำ หรือ
ละเลยเสียจนหมดโอกาส นี้เรียกว่าคนประมาท ก็เลยหนีไม่พ้นวงจร
ของความเสื่อม

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมา ก็เพื่อแก้ปัญหานี้ด้วย คืออย่าหลักไม่

ประมาท ให้คนทั้งหลาย แม้สุขสบายแล้วก็ยังไม่ประมาท คนผู้ใด
ทั้งที่สุขสบายแล้วก็ยังไม่ประมาทได้ คนนั้นเรียกว่าเป็นคนที่
พัฒนาแล้ว แต่ถ้าคนไหนจะมีขมั้นทำต่อเมื่อเจอทุกข์บีบคั้นหรือภัย
คุกคาม พอสุขสบายก็นอน อย่างนี้ก็ป็นมนุษย์ปุถุชนเต็มที ไม่มี
อะไรที่แสดงถึงการพัฒนา

หลักความไม่ประมาทนี้ ควรจะเน้นเป็นพิเศษสำหรับสังคมไทย
เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่สภาพแวดล้อมทุกอย่างเอื้อให้สุขสบาย
ชวนให้ประมาท แต่ทั้งที่พระพุทธศาสนาย้ำนัก ไม่ให้ประมาท แต่คน
ไทยกลับมองข้ามหลักความไม่ประมาทนี้ไปเสีย เลยจะได้ประโยชน์
จากพระพุทธศาสนาน้อยเกินไป

ปุถุชนสามัญก็แยะอยู่แล้ว

ถ้าหลงติดยากล่อมจะแยะยิ่งกว่านั้น

ย้อนมาดูเรื่องมนุษย์ปุถุชนสามัญที่ว่าตามปกติก็เป็นอย่างนี้คือ
ต่อเมื่อถูกทุกข์บีบคั้นภัยคุกคาม จึงลุกขึ้นดิ้นรนชวนขวาย แต่พอ
สุขสบายก็นอนเสวยสุข แล้วก็นอนเวียนอยู่ในวงจรเสื่อมแล้วเจริญ
เจริญแล้วเสื่อมเรื่อยไป แต่เรื่องไม่ใช่แค่นั้น ยังมีคนที่แหยกว่าปุถุชน
สามัญอีก คือ แม้แต่ยามทุกข์ก็ไม่ดิ้นรนชวนขวาย

ตามธรรมดาโดยธรรมชาติ คนเรานั้นเวลาทุกข์บีบคั้นภัยคุกคาม
อยู่หนึ่งเฉยไม่ได้หรอก จะต้องดิ้น แต่ที่ไม่ดิ้น หรือไม่ค่อยมีกำลังดิ้นนั้น
เกิดจากเหตุ ๒ ประการ

๑. สบายมานานจนเคยตัว จนเป็นคนเห็นแก่ง่าย หรือจะเอาแต่

สบาย เคยตัวติดเป็นนิสัย อยู่กันในสังคมแห่งความสนุกสนานบันเทิง
อยู่กันอย่างฟุ้งเฟ้อหรูหรา ไม่เคยเหนื่อยยาก ไม่เคยลำบาก ไม่เคย
อดทน ก็เลยอ่อนแอ พอมาเจอทุกข์บีบคั้นภัยคุกคามเข้าก็เลยท้อแท้
พอไม่ได้ใจ แทนที่จะดิ้นก็เลยอ่อนใจจะย่อหมดแรงหมดกำลัง ก็
ซบเซา เหนงหงอย จับเจ่า หรือคร่ำครวญร้องทุกข์ไป นี่พวกหนึ่ง
เรียกว่าพวกซ้ำเติมตัวเอง

๒. เจอทุกข์แล้ว เตรียมจะดิ้นรนชวนขวย หรือภัยมา เตรียม
จะลุกขึ้นสู้ แต่เกิดมีyakล่อมเข้ามา พอได้yakล่อมเข้า ทีนี้ก็ล้มแล้ว
ไม่นึกถึงการที่จะต้องดิ้นรนชวนขวย เลยติดอยู่กับyakล่อมนั่นเอง

เรื่องyakล่อมนี้สำคัญนะ บางสังคมมีyakล่อมมากเกินไป
yakล่อมที่จะทำให้คนเจอทุกข์ไม่ลุกขึ้นดิ้น นี่มีหลายระดับ

ก) ง่าย ๆ ก็คือ สุรา ยาเสพติด การพนัน พวกนี้เป็นยา

กลุ่มชั้นหยาบ มีพิษรุนแรงมาก พอไปเจอลูกล่อมพวกนี้แล้ว ที่จะ
ลุกขึ้นด้นรนขนขวาย ก็ไม่เอาแล้ว ได้แต่เมาซึม ติดเพลिन คร่ำใจ
หวังลม ๆ แล้ง ๆ หลบทุกข์หนีปัญหาไปชั่วคราว แล้วก็นอนอีก...ก็
เลยแยะ มีแต่ทรุดลงไป นอกจากนี้มีอะไรอีก

ข) **ลัทธิคอยโชค** ก็มาปลอบกันว่า ไม่เป็นไรรอกน่า มันเสื่อม
ได้มันก็เจริญได้ พอเสื่อม ๆ ไป เดี่ยวมันก็เจริญเอง เดี่ยวนี้พูดกัน
เยอะเหมือนกัน นี่เรียกว่าลัทธิแล้วแต่โชค ลัทธินี้ไม่ถูกหลักพระพุทธ-
ศาสนา

บอกแล้วว่าพุทธศาสนาถือหลักเหตุปัจจัย สิ่งทั้งหลายเป็นไป
ตามเหตุปัจจัย จะเสื่อมหรือเจริญ ย่อมเป็นไปตามเหตุปัจจัย ถ้า
มนุษย์ต้องการผล มนุษย์ต้องเพียรพยายามทำเหตุให้ถูกต้อง แต่พอ
ไปเจอลัทธิคอยโชค ก็คิดว่าแล้วแต่โชค เดี่ยวมันก็ดีเอง ก็เลยติดยา
กล่อม เพลिनอยู่กับความหวังที่เลื่อนลอย ปล่อยไปเรื่อย ๆ บางที่มันก็
ไม่ดีขึ้นมา บางที่มันก็ดีด้วยปัจจัยอื่นที่ตัวไม่ได้ศึกษา หรือบางที่เหตุ
ปัจจัยร้ายมาซ้ำเติม จากวิกฤตก็เลยกลายเป็นวิบัติ

ยากล่อมมีเยอะ **ยากล่อม** ก็คือ อะไรก็ตามที่มาช่วยกล่อมใจให้
เพลिन ๆ สบายไปได้ในเวลานั้น ๆ แล้วก็เลยลืมทุกข์ลืมปัญหาและ
นอนใจ ลืมดูความเป็นจริง

ค) ยากล่อมอีกอย่างหนึ่งก็คือ **ลัทธิรอคอยความช่วยเหลือ**
หรือหวังพึ่งอำนาจดลบันดาลที่ว่ามาแล้วตั้งแต่ต้น สังคมอินเดียเป็น
อย่างนี้มานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนพุทธกาล อ้อนวอนเอาอกเอาใจ
เทพเจ้าทุกอย่าง จนกระทั่งบุญชายัญ หวังที่จะให้อำนาจยิ่งใหญ่
ภายนอกมาดลบันดาล ช่วยเหลือ มัวแต่มองไปนอกตัว ไม่มองว่าตัว
เราจะต้องทำอะไร คิดแต่รอให้ท่านช่วย ตัวเราก็ไม่ต้องทำอะไร มัน

จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ก็อยู่ที่ท่าน มันขึ้นต่อท่าน ไม่ได้ขึ้นต่อเรา เราจะทำอะไรก็ไม่มีผล ก็ได้แต่นอนรอไป อย่างนี้ก็เป็ดยากล่อมอีกอย่างหนึ่ง ยากล่อมนี้เมืองไทยมีเยอะ

ง) แม้แต่ที่เรียกว่าการปฏิบัติธรรมขั้นสูง อย่าง **สมาธิและวิปัสสนา** ถ้าผิดหลักเมื่อไร ก็อาจจะกลายเป็นยากล่อมได้ทั้งหมด อย่าไปนึกภูมิใจว่าเราปฏิบัติธรรมแล้วจะถูก โดยเฉพาะสมาธิสมัยนี้ ใช้เป็นยากล่อมกันมาก คือว่า พอทำสมาธิได้ก็ใจสบาย หายทุกข์หายร้อน เคยกลุ่มใจมีความเครียดก็หาย ก็มีความสุขดี ทีนี้พอมีความสุขมากก็นั่งสมาธิแล้วก็สบาย

แม้แต่สมาธิที่ว่าดี

เมื่อปลุกชนได้ ก็มักเอามาใช้เป็นยากล่อม

สำหรับเรื่องสมาธินี้ท่านก็ไม่ได้ถึงกับประณามเสีย ๆ หาย ๆ ก็ใช้ได้อยู่ เพราะเป็นประโยชน์ อย่างน้อยคนเราจิตใจว่าวุ่นกระวนกระวาย กระสับกระส่าย ทำอะไรไม่ได้ ก็มานั่งสมาธิ ใจจะได้รวมสงบลง จะได้พัก จะได้ตั้งมั่น ประโยชน์ที่ต้องการอยู่ที่ตรงนี้ แต่พร้อมกันนั้นเราจะได้กำลังด้วยนะ ไม่ใช่พักเฉย ๆ

การพักด้วยสมาธินี้ทำให้เราได้กำลัง และทำให้เราพร้อมที่จะเดินหน้าต่อไป สิ่งที่ต้องการก็คือเอาไปใช้ประโยชน์ ไม่ใช่ว่าสมาธิเพียงเพื่อได้พัก ได้นอนหลับ มาเพลิน มาชม มาเสวยความสุข หรือหาความสุขอยู่กับสมาธิ จนติดจมอยู่ที่นั่น อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องระวัง เพราะทำผิดพลาดกันเยอะ

อย่างในเมืองฝรั่งก็มีทางเขวได้มาก เพราะฝรั่งไม่เคยเจอสุขสงบอย่างนี้ เขาเจอแต่ความเครียด ความทุกข์ทางจิตใจ จนเป็นโรคจิตโรคประสาทกันมากเมื่อไม่รู้หลักการที่เป็นพื้นฐานไว้ พอได้สมาธิก็เลยสบาย ได้ทางออก ก็เลยมาติดயากล่อมเสียอีก ดีไม่ตีสมาธิที่ใช้ผิดทางอย่างนี้จะพาให้สังคมฝรั่งเสื่อมไปด้วย

การปฏิบัติสมาธินี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ชาวพุทธเองก็ต้องระวังสมาธินั้นไม่ใช่เพื่อหยุด แต่เพื่อเดินหน้าต่อ อย่าลืมน่าสมาธิเป็นเพียงองค์ธรรมหนึ่งในกระบวนการปฏิบัติของไตรสิกขา ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนามนุษย์ พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้วว่า การปฏิบัติต้องดำเนินไปให้ครบไตรสิกขา ศีลเพื่อสมาธิ สมาธิเพื่อปัญญา ปัญญาเพื่อวิมุตติ ถ้ายังไม่บรรลุดุจดหมายอย่าเพิ่งหยุด

องค์ธรรมทุกอย่างในพระพุทธศาสนา อยู่ในกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งสิ้น ถ้าองค์ธรรมไหนมาทำให้มนุษย์หยุด คือไม่ส่งผลเป็นปัจจัยเอื้อในการเดินหน้าต่อไป ก็ต้องสงสัยว่ามีหวังผิดแล้ว อันนี้ขออย่าว่า การปฏิบัติธรรมข้อใดก็ตาม แม้จะดีจะสุข ถ้าทำให้เราหยุด ก็ควรสงสัยว่าคงจะปฏิบัติผิด เพราะองค์ธรรมทุกอย่างนั้นมีไว้เพื่อเป็นองค์ประกอบในกระบวนการพัฒนามนุษย์ จึงจะต้องเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อก้าวต่อไปจนกว่าจะบรรลุดุจดหมาย

สมาธิมีเป้าหมายเพื่อให้เรามีจิตตั้งมั่นแน่วแน่ซึ่งจะเป็นจิตที่เป็นกัมมณีย์ แปลว่า ควรแก่การงาน หรือเหมาะแก่การใช้งาน ประโยชน์แท้ๆอยู่ที่นี้ คือเอาไปใช้ และการใช้ที่สำคัญก็คือใช้งานทางปัญญา โดยนำไปคิดพิจารณาแก้ปัญหา ค้นหาความจริง ตลอดจนมองดูสภาพธรรมให้เห็นชัด เพราะจิตที่เป็นสมาธินี้เป็นจิตที่ใส สงบ มั่นคง แน่วลงไป จะมองอะไรก็เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง จะคิดอะไรก็เป็นลำดับ

ไม่มีอะไรมาวุ่น มารบกวน มาบัง มาขวาง มาแทรกแซง

รวมความว่า สมาธิก็เป็นองค์ธรรมในการปฏิบัติอย่างหนึ่งที่ต้องระวัง ถ้าไม่วางท่าทีให้ดีอาจจะทำให้เขว อาจจะทำให้หลง อาจจะทำให้ตกหลุมได้ง่าย ฉะนั้นจึงต้องย้ำกันไว้มิให้ลืมว่า สมาธิเป็นเพียงองค์ธรรมหนึ่งที่จะส่งผลต่อไปในกระบวนการของไตรสิกขาเท่านั้น ถ้าเมื่อไรไปหลงติดในความสุขที่เกิดจากสมาธินั้น ก็จะกลายเป็นยากล่อม ซึ่งแปลว่าผิดทางแล้ว

ต่อเมื่อใดเราบรรลุผลสำเร็จ บรรลุความสมบูรณ์ของการพัฒนาตน เป็นพระพุทธเจ้า หรือเป็นพระอรหันต์แล้วนั้นแหละ จึงไม่ต้องใช้สมาธิในแง่สิกขา แต่เพราะจบสิกขาแล้ว ท่านจึงใช้เวลาให้ผ่านไปด้วยการเผยแผ่ธรรม บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น เวลาเหนื่อยขึ้นมาท่านก็นั่งสมาธิพักผ่อน เรียกว่า ‘วิภูษธรรมสุขวิหาร’ พวกเราก็เหมือนกัน ใช้สมาธิพักผ่อนได้ แต่พักแล้วอย่าไปติดเอาสมาธิเป็นยากล่อมก็แล้วกัน ย้ำว่าเอาสมาธิเป็นที่พักได้ แต่อย่าให้ติดเป็นยากล่อม

มาตรฐานระดับการพัฒนาของคนที่ดีได้ไม่ยาก

เมื่อคนเจอทุกข์กำลังลุกขึ้นเดิน พอตดยากล่อมก็หยุด เพลิน ลืมทุกข์ไป เลยมหมดแรงเดิน นี้แหละจึงกลายเป็นแย่งกว่าปุถุชนสามัญ เพราะว่าปุถุชนสามัญนั้นเมื่อถูกทุกข์บีบคั้น หรือถูกภัยคุกคาม ก็ลุกขึ้นเดินร่นขนขวาย ต่อเมื่อสุขสบายจึงลงนอนเสวยสุข แต่คนที่ติดยากล่อมนี้ต่ำกว่าระดับปุถุชนสามัญไปอีก เพราะเจอทุกข์ก็ไม่เดิน ได้ยากล่อมแล้วก็สบาย เพลิน ชิมเชื่อง ชบเซา ก็เพลินอยู่กับยากล่อมนั้น

แหละ ไม่ไปไหน ไม่อยากทำอะไร ไม่แก้ปัญหา ตกอยู่ในความประมาท กลายเป็นคนที่นอนเสวยสุขตั้งแต่ยังเป็นทุกข์อยู่ด้วยซ้ำ

พุทธศาสนาย้ำเรื่องนี้ คือ หลักความไม่ประมาท ท่านเตือนว่า แม้แต่เป็นอริยบุคคลชั้นพระโสดาบัน หรือพระสกิทาคามี จนถึงพระอนาคามี トラบไต่ยังไม่ไต่เป็นพระอรหันต์แล้ว อโยนอโนใจ ออจจะ ประมาทไต่ตลอดเวลา มีแต่พระอรหันต์เท่านั้นที่จะไม่ประมาทไต่ อโยงแท้จจริง เพราะคนเรานี้ เวลามีความสุข อโยงหนึ่ง ยามประสบ ความสำเร็จ อโยงหนึ่ง หรือคราวที่เกดความรู้สึกภูมิใจว่าเรานี้ดีแล้ว อโยงหนึ่ง สามตัวนี้มักล่อให้หโยน หรือไม่ก็หยุดเลย พุดสั้น ๆ ว่า **ตกหลุมความประมาท**

เมื่อประสบความสำเร็จหรือมีความสุขแล้วประมาทนั้นเห็นได้ชัด แต่คนที่มีความสุข ถ้าเกดความภูมิใจก็ตั้งระวัง อโยงพระโสดาบัน ภูมิใจว่าเรไต่บำเพ็ญความดีสำเร็จมาถึงแค่นี้ พอเกดความพอใจ อโยงนี้ ก็ชักจะเฉื่อย ไม่เร่งรัด ไม่กระตือรือร้น พระพุทธเจ้าตรัสเตือน พระอริยบุคคลที่เป็นอโยงนี้ว่า เธอเป็นบพมาทวิhari แปลว่า ผู้อโยงด้วย ความประมาท ฉะนั้นอโยงไต่ได้นอโนใจ ชาวพุทธต้องเดินหน้าเสมอ

ตามทีพุดมาในทีนี้ เราสามารถแบ่งมนุษย์ไต่เป็น ๔ ระดับ โดย วัดจากมาตรฐานปฏุชน คือ

๑. **มนุษย์ที่ต่ำกว่ามาตรฐานปฏุชนสามัญ** คือพวกทีเจอทุกข์ ก็ไม่ตื่น ฎุกภัยคุกคามก็ไม่ตื่นตัว ไต่แต่ท้อแท้ ระทระทวย จับเจ้า หรือไม่กินอโนเฉื่อย เพราะติดยาปลอม เพลินไปเรื่อย ๆ ส่วนในเวลาที สุขสบายไม่ต้องพุดถึง ก็ยั้งเปลิดเปลินหมกมุ่นมัวเมา เรียกว่า ทุกข์ก็ ไม่ตื่น สุขก็อโนชิม หรือทุกข์ก็ชิม สุขก็ชิม

๒. **มนุษย์ปฏุชนสามัญ** คือพวกทีว่าฎุกทุกข์บีบคั้น หรือฎุก

ภัยคุกคาม ก็ลุกขึ้นดินรนชวนขวย พอสบายก็ลงนอนเสวยสุขเฉื่อยลง
ไป

๓. มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว คือพวกที่ว่่าเมื่อถูกทุกข์บีบคั้น หรือ
ถูกภัยคุกคาม ก็ลุกขึ้นดินรนชวนขวย แต่แม้จะสุขสบายแล้วก็ยัง
เพียรสร้างสรรค์ต่อไป ไม่หยุด พวกนี้นับว่าเข้าสู่ทางของอารยชนแล้ว

๔. มนุษย์ที่ประเสริฐที่สุด คือยามทุกข์บีบคั้น หรือภัยคุกคาม
ก็ไม่พลอยทุกข์จิตใจยังปลอดโปร่งผ่องใสอยู่ได้ แล้วก็ชวนขวยทำสิ่ง
ที่ควรทำต่อไป หมายความว่า ในด้านการกระทำ ก็มีความเพียรพยายาม
สร้างสรรค์ และในด้านจิตใจก็มีความสุข ไม่ถูกทุกข์ครอบงำ
ด้วย และแม้จะสุขแล้วก็ยังชวนขวยสร้างสรรค์ต่อไป

คนเราที่พัฒนาแล้วโดยมากก็จะได้แค่ขั้นที่ ๓ คือถูกทุกข์บีบคั้น
หรือภัยคุกคามก็ชวนขวยจริง แต่จิตใจไม่สบาย กระวนกระวาย ทุรน-
ทุราย แม้ว่าจะไม่ประมาทก็จริง แต่ยังมีความเดือดร้อนใจ มีความ
เครียดในใจ ดังจะเห็นกันมากในปัจจุบันนี้ว่า ผู้ที่ขยันหมั่นเพียร
จำนวนมากมีความสุขทุกข์ในใจด้วย เป็นคนขยันจริง แต่เร่าร้อน เครียด
ซึ่งแสดงว่า ยังพัฒนาไม่ถึงที่สุด

ฉะนั้น คนในสมัยปัจจุบันนี้ ที่ว่าเป็นคนขยันหมั่นเพียร แต่
จิตใจมีความเครียดมีความสุขทุกข์นั้น จะต้องได้รับการแก้ไขให้พัฒนา
ต่อไปอีก ให้เป็นคนชนิดที่ว่า ทั้ง ๆ ที่ทุกข์ภัยบีบคั้นคุกคาม จิตใจก็
ยังดีงามสุขสบายปลอดโปร่ง พร้อมกันนั้นก็เพียรพยายามสร้างสรรค์
ต่อไป แม้ถึงยามสุขสบายก็ไม่หยุดหรือผัดผ่อน

จะต้องระลึกไว้ว่า คนที่พัฒนาแล้วนั้น เขาจะเป็นอยู่หรือทำการ
อะไร ก็ไม่ได้ขึ้นต่อความสุขความทุกข์ แต่เขาขึ้นต่อปัญญา ปัญญา
เป็นตัวรู้ว่าอะไรควรทำ หรือไม่ควรทำ และสติก็คอยบอกหรือคอยเตือน

ให้เว้นสิ่งที่ควรเว้น และให้ทำสิ่งที่ควรทำตามที่เราด้วยปัญญา
นี่แหละเป็นหลักสำหรับวินิจฉัยระดับการพัฒนาของคน

สำรวจคนไทย ว่ามีศักยภาพที่จะเผชิญวิกฤตแค่ไหน

หันมาดูสังคมของเรา สังคมไทยเวลานี้ได้ประสบภาวะที่เรียกว่าเป็นความทุกข์ ถึงขั้นเป็นวิกฤตการณ์ ซึ่งเป็นเวลาที่ควรจะนำหลักการของพระพุทธศาสนามาใช้ได้เต็มที่ แต่เวลานี้เราเป็นอย่างไร ลองสำรวจตัวเราแต่ละคน และสำรวจสังคมไทยว่าได้ปฏิบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่ว่ามีแค่ไหนเพียงไร

เวลานี้เราถูกทุกข์บีบคั้น ถูกภัยคุกคามแล้ว เราลุกขึ้นดิ้นรนขอความช่วยเหลือ มีความขยันหมั่นเพียรที่จะสร้างสรรค์หรือเปล่า หรือว่าเราไปติดยาากล่อม ติดสุรา ยาเสพติด การพนัน นี่พวกที่หนึ่งเห็นง่าย หรือเลยจากนั้นอีกพวกหนึ่งก็ไปติดลัทธิอ่อนหวาน ลัทธินอนคอยโชค ลัทธิหวังผลดลบันดาล จนกระทั่งติดสมาธิเป็นยาากล่อม ถ้าติดก็ต้องรีบลุกขึ้นมาแก้ไขกัน

ที่จริง เรื่องติดยาากล่อมนี้เป็นปัญหาของสังคมไทยมานานแล้ว ไม่ใช่มีเฉพาะเวลานี้ แต่เวลานี้เป็นตอนสำคัญที่เราจะต้องรีบแก้ไข ถ้าไม่แก้ตอนนี้สังคมจะเลวร้ายหนักลงไปอีก เพราะวิกฤตจะกลายเป็นวิบัติ แต่ถ้าแก้เสียตอนนี้ วิกฤตก็มีทางที่จะกลายเป็นวิวัฒน์ คนที่ฉลาดต้องเอาวิกฤตเป็นวิวัฒน์ให้ได้ เพราะวิกฤตเป็นช่วงต่อระหว่างวิบัติกับวิวัฒน์ หมายความว่า ถ้าทำดี ทำถูก วิกฤตก็จะกลายเป็นวิวัฒน์ แต่ถ้าทำไม่ดี ทำไม่ถูกก็จะกลายเป็นวิบัติไปเลย

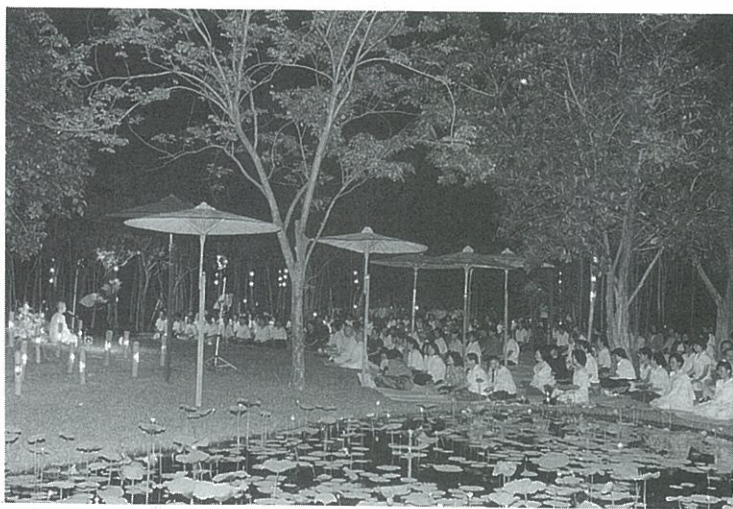
ตอนนี้สังคมไทยมาถึงช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ ยามมีทุกข์นี้ ถ้าเรารู้จักขยับตัวทันเวลา ก็จะเป็นโอกาสแห่งการพัฒนาคน ยิ่งถ้า มองสังคมในวงกว้าง ก็เป็นโอกาสดีเลิศที่จะพัฒนามนุษย์ เพราะ คน เราเรียนรู้ได้มากจากปัญหา ได้ศึกษาจากความทุกข์

ขอให้สำรวจจุดเกิด คนที่จะพัฒนาจากการมีความสุขได้ยาก ในประวัติบุคคลสำคัญ และประวัติศาสตร์ของชาติที่เจริญทั้งหลาย จะเห็นแต่คนทุกข์ที่พัฒนาจากการแก้ปัญหา และเข้มแข็งขึ้นมาจากการเผชิญทุกข์ทั้งนั้น ส่วนคนหรือชาติประเทศที่สบายมีความสุขแล้ว ไม่มีอะไรจะให้สู้หรือคิดแก้ไข ก็เลยไม่มีอะไรจะให้ใช้ความคิด ทำให้ โน้มไปในทางที่จะหลงเพลินเพลิน เพราะฉะนั้นคนที่มีความสุขแล้วนี้ ถ้าไม่มีคนสอนที่ดี หรือไม่มีกัลยาณมิตร และตัวเองก็ไม่รู้จักคิด ไม่หาแบบฝึกหัดมาทำ จึงเจริญยากที่สุด

คนที่มีความทุกข์นั้นแหละ ทุกข์มันจะสอน คือมันทำให้เราต้อง ดันร่นหาทางออก คิดแก้ไข ใช้กำลัง ใช้ฝีมือ เรียกว่าได้ใช้ทั้งสมอง และมือเต็มที่ รวมทั้งเท้าก็ต้องเคลื่อนไหวไม่ได้หยุด จึงได้ฝึกตัวเอง ตลอดเวลา เป็นอันว่า คนเราเรียนรู้และพัฒนาตนเองจากการ พยายามแก้ปัญหา ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ เมื่อเราพยายามแก้ไขปัญหา เราก็ได้พัฒนาปัญญา เพราะเราต้องคิด พอเราคิดหาทางแก้ไขปัญญา ปัญญาก็ค่อย ๆ เกิดขึ้นมา ยิ่งถ้าเป็นคนรู้จักคิด หรือคิดเป็น ก็ยิ่ง ก้าวไปไกล

ถ้าไม่มีปัญหาให้คิด แล้วปัญญาจะพัฒนาได้อย่างไร ถ้า ไม่มีโจทย์เลขแล้ว เราจะคิดเลขเก่งได้อย่างไร ถ้าไม่ทำแบบ ฝึกหัด จะเกิดความชำนาญได้อย่างไร

ฉะนั้นคนที่เกิดมากับความสุข ถ้าไม่ระวังตัวให้ดี มัวประมาท

อยู่กับเสียเปรียบมาก ส่วนคนที่เกิดมาเจอความทุกข์ เมื่อวางใจถูกก็ได้เปรียบในแง่ที่จะพัฒนาตนเอง อันนี้เป็นคติสำคัญที่จะต้องเอาไว้สอนลูกหลาน

ขอให้จำไว้ว่า ชีวิตก็ตาม สังคมก็ตาม ที่ไม่มีแบบฝึกหัด ย่อมยากที่จะพัฒนา เพราะฉะนั้น คนใดสังคมใด ได้เจอทุกข์ภัยและความยากลำบากมามาก เป็นผู้ที่ทำแบบฝึกหัดมาแล้ว ก็จะเก่งกล้าสามารถและประสบความสำเร็จ ชีวิตใดสังคมใดอยู่สุขสบายก็ต้องไม่ประมาท ให้รีบหาแบบฝึกหัดมาทำ

เริ่มแต่ในครอบครัว

ก็ต้องดูพ่อแม่ว่าช่วยให้ลูกพัฒนาหรือไม่

อย่างคนที่ประสบความสำเร็จมาเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นหัวหน้าครอบครัวในปัจจุบันนี้ หลายท่าน ในอดีตยากจนข้นแค้น ตอนเป็นเด็กลำบากมาก บางวันมีรับประทาน บางวันไม่มี ต้องช่วยพ่อแม่หาเงิน ขยันอดทนดิ้นรนจนรวย จนกระทั่งประสบความสำเร็จ ครอบครัวเป็นปึกแผ่น ร่ำรวย

พอร่ำรวยแล้วก็คิดว่า เราลำบากมานานหนาแล้ว ถึงลูกเราก็ขอให้เขาสบายให้เต็มที่ คิดอย่างนี้แล้ว ก็เลยบำรุงบำเรอลูกใหญ่ บางทีก็เลยกลายเป็นเสียไป เพราะอย่างที่บอกแล้วว่า สุขไม่ช่วยให้คนได้เรียนรู้ แต่คนเราเรียนรู้จากการแก้ปัญหา ฝึกหัดพัฒนาตนจากการเผชิญความทุกข์ยากลำบาก

คนที่เกิดมาท่ามกลางความพรั่งพร้อมสุขสบาย จึงเสียเปรียบหลายอย่าง เริ่มแต่ไม่มีเครื่องทดสอบ ไม่มีแบบฝึกหัด ไม่ได้ทั้งความเข้มแข็งในการดิ้นรนต่อสู้ ไม่ได้ทั้งทักษะจากการฝึกพฤติกรรม และไม่ได้ทั้งปัญญาในการคิดแก้ปัญหา ขอย้ำว่าสองอย่างนี้สำคัญยิ่งนัก คือ

๑. ความเข้มแข็ง ความหนักแน่นมั่นคง ที่จะทำการทั้งหลายให้สำเร็จด้วยความพากเพียรขยันอดทน

๒. ความรู้คิดรู้พิจารณาใช้ปัญญาแก้ปัญหา ทำการสร้างสรรค์พัฒนาตนให้เจริญงอกงามมีความสามารถยิ่งขึ้นไป

คนที่เกิดมาด้วยความสุขนั้น สองอย่างนี้ได้ยากเหลือเกิน คือที่จะได้ความเข้มแข็งทนทาน และได้ปัญญาแก้ปัญหาที่ยาก ฉะนั้นพ่อแม่ต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ดี คือเป็นคนที่จะวางไม่ให้ออกตกอยู่ในความประมาท รู้จักหาแบบฝึกหัดให้ลูกทำ

ถามว่า ถ้าเป็นอย่างที่ว่านั้น พ่อแม่หลายรายที่เคยทุกข์มาแล้ว พอประสบความสำเร็จสุขสบายก็คงต้องประมาท แต่บางคนก็ยังไม่

เห็นประมาท ก็ยังขยันขันแข็งต่อไป ทำไมเป็นอย่างนั้น

คำถามนี้ตอบไม่ยาก เพราะว่าพ่อแม่เหล่านั้นตื่นนอนชวนขวายมานานจนเป็นนิสัย เคยชินอย่างนั้นแล้ว แม้จะมีความสุขสบายขึ้นมา ความเคยชินเก่าก็ทำให้ขยันต่อไป แก่อยู่หนึ่งไม่ได้

แต่ก็จะเห็นได้ว่าหลายคนหนีไม่พ้น บางคนเคยทุกข์มามาก แต่ต่อมาพอประสบความสำเร็จ มีความสุข ก็หันไปมัวเมาประมาท มีให้เห็นถมไป แต่หลายคนก็อย่างที่ว่าแล้ว ยังเคยชินกับนิสัยเก่า เรียกว่ามีบุญเก่าที่สะสมไว้ จึงอยู่ได้ แต่ลูกไม่มีบุญเก่าสะสมไว้ อย่างนั้น เพราะฉะนั้นพ่อแม่จึงต้องถ่ายทอดบุญนี้ให้

อย่าถ่ายทอดให้ลูกแต่ทรัพย์สินภายนอก ควรสนใจถ่ายทอดทรัพย์สินภายในของตัวเองนี้แหละให้ลูก ทรัพย์ที่ประเสริฐของเราก็คือนิสัยแห่งความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความเพียรพยายามขยันอดทน ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา การสู้ทุกข์สู้อุปสรรค ที่เราสร้างขึ้นมากในตัวเองนี้แหละ นี่คือนิยามอันประเสริฐ เรียกว่าอริยทรัพย์จากภายในตัวเราแท้ ๆ ที่ควรให้แก่ลูก

ลูกได้เงินทองภายนอกเท่าไร ก็ไม่เท่าได้อริยทรัพย์ภายในนี้ พ่อแม่ควรจะถ่ายทอดทรัพย์นี้ให้ได้

อย่าไปมัวแต่นึกให้ลูกมีความสุข ไม่ทุกข์อย่างเรา ไม่จำเป็นต้องให้เขาทุกข์อย่างเราหรอก แต่ขอให้ถ่ายทอดอริยทรัพย์ให้เขาด้วย คือคุณสมบัติของตัวเอง ที่ได้มาระหว่างที่เพียรพยายามสร้างเนื้อสร้างตัวนั้นแหละ

วิกฤตที่แท้ของสังคมไทย ไม่ใช่วิกฤตเศรษฐกิจ

ที่ว่ามานี้เป็นเรื่องในระดับชีวิตส่วนตัวและครอบครัว เรื่องของสังคมก็เหมือนกัน ในสังคมที่มีความสุขสบาย คนทั้งหลายย่อมมีความโน้มเอียงที่จะเห็นแก่ง่าย เห็นแก่ความสะดวกสบาย ลุ่มหลงเพลิดเพลินมัวเมาฟุ้งเพื่อสำเร็จสำรวย และพร้อมกันนั้นก็อ่อนแอใจเสาะเปราะบาง เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้ว เวลาเจอทุกข์ก็มักสู้ไม่ไหว เพราะเคยชินกับความเห็นแก่ง่ายสะดวกสบาย พอเจอทุกข์ก็ท้อ ฉะนั้นจึงต้องปลุกใจกันขึ้นมา

ยามวิกฤตนี้เป็นตอนที่สำคัญ และความสำคัญนั้นก็อยู่ที่ว่าเราจะทำอย่างไรให้ทุกขนี้สอนคน วิกฤตที่พูดกันว่าเป็นโอกาส นั้น

๑. ต้องใช้โอกาสนั้น ไม่ใช่เป็นโอกาสแต่ก็ทิ้งโอกาสเสียเปล่า

๒. โอกาสที่สำคัญที่สุดก็คือ ใช้เป็นโอกาสในการพัฒนาตัวคน

วิกฤตการณ์ของสังคมไทย ที่เจอกันมานี้ ที่ว่าเป็น วิกฤตเศรษฐกิจ ไม่สำคัญเท่าไรหรอก ยังไม่ใช่วิกฤตที่แท้ วิกฤตที่แท้ของสังคมไทยซ่อนตัวอยู่ลึกกว่านั้น และเรากำลังประสบวิกฤตนี้ ประเทศชาติไทยจะไปดีหรือไปร้ายก็ตอนนี้

การสูญเสียเงินทองหรือสูญเสียทางเศรษฐกิจนั้นไม่เท่าไรหรอก แต่ถ้าสูญเสียความเป็นมนุษย์นี่สิ ร้ายที่สุด คือการสูญเสียคุณภาพของคน ถ้าใช้ศัพท์สมัยใหม่ในความหมายแคบ ๆ ของลัทธิเศรษฐกิจแห่งยุคนี้ ก็ว่าสูญเสียทรัพยากรมนุษย์

เราสูญเสียไปอย่างหนึ่งแล้ว คือสูญเสียทางเศรษฐกิจ อย่าให้สูญเสียซ้ำสอง คือสูญเสียคุณภาพมนุษย์ด้วย

เวลานี้ เราอยู่ในภาวะที่เสี่ยงมาก ถ้าบริหารบ้านเมืองไม่ดี เราจะสูญเสียอย่างที่สอง คือ จะสูญเสียคุณภาพของมนุษย์ด้วย ถ้าสูญเสียคุณภาพของมนุษย์ก็คือสูญเสียคน ซึ่งเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่

กว่าการสูญเสียเงินทองทรัพย์สินทางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้น วิกฤตที่แท้จริงของสังคมไทยอยู่ตรงนี้ คือ วิกฤตคุณภาพคน ที่เป็นตัวตัดสินว่าเราจะไปรอดหรือไม่

แม้แต่จะแก้วิกฤตทางเศรษฐกิจได้สำเร็จหรือไม่ ก็อยู่ที่ตรงนี้คืออยู่ที่ว่าจะแก้วิกฤตในเรื่องคุณภาพคน ด้วยการพัฒนามนุษย์ได้สำเร็จหรือไม่ ถ้าเราใช้โอกาสนี้ไม่เป็น ก็จะสูญเสียซ้ำสอง เสียเศรษฐกิจเสียเงินเสียทองแล้วไม่พอ จะเสียคนไปด้วย

ตอนนี้ถ้าไม่ระวังตั้งตัวให้ดี คนไทยจะไม่ได้อะไรขึ้นมาเลย ดีไม่ดีก็จะไปจมกันอยู่อย่างที่ว่าแล้ว คือ ติดยากล่อม มั่วลุ่มหลงสุรายาบ้า การพนันบ้าง

ติดลัทธิหรือโชคช่วย ลัทธิหรือความช่วยเหลือจากภายนอก รออำนาจดลบันดาลบ้าง

อันนี้แหละคือการสูญเสียคุณภาพคน ซึ่งก็คือเสียคน ถ้าเราเสียคนอย่างนี้แล้วเราจะไม่ฟื้นเลย เพราะจะไม่มีกำลังที่จะมาพัฒนาเศรษฐกิจ ถ้าเศรษฐกิจจะดีขึ้นมา ก็จะเป็นเศรษฐกิจแบบที่ไม่มั่นคงไม่ยั่งยืน เป็นของบังเอิญตามกระแส เป็นเศรษฐกิจหลอก ๆ บวมโป่งข้างนอก แต่กลวงข้างใน

อย่าลืมว่าตอนที่ผ่านมานี้ เราบอกว่าที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจก็เพราะเรามีเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ แล้วตอนนี้ฟองสบู่มันแตก เศรษฐกิจฟองสบู่ก็คือเศรษฐกิจที่ไม่มีเนื้อหาสาระ ไม่มีแก่นสาร มองเห็นแต่เปลือกนอกโป่งใหญ่ขึ้นมา เป็นเศรษฐกิจแบบลูกโป่ง การที่มันแตกตอนนี้ก็ดีแล้ว เพราะลูกโป่งยังเล็กอยู่ ถ้าลูกโป่งใหญ่ขึ้นไปแล้วแตกจะเป็นอันตรายมากกว่านี้ เพราะฉะนั้นแตกเสียดีแล้ว ภัยอันตรายยังน้อยหน้อย

ขอย้ำว่า ตอนนี้อย่าให้เสียข้ออย่างที่สองคือ **คุณภาพมนุษย์** ถ้าเราพัฒนามนุษย์ไม่ขึ้น ดีไม่ดีเราจะไปเพลินกับเศรษฐกิจอีกแบบหนึ่งคือ เศรษฐกิจแบบยากลำบาก และเศรษฐกิจแบบรวบรัด ซึ่งจะไม่ได้อะไรขึ้นมา เพราะเป็นเพียงอีกรูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจฟองสบู่ การที่เศรษฐกิจฟองสบู่แตกไปนี้ น่าจะเป็นคติสอนใจเราให้มาสร้างสรรค์เศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืนกันเสียที อย่าไปหลงกับเศรษฐกิจแบบ วูบวาบ ซึ่งไม่มีแก่นสาร

เศรษฐกิจแบบที่ว่า คือ เศรษฐกิจทางลัด เศรษฐกิจรวบไว เศรษฐกิจมั่งง่าย เศรษฐกิจยากลำบาก เศรษฐกิจมอมเมา เศรษฐกิจแบบนี้ไม่มียั่งยืน เพราะไม่มีแก่นสารอยู่ในตัวคน คือความสามารถในการผลิต และความเข้มแข็งพากเพียรในการสร้างสรรค์ พุดง่าย ๆ ว่าไม่เป็นเศรษฐกิจที่เกิดจากความเพียรสร้างสรรค์ และความสามารถในการผลิต เพราะคนขาดคุณภาพ ไม่เป็น **นักผลิต** ไม่เป็น **นักสร้างสรรค์**

ที่ว่าวิกฤตเป็นโอกาส

คือใช้เพื่อพัฒนาความสามารถในตัวคน

ประเทศที่จะเจริญทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง พลเมืองจะต้องมีความสามารถในการผลิตหรือในการสร้างสรรค์ จึงจะสร้างเศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืนได้

เศรษฐกิจที่มั่นคงมีแก่นนั้น ต้องมีฐานนี้อยู่ในตัวคน คือ ความสามารถในการผลิต และในการคิดสร้างสรรค์

อย่างสังคมอเมริกันที่พูดกันนักหนาถึงความสามารถในการแข่งขัน ไม่ว่าจะใช้คำไหนก็ตาม ก็คือ ต้องมีความสามารถอยู่ในตัวคน ถ้ามีฉะนั้นก็จะเป็นเศรษฐกิจวูบวาบแบบยืมเขามา หรือเป็นเศรษฐกิจหลอกตาที่ไม่ยั่งยืนไม่มั่นคง แล้วก็จะล่อให้เฟลิดเฟลีนสบายและตายใจ แล้วก็ตกอยู่ในความประมาท ยิ่งซ้ำเติมตัวเองหนักลงไป

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวว่า *เวลานี้ประเทศไทยมีวิกฤตที่สำคัญยิ่งกว่าวิกฤตเศรษฐกิจ* ซึ่งเป็นวิกฤตที่แท้คือ *วิกฤตคุณภาพคน* หรือวิกฤตในการพัฒนามนุษย์ อย่าให้การสูญเสียทางเศรษฐกิจนั้น มาซ้อนด้วยการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ไปอีก เดี่ยวจะไม่มีทุนที่จะไปฟื้นเศรษฐกิจนั้นขึ้นมา แต่ถ้าเราตั้งหลักให้ดี เราเอาโอกาสนี้มาใช้ในการพัฒนาคน เราก็จะได้และจะเป็นการได้ที่เป็นแก่นสารที่ยั่งยืนดีกว่า

เพราะฉะนั้น จึงต้องมาย้ำเรื่องนี้ คือการที่จะกู้คุณภาพคนขึ้นมา ขอให้มองย้อนดูว่า การที่เราสูญเสียทางเศรษฐกิจถึงขั้นวิกฤตครั้งนี้ อาจจะเป็นได้ว่า เราได้เสียคุณภาพคนไปก่อนแล้วด้วยซ้ำ ใช่หรือไม่?

เพราะเราสูญเสียคุณภาพคนนี้ไปแล้วเราจึงมาเจอกับวิกฤตเศรษฐกิจ *ตอนนี้เราจึงจะต้องกู้คนขึ้นมา แล้วคนนี้แหละจะมากู้เศรษฐกิจได้* แล้วจะเป็นเศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืนอย่างแท้จริง คนที่มีคุณภาพ หรือจะใช้ศัพท์ทางเศรษฐกิจสมัยนี้ว่า ทรัพยากรมนุษย์ที่ดีมีคุณภาพนี้แหละ ที่เราจะต้องสร้างขึ้นมา

มนุษย์ที่มีคุณภาพนั้น ถ้าใช้คำสั้น ๆ ก็คือมนุษย์ที่มีธรรมนั้นเอง เช่นมีความเพียรสร้างสรรค์ มีความเข้มแข็งไม่พรั่นต่อทุกขภัย มีความไม่ประมาท เป็นคนใช้ปัญญาพัฒนาสร้างสรรค์ตลอดเวลา ไม่ว่าจะมีความทุกข์บีบคั้นหรือภัยคุกคามหรือไม่ ถึงแม้จะเป็นยามสุขสบาย

ก็ยังใช้สติปัญญาสร้างสรรค์ต่อไป ถ้าได้อย่างนี้ละก็ เราไม่กลัววิกฤต
ใด ๆ เลย

เป็นอันว่า สิ่งสำคัญตอนนี้ก็คือ ต้องใช้โอกาสให้เป็นประโยชน์
เริ่มด้วยเสียหนึ่งแล้วอย่าเสียซ้ำสอง ถึงจะเสียด้านวิกฤตเศรษฐกิจแล้ว
แต่ถ้าเราพัฒนาคนได้ ไม่ต้องเสียใจ เพราะเราได้คุ้ม เราได้สิ่งที่
ประเสริฐกว่า เหมือนคนที่ตกทุกข์ได้ยากแล้วกลับสร้างเนื้อสร้างตัว
ขึ้นมาได้ จะเป็นคนที่เข้มแข็ง มีสติปัญญาความสามารถที่เป็นฐาน
อันมั่นคงของเศรษฐกิจนั้นสืบไปอย่างยืนยาว

ประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าก็อยู่ที่การใช้โอกาสตอนนี้ ปัญหา
อยู่ที่ว่าเราจะพัฒนามนุษย์ได้สำเร็จหรือไม่ มาพัฒนาคนให้เข้มแข็ง
ไม่หว่นต่อทุกข์ภัย เป็นคนที่รู้จักใช้ปัญญา และมีความเพียรสร้าง-
สรรค์กันเกิด ถ้าทำได้อย่างนี้ นี่แหละคือวิกฤตเป็นโอกาสอย่างแท้จริง

วิกฤตเป็นโอกาสที่แท้อยู่ที่นี้ คือทำอย่างไรเราจะใช้สถาน-
การณ์แห่งทุกข์ภัยนี้สร้างคุณภาพคนขึ้นมาได้

เราจะต้องสร้างทุนมนุษย์ คือพัฒนาคุณภาพของคนไทยขึ้นมา
ให้ได้ อย่าไปหลงไหลกับเศรษฐกิจจวบวาบที่ล่อตาล่อใจ ให้อยากได้
อยากเอา ถ้ามันไม่มีเนื้อหาแก่นสาร ไม่ช่วยให้มนุษย์พัฒนา แต่กลับ
ทำให้มนุษย์มัวเมาอ่อนแอ เราอย่าไปเอาเลย

อย่าเอาเลย เศรษฐกิจมันง่าย ไล่กวาง
ที่ไร้ศักดิ์ศรี ไม่มีเกียรติ

เราต้องเข้มแข็งที่จะปฏิเสธเศรษฐกิจประเภทที่ไร้แก่นสาร ไม่

เห็นแก่การได้เงินได้ทอง ที่มีลักษณะต่อไปนี้ คือ

๑. เศรษฐกิจที่ทำลายโอกาสในการพัฒนามนุษย์ ทำให้เสียคุณภาพคนลงไป

๒. เศรษฐกิจที่ซ้ำเติมลักษณะนิสัยไม่ดีที่มีอยู่ในพวกเราจำนวนไม่น้อย คือ การที่เคยสุขสบายแล้วเห็นแก่ง่าย เห็นแก่สะดวก เป็นคนอ่อนแอ ไม่สู้งานยาก อย่าซ้ำเติมคนไทยด้วยเศรษฐกิจชนิดที่ได้เงินทองมาง่าย ๆ ซึ่งยิ่งจะทำให้คนไทยไม่พัฒนาตัวเอง แล้วยิ่งเห็นแก่ง่าย เอาแต่สะดวกสบาย กลายเป็นทาสของสังคมอื่นเขาในระยะยาวหนักลงไปอีก

๓. เศรษฐกิจที่ลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เศรษฐกิจใดเราสร้างสรรคขึ้นมาด้วยความเพียรพยายามบากบั่น ใช้กำลังสติปัญญาของตนเอง ด้วยความสามารถในการผลิต อันนั้นคือเศรษฐกิจมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เราควรจะภูมิใจ แต่เศรษฐกิจใดที่ได้มาอย่างคนที่หมดหนทาง ต้องไปขายเนื้อขายตัว หรือไปหลอกหลอมอมเมาเพื่อนมนุษย์ อันนั้นเป็นเศรษฐกิจที่ลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ สังคมไทยเราจะเอาหรือเศรษฐกิจแบบนั้น? ถ้ามองเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศ ก็เหมือนกับเสียศักดิ์ศรี คุณไม่มีทางอื่นแล้วหรือ จึงต้องทำแบบนี้

จริงอยู่ เศรษฐกิจหาเงินหาทองแบบนี้ บางประเทศเขาอาจจะทำบ้าง แต่เขาทำเป็นเครื่องเล่น อย่างสังคมอเมริกันนี้ โดยส่วนใหญ่ก็คือเขามีความภูมิใจในความเพียรสร้างสรรค์ เช่น ที่เขาคุยอยู่ตลอดเวลาว่าเขามีความภูมิใจในสังคมของเขาที่สร้างสรรค์อุตสาหกรรมขึ้นมาด้วย **จริยธรรมแห่งการทำงาน (work ethic)**

ความเพียรสร้างสรรค์อันนี้ดี ที่อเมริกันเขาภูมิใจ ผลสำเร็จที่แท้

ทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของประเทศของเขาอยู่ที่นี้ ไม่ได้อยู่กับสิ่งเล็กๆ น้อย ๆ ที่เป็นเครื่องเล่น ไร้ล้อเด็ก ๆ อย่างเช่น ลาสเวกัส หรือ แอตแลนติกซิตี เป็นต้น

อันนั้นเขาไม่ได้มีไว้สำหรับสร้างสรรคประเทศของเขา แต่มีไว้กับคนอื่นไม่ให้พัฒนาความสามารถที่จะเจริญอย่างเขา เพราะฉะนั้นคนไทยเราจะต้องมีความระมัดระวังไม่ประมาทตลอดเวลา อย่าไปเอาเลย เศรษฐกิจมันง่ายได้กลัว อย่างเช่นเศรษฐกิจรวยทางลัด เราพัฒนาคนให้เป็นฐานของเศรษฐกิจที่ยั่งยืนมั่นคงกันดีกว่า

เพราะฉะนั้น จึงขอย้ำว่า เวลานี้สังคมไทยอยู่ในภาวะวิกฤตที่สำคัญที่สุด ซึ่งสำคัญกว่าวิกฤตทางเศรษฐกิจ คือ วิกฤตคุณภาพคนที่เป็นเรื่องของการพัฒนามนุษย์ ตัววิกฤตก็อยู่ตรงที่ว่าเราจะตื่นขึ้นมาและเร่งใช้โอกาสนี้ในการสร้างสรรคมนุษย์ที่มีคุณภาพไว้เป็นทุนในการพัฒนาประเทศชาติระยะยาวหรือไม่

ตอนนี้จะต้องมาช่วยกันกระตุ้นเตือนและปลุกใจ เพราะคนไทยนี้จะให้ได้อย่างที่พูดไปแล้วแสนยาก เนื่องจากคนไทยจำนวนมากก็อย่างที่ว่าไปแล้ว เคยแต่สุขสบาย พอเจอทุกข์เข้า ก็ได้แต่ท้อแท้ จีบเจ้า คร่ำครวญ ระทมทุกข์มาก หรือไม่ก็ไปติดยาากล่อม มัวแต่เพลินครีမ်ใจกันอยู่

คนที่ทุกข์นั้น ในด้านหนึ่ง เราอย่าปล่อยให้เขาโดดเดี่ยว ในสังคมอย่างนี้ใครมีหน้าที่รับผิดชอบก็มาช่วยกันหน่อย มาช่วยกันปลุกใจ ปลอบใจ และให้กำลังใจ บางครั้งเขาจะหาเครื่องปลอบใจบ้าง เราก็รู้ทัน ผ่อน ๆ สายป่านให้บ้าง แต่คอยระวังนะ อย่าให้เขาไปติดยาากล่อมเป็นอันขาด สิ่งที่เขามาปลอบใจหรือแม้แต่กล่อมใจนั้นเอาพอให้พักใจ หายเดือดร้อนสับสนว่าวุ่นกระวนกระวายไปได้บ้าง

โดยที่ตัวเราเองรู้อยู่ คอยคุมไว้อย่าให้เขาไปติดยาปลอม

ข้อนี้ต้องย้ำเด็ดขาดว่าไม่ให้ติดยาปลอม เสรีจแล้วก็ปลุกใจขึ้นมา ให้เขาขยันหมั่นเพียร ให้รวมกำลังรวมแรงมาสู้ ร่วมใจกันเผชิญทุกข์เผชิญปัญหา พวกกันเดินหน้าต่อไป สังคมจะพัฒนาได้อย่างแน่นอน

เอาทุกข์เป็นฐานสู่ความก้าวหน้า

เอาปัญหาเป็นเวทีพัฒนาปัญญา

ขอย้ำเรื่องการสร้างสรรคฺคุณสมบัติในตัวคนไทยนี้ เวลานี้ที่ว่า เป็นโอกาสก็อยู่ที่นี้เอง เพราะเป็นยามดีที่สุด ถ้าใจเราตั้งรับมัน

ชีวิต ครอบครัว วงศ์ตระกูล สังคม ตลอดจนอารยธรรมที่เจริญ มา มักเริ่มต้นจากการมีทุกข์ มีปัญหา ถูกทุกข์บีบคั้นภัยคุกคาม ลองดูประเทศปัจจุบันที่เข้มแข็งนั้นเป็นอย่างไร ถ้าเป็นประเทศที่ไม่ติดยาปลอม ก็จะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น คือมีพลเมืองที่ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง สู้เดินหน้า โดยมีภูมิหลังจากการต่อสู้ ดิ้นรน ขวนขวาย ถูกบีบคั้น มีภัยคุกคาม เจอทุกข์มาก่อนทั้งนั้น

บางประเทศแม้กระทั่งปัจจุบันก็ยังทุกข์เต็มที่ แม้ว่าแสนจะแฉ่ง แฉ้ง เขาก็พยายามแก้ไข เช่นทำอย่างไรจะให้ทะเลทรายกลายเป็นป่า มีบางคนพูดว่า คนอิสราเอลกับคนไทยนี้มีความสามารถคนละอย่าง เป็นการพูดให้เข้าใจ เขาบอกว่า คนอิสราเอลมีความสามารถที่จะทำทะเลทรายให้เป็นป่า แต่คนไทยมีความสามารถที่จะทำป่าให้เป็นทะเลทราย ก็เป็นความสามารถคนละอย่าง แต่อย่างไหนจะสร้าง-

สรรคค์ว่ากัน

ประเทศอิสราเอลนั้นทุกขภัยบีบคั้นคุกคามเหลือเกิน ไหนจะธรรมชาติแห้งแล้ง แผ่นดินเป็นทะเลทราย ไม่มีน้ำ ไม่มีต้นไม้และพืชพันธุ์ ไหนจะถูกประเทศอาหรับเพื่อนบ้านคอยจ้องจะตีอยู่ทุกวัน เราก็ก็นอนอยู่ซัด ๆ ส่วนคนไทยเรานี้แสนจะสุขสบาย ซึ่งก็เป็นข้อดีแล้ว แต่ทำอย่างไรคนไทยเราจะได้ประโยชน์จากข้อดีหรือข้อได้เปรียบนั้น และรู้จักใช้หลักพระพุทธศาสนา คือคติที่ว่า คนที่พัฒนาแล้วแม้สุขสบายก็ยังไม่ประมาท ยังชวนช่วยเพียรสร้างสรรคค์ต่อไป ถ้าคนไทยทำได้อย่างนี้ เราจะได้สองเท่าทวีคูณ

จะต้องตระหนักว่า ความไม่ประมาทนี้แหละคือมาตรฐาน วัตถุประสงค์พัฒนาของมนุษยชาติ ไทยเรามีโอกาสดีแล้วที่น่าจะได้ประโยชน์ เราไม่ได้อยู่ในภาวะที่ถูกทุกขภัยบีบคั้นคุกคามต้องดิ้นรน เสถียรธรรมสถาน

ชวนขาย เพราะสังคมของเราโดยพื้นเดิม อยู่กันสุขสบาย ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว แต่ทำอะไรเราจะไม่ประมาทด้วย ขอให้ได้อันนี้

ถึงตอนนี้เราเจอแล้วนะ ทุกข์ที่บีบคั้น ภัยที่คุกคาม ก็ขอให้ได้ประโยชน์จากทุกข์ภัยนั้น คือ เอาทุกข์มาเป็นแบบฝึกหัดพัฒนาตน และเอาปัญหามาเป็นเวทีพัฒนาปัญญา อย่างที่เคยพูดบ่อย ๆ ว่า คนฉลาดเปลี่ยนปัญหาให้เป็นปัญญา คนที่ปัญญางอกงามขึ้นมาได้ ก็พัฒนามาจากการคิดแก้ปัญหาทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ปัญหานี้แหละ เป็นทางมาของปัญญา และทุกข์ก็สามารถผันให้เป็นฐานของความเจริญก้าวหน้า ปัญหานั้นเปลี่ยนพยัญชนะตัวเดียวก็กลายเป็นปัญญา

คนไทยจะต้องมีความสามารถอันนี้ เด็กไทยจะต้องมีความสามารถอันนี้ คือเป็นเด็กที่สู้ปัญหา เป็นเด็กผู้มีความสามารถที่จะเปลี่ยนปัญหาให้เป็นปัญญา และเปลี่ยนทุกข์ให้เป็นความเจริญงอกงามได้ แล้วชาติไทยจะเจริญแน่แท้ จะพ้นวิกฤตอย่างแน่นอน

ฉะนั้น ในการที่จะกู้แผ่นดินไทย จะต้องตั้งหลักให้ได้ เราอาจจะไม่ยอมรับว่านี่เราเสียแผ่นดิน แต่หลายคนก็พูดว่า เป็นการเสียอิสรภาพทางเศรษฐกิจไปแล้ว บางคนถึงกับว่าการสูญเสียครั้งนี้ใหญ่ยิ่งกว่ากรุงแตก ว่าเข้าไปอย่างนั้นเลย

เอาละ มันจะใหญ่แค่ไหนก็ตาม ถ้าเรายอมรับจะใช้คำว่า 'ต้องกู้แผ่นดินไทย' ก็ขอลถามว่า เราต้องกู้อะไรก่อน เมื่อกี้นี้บอกแล้วว่า ต้องกู้ตัวคน คือกู้คุณภาพในตัวคน ซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่า ธรรมะ ก็คือต้องกู้ธรรมะ

ถ้าเรากู้ธรรมะได้ ก็กู้แผ่นดินไทยสำเร็จ

เวลานี้ภารกิจของคนไทยไม่ใช่แค่กู้แผ่นดินเท่านั้น แต่ต้องกัธธรมะด้วย

ไม่รู้ว่าธรมะหายไปไหนเสียมากมายแล้ว ที่โผล่ออกมาเป็นลัทธิอะไรก็ไม่รู้ ทั้ง ๆ ที่พระพุทธเจ้าประกาศอิสรภาพให้แก่มวลมนุษย์แล้ว ตอนนีคนไทยกลับยอมสูญเสียอิสรภาพไปเป็นเมืองขึ้นของใคร ไปหลงทางอยู่ที่ไหน นี่คื้ออกนอกพระพุทธศาสนา หรือออกนอกธรมะไป ยกตัวอย่างที่ว่าเมื่อก็ แม่แต่เอาสมาธิมาใช้เป็นยาากล่อม หรือเอามาหนุนการหาผลประโยชน์ ก็คื้ออกนอกพระพุทธศาสนา

สมาธิไม่ได้เกิดมาพร้อมกัพระพุทธศาสนา สมาธินี้ฤาษีชีไพรในสมัยก่อนพุทธกาลเขาทำเขาใช้กันมา โยคี ฤาษี ดาบส มากหลายท่านบำเพ็ญสมาธิจนได้สมาบัติชั้นสูง พระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ยังเคยไปเรียนกัเขาเลย แต่ฤาษีโยคีเหล่านั้นมัวไปติดยาากล่อม หรือไม่อย่างนั้นก็เอาสมาธิไปใช้ทางฤทธิเดชปาฏิหาริย์ แสดงความยิ่งใหญ่แข่งกัน ทำให้คนเพลิดเพลินมัวเมายิ่งขึ้น

ตัวฤาษีโยคีเองก็ติดยาากล่อม พอได้สมาธิแล้วก็เล่นฉานเพลิมิศัพท์พระท่านเรียกว่า ‘ฉานกัฟ้า’ พวกฤาษี ชีไพร ได้ฉานแล้วก็ไม่ยุ่งกัใคร ตัดขาดจากสังคัม นั่งเล่นฉานกัฟ้าไปวัน ๆ สบาย มีความสุข เป็นกันมานานแล้ว เขามีสมาธิกันอยู่แล้ว อย่างที่ว่าพระพุทธเจ้าก็ยังคงเคยไปเรียนจากเขา แต่มันไปตันอยู่กัความสุขทางจิตใจ และความเก่งกาจ ไม่ก่อให้เกิดสติปัญญา ไม่ได้แก้ปัญหาคให้จบสิ้น พระองค์จึงสอนให้เอาสมาธินั้นมาใช้ประโยชน์อีกชั้นหนึ่ง นีลืเป็นจุด

ก้าวต่อของพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธศาสนานั้นไม่หยุดแค่สมาธิ ไม่จบแค่เอาสมาบัติเป็นฉานกึก

ถ้าเราไปติดยากล่อมสมาธิ เราก็เหมือนกับฤๅษีโยคีในสมัยก่อนพุทธกาล ที่พระพุทธเจ้าเสด็จละออกมาแล้ว เราต้องเอาสมาธิมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และในการก้าวไปกับธรรมที่เป็นกระบวนการปฏิบัติแห่งไตรสิกขาต่อไป ให้เกิดผลในการพัฒนาชีวิต เอามาพัฒนาตนเองให้ได้ อันนี้แหละที่เป็นสิ่งสำคัญ

เวลานี้เราออกนอกธรรมะไปแล้ว หรือธรรมะหล่นหายจากเราไป จึงต้องกู้ธรรมะกลับขึ้นมา คือกู้ธรรมะขึ้นมาในตัวคน ถ้ากู้ธรรมะที่ว่านี้ขึ้นมาได้ ก็กู้แผ่นดินไทยสำเร็จ ขออย่าว่า กู้ธรรมะได้ กู้แผ่นดินไทยสำเร็จ

ในแง่เศรษฐกิจก็เหมือนกัน พุดสั้น ๆ ว่า เราจะกู้เศรษฐกิจได้ ต้องกู้คุณภาพในตัวคนขึ้นมา ถ้าพูดอย่างแคบ ๆ ก็ว่า ต้องกู้ทรัพยากรมนุษย์ขึ้นมา ถ้ากู้คนขึ้นมาให้มีคุณภาพได้ กู้เศรษฐกิจไทยไม่ยากเลย เชื้อใหม่ เพราะฉะนั้น ต้องทำอันนี้ให้ได้

ถึงเวลาต้องปลุกใจคนไทย ที่จริงถึงเวลานานแล้ว แต่ถ้ายังไม่ทำก็ถึงเวลาอีกทีหนึ่ง ลูกขึ้น กู้ธรรมะขึ้นมาในใจคน พัฒนาตัวคนนี้ให้สำเร็จให้ได้ ให้มีคุณภาพทั้งด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา นี่แหละจึงว่ามากู้แผ่นดินไทยด้วยการกู้ธรรมะ เพราะการกู้ธรรมะนั้นจะเป็นการกู้แผ่นดินไทยไปในตัว เมื่อเรากู้ธรรมะได้ ก็กู้แผ่นดินไทยไปในตัวเอง เสริมขึ้นไปเลย ไม่ต้องไปทำ ๒ ครั้ง

แคบเข้ามาอีกชั้นหนึ่ง ถ้ากู้คุณสมบัติในตัวคน หรือพุดสั้น ๆ ว่า กู้คุณภาพคน คือกู้ธรรมะขึ้นมาในตัวคนได้ การกู้เศรษฐกิจไทยก็ไม่ยาก

ขอเพียงพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้มีความสามารถในการผลิต และในการคิดสร้างสรรค์ เราก็จะมีเศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืน ไม่ใช่เศรษฐกิจฟองสบู่ ไม่ใช่เศรษฐกิจทางลัด หรือเศรษฐกิจกลางใน อะไรทั้งสิ้น

เดี๋ยวนี้นิยมใช้คำว่ายั่งยืน การพัฒนานักให้ยั่งยืน ตอนนีเราก็ต้องมีเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ด้วยการกู้แผ่นดินไทยโดยกู้ธรรมชาติขึ้นมาอย่างทีกล่าวแล้ว

วันนี้วันดี เป็นวันวิสาขบูชา เฉพาะอย่างยิ่งเป็นวิสาขบูชาแรก หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในผืนแผ่นดินไทย จึงขอให้เราชาวพุทธลุกขึ้นมากู้ธรรมชาติให้แก่แผ่นดินไทย โดยเริ่มต้นที่ในหัวใจของเรา แล้วก็มาชวนกัน และปลุกใจกันให้

๑. มีความเข้มแข็ง เจอทุกข์ภัยไม่พรั่น
๒. มีความเพียรสร้างสรรค์ โดยใช้สติปัญญา
๓. ร่วมแรงร่วมใจกันฟันฝ่า เดินหน้าต่อไป

ถ้าทำได้เพียง ๓ อย่างเท่านั้น ก็กู้ธรรมชาติ และกู้แผ่นดินไทยสำเร็จ และที่ทำอย่างนี้ไม่ใช่อะไร ก็คือการปฏิบัติตามพุทธจริยวัตรที่พระพุทธเจ้าได้ทรงพัฒนาพระองค์เองมา เมื่อถึงวันวิสาขบูชาอย่างนี้ อย่างน้อยเราต้องให้ได้ประโยชน์จากพุทธประวัติ คือจากการประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระองค์สักอย่างหนึ่ง

ถ้ากู้ธรรมชาติได้จริง ไทยมีแต่ยิ่งเจริญ ไม่รู้จักเสื่อม และวิกฤตก็จะกลายเป็นวิวัฒน์

พระพุทธเจ้าเป็นต้นแบบการพัฒนาชีวิตของบุคคล ทรงบำเพ็ญ

ความดีที่เรียกว่าบารมีอย่างไม่หยุดยั้ง ไม่ย่อท้อ เข้มแข็ง บากบั่น สู้ ความยาก ผจญอุปสรรคทุกอย่างจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถ้า คนไทยเอาพระจริยวัตรนี้มาใช้ ทุกข์ภัยเราก็ยังไม่กลัว แล้วสุขเราจะ ไปกลัวอะไร สุขเราก็ยิ่งใช้ให้เป็นประโยชน์

ความสุขไม่ใช่จุดหมายของชีวิต สุขก็เช่นเดียวกับธรรมข้อ อื่น ๆ คือเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งในกระบวนการพัฒนามนุษย์ สุข คือภาวะสะอาดใจ เอื้อ คล่อง หมายความว่า **ความสุขเป็นปัจจัยเอื้อ ต่อการกระทำ** หรือการที่จะเดินหน้าต่อไปได้ง่าย

เวลาสุขนั้นไม่มีอะไรบีบคั้น ไม่มีอะไรติดขัดจะทำอะไรก็ทำได้ง่าย คล่อง สะดวก ตรงข้ามกับตอนที่ทุกข์ ซึ่งบีบให้เราต้องดิ้น เพราะจำเป็น แต่จะทำอะไรก็ติดขัดคับข้องลำบาก เช่น เงินทองก็ไม่มี สภาวะ แวดล้อมทั้งหลายไม่เอื้อ ยากลำบากเหลือเกิน แต่พอสุขก็คือปัจจัย ทุกอย่างมันเอื้อ มันหนุน มันช่วย แต่พอปัจจัยเอื้อให้ทำได้คล่อง ได้ง่าย ได้สะดวก เรากลับนอนเสีย ไม่ทำ นี่คือไม่รู้จักใช้ธรรมะ

คนที่รู้จักใช้ธรรมะนั้น ถึงทุกข์ก็ไม่กลัว กลับเข้มแข็ง สู้ ทั้ง ๆ ที่ ยาก เราก็ทำและพัฒนาตัวได้มาก ครั้นถึงตอนสุขมา ทำได้คล่อง ได้ สะดวก เราก็ยิ่งทำต่อไปเพราะปัจจัยเอื้อให้ทำได้มาก ถ้าคนไทยเป็น อย่างนี้ก็เรียกว่าไม่ประมาท จัดเป็นมนุษย์ที่พัฒนาแล้ว จะประสบความสำเร็จ และมีแต่จะเจริญ รับรองว่าไม่มีเสื่อม

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **วุฑฒิเยว ปาฏิกังขา** ใน ปริหานิ หมายความว่า ถ้าปฏิบัติตามหลักที่ตรัสสอนไว้โดยไม่ประมาท ก็หวังได้แต่ ความเจริญอย่างเดียว จะไม่มีความเสื่อม

พุทธพจน์ที่ตรัสนี้ไม่ได้ขัดกับหลักอนิจจังแต่ประการใด เพราะ หลัก อนิจจัง ที่ว่า **ไม่เที่ยง** หมายความว่า เปลี่ยนแปลงไป ไม่คงอยู่

อย่างเดิม แต่ที่ว่าไม่เที่ยงนั้น ก็เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย ไม่ใช่ไม่เที่ยงอย่างเลื่อนลอย

คำว่า ‘เจริญ’ ก็คือ เปลี่ยนแปลง เป็นอนิจจังอยู่ในตัว คำว่า ‘เสื่อม’ ก็เปลี่ยนแปลง เป็นอนิจจังอยู่ในตัว เพราะว่าคำว่าเจริญ และคำว่าเสื่อมเป็นคำที่แสดงความเคลื่อนไหว ไม่อยู่นิ่ง ๆ ที่ว่าเสื่อม ก็คือไม่เที่ยง ที่เคลื่อนไหวไปด้านหนึ่ง ที่ว่าเจริญก็เหมือนกัน ก็คือไม่เที่ยง ที่เคลื่อนไหว ไปอีกด้านหนึ่ง

เจริญแล้วเจริญต่อไป เจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ เสื่อมแล้วเสื่อมต่อไป ทุกอย่างนี้ไม่เที่ยงทั้งนั้น คือเป็นอาการของความไม่อยู่นิ่ง

เพราะฉะนั้นถ้าเราทำเหตุปัจจัยถูกต้อง มันเจริญแล้ว เจริญต่อไป มันก็ไม่เที่ยง ไม่ได้ขัดกันแต่ประการใด พระพุทธเจ้าตรัสธรรมะก็คือ แสดงความจริง จึงไม่ขัดกันเลย

เดี๋ยวจะว่า เอ๊ะ! พระพุทธเจ้าตรัสว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงแท้แน่นอน อ้าว แล้วทำไมมาตรัสตรงนี้ว่า ถ้าท่านปฏิบัติอย่างนี้ จะไม่มีเสื่อม มีแต่เจริญอย่างเดียว ถ้าเข้าใจดีแล้ว จะเห็นว่าไม่ขัดกัน แต่กลับสอดคล้องกันและหนุนกัน คือ เป็นหลักธรรมในภาคปฏิบัติที่เอาความรู้ในสังขธรรมมาใช้ประโยชน์

ย้ำอีกทีว่า ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องลุกขึ้นมา จะใช้คำว่า ‘กู้แผ่นดินไทย’ หรือจะใช้คำอะไรก็ตาม ก็ให้เข้าใจความหมายอย่างที่กล่าวมาแล้วว่า บัดนี้เป็นเวลาที่สำคัญที่สุด ที่จะต้องทำให้วิกฤตของเมืองไทยนี้ เป็นจุดตั้งต้นของวิวัฒน์ ขออย่าให้เป็นจุดนำไปสู่วิบัติ ถ้าเราปฏิบัติถูกต้อง ก็แน่นอนว่าวิกฤตจะนำไปสู่วิวัฒน์ คือความเจริญงอกงาม ด้วยการที่เรากู้ธรรมขึ้นมาได้ในผืนแผ่นดินไทย ให้ธรรมนี้แพร่กระจายไปในหัวใจคน และในสังคมไทยทั้งหมด

ถ้าทำได้แบบนี้ เราก็จะได้ประโยชน์จากวันวิสาขบูชา จึงขอให้เป็นเหมือนกับการนัดหมายว่า ให้วันวิสาขบูชานี้เป็นจุดเริ่มต้นของการที่จะเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นวิวัฒนาการต่อไป

ขออนุโมทนาโยมญาติมิตรสาธุชนทุกท่าน ที่ได้มาประชุมฟังธรรมกันในวันนี้ ด้วยจิตใจที่เป็นกุศล ประกอบด้วยศรัทธาต่อธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อศรัทธาแล้วก็ต้องนำไปสู่การปฏิบัติ

นอกจากนี้ เราต้องมีเมตตา มีจิตใจหวังดี ปวารณาดี เป็นมิตรต่อกัน แล้วมาร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน เพียรพยายามสร้างสรรค์ด้วยความเข้มแข็งเราก็จะนำสังคมไทยไปสู่ความเจริญอกงามและสันติสุข และไม่เฉพาะสังคมไทยเท่านั้น เราจะช่วยมวลมนุษยชาติทั้งโลกให้เจริญอกงาม มีอารยธรรมที่แท้จริง เพื่อให้เกิดสันติสุขที่ยั่งยืนด้วย

ขอความหวังนี้ ซึ่งเป็นความหวังที่ประกอบด้วยเหตุปัจจัย มีเหตุมีผลตามธรรม จงสัมฤทธิ์ผลด้วยกำลังเรี่ยวแรงการกระทำของเราทั้งหลายสืบไป

ขอทุกท่านจงเจริญด้วยธรรม อันจะเป็นปัจจัยให้ประสบซึ่งจตุรพิธพรชัย มีความก้าวหน้าเจริญอกงามในการดำเนินชีวิต และในการประกอบกิจการหน้าที่การงาน ให้ประสบความสำเร็จสมหมาย มีความสุขร่มเย็น ทั้งในชีวิตของตน ในครอบครัว ในสังคมไทย และในโลกทั้งมวลนี้สืบไป ทุกเมื่อเทอญ (สาธุ)

ถาม-ตอบ ท้ายบรรยาย

แม่ชีคันสนีย์: สงสัยที่ว่า กุ้แผ่นดินคือกุ้ธรรมะนั้น มีคำถามว่า

กัฏฐกรรมะ กัฏฐอย่างไร?

พระธรรมปิฎก: อย่างที่ว่าไปแล้ว ธรรมะอยู่ตามปกติของมันตามธรรมชาติ แต่เราทำให้มันมีขึ้นมาในหัวใจของคน นี่คือกัฏฐกรรมะ คือให้ธรรมะคืนกลับเข้ามาอยู่ในตัวคนเวลานี้ตัวคนอาจจะปล่อยธรรมะหลุดมือไปแล้ว *ปล่อยทางปัญญา* คือ ไม่รู้ ไม่ศึกษา *ปล่อยทางจิต* คือ ไม่ตั้งใจ ไม่รักษาไว้ให้มีในใจ *ปล่อยทางพฤติกรรม* คือ ละเลย ไม่นำมาใช้ ไม่ประพฤติปฏิบัติ หรือประพฤติชั่วร้ายเสียหายในทางตรงข้ามกับธรรมะ นี่ก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หายไปใช่ไหม ถ้าเราทำให้ธรรมะที่อยู่ในธรรมชาตินั้น มามีอยู่ในตัวคนเราด้วย ก็เรียกว่ากัฏฐกรรมะ พอกัฏฐกรรมะสำเร็จ การกัฏฐแผ่นดินไทยก็ตามมาเอง เป็นไปเองอยู่ในตัว

แม่ชีคันสนีย์: เจ้าคะ หมายถึงว่า ให้มีธรรมะอยู่ในวิถีชีวิตที่เราดำเนินอยู่ใช่ไหมคะ

เสถียรธรรมสถาน

พระธรรมปิฎก: เจริญพร กุฎัรรมะก็คือ เจาธรรมะมาใช้ เริ่มตั้งแต่สดับตริบพิงศึกษาให้เข้าใจ เอามาใส่ในหัวใจ และปฏิบัติตาม นี่เป็นความหมายทั่วไป

ที่นี้ความหมายขั้นที่สอง ก็รวมไปถึงเรื่องในสังคฆวงกว้าง ที่คนมีความเข้าใจผิด หลงผิด ประพฤตินอกลูนอกทางของพระพุทศศาสนาออกไปต่าง ๆ ก็มาชำระสะสางแก้ไขกันเสียที

ในระดับสังคฆวงกว้างนี้ก็สำคัญ อย่างที่ย้ำไปเมื่อกี้ว่า เวลานี้คนไทยเราได้ปฏิบัติตามพระพุทศเจ้าหรือเปล่า เราปล่อยให้ลัทธิหรือโซคช่วย มาครอบงำไหม เราปล่อยให้ลัทธิอ่อนนวนนอนคอยความช่วยเหลือ ลัทธิหวังผลดลบันดาล การติดยาากล่อม สุรายาบ้า สิ่งเสพติด การพนัน อะไรเหล่านี้ ระบาดไปทั่วบ้านทั่วเมือง ตลอดจนใช้ธรรมะ แม้แต่สมาธิในทางที่ผิด ความผิดเพี้ยนคลาดเคลื่อนอย่างนี้เกิดขึ้นในสังคฆไทยหรือเปล่า ถ้ามันเป็นอย่างนั้น ก็แสดงว่าเราสูญเสียดรรรมไปแล้ว จึงต้องกู้ขึ้นมา คือต้องมาทำความเข้าใจให้ถูกต้อง โดยนำหลักการที่แท้ของพระพุทศศาสนาขึ้นมาแสดง มาบอก มาแจ้งกัน และให้ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและให้จริงจัง ถ้าทำได้อย่างนี้ แน่นนอนว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ วิกฤตเศรษฐกิจนั้นแก้ไขยาก ถ้าคุณภาพคนไทยดี ขอให้มั่นใจเถิดว่า ถ้าคุณภาพคนไทยดี เราไม่กลัวเลยวิกฤตเศรษฐกิจอย่างนี้

แต่อย่างน้อย เราต้องให้เป็น ให้วิกฤตนี้เป็นประโยชน์ ได้บอกแล้วว่า ที่พูดกันบ่อยว่า วิกฤตเป็นโอกาสนั้น โอกาสที่สำคัญคือโอกาสในการพัฒนามนุษย์นี้แหละ โอกาสอื่นไม่สำคัญเท่าข้อนี้หรอก เพราะฉะนั้น เวลาใครเขาช่วยเหลือเรา เช่น ประเทศอื่นให้เงินมาให้กู้ให้ยืม เท่านั้นเท่านั้น เราต้องวางท่าทีให้ถูกต้อง ต้องวางท่าทีด้วย

ความไม่หลงระเหิมมัวเมา อย่างน้อยต้องตั้งความรู้สึกไว้ว่า นี่จำใจนะ แล้วเตรียมใจว่าเราจะต้องแก้ไขปัญหาให้ได้ ไม่ใช่ไปหลงระเหิมดีใจว่า เขาช่วยเราแล้ว เราได้เงินมาแล้ว โอ้โฮ เราสบายแล้ว ถ้าคิดอย่างนี้ก็เป็นจิตใจที่โน้มไปสู่ความประมาท ความกระตือรือร้นที่จะแก้ไข ปัญหาและพัฒนาตนก็จะหายไป ถ้าอย่างนี้ จะฟื้นจิตใจคนไม่ขึ้น ฟื้นคุณภาพคนไม่ขึ้น และฟื้นเศรษฐกิจก็ไม่ขึ้นด้วย

เพราะฉะนั้น ท่าทีของจิตใจโดยรวมต่อสถานการณ์นี้ ต่อวิกฤต หรือสภาพทุกข์ทั้งหมดนี้ ต้องวางให้ถูกต้อง ตั้งหลักว่าให้วิกฤตนี้เป็น เวลาของการสร้างคน สร้างความเข้มแข็ง พัฒนาตัว พัฒนาเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ให้เป็นคนเข้มแข็ง อย่างที่ว่า มีทุกข์ไม่พรั่น เจอภัยไม่หวั่น แล้วก็มีคามเพียรสร้างสรรค์ เริ่มด้วยเป็น นักผลิต ไม่จมอยู่กับความเป็นนักเสพ นักบริโภค

สังคมไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา มี ปัจจัย ๒ อย่าง นี้เป็นตัว ทำลายล้างที่ยิ่งใหญ่ คือ

๑. ความไม่เสพบริโภค ที่ทำให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ ส่ำรวย อ่อนแอและประมาท ค่านิยมบริโภคนี้ เมืองไทยยังหนักมาก ต้องแก้ไขได้

๒. ลัทธิรอผลดลบันดาล ซึ่งก็ทำให้อ่อนแอ และประมาทเช่นเดียวกัน เวลานี้ระบอบไปทั่วแล้ว

๒ อย่างนี้ถ้าแก้ได้ เมืองไทยเดินหน้าไปแน่ ๆ ย้ำอีกทีหนึ่งว่า

๑. ค่านิยมเสพบริโภค หรือความไม่เสพบริโภค จะต้องแก้ไขให้ได้ อย่างน้อยให้มีความเป็นนักผลิตมาเข้าคู่กัน ถ้าเป็นนักเรียนก็ต้องฝึกหัดพัฒนาความใฝ่ศึกษาและใฝ่สร้างสรรค์ ต้องทำให้ได้ มิฉะนั้นจะเป็นนักเรียนนักศึกษาแต่เพียงชื่อ หรือโดยรูปแบบ หาสาระไม่ได้ ต้องแก้ปัญหาค่านิยมเสพบริโภคให้ได้ แล้วเอาเวลา แรงงาน และ

ความคิดนั้นมาใช้ในการศึกษาและสร้างสรรค์ โดยมีความใฝ่ศึกษา
ใฝ่สร้างสรรค์ ใฝ่รู้-ใฝ่สิ่งยาก

๒. ไม่ยอมสยบแก่ลัทธioxอนวอนนอนคอยโชค หรือลัทธิรอผล
ดลบันดาล ต้องเข้มแข็ง มุ่งที่จะทำการให้สำเร็จผลด้วยเรี่ยวแรง
ความพากเพียรของตน ข้อนี้เป็นหลักพระพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติที่
ท่านย้ำด้วยตัวอย่างมากมาย เริ่มตั้งแต่การบำเพ็ญบารมีของ
พระพุทธเจ้า ทำไมเราไม่เอามาใช้

คติพระโพธิสัตว์นั้น เป็นแบบอย่างของการเพียรพยายาม ของ
การสู้ไม่ถอย ถ้าชาวพุทธหวังผลสำเร็จง่าย ๆ ทางลัด อยากได้อะไรก็
อ้อนวอนไปขอ พระพุทธศาสนาตัวจริงก็จะค่อย ๆ เลื่อนลงหายไป
เหลือแต่เปลือก หรือรูปแบบ

ลัทธิขอความช่วยเหลือ ลัทธิรอโชคช่วย ลัทธิหวังผลดลบันดาล
เวลานี้ก็ลาดเคลื่อนแพร่ไปทั่วสังคมไทย เป็นลัทธิตรงข้ามกับพุทธ-
ศาสนา พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ลัทธิเหล่านี้ พระองค์อุตสาหมา
ประกาศอิสรภาพให้มนุษย์แล้ว มนุษย์โดยเฉพาะมนุษย์ไทยเรากลับ
ถอยลงไป ไปอยู่ในสมัยก่อนพุทธกาลเสียนี้ เพราะฉะนั้น ตอนนี้ต้อง
เข้มแข็งกันเสียที อย่าเป็นคนอ่อนแอ ปวกเปียก ป้อแป้ พอเจอทุกข์ก็
ท้อแท้ หมดกำลัง หรือเจอทุกข์ก็ไปติดยาแก้ลม สองอย่างนี้กำลัง
ครอบงำคนไทย ถ้าไม่แก้อันนี้พัฒนาไม่สำเร็จ

กู้แผ่นดินไทยก็ยังไม่พอ ต้องกู้ทั้งโลกนี้ให้ได้

ที่ว่าให้เป็น นักผลิต นั้น ยังเป็นจุดหมายขั้นต่ำ แต่ให้ได้แค่เป็น

นักผลิตอย่างประเทศที่เขาเป็นนักผลิตกันนะ ให้ได้แค่นี้ก่อนเถอะ ต่อจากเป็นนักผลิตก็ให้ก้าวไปเป็น **นักสร้างสรรค์** ซึ่งดีกว่านักผลิต เพราะนักผลิตนี้เป็นนักสร้างสรรค์ขั้นต่ำเท่านั้น ต้องไปเป็นนักสร้างสรรค์จึงจะดีแท้ ๆ นักผลิตนี้ไม่แน่

การผลิต คือการสร้างหรือทำขึ้นใหม่ทางเศรษฐกิจ แต่การสร้างทางเศรษฐกิจนี้จะมาพร้อมกับการทำลายแทบทุกครั้งไป และมองแคบ ๆ ต่างจากนักสร้างสรรค์ซึ่งเป็นผู้ที่ใช้ปัญญา มุ่งแต่จะทำให้เกิดสิ่งที่ดีงามเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลมนุษย เพราะฉะนั้นนักสร้างสรรค์นั้น เมื่อจะผลิตก็จะต้องให้เป็นการผลิตที่เป็นการสร้างสรรค์ด้วย เวลานี้ที่เราถลันนักก็คือการผลิตแบบทำลาย ซึ่งมีมากเหลือเกิน เราต้องพัฒนาเด็กไปสู่ความเป็นนักสร้างสรรค์ให้ได้ เพื่อช่วยประเทศไทย และช่วยทั้งโลก

เวลานี้ทั่วทั้งโลกติดตัน ไม่ใช่ติดตันเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น อย่างนี้กว่าประเทศเจริญที่เรียกว่าประเทศพัฒนาแล้วนั้น เขาเจริญงอกงามดีแท้แล้ว ไม่เป็นเช่นนั้นหรอก เขาเองก็ประสบปัญหาจะตายอยู่แล้วเหมือนกัน ประเทศที่เราว่าเจริญมากนะ ไปดูไปศึกษาให้ดีเถอะ เขาเองก็คร่ำครวญปริเวทนาการ เขียนหนังสือมาเป็นสิบ ๆ เล่ม ว่าสังคมของฉันนี้จะแยแล้ว

มีอะไรต่ออะไรมากมายที่กำลังบั่นทอนบ่อนทำลายมนุษยชาติ อารยธรรมมนุษย์ปัจจุบันนี้ถ้าประคับประคองไว้ไม่ดี จะสลายทั้งโลกเลย **ปัญหาห้าค่อมมนุษย์ ๒** อย่าง ที่แก้ไม่ตกเวลานี้คือ

๑. **ปัญหาธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม** ใน ค.ศ. ๑๙๗๒ และ ๑๙๙๒ แต่ยังไม่ไปไหน ๒๐ ปีผ่านไป เพียรพยายามเคลื่อนไหวจะแก้ปัญหากันมากมาย แต่สิ่งแวดล้อมก็เลวลง คนทำทำ

เหมือนเดินไปข้างหน้าในการแก้ปัญหา แต่ตัวปัญหากลับแฉ่งลง

๒. **ปัญหาความขัดแย้ง** การเบียดเบียน และการทำลายกันในหมู่มนุษย์ ด้วยสงคราม และการก่อการร้าย เป็นต้น เรื่องนี้มนุษย์ที่ว่าเจริญหนักหนา ก็ยังแก้ไม่ได้ การแบ่งแยกทางเพศ ผิดพรอน ผ่าพันธุ์ ยิ่งรุนแรงหรือยิ่งรุนแรงมากขึ้น แม้แต่ศาสนาที่ว่า เป็นสิ่งดีงาม มนุษย์ก็ยังนำมาเป็นเหตุเบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน

เมื่อมนุษย์ยังแก้ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้ แล้วจะบอกวามมนุษย์พัฒนาได้อย่างไร

ปัญหาที่แก้ไม่ได้ ซึ่งหมักหมมอยู่ในปัจจุบัน เป็นหลักฐานฟ้องอยู่ตลอดเวลาว่า มนุษย์ยังไม่พัฒนา หรือยังพัฒนาไม่พอ เพราะฉะนั้นจึงต้องมาพัฒนาคนกันอย่างที่ว่าไปแล้ว

เวลานี้ทั้งโลกมีปัญหา อารยธรรมกำลังมาเกือบถึงที่สุดทางต้นคนไทยในฐานะที่เป็นพลโลกด้วย มีภาระไม่ใช่เฉพาะจะกู้เมืองไทยเท่านั้น จะต้องกู้โลกนี้ขึ้นมาด้วย อย่างน้อยช่วยดึงช่วยรั้งเพื่อนมนุษย์ให้มาเข้าสู่ทางที่ถูกต้อง แต่ ถ้าเราไม่มีคุณภาพอย่างนี้ แม้แต่จะกู้เมืองไทยก็ไม่ไหว แล้วจะไปกู้โลกได้อย่างไร

ตอนนี้ เอาแค่อย่างทีบอกเมื่อก็ทำให้ได้ก่อนเถอะ คือ

๑. เมื่อทุกข์บีบคั้นภัยคุกคาม ก็ลุกขึ้นดิ้นรนขวนขวาย
๒. ถึงแม้สุขสบาย ก็ยังสร้างสรรค์ต่อไป

ถ้าอย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นคนไม่ประมาทจัดว่าเป็นคนที่พัฒนาดีขึ้นคนไทยเราตอนนี้กำลังประสบวิกฤตก็แก้ปัญหากันไป แต่พอแก้สำเร็จแล้ว ต่อไปเราจะต้องเผชิญกับขั้นที่สองอีก คือตอนที่สุขสบายแล้ว จะมัวนอนเสวยสุขเกิดความประมาทอีกหรือเปล่า ถ้าประมาทก็เวียนกลับมาเสื่อมอีกแน่ เพราะฉะนั้น ต้องพัฒนาคนให้ถึง

ขั้นที่ว่าแล้วให้ได้

การพัฒนาคนนี่คือทุนสำคัญที่สุด ตั้งแต่ ๓๐ ปีมานี้ก็ถึงกับใช้คำว่า *ทรัพยากรมนุษย์* ทั้ง ๆ ที่มนุษย์นั้นไม่ใช่เป็นแค่ทรัพยากรมนุษย์สูงกว่าทรัพยากร แต่เอาละ แม้แต่ในแง่ที่เป็นทรัพยากรนี้ ก็ยอมรับกันว่าทรัพยากรมนุษย์สำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากรทั้งหลาย

บางประเทศมีทรัพยากรมนุษย์ดี ถึงแม้ทรัพยากรธรรมชาติจะไม่ค่อยมี ประเทศของเขาก็ยังพัฒนาได้ดีกว่าประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติเยอะ แต่ทรัพยากรมนุษย์แย่ หลายประเทศที่เดียวที่ว่า มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ แต่ทรัพยากรมนุษย์ขาดคุณภาพ ก็ปรากฏว่าเอาทรัพยากรธรรมชาติไปให้ประเทศอื่นใช้หมด คนอื่นเป็นฝ่ายมาเอาไปใช้ ตัวเองก็เป็นแค่คนรับใช้

เพราะฉะนั้น เขาจึงบอกว่าความได้เปรียบเสียเปรียบนั้นอยู่ที่ทรัพยากรมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ประเทศที่เขาพัฒนาเดินหน้า เขาจึงเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เมื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดีแล้ว ถึงแม้ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติก็ไม่เป็นไร ก็ไปเอามาจากประเทศอื่นที่ด้อยพัฒนามากว่าได้ ตอนนี้ก็ใช้วิธีเอาเปรียบกันบ้าง ครอบงำกันบ้าง ใช้อำนาจทางตรงบ้าง ทางอ้อมบ้าง แต่รวมแล้วก็คือว่า *โลกมนุษย์ปัจจุบัน* แม้จะยังไม่พัฒนาเท่าไร ก็ยังเห็นคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ เพราะฉะนั้น ตอนนี้อาจจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ดีให้ได้

ถ้าพัฒนาคน แม้แต่ในแง่ที่เป็นทรัพยากรมนุษย์นี้ไม่สำเร็จ ทรัพยากรธรรมชาติก็จะไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่จะล้างผลาญทำให้สูญสิ้นหมดไปเปล่า ๆ ด้วย แล้วจะแก้วิกฤตเศรษฐกิจก็ไม่สำเร็จ หรือทำให้ดูเหมือนว่าสำเร็จ แต่เป็นภาพลวงตา ไม่ยั่งยืน ไม่มี

แก่นสารอย่างที่ว่าแล้ว

เวลานี้เจอเศรษฐกิจฟองสบู่แล้ว ต่อไปถ้ายังพัฒนาคุณภาพคนไม่ได้ จะเจอเศรษฐกิจแบบอะไร ช่วยกันตั้งชื่อหน่อย อาจจะเป็นเศรษฐกิจน้ำเน่า เศรษฐกิจมอมเมา เศรษฐกิจทางลัด เศรษฐกิจรวยไถ อะไรเหล่านี้ อย่าไปเอาเลย ให้เป็นเศรษฐกิจที่เกิดจากความเพียรสร้างสรรค์ อย่างน้อยเกิดจากความสามารถในการผลิตให้ได้ และอันนี้ทำที่ไหน ก็ต้องทำที่ตัวคนซะใหม่ นี่แหละภูธรมะละ ภูธรมะให้กลับมาอยู่ในตัวคน แล้วก็ภูธรมะที่แท้ให้แก่สังคม ให้รู้จักเข้าใจกันให้ถูกต้อง

ถ้าต้องเสีย (คุณค่าของ) คนไป ถึงได้เงินมา ก็อย่าเอาเลย

แม่ชีคันสนีย์: การที่ผู้ใหญ่จะคิดหาเงินได้อย่างมั่งง่าย แต่เสียนิสัยของคนในชาติ เช่น บ่อนกาสิโน อย่างนี้เรียกว่าล่อมใหม่ เจ้าคะ

พระธรรมปิฎก: ก็ยากล่อมมันแหละ ถือเป็นเศรษฐกิจยากล่อม แต่ขออภัยนะ มันเป็นเศรษฐกิจที่ลดค่าของความเป็นมนุษย์ คือเสียศักดิ์ศรีด้วย นี่ไม่ได้ว่าอะไรนะ ท่านที่เสนอแนวความคิดเรื่องนี้ก็ปรารถนาดีต่อประเทศชาติ คือทุกคนปรารถนาดีอยากจะทำไขปัญหาของประเทศชาติ แต่บางที่เราก็ต้องตติงให้สติกันบ้าง เพราะเศรษฐกิจอย่างนี้มันไม่ยั่งยืน พอได้มาง่าย ๆ คนไทยก็ยิ่งล้มตัว लेकरวนี้ก็ไม่พัฒนากันแล้ว

๑. นิสัยเดิมที่เคยเห็นแก่ง่าย เอาแต่สะดวงสบาย มองหาแต่

จะเสพบริโภค จะเอาทางลัดง่าย ๆ ก็จะทำให้หมักหมมเข้าไปอีก

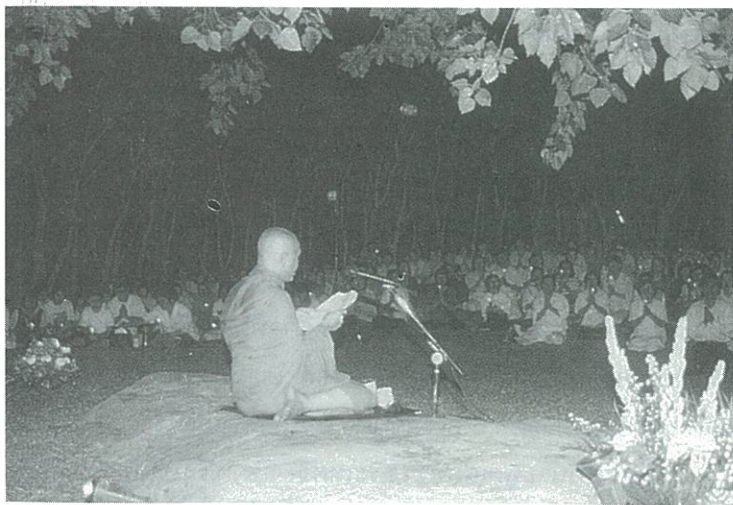
๒. สูญเสียศักดิ์ศรี ลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์

ที่อาตมาพูดเมื่อก็ ได้แต่พูดอ้อม ๆ ไป ตอนนี่แม่ชีมาพูดตรง ๆ อาตมาก็เลยพูดให้ชัดไปเสียเลย อย่างประเทศอเมริกา เขามีบ่อน กาสिनาก็เป็นทางได้เงิน เศรษฐีเมืองด้อยพัฒนา ก็ไปเล่นกันเยอะ แต่ มองคุณภาพรวมของประเทศ เศรษฐกิจของเขาที่รุ่งเรืองไม่ได้มาจาก เรื่องนี้ และที่เขาภูมิใจก็ไม่ใช่อันนี้ เศรษฐกิจที่เขาภูมิใจเป็นเศรษฐกิจ ที่เกิดจากความเพียรสร้างสรรคที่ว่าเมื่อก็ เขามีความสามารถในการ ผลิต แล้วก็พัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นมา อันนี้ที่เขานับถือ

คนอเมริกันจะพูดเสมอว่า ประเทศของเขาเจริญขึ้นมาด้วย work ethic คือ จริยธรรมแห่งการทำงาน อันนี้สิ่งที่เขาภูมิใจอย่างยิ่ง ส่วน ที่ Las Vegas นั้นเป็นเครื่องเล่นกระจอกกระจิบ ที่เมืองนั้นหรือแถบ นั้นเป็นทะเลทรายแห้งแล้ง ทำมาหากินอย่างอื่นแทบไม่ได้ ก็เลยหา ทางเจริญ ทำของมั่งง่ายเอาไว้ล่อเด็ก พวกเด็กข้างนอกก็ไปเล่น สนุก ๆ เอาสตางค์ไปให้เขา เป็นเรื่องประกอบ

ส่วนประเทศไทยของเรา เป็นทะเลทรายแห้งแล้งอย่างนั้นหรือ เปล่า จะได้เอาเป็นเหตุผลไปอ้างแก่เขาว่าเราไม่มีทางทำมาหากิน อย่างอื่น

ที่นี้ ถ้าเราเอาวิธีนี้มาใช้ ก็กลายเป็นว่าเราให้ความสำคัญถึงขั้น เอามาแก้ปัญหาของชาติไทย อย่างนี้ไม่ดีแน่ คนอื่นเมืองอื่นเขาจะ ดูถูกว่า คนไทยทำได้แค่นี้หรือ คนไทยไม่มีความเพียรสร้างสรรคที่จะ ทำอะไรด้วยความสามารถของตนเองหรือ จึงต้องเอาวิธีมั่งง่าย ถ้าใช้ คำในทางธรรมท่านเรียกว่า เงินทองที่ได้มาด้วยการยอมลดคุณค่า ความเป็นมนุษย์ แต่เดี๋ยวจะเป็นคำแรงไป แต่ก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ

เพราะฉะนั้น เราต้องช่วยกัน คือ ต้องสู้ ใจต้องเข้มแข็ง อย่ายอมแพ้ เห็นแก่สิ่งที่จะได้มาง่าย อย่าเห็นแก่การรวยทางลัด

คนไทยนี้ชอบนัก ชอบมานานแล้ว เรื่องลาภลอย และรวยทางลัด เช่น การพนัน หวย ฯลฯ ได้มาง่ายๆ เสียใจโชคเขาแล้วก็คอยรอ ไม่ต้องทำอะไร ไม่ต้องเหนื่อย ไม่ต้องเพียรพยายาม ไม่ต้องใช้ปัญญา เปลี่ยนเสียทีเถอะ เปลี่ยนมาเป็นว่าทำให้สำเร็จด้วยความพากเพียร และเข้มแข็ง สู้ยากบากบั่นในการผลิตและสร้างสรรค์ ต้องทำให้ได้ ถ้าไม่ได้อันนี้ก็อย่าไปภูมิใจกับมัน

เรื่องนี้ ถ้าสร้างให้เป็นทัศนคติ เป็นนิสัยจิตใจ เป็นสภาพจิตของคนไทยขึ้นมาได้ ก็จะเป็นชาวพุทธที่แท้จริงด้วย ความเป็นชาวพุทธตั้งต้นที่นี้ ถ้าเราเป็นคนชอบง่าย ๆ ชอบรวยทางลัด เราจะเป็นคนฉิวเฉิบ ฉาบฉวย ไม่เอาอะไรจริงจัง จะติดอยู่กับเรื่องตื้นตื้น มีข่าวอะไร

ก็ไปฟังเขามาสนุกดี แล้วก็เอามาพูดกันสนุกปากไป ได้แต่ตื่นเต้น
แล้วก็ผ่านไป จะดูหรือฟังอะไรก็เพียงเพื่อตื่นเต้น ไม่ใช่เพื่อศึกษา
ค้นคว้าหาความจริง วิचारณ์อะไรก็เพียงเพื่อสนุกแล้วก็ทิ้งไป ไม่ใช่
เพื่อจะคิดทำหรือเพื่อจะแก้ปัญหา ดูในสังคมไทยของเราเป็นอย่างนี้
หรือเปล่า

ทางพระท่านก็บอกแล้วว่า คุณสมบัติของอุบาสกอย่างหนึ่งคือ
ไม่ถือมงคลตื่นข่าว ต้องเป็นคนหนักแน่น ไม่หวังผลจากมงคล แต่
หวังผลจากการกระทำ ด้วยการเพียรพยายามตามเหตุตามผล เรา
ชอบเรื่องสนุกปาก เอามาเล่ากัน ตื่นเต้น ผ่าน ๆ ไป แล้วก็ไม่เอาจริง
เอาจริงอะไร จะศึกษาหาความรู้ให้จริงจังก็ไม่เอา จะทำอะไรก็ไม่ให้
มันลงไป อย่างนี้ก็อยู่กับสิ่งที่เลื่อนลอย สิ่งตื่นเต้นวูบวาบ สิ่ง
ผิวเผินฉาบฉวย

ที่ว่านี้เป็นเรื่องใหญ่ของสังคมไทยเวลานี้ เราควรเอามาพูดกัน
เตือนสติกันเสียที่ มันเป็นมานานแล้ว จึงได้บอกว่า เราคงจะเสีย
คุณภาพคนไปก่อนแล้ว ก่อนที่เราจะมาเสียเศรษฐกิจ วิกฤต
เศรษฐกิจตามมาทีหลัง คนมันแยะมานานแล้ว เหตุปัจจัยที่อยู่ในตัว
คนมันโถมเปลี่ยนแล้ว ถึงตอนนี้แหละจึงเป็นโอกาสที่เราจะมาฟื้นกัน
เสียที่ เพราะถ้าไม่มีวิกฤตเศรษฐกิจ คนไทยเราก็จะหลงระเริงกันต่อ
ไป แล้วก็เพลิดเพลินมัวเมาไม่เอาใจใส่ ตอนนี่ถูกตีให้ชะงักจึงอาจจะ
เริ่มฟังกันบ้าง แต่ฟังแล้วอย่าฟังเปล่า ๆ นะ ต้องเอาไปทำด้วย

ต้องตั้งใจเอากันจริง ๆ เสียที่ อย่าขอให้เพียงผ่าน ๆ ไปอีก
เพราะคนไทยชอบอย่างนั้น เวลาฟังเรื่องก็ตื่นเต้นสนุกสนานกัน แต่
พูดเสร็จแล้วก็ผ่านไป คราวนี้อ่าผ่านนะ เอาจริง ๆ เสียที่ มาเริ่มต้น
กันให้เข้มข้นเลย

ถ้าจะแข่งกับเขา ก็ต้องมีกำลัง
และตั้งต้นด้วยปัญญาที่รู้เท่าทัน

ขอแถมอีกหน่อย ได้พูดไว้ว่า จะแก้วิกฤตเศรษฐกิจให้ได้ผลจริง ต้องแก้วิกฤตคุณภาพคน และการสร้างคุณภาพคนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจโดยตรง ก็คือ จะต้องพัฒนาความสามารถในการผลิตขึ้นมาในตัวคนไทย

ได้พูดไว้ด้วยว่า ที่จริง ความสามารถในการผลิต ก็ยังไม่พอยังต่ำ ยังแคบ ยังน้อยไป แต่คนไทยเวลานี้แค่นี้ก็ได้ก่อนเถอะ เหนือกว่านี้ยังจะต้องมี ความสามารถในการสร้างสรรค์ ด้วย เพราะความสามารถในการผลิตยังอยู่แค่เรื่องเศรษฐกิจ เราจะพัฒนาให้ชีวิตและสังคมมีสันติสุขจริง จะต้องสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามที่สูงเลิศประเสริฐกว่านั้น ในทางคุณภาพชีวิต ในเรื่องจิตใจ และในทางปัญญาด้วย

พูดกันให้ชัด แม้แต่ในด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว ความสามารถในการผลิตก็ยังไม่พอ จะให้เศรษฐกิจเจริญมั่นคงดีจริง จะต้องเน้นที่ความสามารถเชิงสร้างสรรค์

ในโลกยุคที่อุตสาหกรรมก้าวมาไกลแล้วนี้ ประเทศที่ถือว่าเจริญทางเศรษฐกิจมากๆ ถึงกับบอกว่าตนผ่านพ้นยุคอุตสาหกรรมไปแล้ว อย่างที่เรียกว่าเป็น postindustrial ในประเทศที่พัฒนามาแล้วพวกนี้ อุตสาหกรรมภาคผลิตสินค้า มีความสำคัญน้อยลง แต่ด้านที่ขึ้นมามีบทบาทเด่น คือ อุตสาหกรรมภาคบริการ ที่เรียกว่า service industry

อย่างประเทศอเมริกาเวลานี้กำลังคนภาคบริการมีจำนวนเกือบ

๓ ใน ๔ ของแรงงานทั้งหมด ส่วนอุตสาหกรรมภาคผลิตสินค้า ใช้กำลังคนเพียงประมาณ ๒๖ เปอร์เซ็นต์ โดยเฉพาะด้านการเกษตรใช้กำลังคนเพียงประมาณ ๓ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น

ได้ยินได้ฟังหรือได้อ่านอย่างนี้แล้ว ก็อย่าเพิ่งตื่นไปว่า ด้านผลิตสินค้าไม่สำคัญแล้ว เราจะต้องหันไปเน้นด้านบริการ ฟังแล้วอ่านแล้ว ก็ต้องพิจารณาแยกแยะวิเคราะห์ให้ดี ถ้ายังไม่ชัดทางปัญญา ก็ต้องค้นคว้าให้แจ่มแจ้ง

เมื่ออเมริกาเป็นต้น ที่ว่าใช้แรงงานภาคผลิตสินค้าน้อยนั้น ไม่ใช่ว่าการผลิตสินค้าไม่สำคัญ ต้องพูดว่าสำคัญ แต่ไม่พอ ประเทศพวกที่พัฒนาแล้วนั้น ที่เขาใช้กำลังคนในภาคผลิตสินค้าน้อย ก็เพราะเขามีความสามารถในการผลิตมามากจนเกินพอ คือคนน้อย แต่ผลิตได้มาก เช่นใช้เครื่องจักรมาทุนแรง หรือทำแทนไปเลยบ้าง ผลักหรือโยนอุตสาหกรรมหนักที่ใช้ความสามารถน้อยไปให้ประเทศด้อยพัฒนาทำเสีย(มาก)บ้าง แล้วเอากำลังคนที่พัฒนาดีให้มีฝีมือ มีประสิทธิภาพของตนไปผลิตสินค้าพวกไฮเทค และงานด้านบริการต่าง ๆ

ประเทศอเมริกา ที่ว่าแรงงานด้านเกษตรเขาลดลง ๆ จนเหลือแค่ ๓ เปอร์เซ็นต์นั้น เขาอวดได้ว่า ในช่วง ๕๐ ปี ผลผลิตรวมของชาติของเขาเพิ่มขึ้น ๆ จนเกือบจะเป็น ๕ เท่า

ประเทศไทย ก่อนจะมองด้านบริการ ต้องจับด้านการผลิตให้ชัดเจนและมั่นคง โดยเฉพาะยุคที่แล้วมาควรจะยอมรับว่าพลาด การผลิตด้านการเกษตรที่ตัวก็ชำนาญและพื้นฐานก็ดี เช่น ธรรมชาติเอื้ออำนวย มีโอกาสที่จะทำได้ดีที่สุด กลับไปทิ้งเสีย คนที่จะเป็นกำลังการผลิตด้านเกษตรได้ดี ถูกปล่อยให้ทิ้งไร่นาไปเป็นกำลังผลิตที่

ไร้ฝีมือ หรือไม่ค่อยมีฝีมือ หรือเป็นแรงงานราคาถูก ในการผลิตภาค
โรงงานและการก่อสร้าง เข้าทำนองที่ว่า **ดีที่ตัวมีก็ทิ้งให้หลุมมือไป
ดีใหม่ที่จะเอาก็ทำไม่ได้**

เวลานี้เจอวิกฤตต้องถอยกลับไปเน้นภาคเกษตร แต่ธรรมชาติก็
ถูกทำให้เสื่อมโทรมไป ทุนที่ดินทำกินก็ขายหลุมมือไปเสียมาก ฝีมือ
ความชำนาญชำนาญและจิตใจของเกษตรกรก็ซบเซาจะด้อยลงกว่าเดิม แต่ก็ยัง
ไม่สายเกินไปที่จะแก้ตัวใหม่ จำไว้ให้ดี ถึงคิดที่ว่า **ดีเก่าที่ตัวมีต้อง
รักษาไว้ ดีใหม่ที่ยังไม่มีก็ต้องก้าวไปทำให้สำเร็จ**

ความสามารถในการผลิตของไทยนั้น นอกจากจะต้องชัดเจน
และมั่นคง ด้วยปัญญาที่รู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่จำเป็น เรามีทุนพื้นฐานดี
ด้านไหนที่ จะต้องรักษาและเสริมเป็นพิเศษแล้ว ก็ต้องไปโยงกับ **แนว
คิดที่เป็นสัมมาทิฐิ** ด้วยว่าเราผลิตของกินเองใช้เพื่อเป็นปัจจัยหนุน
ชีวิตและสังคมให้สามารถก้าวต่อไปในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามที่สูงขึ้น
ไป อย่างที่พูดข้างต้น ซึ่งจะทำให้เกิดความพอดี

นอกจากพัฒนาความสามารถในการผลิตให้ได้ผลดีมีประสิทธิ
ภาพแล้ว ก็ต้องพัฒนาความสามารถเชิงสร้างสรรค์ เช่น ในการที่จะ
หาวิธีการใหม่ ๆ ที่จะทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดียิ่งขึ้น เป็นต้น ตลอด
จนสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ หรืออย่างประเทศพัฒนาแล้วที่ต้องแข่งกัน
ในการพัฒนาความคิดและกระบวนการผลิตในด้านไฮเทค

แต่คำว่า ‘สร้างสรรค์’ เวลานี้ ก็เป็นคำที่กำกวม ความหมายไม่
ชัดเจน คนฉลาด เก่ง คิดทำอะไรใหม่ ๆ หรือก้าวหน้าไปได้ ก็เรียกว่า
สร้างสรรค์ บางทีสิ่งที่ทำนั้น ในวงกว้างหรือในระยะยาวอาจเป็น การ
ทำลายก็ได้ พุดง่าย ๆ ไม่ต้องบรรยายกันยาว ว่าเป็นเพียงการสนอง
โลภะ โทสะ และโมหะ ควรจะจำกัดความหมายของการสร้างสรรค์

ให้เป็นเรื่องของความดีงามและประโยชน์สุขของชีวิต ของสังคม และของโลกทั้งหมดเท่านั้น

คำว่า 'อุตสาหกรรมบริการ' นั้น น่าจะต้องระวังเป็นพิเศษทีเดียวจะคิดว่า อ้อ ฝรั่งเศสเจริญอย่างนี้ ถ้าเรามากิจการด้านบริการมาก ๆ แล้วแสดงว่าประเทศเจริญ ต้องแยกแยะให้ดี บางที่มีงานด้านบริการเยอะ ๆ ก็อาจจะกลายเป็นเสื่อมเติมที่

อุตสาหกรรมบริการมีมากมายหลายชนิด บริการประเภทรับใช้ อำนวยความสะดวก อย่างโรงแรม การนำเที่ยว ฯลฯ ก็มี ประเภทให้ความสนุกสนานบันเทิง บำรุงบำเรอก็มี ช่วยบำบัดทุกข์แก้ไขปัญหา อย่างการแพทย์ การว่าความ เป็นต้น ก็มี ประเภทนำเสนอข่าวสาร ให้ความรู้ อบรมสั่งสอน อย่างสื่อมวลชน การเป็นครูอาจารย์ งานค้นคว้าวิจัย เป็นต้น ก็มี เป็นเรื่องการเงิน การธนาคาร ก็มี ฯลฯ

ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมบริการมากมาย แต่ดูจะหนักไปทางด้านรับใช้ อำนวยความสะดวก และสนุกสนานบันเทิง บางอย่างมีชื่อเสียงเด่นไปทั่วโลก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมบริการทางเพศ และแม้แต่อุตสาหกรรมผลิตยาเสพติด จนหนังสือฝรั่งขึ้นตำรับตำรา เอาไปตีเป็นตราหรือเป็นภาพลักษณ์ของเมืองไทย ต้องแยกแยะให้ชัดว่า อุตสาหกรรมบริการอย่างไหน จึงจะทำให้ประเทศเจริญงอกงามได้ดี

บริการทั้งหลายจะเจริญงอกงามได้ผลดี ก็ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ แต่งานบริการสำคัญยิ่งยวด ที่ต้องการความสามารถในการคิดสร้างสรรค์อย่างสูง และเป็นพลังขับเคลื่อนอยู่เบื้องหลังความก้าวหน้าด้านอื่น ๆ พร้อมทั้งอำนาจและอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจและการเมืองของโลก ก็คือ อุตสาหกรรมบริการทางปัญญา

อเมริกาปัจจุบันมีสินค้าและบริการเด่นมากทางด้านการบิน

เป็นเจ้าของอิทธิพลที่สร้างแพชชั่น กระแสค่านิยมและวัฒนธรรมไปทั่วโลก จนบังตาคนในประเทศล้าหลังให้ติดเพลินขึ้นชมและมองภาพความเจริญอย่างผิวเผินและฉาบฉวยอยู่แค่นั้น แต่เบื้องหลังบริการบันเทิงเหล่านั้น สิ่งที่เป็นฐานรองรับ เป็นสื่อ และเป็นพาหะ ก็คือความเป็นเจ้าทางด้านบริการข่าวสารข้อมูล รวมทั้งวิชาการต่าง ๆ และแม้แต่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทั้งหลาย ซึ่งประสานกับความก้าวหน้าในความสามารถเชิงสร้างสรรค์ด้านไฮเทค โดยเฉพาะเครื่องคอมพิวเตอร์ ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของการใช้ปัญญา

รายงานเศรษฐกิจประจำปี ๑๙๙๗ ของสารานุกรมบริแทนนิกา บอกว่า ในอเมริกาปี ๒๕๓๙ เศรษฐกิจภาคที่มีพลังก้าวหน้ามากที่สุดก็คือ ไฮเทค โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งทำให้กิจการด้านนี้เพิ่มค่าทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ๒๐๐-๓๐๐ เท่า และสร้างเศรษฐกิจใหม่ขึ้นมาเป็นแถว ๆ

ถ้าจะแก้วิกฤตเศรษฐกิจกันจริง ๆ หรือจะสู้เขาให้ได้ในระบบแข่งขันของโลก (ไม่ต้องพูดถึงว่าจะก้าวขึ้นไปแก้ปัญหาของโลก) อย่ามัวอยู่กับยากล่อมทั้งหลาย จะต้องใช้ปัญญากันให้มาก จับให้ได้ว่าอะไรเป็นปัจจัยตัวแท้ตัวจริง ในการที่จะแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ความเจริญ แม้แต่ในความหมายแคบ ๆ ด้านเศรษฐกิจ

ไหวหรือไม่ไหว ก็จะได้พิสูจน์กันคราวนี้

ที่ผ่านมาและเวลานี้ ธุรกิจมีบทบาทสำคัญที่สุด เรียกได้ว่าเป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งเป็นแบบทุนนิยม ธุรกิจเป็นตัวนำ

ดำเนิน ประสาน ชักพา หันเห พลิกผัน หมุน บั่น และปั่นแต่ง รวมทั้ง เป็นตัวการสำคัญที่พาเมืองไทยมาสู่วิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้

ถ้าธุรกิจพ่วงไปกับอุตสาหกรรมผลผลิตสินค้าและบริการที่ประกอบ ด้วยความสามารถในการผลิต และในการคิดสร้างสรรค์ เศรษฐกิจก็ จะเป็นแก่นสารและมีฐานที่มั่นคง แต่ในยุคที่ผ่านมา ธุรกิจของไทย เป็นแบบฉลาดอย่างขาดการสร้างสรรค์เสียมาก เป็นนักปั่น นัก หมุน ก้นเยอะ ไม่มีเนื้อใน ได้แต่ปั่น เช่น บั่นเงิน บั่นหุ้น เป็นต้น เป็น ฟองสบู่ ไป ๆ มา ๆ เลยกลายเป็นเหยื่อของนักปั่นแท้ ที่มีฐานแข็งแกร่งว่า ที่ปั่นซ้อนปั่น ทั้งหมุนทั้งปั่น คือฝรั่ง เลยแทบจะพาประเทศชาติไปสู่ ความวิบัติจนต้องมาคิดกู้แผ่นดินกันอยู่

ถ้าจะให้ประเทศไทยก้าวไปในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี คนไทยจะต้องมองธุรกิจไทยให้ชัด ว่าเรามีความสามารถที่จะแข่งขัน กับเขาได้จริงหรือไม่ และพยายามพัฒนาธุรกิจไทยให้แข็งแกร่งด้วย ปัญญาเชิงสร้างสรรค์ อย่าไปชื่นชมกับธุรกิจแบบศรีธนญชัย จะต้อง ให้ธุรกิจนั้นดำเนินไปกับอุตสาหกรรม ทั้งด้านสินค้าและบริการ ที่ตั้ง อยู่บนฐานของความสามารถในการผลิตและความเพียรสร้างสรรค์

พวกที่เราเรียกเขาว่าอารยประเทศนั้น เขาพูดกันถึง ‘ระบอบโลก ใหม่’ (new world order) และเขาก็จะจัดสรรระบอบโลกใหม่นั้น เรา ภูมิใจเพียงแค่ว่าจะไปอยู่ในระบอบโลกใหม่ที่เขาจัดให้เท่านั้นหรือ

ระบอบโลกอย่างใหม่ที่เขาจัดสร้างขึ้นนั้น เขาว่าจะให้มีสันติสุข มากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ไปไหน ก็มีแต่ส่งเสริมและเติมไปด้วยการแข่งขันทาง เศรษฐกิจ (economic competition) ซึ่งโยงเอากการเป็นคู่แข่งทางการเมือง (political rivalry) ติดมาด้วย การแข่งแบบนี้ย่อมแฝงความเป็นปฏิปักษ์ กันอยู่ในตัว แล้วโลกจะมีสันติสุขแท้ได้อย่างไร เราไม่มีความสามารถ

หรือคิดจะพัฒนาความสามารถที่จะมีส่วนร่วมสร้างระบอบโลกใหม่ที่
ดิงามขึ้นบ้างหรือ จะภูมิใจอยู่แค่ได้ขึ้นไปเดินบนเวทีที่เขาสร้างและ
กำกับการแสดงเท่านั้นหรือ

ได้ยินคนไทยเรามักจะพูดว่า ‘รอให้เศรษฐกิจฟื้นตัว’ ทำไมเรา
ไม่พูดเน้นถึงการ ‘ทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัว’ เหมือนกับว่า ลึกลงไปในใจ
เราเคยชินอยู่กับแนวคิดตามลัทธิคอยโซค หรือลัทธิหรือผลดลบันดาล
และการหวังความช่วยเหลือ ควรจะตื่นขึ้นมามองและมุ่งที่จะ ‘ทำให้
เศรษฐกิจฟื้นตัว’ ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรและสติปัญญาของเรา

วิกฤตคราวนี้ ที่ไทยเป็นหนี้ ไอเอ็มเอฟ ๑๗,๐๐๐ ล้านดอลลาร์
นั้น มากมายยิ่งนัก หลายคนท้อใจว่าคงจะไม่มีทางหลุดออกไปได้
ถ้าคิดตามอัตรา เมื่อ ๑ ดอลลาร์มีค่า ๔๒ บาท หนี้ก็เป็นเงินไทยเกิน
กว่า ๗ แสนล้านบาท แต่ถ้าไม่มัวละห้อยละเหยียอยู่ มาสร้างเศรษฐกิจ

กิจใหม่กันบนฐานที่แข็งแรง คือความสามารถในการผลิตและคิด
สร้างสรรค์นั้น การที่จะฟื้นตัวขึ้นมาก็ไม่เหลืออวัยวะแต่อย่างใด

เพียงเงินไทยแข็งขึ้นมาหน่อย ถ้าเป็น ๓๐ บาทต่อดอลลาร์ หนี้
ก็ลดหายไปทันทีถึง ๒ แสนกว่าล้านบาท ถ้าเกิดเงินไทยแข็งขึ้นมา
กลายเป็น ๑ บาท ต่อ ๒ ดอลลาร์ หนี้ก็เหลือเพียง ๘ พันห้าร้อย
ล้านบาท จริงอยู่ เรื่องเศรษฐกิจซับซ้อนกว่าที่จะพูดง่าย ๆ อย่างนี้
แต่ก็พูดไว้ให้เห็นตัวอย่างถึงความเป็นไปได้ ซึ่งอยู่ที่ความเข้มแข็ง
และมุ่งมั่นตั้งใจจริงอย่างมีปัญญา

เมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายที่ไม่คาดฝัน ก็ย่อมตกใจ เสียใจ ระทมทุกข์
 ฯลฯ กันได้เป็นธรรมดา แต่ถึงขณะนี้ หมดเวลาแล้วที่จะมัวระท-
ระทวย ละห้อยละเหี่ย กล่อมใจปลอบใจกัน ควรจะลุกขึ้นมาใช้ความ
เพียรและปัญญาเดินหน้าให้จริงจังเสียที สร้างเศรษฐกิจที่มีแก่นสาร
บนฐานที่มั่นคง คือความสามารถในการผลิต และการคิดสร้างสรรค์
ด้วยแนวคิดที่ถูกต้องว่า การพัฒนาไม่ใช่เพื่อเศรษฐกิจรุ่งเรืองเป็น
จุดหมาย แต่เพื่อจะได้เอาเศรษฐกิจที่เพียงพอและมั่นคงเป็นฐานใน
การที่จะสร้างสรรค์ชีวิต สังคม และโลกที่ดีงาม มีสันติสุขสืบไป

สำหรับเฉพาะหน้าตอนนี้ ที่จะเริ่มต้นกันได้ ก็อย่างที่พูดไปแล้ว
ซึ่งขอย้ำอีกที

๑. มีความเข้มแข็ง เจอทุกข์ภัยไม่พรั่น

๒. มีความเพียรสร้างสรรค์ โดยใช้สติปัญญา

๓. ร่วมกันเผชิญทุกข์เผชิญปัญหา พวกกันเดินหน้าต่อไป

ที่ว่ำนี้นัยยความว่าในแต่ละคนให้มีคุณสมบัติแห่งความเข้มแข็ง
และสร้างสรรค์อยู่เป็นพื้นฐาน แล้วก็มารวมกำลังกันอีกทีหนึ่งทั้งหมด
ทั้งสังคม ตอนนี้จะต้องปลุกใจกันใน ๓ ประการนี้

เหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น อย่าไปมัวกล่อมกันอยู่ ให้ตั้งท่าที่ต่อ
สถานการณ์และต่อข่าวให้ถูกต้อง เช่น ข่าวความช่วยเหลือของต่าง
ประเทศนี้แหละดีนัก ตั้งท่าที่กันให้ถูก อย่าไปตั้งท่าที่แบบเพลิน แหม
ได้แล้ว ฉันดีใจ หายทุกข์แล้ว เราจะพ้นวิกฤตละ แล้วก็เชื่อยลง
อย่างนั้นใช้ไม่ได้

ต้องตั้งจิตมองด้วยท่าที่ว่า นี่คือความจำใจนะ ที่เราต้องรับ
ความช่วยเหลือ แล้วจะต้องตั้งใจว่า เราจะต้องพ้นไปจากภาวะนี้ให้ได้
เราจะไม่มัววุ่นซมและหลงระเริงภูมิใจกับการได้สิ่งเหล่านี้มาง่าย ๆ
ถ้ามัวคิดว่าฉันมีคนมาช่วยเหลือแล้ว ไม่เป็นไรแล้ว ก็ชวนให้น้อมไป
ในความประมาทตามเคย

อะไรก็ตามที่จะทำให้ประมาท ต้องถือว่าผิดทั้งสิ้น พระ
พุทธเจ้าตรัสย้ำแล้วย้ำอีกว่า ความไม่ประมาทเป็นธรรมเอก เปรียบ
เหมือนรอยเท้าช้าง รอยเท้าสัตว์บกทุกชนิดลงได้ในรอยเท้าช้างฉันใด
ธรรมทั้งปวงที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนก็ลงได้ในความไม่ประมาทฉันนั้น
ลงได้มีความไม่ประมาทอย่างเดียว ธรรมอย่างอื่นก็เกิดผลหมด ทำ
หมด รู้แคไหน แม้แต่รู้ธรรมข้อเดียวก็ทำข้อนั้น รู้ ๑๐ ข้อก็ทำ ๑๐ ข้อ
รู้ทั้งหมดก็ทำทั้งหมด แต่ถ้าประมาทอย่างเดียว รู้เท่าไรก็ไม่ทำสักอย่าง
เพราะฉะนั้น ความไม่ประมาทจึงครอบคลุมธรรมะไว้หมด พระพุทธ-
เจ้าจึงทรงเน้นเหลือเกิน

ขอจบลงด้วยคำเน้นที่ว่า ถ้าไม่ประมาท จะไม่ต้องพบ
ความเสื่อม จะหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ขอให้เราพา
กันไม่ประมาท สร้างความเข้มแข็งขึ้นมา เพียรใช้สติปัญญา
สร้างสรรค์ และร่วมแรงร่วมใจกันฟันฝ่าเดินทางต่อไป

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชีวิต...

คือการทำหน้าที่

เคารพครูบาอาจารย์...

ด้วยการทำหน้าที่

ทำหน้าที่...

อย่างไม่เห็นแก่ตัว

รู้ตัว...

ทั่วพร้อม

แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด

ประทับใจ...ในรอยจำ

พระธรรมปิฎก

“ท่านเจ้าคุณประยุทธ์เป็นดวงดาวดวงหนึ่งที่เด่นอยู่ในท้องฟ้าแห่งคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา”*

พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตคุณนันทิกขุ)

“ท่านเป็นบุคคลที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้า หรือแรงกดดันดังที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า man of all seasons คือเมื่อไรมาดูท่านก็จะเห็นท่านเป็นบุคคลอย่างที่เคยเป็น เหมือนต้นไม้บางชนิดที่ไม่เปลี่ยนสีของใบไปตามฤดูกาล”*

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต)

“ยูเนสโกประกาศกิตติคุณของท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกว่า กระไรซ้ำพเจ้าไม่ได้อ่าน และก็ได้สนใจที่จะอ่าน ถ้าเราตื่นเต้นหรือตื่นตูมไปกับโลกธรรมนั้น เราจะพลาดไปจากโอกาสที่จะพิจารณาถึงเนื้อหาสาระของมณีนีรตนะแห่งกรุงสยามเมื่อนี้ โดยไปให้ความสำคัญกับเรือนแหวนซึ่งเป็นเพียงทองผสม ซึ่งปรุงแต่งขึ้นเท่านั้นเอง”*

อ. สลักพันธ์ ศิวรักษ์

* จากหนังสือ นานาทศนะเกี่ยวกับพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)

สัมภาษณ์รวบรวมและเรียบเรียงโดย ดร. สุนทร พลาสินทร์ และชุตินา ณะประ

ถ้อยความคิดที่ยกมา คือนานาทัศนะที่มีต่อพระธรรมปิฎก
เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน
จังหวัดนครปฐม

พระภิกษุจากเมืองสุพรรณ ผู้รังสรรค์ ‘หนังสือพุทธธรรม’ งาน
เขียนทรงคุณค่าของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่ดีที่สุดในยุคนี้

‘สาวิกา’ ฉบับมงคลวาร ครบ ๖๐ ปี พระธรรมปิฎก มีโอกาส
ติดตามสัมภาษณ์บุคคลใกล้ชิด ทั้งลูกศิษย์, น้องสาว, โยมอุปัถฌัมภ์,
ผู้แปลหนังสือพุทธธรรมฉบับภาษาอังกฤษ และแพทย์ผู้ดูแลสุขภาพ
ร่วมร้อยเรียงเรื่องราวความประทับใจในหลากหลายแง่มุม

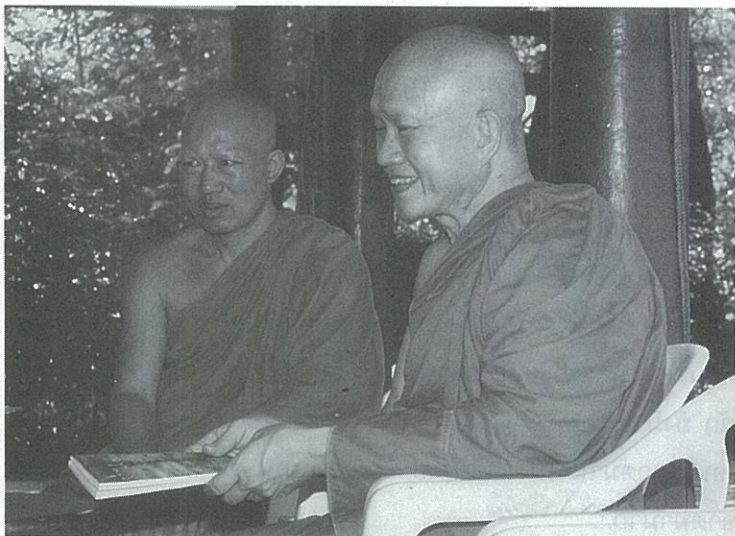
พระครูปลัดปิฎกวัณณ์ (ท่านอินศร)
พระสงฆ์ผู้ติดตามรับใช้ใกล้ชิด

นานพอดูที่พระครูปลัดปิฎกวัณณ์ หรือท่านอินศรของญาติโยม
ติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดนับตั้งแต่ ‘ท่านเจ้าคุณอาจารย์’ ลาออกจาก
การเป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ เนื่องจากปัญหาสุขภาพ

๒๐ ปีของการเป็นลูกศิษย์พระภิกษุที่ได้ชื่อว่าจะจรรย์ะแห่ง
วงการพุทธศาสนา คงไม่ใช่เรื่องธรรมดาที่ผ่านแล้วผ่านเลย

พระครูปลัดปิฎกวัณณ์เล่าถึงความประทับใจ ‘ท่านเจ้าคุณ
อาจารย์’ เริ่มแต่ครั้งที่ยังเป็นสามเณรจาก จ. เชียงราย

“อาตมาได้พบกับท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎกครั้งแรก
ที่วัดพระพิเรนทร์ ตอนนั้น อาตมาเป็นสามเณรเล็ก ๆ ที่เดินทางมา
จากบ้านนอก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เพื่อศึกษาบาลีแผนใหม่ที่ทางวัดจัด

พระครูปลัดปิฎกวัฒน์

ขึ้น ส่วนท่านเจ้าคุณอาจารย์เป็นพระเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในมหาจุฬาย
และเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งที่สังกัดอยู่วัดเดียวกัน จำได้ว่ากุฏิที่พักของ
อาตมา (สามเณรอินศร) อยู่ชั้นล่างของกุฏิพระ มีหน้าต่างไม่สูงนัก
ซึ่งอยู่ติดกับทางเดินที่ผ่านไปเข้ากุฏิของท่านเจ้าคุณอาจารย์ อาตมา
มักจะอยู่ท่องหนังสือและแปลบาลีจนดึกดื่น จึงเห็นท่านเจ้าคุณ
อาจารย์เดินกลับจากการทำงานที่มหาจุฬาย ผ่านทางหน้าต่างแทบ
จะทุกคืน คืนวันหนึ่ง ท่านเจ้าคุณเดินผ่านไปขึ้นกุฏิได้สักครู่ ประมาณ
๑๐ นาทีต่อมาก็ได้ยินเสียงเคาะประตูกุฏิ เมื่ออาตมาเปิดประตูออก
ไป ก็พบว่าผู้ที่เคาะประตูก็คือท่านเจ้าคุณอาจารย์ ท่านยืนอยู่พร้อม
ทั้งในมือมีขวดโวัลดินและกระป๋องนมข้น ท่านเริ่มทักทายด้วยน้ำ
เสียงที่มีเมตตาไมตรีพร้อมทั้งยื่นส่งสิ่งที่ถือติดมือมาให้อาตมา พุดคุย

ชักถามถึงการเรียนซึ่งเรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ประทับใจอาตมาตลอดมา...

“อาตมาอยู่วัดพระพิเรนทร์เรื่อยมา เรียนบาลีนักธรรมที่นั่น ภาคเช้าเรียนบาลีที่วัด และภาคบ่ายไปเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่วัดมหาธาตุ (มหาจุฬาฯ) ครั้นมีอายุครบบวช ก็อุปสมบทที่นั่น โดยมีท่านเจ้าคุณอาจารย์เป็นพระอนุสาวนาจารย์ (พระคู่สวด) เมื่อจบการศึกษาแล้วได้ไปศึกษาต่อที่ประเทศอินเดีย (มหาวิทยาลัยเดลี) ทุนการศึกษาที่อาตมาใช้เรียนที่อินเดียส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่ได้รับจากท่านเจ้าคุณอาจารย์ โดยท่านเพิ่งเดินทางกลับจากอเมริกามาไม่นานนัก ยังมี traveller's cheque ที่ยังไม่ได้ใช้อีกหลายร้อยเหรียญ ท่านก็โอนให้อาตมานำไปใช้ที่อินเดีย จึงเป็นเงินทุนการศึกษาที่มีค่าสำหรับอาตมามาก...

“เมื่ออาตมากลับมาอยู่เมืองไทย ก็อยู่ที่วัดเดิม พบว่าระยะนั้นท่านเจ้าคุณอาจารย์มีปัญหาเรื่องสุขภาพมาก ช่วงบ่ายจะมีอาการอึดอัด หลอดลมตีบตัน พวดคุยไม่สะดวก เมื่อจะมีใครมาพบปะพุดคุยในช่วงเวลานั้น ดูท่านจะต้องพยายามเค้นเสียง เพื่อทักทายพุดคุยกับแขกที่มาเยี่ยม เมื่อมีอาการรุนแรงขึ้นตามลำดับ ญาติโยมจึงนิมนต์เข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล อาตมาก็มีโอกาสได้ไปรับใช้เฝ้าใช้สลับเปลี่ยนกับพระในวัดบ่อยครั้ง...

“อยู่มาวันหนึ่ง ญาติโยมก็ปรารภจะหาสถานที่ที่มีอากาศปลอดโปร่ง ไร่มีลมภาวะ เอื้อเกื้อกูลต่อสุขภาพ โดยมองหาสถานที่พำนักนอกกรุง มีการตระเวนไปหาตามสถานที่ต่าง ๆ อยู่หลายแห่ง ชั้นแรกก็มุ่งไปหาวัดร้างบางวัดที่ไม่มีเจ้าอาวาสบ้าง แต่ก็ไม่ได้ที่เหมาะสมใช้เวลาหาที่อยู่นานเป็นปี...

“ในปี ๒๕๒๙ ญาติโยมก็แจ้งให้ทราบว่ามีสถานที่แห่งหนึ่ง

อยู่ลำลูกกา ปทุมธานี ซึ่งเป็นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ เป็นโกดังเก็บของ และมีศาลาทรงไทยอยู่กลางสระน้ำใหญ่ ก็นิมนต์ท่านเจ้าคุณอาจารย์ไปดู เพื่อจะได้พิจารณาว่าเป็นสถานที่สัปปายะสำหรับพระหรือเปล่า ทางเจ้าของก็คือคุณบุญเจิด คุณสายใจ หลิมสุนทร ก็นิมนต์ให้ไปใช้สถานที่ ฝ่ายท่านเจ้าคุณอาจารย์ และคณะพระสงฆ์ผู้ติดตาม ก็ยังไม่ตัดสินใจรับนิมนต์ทันที แต่ได้ทดลองพักก่อน ๗ วัน เมื่อเห็นว่าเหมาะสม จึงตกลงใจรับนิมนต์ และได้เข้าไปพักที่นั่น เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๒๙...

“ช่วงก่อนหน้าที่จะไปพักที่ลำลูกกา นั้น อาตมาเพิ่งจบมาจากอินเดีย ทำงานสอนหนังสืออยู่ที่มหาจุฬาฯ ก็มีญาติโยมมาพูดคุยนานถามว่า ถ้าจะนิมนต์ไปอยู่เป็นพระผู้ติดตามท่านเจ้าคุณอาจารย์ จะเห็นเป็นอย่างไร ท่านเจ้าคุณอาจารย์ก็ถามความสมัครใจ อาตมาก็รับปากด้วยความยินดียิ่ง...

“ความจริงตอนนั้น อาตมาเพิ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์พร้อมทั้งเป็นอาจารย์ประจำสอนที่มหาจุฬาฯ และก็คิดจะไปเรียนต่อปริญญาเอกที่อินเดียด้วย เพราะทางมหาวิทยาลัยก็มีหนังสือแจ้งมาว่ารับอาตมาเข้าเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอกแล้ว ต้องไปจ่ายค่าลงทะเบียนเป็นนักศึกษาตามกำหนด ถ้าพ้นเขตก็จะถือว่าสละสิทธิ์ ถือได้ว่าเป็นระยะที่มีเหตุการณ์หลายอย่างประดังเข้ามาในชีวิตของอาตมาพร้อม ๆ กัน อาตมา ก็ขังใจอยู่พอสมควร แต่ในที่สุด ก็ตัดสินใจที่จะไปอยู่รับใช้สนองงานท่านเจ้าคุณอาจารย์ เพราะมองเห็นว่าการอยู่ใกล้ชิดท่านน่าจะมีโอกาสที่ได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาได้ดีกว่าไปเรียนต่อ เพราะการไปเรียนต่อนั้น ถึงแม้จะได้ความรู้ได้ปริญญาบัตรระดับสูง

กลับมา แต่ในแง่ความมั่นคงของสมณเพศแล้ว อาตมาคิดว่าอาจจะไม่ถาวร ไม่แน่นอน เลยตัดสินใจพร้อมที่จะสละตำแหน่งใหม่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ และงานการสอนหนังสือที่มหาจุฬาฯ พร้อมทั้งปริญญาเอกที่เปิดประตูรอรับอยู่นั้นเสีย แล้วเลือกมาเส้นทางนี้...

“ท่านเจ้าคุณอาจารย์และคณะพระสงฆ์ผู้ติดตาม (หลวงลุงชาย และอาตมา) อยู่จำพรรษาที่ศาลากลางสระ ลำลูกกา รวม ๓ พรรษา...

“ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ญาติโยมก็ถวายที่ดินแปลงใหม่แก่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ เพื่อสร้างวัด เมื่อสร้างเสนาสนะพอที่พระจะพักอยู่ได้ จึงย้ายมาจำพรรษาที่นี่ (วัดญาณเวศกวัน) ซึ่งมีความมั่นใจว่าอากาศที่นี่จะปลอดโปร่ง มีมลภาวะน้อย เพราะอยู่ด้านหลังพุทธมณฑล ที่มีพื้นที่เป็นป่าใหญ่ต้นไม้เยอะ สภาพแวดล้อมทั่วไปก็ดี แล้วยังมีกฎกระทรวงมหาดไทยที่ห้ามสร้างตึกแถวห้ามสร้างอาคารสูงเกิน๑๒เมตร ห้ามเลี้ยงสัตว์ ตลอดจนข้อจำกัดอื่น ๆ ที่เอื้ออำนวยให้สภาพบรรยากาศดี ก็คิดว่าน่าจะมีความปลอดภัยกับปัญหาสุขภาพท่านเจ้าคุณอาจารย์ที่เป็นอยู่ ในระยะแรก ๆ ที่เข้ามาอยู่ที่นี้จะมีสภาพเป็นชนบทจริง ๆ เพราะถนนหนทางเข้าออกวัดเล็ก ๆ แคบ ๆ เวลาเดินออกบิณฑบาตก็เฉอะแฉะ ครั้นอยู่นานไปสภาพแวดล้อมก็ได้รับการปรับปรุงดีขึ้นตามลำดับ...

“ทุกวันนี้ อาตมาก็มีหน้าที่รับสนองงานด้านพิมพ์หนังสือเรื่องเอกสาร และเรื่องทั่ว ๆ ไป ส่วนเรื่องสุขภาพก็ช่วยกันกับพระอีกหลายรูป สับเปลี่ยนดูแลท่าน ช่วงนี้ ท่านเจ้าคุณอาจารย์พักอยู่ที่กุฏิเพียงลำพังองค์เดียว ทางญาติโยมก็เป็นห่วง ก็ได้ติดต่อสั่งยานุบาลออก เพื่อให้ท่านกอดเรียกมาที่ห้องพักของอาตมา เมื่อมีอาการที่ต้องการลูกศิษย์ไปช่วย จะได้ทัน่วงทีเมื่อมีเหตุการณ์คับขัน แต่

อาตมาก็ไม่ได้ยินเสียงสัญญาณนั้นอีกเลย นับแต่การทดลองครั้งแรกเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะท่านเจ้าคุณอาจารย์คงไม่อยากจะรบกวน หรือทำให้เป็นเรื่องใหญ่โตอะไรมาก...

“เวลาที่ท่านเจ้าคุณออกจากร์อาพาธหนัก อาตมาเคยไปนอนเฝ้าที่หน้ากุฏิท่าน ท่านก็ปิดไฟเพื่อเข้านอนเร็วกว่าปกติ แค่ ๔-๕ ทุ่มก็ปิดไฟเข้านอนแล้ว เข้าใจว่าท่านคงเกรงใจคนไปนอนเฝ้า เกรงว่าคนเฝ้าจะนอนไม่หลับ ทั้งที่จริง ๆ แล้ว ถ้าในวันปกติที่ไม่มีใครอยู่ด้วย ท่านก็จะทำงานของท่านไปเรื่อย ๆ จนเลยตี ๒ โดยทำทั้งงานด้านวิชาการ งานเอกสาร งานเขียน เพื่ออธิบายธรรมะ คำชี้แจงอะไรต่ออะไรต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมวินัยพระพุทธศาสนา ท่านบอกว่ายิงอาพาธ ยิ่งได้งานมากขึ้น เพราะถ้าอาพาธ รายการนิมนต์ต่าง ๆ กิ่งด ท่านก็มีเวลาทำงานมากขึ้น อย่างช่วงนี้ ท่านอาพาธ ก็จะเห็นได้ว่ามีงานใหม่ ๆ ออกมาเยอะ หลายเล่มทีเดียว...

“เวลาท่านทำงานเขียนหนังสือ จะเขียนด้วยดินสอ และให้อาตมาเป็นคนพิมพ์ ก็แก้กันหลายเที่ยว มิให้มีคำผิด และเนื้อหาสอดคล้องกลมกลืนกัน ดูเรียบร้อย ไม่ลึกลับ เมื่อพิมพ์เป็นเล่มหนังสือออกมา ถ้ามีเจอกการปล่อยหมึกไม่สม่ำเสมอ ก็กำชับให้อาตมาแจ้งแก่ทางโรงพิมพ์ให้รู้ตัวและคอยระมัดระวังการปล่อยหมึกให้มากขึ้นในครั้งต่อไป โดยให้คุมการปล่อยหมึกให้ดี ท่านจะดูแลเอียดมาก หนังสือแต่ละเล่มที่ออกไป ท่านพิถีพิถันเรื่องถ้อยคำสำนวนและข้อความมาก พยายามให้ชัดเจน ตรงประเด็นและกระชับไม่ให้พรั้วมัว มิให้กระทบกระทั่งใคร ยิ่งเป็นการไปกระทบกับบุคคลอื่นด้วยแล้ว ท่านยิ่งระมัดระวังมาก โดยยึดถือหลักการเป็นสำคัญ...

“โดยหลักการนี้ท่านจะหนักแน่นมาก ไม่เกรงใจ แต่ถ้าเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป เรื่องส่วนตัว ท่านจะเกรงใจ ไม่อยากรบกวนใครแม้แต่ลูกศิษย์ ท่านจะพึ่งตนเองมากที่สุด อยู่อย่างประหยัดเรียบง่าย แต่สะอาด อย่างในชีวิตประจำวันนี้ ท่านไม่เคยใช้ลูกศิษย์ให้ทำความสะอาดกุฏิ หรือซักผ้าเลย ท่านทำเองหมด บางทีถ้าอาตมาอาสาไปช่วยทำให้ ท่านก็จะบอกว่า ไม่ต้อง ๆ ไม่เป็นไร ท่านทำเองได้ เป็นการออกกำลังกาย แต่อาตมาก็จะอาศัยเวลาที่ไม่ได้ออกไปข้างนอกกับท่านแอบเข้าไปทำความสะอาดกุฏิ ทำอะไรต่ออะไรถวายท่าน พอท่านรู้ ก็ชอบใจ แต่โดยทั่วไป ท่านก็ดูไม่ออกหรอก เพราะกุฏิท่านสะอาดและเป็นระเบียบอยู่แล้ว...

“เวลามีเหตุการณ์บ้านเมืองหรือการพระศาสนาอะไรเกิดขึ้น ก็มักจะมีญาติโยมคนนั้น คนนี้ นำมาเล่าให้ฟัง บางทีก็เอาหนังสือพิมพ์มาอ่านให้ฟัง ท่านก็จะสดับรับฟังเงียบ ๆ ไม่มีอะไรกระโตกกระตาก ท่านนั่ง รับฟัง และดูกระแสว่าเป็นอย่างไร ถ้าเรื่องไหนมันชัดเจนอยู่แล้ว หรือญาติโยมตัดสินใจได้แล้ว ท่านก็จะไม่เข้าไปยุ่งด้วย แต่ถ้ากรณีไหนมากระทบกับหลักการ มีการเบี่ยงเบน ทำให้หลักการนั้นเสีย ท่านก็จะต้องออกมาชี้แจง และรักษาหลักการมิให้เกิดความสับสน แต่ท่านก็ไม่ได้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ท่านเป็นกลางรักษาหลักการของพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน...

“กับลูกศิษย์ลูกหาที่ใกล้ชิดกับท่าน ท่านจะพูดด้วยความเมตตา ไม่เคยดูดำดูขาว ทำให้เสียหน้า ถ้าลูกศิษย์ทำอะไรไม่ถูกขึ้นมา ท่านก็จะหาโอกาสในขณะที่อยู่ด้วยกันสองต่อสอง พออีกฝ่ายพร้อมจะรับฟัง ท่านก็จะพูดชี้ให้เห็นจุดที่ทำผิด ทำให้เราได้ข้อคิดและพร้อมที่จะปรับแก้ตัวได้ ท่านไม่ใช่เป็นผู้ที่จะโหวกเหวก ชี้น้ำตาใคร

ท่านสุขภาพมาก ทำให้ลูกศิษย์เคารพยำเกรง อยากจะรับใช้ใกล้ชิด และพอมืออะไรก็จะล้ำพุดกับท่านได้ตรง ๆ แต่ก็พุดด้วยความเคารพ ด้วยความเกรงใจ ด้วยเหตุผล ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่น่าเคารพรักมาก เช่น บางที ท่านกำลังพักผ่อนอยู่ เราเข้าไปเคาะประตูกุญแจ ท่านก็ไม่เคย โหม โม่ อารมณ์เสียที่จะลุกขึ้นมาโวยวายด่า มีแต่ยิ้มแย้ม แจ่มใส ถามด้วยน้ำเสียงราบเรียบ สม่่าเสมอ มีเมตตา...

“ถ้าถามว่าเคยเห็นท่านเจ้าคุณอาจารย์แสดงอาการโกรธบ้างไหม อาตมาไม่แน่ใจ ไม่ชัดเจน นึกไม่ออกเหมือนกัน ว่าท่านเคยแสดงอาการโกรธด้วยเรื่องอะไรและอย่างไร ที่ตอปปี้ในแง่บวกในประเด็นนี้มีใช่เกรงว่าจะทำให้ท่านเสียหาย แต่ดูเถอะ ลักษณะบุคลิก และวิธีการดำเนินชีวิตอย่างเช่นท่านเจ้าคุณอาจารย์นี้ ท่านดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา...

“ความอดทนอีกเรื่องหนึ่งที่อาตมายอมรับว่า ไม่เคยเห็นใครอดทนได้ดีไปกว่าท่านเจ้าคุณอาจารย์ ที่สามารถทนนั่งทำงานนาน ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อแข่งกับเวลาที่ผ่านไปอย่างรวดเร็ว จนเกิดผลสำเร็จของงานออกมาเป็นรางวัล การนั่งนานและทนต่ออาการเจ็บปวดของโรคภัยที่ท่านเป็นอยู่ ถ้าไม่ถามท่านก็ไม่บอกกล่าวแก่ใครให้ได้รับทราบ ถ้าดูจากภายนอก จะเห็นว่าท่านก็ยิ้มแย้มแจ่มใสดี ไม่น่าจะมีโรคภัยอะไรมาเบียดเบียน แต่ผลการตรวจด้วยเครื่องมือแพทย์พบว่าท่านมีพยาธิสภาพในร่างกายแน่ ความดันโลหิตกดวัดแกว่งมาก ซึ่พจรเต้นเร็วบ้าง ช้าบ้าง เพื่อปรับสภาพร่างกาย เมื่อถามท่านจึงได้ทราบ ว่าตอนไหนเป็นอย่างไร มีความทุกข์ทรมานแค่ไหนเพียงไร

“ท่านเจ้าคุณอาจารย์เป็นคนละเอียดมาก อย่างเวลาเดินทางไปต่างประเทศ ท่านจะมีสมุดเล็ก ๆ ไว้คอยจดบันทึกไว้หมด ว่าออก

เดินทางไปไหน เมื่อไร มีใครไปด้วย ได้พบเห็นสิ่งใด มีอะไรเป็นจุดสนใจ ถ้ามีคนที่จะพอจะซักถามได้ ท่านจะค้นหาคำตอบในสิ่งที่พรั้วามันั้นให้กระจ่างแจ้ง ทุกแง่มุม...

“ในฐานะที่อาตมาอยู่กับท่านมาเป็นเวลายาวนาน ยังไม่เคยเห็นข้อบกพร่องที่ทำให้เราเสื่อมศรัทธาในตัวท่านเลย ตั้งแต่ต้นเคยเคารพศรัทธาอย่างไร เดียวนี้ก็ยังเป็นเช่นนั้น ยิ่งศรัทธาและเคารพรักท่านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะข้อวัตรปฏิบัติของท่าน ท่านเรียบง่ายมาก แม้กระทั่งจีวรที่ใช้ ท่านก็ใช้เพียง ๓ ผืน คือไตรจีวร ท่านก็รักษาแค่ไตรครองเรื่อยมา สบงผืนเก่าก็ปลดมาทำเป็นผ้าปูนอน เวลาจะซักก็เอาสบงที่เป็นผ้าปูนอนนั้นมาสับเปลี่ยนเพื่อจะได้ซักสบงผืนใหม่นั้น ท่านจะใช้ของแบบทะนุถนอมรักษามาก ไม่ใช้ฟุ่มเฟือย ใช้ของทุกชิ้นอย่างคุ้มค่า แม้กระทั่งถ่านไฟที่ใส่เครื่องเทป ที่ญาติโยมถวายมาพอใช้เสร็จท่านก็จะเก็บเอามาวัดดูว่ายังมีไฟเหลืออยู่อีกหรือเปล่า ถ้ายังมีอยู่ ท่านก็จะเอามาประกอบรวมกันทำเป็นไฟฉาย ที่ท่านคิดประดิษฐ์ขึ้นมาใช้เอง โดยใช้ถ่านไฟที่ใช้แล้วแต่ยังมีไฟเหลืออยู่บ้างนั้นมาดรวมกันหลาย ๆ ก้อน ท่านก็ใช้ต่อได้กระทั่งไฟหมด และเวลาจะมีอะไรเสียท่านก็จะแก้ไขเอง เช่น พัดลมในห้องที่มีเสียงดัง ก็แบ่งไฟให้อ่อนลง จะได้ไม่มีเสียงดัง หรือถ้าท่านมีเวลาว่าง จะชอบคิดทำอะไรด้วยตัวเอง ไฟฉายบ้าง พัดลมบ้าง อย่างวิทยุหรือเครื่องเทปต่าง ๆ ท่านก็จะใช้อย่างพิถีพิถันมาก เทปเครื่องไหนมีเสียง มีข้อบกพร่อง ย่อหย่อนอย่างไร ท่านก็รู้หมด...

“เวลาท่านได้รับของถวายมาจากญาติโยม ท่านจะจดไว้ว่าของชิ้นนี้มีใครถวาย เมื่อไร เสร็จแล้วท่านก็เอาไปไว้เป็นของสงฆ์หรือของส่วนกลาง ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ท่านจะไม่ใช้ สมมติว่าของบาง

อย่างโยมตั้งใจจะให้ท่านใช้ ท่านก็ใช้ฉลองครุฑธานิดหน่อย แล้วมอบ
ต่อให้คนที่เหมาะสมเอาไปใช้ โดยเฉพาะปากการาคาแพง ๆ พอท่าน
ได้รับถวายมา ก็จะแจกจ่ายไปยังคนที่ท่านเห็นว่าเหมาะสม ตัวท่าน
เองจะใช้เฉพาะปากกาลูกสั้น และดินสอ ส่วนกระดาษที่ใช้ ท่านก็จะ
ใช้กระดาษรีมเป็นแผ่นๆ บันทึกลงแล้ว หรือเขียนแล้วก็เอาเข้าแฟ้ม
ท่านจะใช้ของอย่างคุ้มค่า และเคารพสิทธิของส่วนกลาง ไม่ถือว่า
เป็นเจ้าของ เป็นผู้ใหญ่ แล้วต้องมีสิทธิ์อย่างนั้นอย่างนี้ ท่านไม่เอา
ท่านจะทำอะไร ท่านก็บอกกล่าว ชี้แจงชัดเจน มีอะไรก็ปรึกษา
ระหว่างสมาชิกในวัดด้วยกัน ชักถามทีละองค์ ๆ ว่ามีความคิดเห็น
อย่างไร ท่านจะรับฟัง ถามว่าทุกคนเห็นด้วยหรือไม่ พอพูดเสร็จ ท่าน
ก็จะสรุป คือจะให้ความเห็นชอบร่วมกัน...

“ถ้าช่วงไหนท่านแข็งแรง สุขภาพดี ก็จะสอน จะแนะนำ อบรม
ลูกศิษย์ลูกหาอยู่เสมอ ท่านเป็นกันเองมาก และพูดด้วยเมตตาจิต
เป็นห่วงเป็นใยทุกคนที่เข้ามาอาศัย คิดถึงแต่ประโยชน์ที่เขาจะพึง
ได้...

“ในส่วนของพระด้วยกัน ท่านก็จะอาศัยเวลาหลังทำวัตรสวด
มนต์ พูดธรรมะให้ฟัง บางครั้งก็เอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเล่าให้ฟัง
และแสดงความคิดเห็นวิจารณ์อะไรต่ออะไรให้เราได้เห็นเป็นแนวทาง...

“มาถึงวันนี้ อาตมามั่นใจว่าตัดสินใจถูกแล้วที่เลือกอยู่กับ
ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ไม่ไปเรียนต่อปริญญาเอกที่อินเดีย อาตมาเคย
นึกอยู่เสมอว่า ถ้าไม่มีโอกาสมาอยู่ ณ จุดนี้ ก็คงไม่ได้อยู่ในเพศ
บรรพชิต เพราะว่าการอยู่โดยไม่มีกัลยาณมิตร เช่นท่านเจ้าคุณ
อาจารย์นั้น มีโอกาสที่จะมองไปในทางโลก ทางวัตถุมาก เพราะขาด
ที่พึ่งพิงทางใจ ขาดกำลังใจ ที่จะคอยชี้แนะอะไรต่ออะไรให้เราได้ แต่

พอมายู่จุดนี้ ก็ทำให้เกิดความมั่นใจ อบอุ่น ว่าเราได้พัฒนาในทาง
ที่ประเสริฐที่สุด ในฐานะมนุษย์ที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตัวเอง ได้ความ
รู้ ความเข้าใจอะไรมากมาย...

“ในความรู้สึกของอาตมามีความเคารพท่านเจ้าคุณอาจารย์
ในฐานะเป็นครูบาอาจารย์ท่านหนึ่ง ท่านเจ้าคุณอาจารย์เป็น
พระธรรมดาที่ไม่ได้ถือยศศักดิ์อะไรมากมาย ท่านไม่ได้ถือตัวเองว่า
เป็นนักปราชญ์ตามคำยกยอของคนอื่นท่านวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย
ท่านปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างของผู้ที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ไม่เคย
ใช้อารมณ์ความรู้สึกเลย ถือว่าเป็นผู้ที่ฝึกตนจริง ๆ สามารถควบคุม
ที่จะดำเนินชีวิตโดยอยู่เหนือความรู้สึกที่เกิดขึ้น และเป็นไป ท่าน
สามารถที่จะปรากฏตัวด้วยความสม่ำเสมอทั้งกับลูกศิษย์และญาติโยม
ไม่มีอะไรที่จะทำให้เราเห็นว่า เป็นผู้ที่ลับหลังอย่างหนึ่ง ต่อหน้าอย่าง
หนึ่ง ไม่มีเลย...

“ท่านเจ้าคุณอาจารย์มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตอาตมามาก
เป็นกำลังใจ เป็นแบบอย่าง เป็นผู้ชี้แนะ เมื่อเราคิดทำอะไรที่ไม่ถูก
ต้องดีงาม พอนึกถึงท่าน ก็ยับยั้งชั่งใจได้ หยุดการกระทำสิ่งนั้นต่อ
กลายเป็นเกราะป้องกันภัยให้กับตัวอาตมาเอง เพราะอาตมาก็ไม่
ต้องการที่จะทำอะไรให้ท่านมามัวหมองกับการกระทำของอาตมา
แล้วท่านก็คอยสังเกตและเน้นย้ำให้อาตมาใช้สติปัญญาพิจารณาใน
เรื่องต่าง ๆ ก่อนที่จะทำ จะพูด จะคิด บางที่เราไม่ได้สังเกต ท่านก็จะ
สังเกตเห็น และพูดชี้แนะ ทำให้อาตมาได้รู้จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง
จากท่าน ซึ่งจะต้องเพียรพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ฉะนั้น
จึงเห็นได้ว่า ท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎกเป็นกัลยาณมิตร
ที่ดีที่สุดที่อาตมาเคยพบมา”

คุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ
โยมอุปถัมภ์คนหนึ่งของวัดญาณเวศกวัน

สืบเนื่องจากความศรัทธาในจริยาวัตรอันงดงาม นุ่มนวล สม
สมณสารูปของพระภิกษุผู้เปี่ยมไปด้วยความเมตตาหาที่สุดมิได้

สุภาพสตรีสูงวัยท่านนี้จึงปวารณาตัวรับสนองงาน ‘ท่านเจ้าคุณ’
พระธรรมปิฎกอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาร่วม ๒๐ ปี จนถึงวันนี้ความ
ศรัทธายังคงอยู่ และนับวันจะมีแต่เพิ่มพูนขึ้น

และนี่คือเรื่องราวอันมีค่าน่าจดจำของโยมอุปถัมภ์ผู้หนึ่งใน
พระธรรมปิฎก

“ตอนนั้น เมื่อสิบหกปีที่แล้วมา ป้าอุปถัมภ์พระสงฆ์องค์หนึ่ง
ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาเอกอยู่ในประเทศอินเดีย ในการทำ
วิทยานิพนธ์ของท่านองค์นี้ ท่านจะต้องใช้หนังสือที่เกี่ยวกับพุทธ-
ศาสนาทั้งภาษาอังกฤษ ภาษาไทยประมาณ ๒๐๐ เล่ม ซึ่งป้าจะต้อง
เป็นผู้จัดหาส่งไปให้ ป้าพยายามไปหาทุกแหล่งที่จะมี ก็หาไม่ได้ครบ
จะซื้อก็ไม่ได้ จะขอยืมก็ไม่มี เมื่อปรารภเรื่องนี้กับเพื่อนรักคนหนึ่ง คือ
ดร. ทวีวัฒน์ ธนาคม ว่ามีผู้บอกว่า ผู้ที่คิดว่าจะมีหนังสือเหล่านี้ครบ
คือ ท่านพระราชาธรรมณี (สมณศักดิ์ในขณะนั้น) แต่ก็ยังไม่เคยรู้จักท่าน
ดร. ทวีวัฒน์ ธนาคม บอกว่า เธอเคยกราบท่านแล้วในงานประชุม
อะไรแห่งหนึ่ง ถ้าอยากไปกราบท่านก็ยินดีจะนำไป เราก็เลยตกลง
นัดกันไปกราบท่านที่วัดพระพิเรนทร์ เมื่อไปถึงทราบดีว่าท่านอาพาธ
อยู่ที่โรงพยาบาลสามเสนของพี่ชายท่าน เราก็เลยเปลี่ยนแผนว่า
ถ้าเป็นเช่นนั้นเราจะยังไม่ไปรบกวนท่านเรื่องหนังสือ แต่จะไปเพียง
กราบเยี่ยมอาการอาพาธท่าน ครั้นไปถึงได้กราบเยี่ยมท่าน ท่านก็

คุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ

ถามเรื่องฐานะที่เราต้องการ แม้จะป้ายเบี่ยงว่ารอให้ท่านหายเสียก่อน จึงค่อยกราบเรียน แต่ท่านก็ใคร่จะทราบ จึงกราบเรียนท่านว่า ฐานะนี้ยังไม่ดีวน รอเมื่อท่านหายป่วยกลับวัด แข็งแรงดีแล้ว จึงจะไปกราบรบกวนท่าน...

“ต่อมาไม่นานเท่าไรท่านก็กลับวัด เราก็ไปกราบท่านที่กุฏิ พอไปถึงเราก็กราบเรียนว่าจะมากราบเยี่ยมท่านเท่านั้น ยังไม่รบกวนเรื่องหนังสือ เพราะท่านยังไม่แข็งแรงดี เพิ่งหายป่วยใหม่ ๆ ไม่อยากให้ท่านต้องไปค้นหาหนังสือซึ่งเก่าแก่จะต้องเสียเวลามากด้วย ท่านขอดูรายชื่อหนังสือทั้งหมด แล้วเดินหายเข้าไปไม่ถึงสิบนาที

ท่านก็หยิบมาหมดที่ต้องการ บางเล่มท่านมีซ้ำท่านก็ให้ หากมีเล่มเดียวก็ให้ไปถ่ายเอกสารเอา แสดงว่าท่านเก็บหนังสืออย่างเป็นระเบียบมาก จึงไม่ต้องใช้เวลาค้นหาเลย...

“ตั้งแต่นั้นมาปากก็รู้สึกถึงพระคุณท่าน และซาบซึ้งในเมตตาธรรมอย่างสูงของท่าน ซึ่งท่านมีให้แก่ทุก ๆ คนที่ไปหาท่าน ยิ่งรู้จักนานวัน ก็ยิ่งเห็นชัดเจนว่า ความเมตตาของท่านนั้นหาที่สูดมิได้...

“ขณะนั้นท่านกำลังทำหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ทั้งฉบับประมวลศัพท์และประมวลธรรม ให้แก่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากท่านจะเป็นผู้นิพนธ์แล้ว ท่านยังจะต้องเป็นผู้จัดการหาแหล่งพิมพ์อีก ความละเอียด ประณีตของท่าน ท่านจะหาโรงพิมพ์ที่ตัวหนังสือสวยที่สุด ตัวบาลีถูกต้องที่สุด และที่ราคาถูกที่สุดด้วย ปากก็เลยได้รับใช้ท่านช่วยพาไปเจรจาตามโรงพิมพ์ต่าง ๆ ท่านไปเองไปเพื่อมหาจุฬาฯ เพื่องานหนังสือ เพื่อนักศึกษาธรรมะ ไม่ใช่เพื่อตัวท่านเองเลย ตั้งแต่นั้นเราก็ได้เห็นความประณีต ความรอบคอบ ความเสียสละ อุทิศตนเพื่องานของพระพุทธศาสนา เพิ่มขึ้นจากเมตตาธรรม และความมีระเบียบสะอาดที่ได้เข้ามาแล้ว ทำให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ท่านเป็นผู้ที่สมบูรณ์แบบ ทำอะไรก็ต้องทำให้อดีที่สุด อย่างที่ภาษาอังกฤษ เรียกว่า Perfectionist...

นับแต่นั้นมาป่าเองก็รู้สึกสนุกในการที่ได้รับใช้ช่วยเหลือท่านเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ป่ารู้สึกว่าเวลาของป่ามีค่าขึ้น รู้สึกอย่างนั้นจริง ๆ ยิ่งเราได้ช่วยรับใช้ท่านมากเท่าไร ชีวิตของเราก็รู้สึกว่ามีค่าขึ้นมากเท่านั้น...

“อีกเรื่องหนึ่งที่สมควรจะได้เล่าถึง คือสาเหตุที่ท่านต้องมาตั้งวัดของท่านเอง คือแต่ก่อนท่านอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์มาตลอด และ

ท่านก็ต้องอดทนสู้กับสุขภาพที่ไม่ค่อยดีของท่านมาตลอดเช่นกัน คือกฎของท่านอยู่ติดถนนหลังวัด ตรงข้ามกับร้านทำทอง หน้าต่างของเขาตรงกับหน้าต่างห้องนอนท่านพอดี พอถึงเวลาเขาทำงาน ตอนกลางวันจนตึกตื่น เขาก็ทำงานใช้น้ำประสานทองเป่าเป็นไอ ออกจากหน้าต่างเขา เข้ามาที่หน้าต่างท่าน บางคืนจนตีหนึ่งตีสอง ท่านทำงานไม่ได้ ต้องออกมาเดินอยู่ระเบียงหน้าห้อง นาน ๆ เข้า ท่านก็มีปัญหาทางการหายใจมากขึ้น ปอดของท่านไม่แข็งแรงมาก่อนแล้ว เมื่อมาโดนกลิ่นน้ำประสานทอง นานเข้ายิ่งหายใจลำบาก มีคนจะไปจัดการให้ จะขอให้เขาย้าย ท่านห้ามว่าอย่าเลย อย่าไปทำให้เขาเดือดร้อน อย่าไปรบกวนเขา อาชีพของเขาท่านก็เลยเป็นฝ่ายย้ายออกไปเสียเอง โดยวันหนึ่งหมอมือที่ท่านรู้จักรู้เรื่องนี้เข้า ก็เขียนจดหมายมาแนะนำท่าน เร่งให้ท่านย้ายออกไปโดยเร็ว หมอบอกว่าให้รู้สึกเหมือนว่าไฟไหม้บ้าน ต้องรีบออกเร็วที่สุดถ้าอยู่ช้านานไป ปอดของท่านจะมีพังผืดยึดหนาเข้า ๆ ทำให้หายใจไม่ได้เต็มปอด ซึ่งตรงกับอาการของท่านเวลานั้นอยู่แล้ว นี่แสดงถึงความเมตตาหาที่สุดมิได้ของท่านประการหนึ่ง ความเมตตาหาที่สุดมิได้...

“บุคลิกของท่านประการหนึ่งที่เว้นจะกล่าวเสียมิได้คือความขี้มึนขี้แ่มแจ่มใสที่ปรากฏบนใบหน้าของท่านตลอดเวลา ไม่ว่านั่งปกติหรืออาพาธ เราจะดูไม่ออกเลย หน้าท่านจะขี้มึนขี้แ่มตลอดเวลา เว้นแต่เราจะเจาะจงถามอาการอาพาธของท่าน นั่นแหละท่านจึงเล่า ฟังแล้วนึกไม่ออกว่าท่านยังคงขี้มึนขี้แ่มอยู่ได้อย่างไร ฉะนั้นผู้ที่มาราบ ท่านเห็นท่านขี้มึนขี้แ่มทักทายเลยขี้มึนขี้แ่มเพลิดเพลินไปกับท่าน มิใช่ว่าเราจะเตือนว่าอย่ารบกวนท่านนาน ให้ท่านพักเพราะท่านอาพาธ...

“เรื่องที่นำแปลกใจอีกประการหนึ่ง ปรากฏว่าเวลาท่าน

อาหารเป็นเวลาที่ท่านทำงานได้มาก เพราะได้มีเวลาทำอย่างต่อเนื่อง ไม่มีอะไรมาขัดจังหวะ ถ้าอาการเจ็บป่วยไม่รบกวนมากนัก ท่านก็จะใช้เวลาทำงานของท่านไปเรื่อย จนมีบางท่านกล่าวว่า งานเป็นโอกาสสำหรับท่าน ท่านทำไม่รู้จักกับอาการเจ็บไข้ มุ่งแต่ทำงานของท่านไป บางครั้งท่านก็กล่าวว่า ยิ่งไม่สบายยิ่งต้องเร่งทำราวกับว่าท่านแยกกายกับสมองของท่านได้...

“แม้ว่าท่านจะอาหารอย่างไร ท่านก็ยังคงจริยาวัตรของท่านได้เหมือนปกติ ท่านจะปฏิสังขรณ์ให้ความสนใจแก่ทุกคนที่มาหาเสมอเหมือนกัน ยิ่งเป็นเด็ก ท่านยิ่งแสดงความเมตตาเอ็นดูมากเป็นพิเศษ ท่านจะพูดสอนด้วยถ้อยคำอ่อนหวานตามโอกาส...

“เมื่อถามว่าเคยเห็นท่านโกรธไหม ตอบได้เลยทันทีว่าตลอดเวลาอันยาวนานที่ได้รู้จักท่าน ไม่เคยเห็นท่านโกรธใคร หรือดูใครหรือตำหนิใครตรง ๆ ถ้าความเห็นไม่ตรงกัน ท่านก็จะพูดอ้อม ๆ ให้เราคิดเอง แพลเอง เวลามีคนเขามาขอให้ท่านวิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องอะไร ท่านก็จะไม่พูดถึงตัวบุคคล ท่านจะพูดแต่หลักการแล้วให้ไปพิจารณาเอาเอง...

“ท่านเป็นผู้ที่รักษาพระธรรมวินัยเคร่งครัดมากทุกเรื่อง เรื่องโยมผู้หญิงไม่ต้องพูดถึง ท่านไม่ยอมให้ล้ำเข้าไปใกล้เขตกุฏิของท่านเลย แม้เวลาอาหาร ต้องเข้าพักในโรงพยาบาล ก็ต้องจำกัดแต่เพียงบุรุษพยาบาลเท่านั้นที่จะเข้าไปดูแลท่านใกล้ชิดได้ เวลาฉันอาหารก็ต้องตรงเวลาจริง ๆ ทุกครั้งที่ไปต่างประเทศไกล ๆ เช่นสหรัฐอเมริกา เขาเสิร์ฟอาหารกันหลายมื้อในเวลาเดินทาง แต่ท่านได้ฉันของเขามื้อเดียว เพราะเวลาไม่ตรงบ้าง ยังไม่สว่างบ้าง เรื่องอาหารในเครื่องบินนี้ มื้ออยู่ครั้งหนึ่ง เมื่อท่านเดินทางไปสวนโมกข์

ท่านนั่งอยู่ริมใน ผู้ชายที่นั่งด้านนอกเขาโบกมือไม่รับประทาน เขานึกว่ามาเป็นคณะเดียวกัน เขาก็เลยเสิร์ฟผ่านไปเลย ท่านก็เลยต้องอดอาหารทั้งวันในวันนั้น...

“บุคลิกของท่านนิยมความเรียบง่าย และสมถะมาก ภูมิก็ไม่ชอบขนาดใหญ่โต ทั้ง ๆ ที่ท่านทำงานอยู่กับหนังสือ ห้องนอนของท่านเล็กนิดเดียว มีหนังสือรอบด้านสูงจรดเพดาน เว้นเพียงหน้าต่างประตู เราคิดว่านี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ท่านมีปัญหาทางการหายใจ เพราะฝุ่นจากหนังสือเก่า ๆ และสารปรอทจากตัวพิมพ์ ได้ตกลงกันที่จะสร้างภูมิใหม่ให้แยกห้องหนังสือกับห้องนอน ห้องทำงานเป็นคนละห้อง ท่านก็ไม่ค่อยจะยอมง่าย ๆ ทั้ง ๆ ที่ภูมิเก่าปลวกกินเสาจนทรุดไปบ้างแล้ว แต่โดยเหตุผลที่จะต้องแยกห้องหนังสือออกจากห้องนอนของท่านเพื่อสุขภาพ ท่านก็ยอม แต่ก็ต้องรองเรื่องขนาดภูมิต้องการเล็ก ๆ เพราะเมื่อท่านไปอินเดีย ท่านก็ได้ไปวัดขนาดห้องบรรทมของพระพุทธเจ้าไว้ ต่อรองจนสถาปนิกลดขนาดให้ตามที่ท่านชอบ แต่ต้องแยกห้องทำงานกับห้องหนังสือเป็นห้องต่างหากจากกันเพื่อช่วยสุขภาพของท่าน...

“ป่าคิดว่าคุณธรรมประการสำคัญที่เสริมความเป็นปราชญ์ของท่านคือความใฝ่รู้ที่สูงมาก ทำให้ท่านทั้งรู้สึก รู้เร็ว และรู้รอบ สามารถนำวิชาการศาสตร์ต่าง ๆ เท่าที่ปรากฏแล้ว มีวิทยาศาสตร์ชีววิทยา แพทยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ อักษรศาสตร์ เกษตรศาสตร์ หรือแม้แต่รัฐศาสตร์ เข้ามาประยุกต์ ผสมผสานกับพุทธธรรม ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ ที่หากปฏิบัติได้ ก็จะช่วยประโยชน์มหาศาลแก่ชาวโลก และสันติภาพของโลก...

“ถามว่าเมื่อรู้ว่าท่านได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพจาก

ยูเนสโกแล้วรู้สึกอย่างไร ก็ตื่นเต้นดีใจเป็นธรรมดา ภูมิใจแทนท่านในแง่ที่ว่านานาชาติเขาก็ประจักษ์ในคุณธรรมของท่าน ยอมรับความรู้ความสามารถ ความคิดเห็นของท่าน แต่สำหรับท่านเองนั้นได้ยืนยันท่านพูดว่ายังไม่นับว่าเป็นรางวัลที่แท้จริง จนกว่าสันติภาพจะเกิดขึ้นได้จริงแก่โลก...

“กล่าวโดยสรุป บ้าอยากจะพูดว่า ปฏิปทาของท่านเท่าที่มองเห็นอย่างชัดเจน ก็คือ ‘การดำเนินตามรอยพระบาทพระศาสดา’ และดำรงตนตามแนวของพุทธะที่ให้คำนิยามกันว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น (ตื่นตัวรู้ทันความผันแปรของโลก) และ ผู้เบิกบาน อย่างครบถ้วน...

“เมื่อถามว่า ในโอกาสที่พระเดชพระคุณจะมีอายุครบ ๖๐ ปีนี้ บ้าปรารถนาอะไรมากที่สุด ตอบได้ทันทีว่าปรารถนาที่จะเห็นท่านมีสุขภาพแข็งแรงเหนือสิ่งอื่นใด”

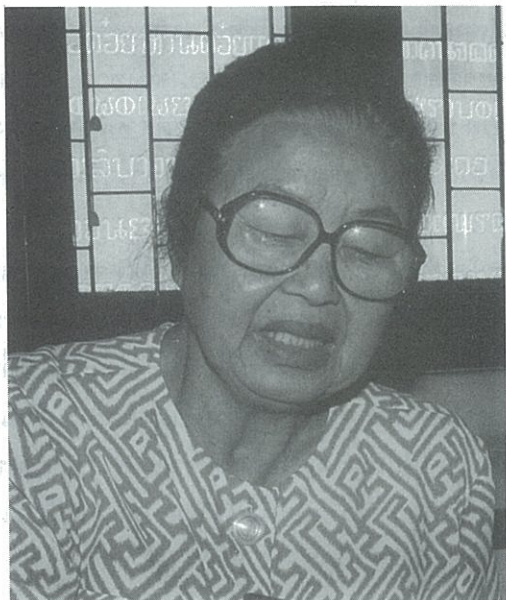
รศ. พญ. กาญจนา เกษสอาด

อดีตอาจารย์ประจำภาควิชา เภสัชวิทยา คณะแพทยศาสตร์
ศิริราชพยาบาล หนึ่งในคณะแพทย์ผู้ถวายการรักษา

“ท่านเจ้าคุณนี้ ท่านทำงานหนักมาก มากเกินไปในความเห็นของผม... ในแง่หนึ่งเป็นตัวอย่งที่ดีของการทำงานหนัก เพราะคนไทยนั้นไม่ชอบการทำงานหนัก แต่ท่านรู้สึกว่าจะหนักเกินไป อาจจะถูกในฐานะหมอก็ได้ อยากจะเห็นท่านเบาลงบ้าง เพลาลงบ้าง”

(ศ.นพ. ประเวศ วะสี จากหนังสือ นานาทศนะเกี่ยวกับพระธรรมปิฎก)

เสถียรธรรมสถาน

คุณหมอกาญจนา เกษสอาด

ความรู้สึกของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี คงจะไม่ต่างไปจากความห่วงใยของแพทย์อีกหลายท่านที่ต้องการถนอมสุขภาพพระธรรมปิฎกให้ยืนยาวและแข็งแรงมากที่สุด เท่าที่จะเป็นได้

เช่นเดียวกับ รศ. พญ. กาญจนา เกษสอาด ผู้มีโอกาสตามลูกศิษย์คนหนึ่งไปกราบ ‘ท่านเจ้าคุณ’ ครั้งแรกที่วัดพระพิเรนทร์เมื่อ ๒๐ ปีก่อน และได้พบเห็นสภาพแวดล้อมบริเวณกุฏิในขณะนั้น

นั่นคือจุดเริ่มต้นของการติดตามการรักษาอันยาวนานต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และเป็น ๒๐ ปีของการเรียนรู้ ‘คนไข้’ ซึ่งยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน

“ตอนท่านอยู่วัดพระพิเรนทร์ มีอาการอาพาธเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจอยู่เป็นประจำ พอเราไปดูสภาพแวดล้อม แล้วก็... ไข้โธ (สายหน้า) ท่านอยู่ในที่ที่... (สีหน้าลำบากใจ) ข้างหนึ่งเป็นส้วมแถวของวัด ข้างหนึ่งเป็นถังขยะใหญ่ที่ล้นกองออกมา ข้างหลังเป็นโรงงานทำทอง น้ำยากัดทองก็ลอยมาอยู่ตลอดเวลา ข้างหน้าก็เป็นวัดแออัด พระในวัดก็เลยมักจะอาพาธ ถึงขั้นมรณภาพด้วยโรคปอดทั้งนั้นเลย...

“ประทับใจท่านหลายเรื่อง อย่างทัศนคติความเจ็บป่วยของท่าน ก็รู้สึกว่าคุณจะไม่ค่อยวิตกกังวลเท่าไร ท่านเห็นความเจ็บป่วยของท่านเป็นของธรรมดา คือ เป็นแล้วก็หายไปอะไรอย่างนี้ แล้วก็รู้สึกว่าคุณจะค่อนข้างชอบด้วยซ้ำไปเวลาอาพาธเนี่ย (หัวเราะ) เพราะคนจะไม่ค่อยมาทวน ท่านก็จะทำงานได้เต็มที่ ได้งานมาก (หัวเราะ) ท่านก็เลยไม่ค่อยเดือดร้อนกับความเจ็บป่วยเท่าไร จะไม่ค่อยให้ความสำคัญ จะไม่ค่อยบ่นหรือบอกระไรใครเลย ไม่บ่น (ยิ้ม) แม้แต่จะบอกก็ไม่บอก นอกจากจะไปถามท่าน ท่านถึงจะตอบมา...

“ก็ต้องคอยสังเกตเอาเอง... เพราะบางครั้งโทรไปถาม ว่าท่านพระครูปลัดคะ วันนี้ท่านเจ้าคุณเป็นยังไง ไม่ทราบหรอก (หัวเราะ) เพราะพระที่ใกล้ชิดก็ไม่ค่อยอยากจะทำไปรบกวนเข้าชี้ถามว่าเป็นอะไร ท่านก็นิ่งทำงานของท่านไป...

“บางทีก็จะกราบเรียนท่านไว้เลยว่า จากวันนี้ที่ท่านอาพาธเนี่ย สมมติว่าถวายการรักษาหายดีแล้ว แต่ถ้าเผอิญท่านมีอะไรผิดปกติ ท่านต้องบอกให้ทราบนะ คล้าย ๆ เราไปขอรับรองท่านไว้ ท่านก็จะแจ้งให้ทราบว่า ตอนนี้ อาการเป็นอย่างนี้ ๆ หรือไม่เราก็ต้องคอยไปถามท่านเอง (ยิ้ม)...

“เวลาเจ็บป่วยแต่ละครั้ง ท่านจะชอบถามว่ามันเป็นยังไง ทำ
ไม้มันเป็นยังไง แล้วท่านก็จะตามดูอาการของท่านนะ เหมือนกับคอย
ดูความรู้สึก คอยสังเกตไปเรื่อย ๆ แต่ไม่ใช่เพราะท่านห่วงใย กังวล
ต่อตัวเองนะคะ...ไม่ใช่ (เน้นเสียงหนักแน่น) ท่านซักเพราะท่านอยาก
ศึกษา อยากรู้ เหมือนที่ท่านศึกษาเรื่องนิเวศวิทยา เรื่องอะไรต่าง ๆ
แล้วถ้าใครมีความรู้เรื่องนี้มา ท่านก็จะซักไซ้ อ้อ มันเป็นอย่างนี้หรือ
อ้อ...มันเป็นอย่างนั้นหรือ ท่านก็จะถามหาความรู้...”

“แต่ที่นี้ บางทีการที่ท่านสนใจตามดูอาการตัวเองเนี่ยก็เลย
ทำให้หมอมีความเข้าใจท่านไม่ถูก เรียกว่าแยกเป็นสองทางเลยละ
เช่นว่ากลุ่มที่ปฏิบัติธรรมนะคะ จะเข้าใจว่าการปฏิบัติต้องสังเกต
พิจารณาตัวเองให้ละเอียดว่าเรากำลังคิดอะไรอยู่ รู้สึกอะไรอยู่ ก็
จะชื่นชมท่านว่า ท่านตามดูรู้อาการของตัวเองอย่างดีเลย แต่ถ้าเป็น
หมอที่ไม่ได้ปฏิบัติธรรม ไม่ได้เข้าใจตรงนี้ ก็จะบอกว่า...ท่านนี่คล้าย ๆ
ว่าให้ความสนใจต่ออาการและต่อสุขภาพตัวเอง มีความกังวลต่อโรค
ภัยไข้เจ็บ คล้าย ๆ กับคนกลัวตาย เค้าก็จะมองไปอย่างนั้น หรือท่าน
เล่าว่า ซีพจรของท่านเป็นอย่างนี้ ความดันเลือดของท่านเป็นอย่างนี้
ตอนเช้าเป็นเท่านี้ ตอนสายเป็นเท่านี้ เค้าก็จะรู้สึกว้า แหม...ท่าน
คอยมานั่งจับดูลมหายใจ มานั่งจับดูซีพจร คือจริง ๆ ท่านต้องการจะ
ศึกษานะ แล้วการที่ท่านศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเองเนี่ย รู้สึกจะเก่งกว่า
หมอด้วยซ้ำไป (หัวเราะ) บางทีท่านรู้อะไรหลาย ๆ อย่างแล้วท่านก็
ตอบได้กับหมอได้ (ยิ้ม สิ้นหัวชื่นชม)...

“อย่างเช่นเวลานี้ เส้นเลือดเส้นนี้ตีบ ความดันเลือดท่านเพิ่ม
ซีพจรท่านเพิ่ม ก็ตกใจกันว่าเป็นเพราะความดันท่านเพิ่มหรือเปล่า ทำ
ให้ท่านเกิดอาการไม่สบาย เพราะฉะนั้น จำเป็นจะต้องลดความดัน

เลือด แต่ทีนี้ เพราะท่านละเอียด รอบคอบ ท่านตามวัดดูว่า ตอนที่ท่านรู้สึกไม่สบาย เป็นตอนที่ความดันท่านต่ำ ซีพอร์ท่านลด แต่พอตอนที่มันขึ้นสูง ท่านกลับรู้สึกสบาย เห็นมัยคะ ท่านจับหลักของท่านได้ ท่านเรียนรู้ด้วยตัวของท่านเอง หมอชะอีกเรียนมาเยอะเยอะ แต่จับหลักไม่ได้มันคงเท่าท่าน (หัวเราะ)...

“ท่านมีวินัยที่ยอดเยียมมาก เช่น เวลาท่านป่วยมาที่เนี่ย ท่านจะไม่บ่นบอกกับใคร แต่จะดูสังเกตอาการตัวเองอย่างละเอียดถี่ถ้วน และก็เหมือนกับว่าท่านใช้ธรรมชาติอันนี้ คือสังเกตอาการ ให้เวลา ใจเย็น ๆ ไม่ใช่แบบบางคน พอตัวร้อนนิด ก็วิ่งโรหาหมอ แต่ท่านจะดูว่า เอ้า... เข้าเป็นไข้ สายหายไป เย็น ๆ เป็นอีกใหม่ ต้องเสียตอนเช้าเท่านี้ครั้ง แล้วมันก็ลดน้อยลง แล้วหายไป เพราะมีโรคหลายอย่างที่หายเองได้ เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าพูดว่าเป็นธรรมชาติ ถ้าเราใจเย็น ๆ ทำจิตให้เป็นสมาธิ อย่าไปตื่นตื่น วิตวาย วิตวาย ฟุ้งซ่าน ปรุงแต่งอะไรมันมากมาย รอเวลาสักหน่อย ก็หายเองได้ ท่านก็ทำอย่างนี้ พอท่านสังเกตอาการดูสักวันสองวัน ถ้ามันยังไม่ดีขึ้น คนแรกที่ท่านจะบอก ก็คือ โยมพี่ชาย คุณหมอเกษม (นพ. เกษม อารยางกูร) ซึ่งเป็นแพทย์เวชปฏิบัติทั่วไปก็จะรักษาชั้นพื้นฐานก่อน เช่น ท้องเสียมาหลายวันแล้วยังไม่หาย แสดงว่าเชื่อมั่นแรง ก็จะใช้ยาช่วย หรือว่ามีอาการไอบ้าง ไม่หายเอง ก็ให้ยาแก้ไอ เป็นการรักษาชั้นพื้นฐาน แล้วท่านก็ดีขึ้น ก็จบ...

“ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นคนสำคัญของประเทศ ถ้าเป็นบางคนก็จะมียาหมอฝรั่งเข้าไปถวายเป็นการรักษา แต่ไม่...ท่านก็จะรักษาเป็นขั้น ๆ ซึ่งจริง ๆ นี่คือระบบที่ถูกต้องของการแพทย์ คือ ช่วยตัวเองก่อน ไม่ดีแล้วไปหาแพทย์ที่ดูรวม ๆ แล้วพอโยมพี่ชายดูว่ารักษาแล้วไม่หาย

แต่ก็จะมีอยู่แล้วว่า ท่านเป็นระบบไหน ก็จะปรึกษาแพทย์เฉพาะทาง แพทย์เฉพาะทางก็จะมาดูท่าน ท่านก็จะบอกอาการอย่างชัดเจนมาก ว่า เป็นอย่างนั้นะ วันนี้ท่านนี้ครั้ง ซื้พจรอย่างนี้ ใช้เท่านี้ แล้วได้รับยา ซื้อนี้ ๆ รับประทานแล้วมีอาการข้างเคียงยังไง ทำให้ใจสั่น หรือทำให้อะไร หมอก็จะรู้ว่าให้ยานี้ถูกหรือไม่ จะได้ข้อมูลเหมือนอ่านตำราเลย (ยิ้ม) แล้วก็ตัดสินใจถวายการรักษาได้ไม่ยากนัก แต่คนธรรมดาเดี๋ยวนี เป็นอะไรนิดก็วิ่งหาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางแล้ว บางทีพอไปก็ให้ข้อมูล ไม่ถูกต้อง ทำให้แพทย์เฉพาะทางกลายเป็นแพทย์หลงทางไปได้เหมือนกัน (หัวเราะ)...

“เคยมีการตั้งกรรมการแพทย์ดูแลสุขภาพท่าน ก็แต่ท่านขอให้ เลิก (หัวเราะ) เราก็อ้าว...ทำไมล่ะ เพราะหมอก็กินดีที่จะพลีเวลามา ดูแลท่านอยู่แล้ว ยินดีมากเลย (เน้นเสียงคำว่ายินดี) แต่ท่านไม่อยากจะทำอย่างนั้น ท่านเห็นว่าพออาพาธนิด ๆ หน่อย ๆ ถ้ามีกรรมการ ก็ต้องทราบว่าเป็นอะไร จามนิดไอแค้ก ก็ต้องทราบ ต้องประชุม กันหลาย ๆ คน ว่าตอนนี้จะรักษาหรือไม่รักษา คือคล้าย ๆ กับว่า ท่านอาพาธนิด ๆ หน่อย ๆ ท่านรักษาตัวเองได้ ท่านพึ่งตัวเองได้ ยังไม่จำเป็น ถ้าเมื่อไหร่ท่านพึ่งตัวเองไม่ได้ เป็นโรคที่หนัก ท่านก็จะขอ ความช่วยเหลือจากหมอเอง...”

“บางที่ท่านเคยติดป้ายประกาศไว้เลยนะคะ ว่าตอนนี้ท่าน พอจะทราบแล้วว่าท่านเป็นอะไร และได้ตรวจมามากแล้ว เพราะฉะนั้น ท่านขอเวลาทำงาน อย่าได้มีใครมารบกวนท่านเลย แต่ก็ยังมีหมอ บางคนบางท่านถึงขั้นที่จะเอาท่านไปตรวจให้ได้ ท่านก็ไม่รู้จะทำ ยังไง ต้องยอมให้เขามาจับตัวไปตรวจ (หัวเราะ) แต่ทีนี้หมอหรือ ญาติโยมบางท่านไม่ทราบ ก็คิดว่า ไข้ไฮ... พระองค์นี้ เดียวตรวจ

โรงพยาบาลนั้น เดี่ยวตรวจโรงพยาบาลนี้ รักษาทุกโรงพยาบาลในประเทศไทยเลย ซึ่งจริง ๆ ไม่ใช่ท่านไปหาเขา แต่เป็นเขามายื้อท่านไปเอง (หัวเราะ)...

“มีหลายคนนะคะ ที่คิดว่าท่านมุ่งแต่ปรีชาดี ไม่ค่อยมีปฏิบัติ คือหมอก็ไม่ใช่สัตบุรุษรู้เรื่องการปฏิบัติหรือปรีชาดีร้อยเปอร์เซ็นต์นะ แต่เท่าที่หมอมมีความรู้แบบงู ๆ ปลา ๆ ก็เห็นว่าท่านก็ปฏิบัติไม่น้อยทีเดียว อย่างเช่น เวลาท่านอาพาธ ใจสั้น ซึ่พจรเต้นเร็ว ความดันเลือดต่ำเหมือนกับเลือดไปเลี้ยงสมองไม่พอ เป็นเราก็นอนฟูบไปแล้ว แต่ท่านยังนั่งทำงานอยู่ได้ (สีหน้าแสดงความทึ่ง) เหมือนกับท่านแยกจิตกับสังขารได้จิตท่านจ่ออยู่กับงาน สังขารจะเป็นอะไรที่ท่านไม่รู้ แล้วท่านก็ทำงานไป บางทีเราวิตกกกับเรื่องของท่านมากกว่าตัวท่านซะอีก แต่ท่านจะเย็น ยิ้มตลอด บางทีท่านควรจะได้พักจำวัด ก็ไม่พัก ทำงานดี ๆ ดื่น ๆ มีอยู่ครั้งหนึ่ง นั่งสนทนากันเรื่องงานของวัด ท่านก็ตั้งใจที่จะฟัง เพื่อจะช่วยเหลือตัดสินใจ หมอก็พูด ๆ ไป ปรากฏว่าท่านฟูบไปกับโต๊ะเฉยเลย เป็นลมไป คือตอนที่ท่านนั่งฟังหน้าตาก็ไม่ได้แสดงถึงทุกขเวทนาอะไร จริง ๆ คนก่อนจะเป็นลมเนี่ย จะหิว หน้ามืด วิงเวียน หมดแรง แบบไม่ไหวแล้ว ไซ้มัยคะ แต่ที่ท่านก็นั่งพูดกับเราได้จนกระทั่งท่านฟูบ พอวัดซึ่พจรถึงได้รู้ว่าความดันท่านลดต่ำมาก ซึ่พจรเร็วมาก คือถ้าเป็นคนทั่วไป ก็คงจะทนได้ลำบาก แถมยังยกกำลังความเจ็บป่วยมากขึ้น คือเจ็บสลิ้งหนึ่งแต่คร่ำครวญซะบาทหนึ่ง (หัวเราะ) แต่ที่ท่านเป็นตรงกันข้าม...

“เชื่อมั้คะ...ท่านเคยอาพาธเรื่องตา ต้องปิดตากันเลย แต่ท่านก็ยังทำงานได้ (หัวเราะ) พูดอัดเทปไว้ให้ท่านอินศรพิมพ์ แล้วมาอ่านให้ฟัง งานท่านก็ยังออกมาได้ และออกได้เยอะด้วย (หัวเราะ)

เพราะไม่มีใครมาทวง ไม่มีใครมานิมนต์ไปไหน ท่านก็นั่งพูดของ
ท่านไปเรื่อย ๆ หมอจะรักษาก็รักษาไป ไม่เห็นท่านเดือดเนื้อร้อนใจ
อะไร...

“ขอร้องให้ท่านพักเหวอคะ นาย...ไม่มีทาง (สีหน้าแสดงความ
มั่นใจมาก) สิ่งเดียวที่หมอขอร้องแล้วไม่สำเร็จ หรือไม่ยอมปฏิบัติตาม
สิ่งเดียวแน่นอนร้อยเปอร์เซ็นต์คือ ให้ท่านงดทำงาน ไม่ได้...เด็ดขาด
(น้ำเสียงเย็นย่นหนักแน่น) คือถ้าเป็นงานนิมนต์ไปข้างนอก ท่านยอม
แต่ถ้างานของท่านในกฎนี้ ไม่มีทางเลย ท่านบอกว่าเวลาท่าน
ทำงาน ท่านสบายดี อันนี้น่าคิดนะ...

“เพราะถ้าคนแยกจิตกับกายได้เนี่ย ไม่มีปัญหา อย่างเวลาที่
เราปวดฟันซึ่งทรมานที่สุด แต่ถ้าเราดูหนังแรมโบ้กำลังไล่ฆ่าผู้ร้าย
ลึนว่าจะจับได้มั๊ย เราก็จะลืมความเจ็บปวดไปชั่วคราว นั่นหมายถึง
เราแยกจิตกับกายได้ แต่ที่นี้เราทำกันไม่ค่อยได้ ก็อะโอ๊ย..โอ๊ย..ทำ
อะไรไม่ได้ แต่ท่านเนี่ยเห็นบ่อยเลยว่า ขนาดอาพาธมาก ๆ ยังทำงาน
ได้ ท่านไม่มานั่งพิโอดพิโอยกับความเจ็บป่วย ยากมากที่จะเห็นท่าน
นอนเฉย ๆ นอกจากหมอเขาจะมาจับท่านไปเข้าโรงพยาบาลเพื่อรอ
การตรวจอะไรต่ออะไร..

เวลาคนมานิมนต์ท่านไปตรวจ ท่านก็ไป ท่านอยากรู้ อยากร
เห็นด้วย (พูดหัวเราะ ๆ) อย่างตอนที่ผ่าตัดเส้นเลือดเนี่ย ท่านยอมได้
ยังไง แต่คล้ายๆ ว่า เอ้า...ลองก็ลอง เป็นไงเป็นกัน ท่านก็อยากจะ
ศึกษาด้วย แล้วก็เมตตาหมอ บางครั้ง ท่านเมตตาจนกระทั่งท่าน
ยอมเสียสละ ให้ความอดทน อยากรจะตรวจ ก็ตรวจ อยากรจะทำ ก็ทำ
บางทีก็เอาท่านไปนอนในช่องแคบ ๆ เหมือนลินชักเป็นชั่วโมง กระ-
ดุกกระดิกไม่ได้ บางครั้งก็ลื่นน้ำลายยังไม่ได้เลย ก็ทรมาน ทั้งที่ท่าน

ก็รู้ว่าตรวจแบบนี้มาตั้งหลายทีแล้ว ก็ไม่เจออะไร ไม่มีอะไร...

“ครั้งหนึ่งท่านอาพาธ มีหมออื่นมาถวายการรักษา ท่านใช้ยาของเขาแล้วปฏิบัติตามที่เขาบอก แล้วรู้สึกว่ามีผล ท่านก็แข็งแรงมาตลอด ๒-๓ เดือน เราก็รู้สึกว่า เอ๊ะ...ทำไมท่านถึงไม่ใช้ยาของเขาต่อไปละ ในเมื่อทำให้ท่านสบายดี ท่านกลับบอกว่า ไม่เอาละ...ท่านไม่อยากจะทำให้ชีวิตหมดอิสรภาพ ต้องไปพึ่งพินยาหรือวิธีการรักษาอยู่นาน ๆ

“หรืออย่างกฎที่ท่านเขียนนะคะ เขาก็ทำแค่จะรับน้ำหนักคนอยู่ และเมื่อไว้สำหรับโต๊ะ เก้าอี้ เฟอร์นิเจอร์พอสมควร เขาเผื่อไว้แค่นี้ ตู้ใส่หนังสือตู้เดียวอย่างมากก็สองตู้สามตู้ แต่ของท่านเนี่ยรอบ..บบ (ลากเสียงยาว) ผนังเลย และไม่ได้เรียงหนังสือแบบเรา ที่จะใส่ ใส่ ใส่ ไปร่งบ้าง เกยกันบ้าง แต่ท่านจะเรียงอย่างแน่นเปรี๊ยะเลย ตั้งแต่เล่มสูงมาจนเล่มเตี้ย (ทำมือประกอบ) แล้วยังซ้อนอีกแถวหนึ่งข้างบน อย่างมีระเบียบ แพ็กเข้าไปแน่นมาก กฎท่านก็ทรุด แล้วรอบ ๆ ตัวท่านก็มีหมึก ละอองกระดาษ แล้วยังแมลงที่เข้าไปอยู่อีกถามว่าจะ เป็นอีกเหตุหนึ่งไหม ที่ทำให้ท่านอาพาธ ไม่แข็งแรง ต่างประเทศเค้า พบแล้วว่าไอระเหยในตะกั่วในสีหมึกสีอะไรเนี่ย สามารถจะทำลายสุขภาพได้ เราก็บอกว่าอย่ากระนั้นเลย ขอแยกห้องนอน ห้องจำวัด ท่านนะ ไปอีกห้องหนึ่ง ห้ามไม่ให้อยู่ในห้องหนังสือ เพราะกฎเดิมของท่านทำอะไรอีกไม่ได้แล้ว จะต่อเพิ่มท่านก็ไม่เอา บอกว่ามันใหญ่ โตเกินไป อย่างตอนนี้ ท่านก็บอกว่าจะนอนอยู่ที่ระเบียบกิตแล้ว ทั้ง ๆ ที่ระเบียบนั้นเราจะเอาไว้ให้ท่านออกมารับลม แบบกฎพระทั่วไป แต่ที่นี้ข้างในมีหนังสือเต็มไปหมด เหลือเพียงระเบียบที่ยังว่างอยู่ แต่ไม่ใช่ว่างทีเดียวนะ ยังมีหนังสืออยู่ เพียงแต่น้อยหน่อย (หัวเราะ)

แล้วความหนักของกฎท่านเนี่ย ก็ทำให้กฎทรุดเสียงลงไป...

“ท่านเคยเล่าให้ฟังว่า แก้อ้อเลื่อนท่านเนี่ย อยู่ดี ๆ มันไหลไป อยู่อีกมุมหนึ่ง ยังแซวท่านว่า โอ้โฮ...นี่ดินนะ คนไม่เห็น ไม่งั้นเค้าต้องคิดว่าท่านเลี้ยงกุมารทองแน่ ๆ เลย เพราะอยู่ดี ๆ แก้อ้อวิ่งได้ (เล่าไป หัวเราะไป) แต่ท่านก็ยังไม่ยอมที่จะให้สร้างใหม่ ทั้ง ๆ ที่มีญาติโยมที่มีปัจจัย ศรัทธา อยากจะถนอมสุขภาพท่านไว้ ถวายมาเลยบอกว่า นี่..ปัจจัยสร้างกฎ เพราะฉะนั้น...ปัจจัยเนี่ยมีพร้อมแล้ว แต่ท่านไม่รับ เคยเถียงท่านนะคะ ว่าด้วยเหตุผลอะไร ทำไมท่านปฏิเสธ...ไม่รับ...

“คือท่านไม่ชอบการก่อสร้างในวัดที่สุดเลย ท่านต้องการความเรียบง่าย แต่ที่นี่ หมอก็มามองดูว่า ทุกวันนี้ มีญาติโยมมากขึ้น มีคนที่อาสาทำงานมากขึ้น แต่ละคนก็มีกิเลสมาคนละชนิดคนละหน่อย ท่านเป็นคนเรียบง่าย แต่เราก็อยากทำถวายให้ดีที่สุด ซึ่งไปขัดปฏิปทาของท่าน ก็ยังพูดกันในกลุ่มเลยว่า เราน่าจะทบทวนดูแล้วนะ ว่าเรากำลังทำบุญหรือทำบาป ที่มาทำอะไร ๆ ให้วัด ในแบบที่ขัดต่อเจตนารมย์ของท่าน...

“เรื่องความเกรงใจเนี่ยนะคะ หมอก็ยอมรับว่าบางครั้งความคิดเราตื่นกว่าท่านเยอะ เรามองสิ่งที่เราเห็นว่าถูกต้องแล้ว สมควรจะเป็นอย่างนี้แล้ว แต่ท่านมองลึกซึ้งกว่าเรา แล้วก็ถูกต้องยิ่งกว่าเรา อย่างเช่น ตอนที่จะซื้อที่ดินถวายวัด ท่านก็มีเสียงไขว่ไขว่ว่าจะต้องให้ญาติโยมพร้อมใจที่จะซื้อ ถ้าคนหนึ่งบอกไม่ซื้อ ท่านก็จะระงับเรื่องนั้นไป ทุกอย่างที่จะได้มาในวัดจะต้องได้จากความสามัคคี ความร่วมมือ...ท่านต้องการให้สามัคคีธรรม...

“หลายเรื่องที่เราขัดแย้งท่าน รู้สึกว่าท่านไม่มีเหตุผลเนี่ย แต่

พอடுத்த ๆ ไปแล้ว จะพบว่าความคิดเห็นท่านถูก ของเราไม่ค่อยถูก เพราะฉะนั้น เวลาหมอจะคัดค้านหรือทักท้วงท่าน ก็จะได้คิดถึงจุดนี้ว่า หลายเรื่องแล้วนะ ที่เราเห็นว่าความคิดท่านลุ่มลึกกว่าเราเยอะ เรา มันตื่นเขิน (หัวเราะ) หรืออย่างเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ท่านก็คงยืนอยู่บน ธรรมะ แต่เราอาจจะมีแนวคิดอะไรที่ไม่เหมือนท่าน ท่านยึดธรรมโอสถ และคิดว่าจะปรับตัวได้ เห็นเป็นเรื่องธรรมดา ไม่เห็นเป็นปัญหา...

“ท่านเป็นคนละเอียดรอบคอบมาก... ก็ จนบางครั้งเคยเถียง ท่านว่า ถ้าเมื่อเราจะทำข้อสอบ ๑๐ ข้อ เค้าให้เวลาเราชั่วโมงหนึ่ง แล้วเรามัวแต่ละเอียด ทำได้แค่ ๓ ข้อ อีก ๗ ข้อ ทำไม่ทัน หมดเวลา ก็สอบตกสิ เพราะฉะนั้น การที่ท่านมานั่งละเอียดถี่ถ้วนอยู่เนี่ย มัน ถูกมั๊ยที่ได้งานคุณภาพ แต่ไม่ทันกาล ก็กราบขอธรรมะจากท่าน ท่านก็บอกว่า มันไม่เหมือนกัน ใ้องานสอบนะ มันงานเพื่อตัวเอง แต่ งานที่ท่านทำเนี่ยเป็นงานเพื่อพระศาสนา งานเพื่อคนอื่น เพราะ ฉะนั้น จะมาทำชู้ย แค่พอเอาตัวรอดเนี่ย...ไม่ได้...

“แต่ก่อนหมอเคยเข้าใจธรรมะหลายอย่างผิด พอมาศึกษา มาฟังท่านแล้ว รู้สึกเข้าใจได้ถูกต้องขึ้นเยอะ อย่างเช่น ‘อุเบกขา’ การปล่อยวางเนี่ย บางทีถ้าเราทำงานหนัก ๆ แล้วมีคนมาก่อทวนเรา ไม่ร่วมมือ หรือขัดขวาง เราก็อะ...อะ...เลิกดีกว่า ไม่ทำดีกว่า คิดว่า นั้นเป็นอุเบกขา แต่ท่านบอกว่าไม่ใช่ ‘อุเบกขา’ ไม่ได้แปลว่าอย่าง นั้น ถ้าอะไรที่เป็นกุศล เราต้องทำให้ถึงที่สุดของชีวิตเลย แต่ถ้าเป็น อกุศลละก็ ไม่ต้องพยายามเลยแม้แต่นิดเดียว วางมันทันทีเลย...

“ในเรื่องของการทำงาน ก็ได้ธรรมะจากท่านเยอะ (ยิ้ม) ท่าน บอกว่าการทำงานช่วยให้เราเข้าสู่นิพพานได้ เหมือนท่านที่จิตมุ่งแต่ ทำงาน อยู่กับงาน เหมือนกับเป็นสมาธิจิต แล้วก็คิดไปในเรื่องงาน

ว่าเหตุอย่างนี้ ผลเป็นอย่างนั้น ก็เป็นการเพาะปัญญา เกิดสมาธิ ปัญญา เพราะฉะนั้น คนที่ทำงานแล้ว ไม่รักงาน เบื่องาน เข้าขึ้นมา ก็ โอ๊ย..เข้าแล้วเหอเนี่ย ต้องไปทำงานแล้วเหอเนี่ย ไม่อยากไปเลย เบื่อจังเลย โอ้โฮ...นั่นน่าสงสารมาก ถ้าเขามีอิทธิบาทสี่กับงานสัก หน้อยนะ มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา จะสนุกมาก เหมือนเรามีทาง เดินทางเดียวกัน ถ้าเราเดินดี จะไปสูนิพพานได้ แต่ถ้าเดินไม่ดี ตก นรกเลยนะ อันนี้ก็เป็นสิ่งที่หมอได้จากท่านและก็พยายามไป ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ลูกหาว่าให้เรียนด้วยความสนุก ไม่ใช่เรียนเพื่อ สอบแค่นั้น เพราะจะทุกข์แน่ ๆ...

“ท่านเคยบอกว่าการวัดผลงาน ไม่ใช่วัดแค่ว่าได้ค่าจ้างเท่าไร หรือได้ลาภยศสรรเสริญมากน้อยแค่ไหน ท่านยกตัวอย่างว่า คนสวน ถ้าเค้ามุ่งว่าเงินเดือนเดือนนี้ได้พันนึง เขาก็มีความสุขกับไอ้พันเดียว คงที่... แต่ถ้าจิตใจเค้าอยู่กับต้นไม้ รดน้ำพรวนดินเต็มที่ ดูความเติบโตว่า เออ...มันซักจะแตกช่อแล้วนะ มันออกดอกแล้วนะ มันให้ผลแล้วนะ เค้าก็จะได้ผลงานหรือสิ่งตอบแทนที่มันมากกว่าเงินเดือนนั้นเยอะเลย

บุบผา คณิตกุล และกานดา อารยางกูร น้องสาว

เมื่อพี่ชายบวชเป็นสามเณรตอนอายุ ๑๒ ปี...

น้องสาวแค้นรู้สึกเสียตายที่ต่อไปจะไม่ได้เล่นสนุกกันฉันพี่น้องอีก และคิดว่าอีกไม่นาน ก็คงจะได้กลับมาเล่นด้วยกันเหมือนเดิม ...

หากจนแล้ว...จนรอด...พี่ชายก็ดูจะยิ่งก้าวไกลบนเส้นทางธรรม

ขึ้นทุกที...

แต่นั้น...มิใช่อุปสรรคในการส่งความรัก ความห่วงใยมายังครอบครัวแม้แต่น้อย...

ตอนสายของวันแดดสวย ความทรงจำอันงดงาม ถูกปลุกให้ลุกขึ้นมาเดินระยิบระยับอยู่ในแววตาและสีหน้าของน้องสาว ยามได้เล่าถึงเหตุการณ์ประทับใจที่มีต่อ ‘พี่ชาย’ อันเป็นที่รัก

“ตอนเด็ก ๆ จะเรียกท่านว่า ‘พี่ยุทธ’ ท่านเป็นพี่ที่พวกเรารักมาก และสนิทสนมมาก เล่นด้วยกันมาตลอด เพราะวัยไล่เลี่ยกัน ท่านเป็นคนที่มีเหตุผลมาตั้งแต่เด็ก เป็นคนเงียบ ๆ บุคลิกนุ่มนวล สุขภาพท่านจะไม่ชอบเล่นอย่างเด็กคนอื่น ยิ่งนกตกปลาที่เด็กผู้ชายชอบ ท่านจะไม่ไป ไม่ค่อยชอบไปวิ่งเล่นเกะกะอีกทีก็ ทำให้พวกเราพลอยไม่ค่อยเล่นไปด้วย เพราะจะตามแบบท่านอยู่ตลอดเวลา...

“ท่านชอบเล่นเป็นครูสอนพวกเรา (ยิ้ม) ตอนนั้น ท่านอายุสัก ๑๐ ขวบ เห็นจะได้เนาะ (หันไปถามคุณกานดา) มาเรียนหนังสือที่วัดปทุมคงคา กรุงเทพฯ พอกลับบ้าน ท่านก็จะไปสอนภาษาอังกฤษให้น้อง ๆ มีอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ จากกรุงเทพฯ อย่างพวกหนังสือแปลก ๆ ที่เด็กแถวนั้นไม่ค่อยได้ดูได้อ่านกัน ท่านก็จะเก็บมาให้น้อง (ยิ้มปล้ำ) พวกเราก็จะชวนญาติและเพื่อนๆ ที่เป็นรุ่นราวคราวเดียวกันมาเรียนด้วย (เล่าไปยิ้มไปอย่างมีความสุข) เหมือนตั้งเป็นโรงเรียนกลาย ๆ แต่ท่านสอนจริงจังนะ เหมือนครูจริง ๆ เลย มีระฆัง มีชอล์ก มีกระดานดำ มีเวลาเข้าห้องเรียน นักเรียนก็จะประมาณ ๖-๗ คน บาง ทีก็ ๘-๙ คนจริง ๆ ก็เรียนด้วย เล่นด้วยนั่นแหละ เล่นเรียนหนังสือ A-Z สอนผสมคำอะไรต่ออะไร เราก็เลยได้ความรู้กันมาตั้งแต่ตอนนั้น เพราะแต่ก่อนบ้านนอกไม่มีสอนภาษาอังกฤษ ป.๑ ถึง ป.๔ จะไม่รู้เลย ก็ได้

ท่านนี้แหละสอนให้พวกเรา รู้ เรียกว่าเสริมทักษะก็คงได้...

“วันไหนที่ท่านกลับบ้าน พวกเราจะตั้งตารอกันเลย (หันไปยิ้มให้กับคุณกานดา) จะรอกันขนาดที่ว่า พอใกล้เวลา ๑๐ โมงที่เรือจะมา ทั้งน้อง ๆ ทั้งเด็ก ๆ จะไปยืนรอกันที่แพ (หัวเราะ) เป็นขวัญใจเด็ก ๆ (หัวเราะ) เวลากลับจากกรุงเทพฯ ท่านมักจะมีเรื่องมาเล่าให้ฟัง พวกเราก็จะตื่นเต้นมาก นั่งฟังกันเป็นกลุ่มเลย มีการเล่นเกมต่อเรือต่ออะไร ท่านจะมีอะไรแปลก ๆ มาให้เล่นอยู่เรื่อย ๆ ...”

“ท่านเคยต่อเรือสังกะสีเล็ก ๆ ที่จุดเทียนเผาหัวเรือให้วิ่งได้ เป็นแบบใบพัด ทำให้น้องเล่น (ยิ้ม ดูสีหน้ามีความสุขมาก) ตอนหลังยิ่งกว่านั้น เลิกใช้ไฟ เปลี่ยนมาใช้ถ่าน อย่างวิเศษ ท่านก็เคยทำเองนะ กระทั่งตอนหลัง ๆ เป็นทรานซิสเตอร์ท่านก็ยังทำ ท่านเป็นนักประดิษฐ์ นักค้นคว้า ที่แรกพี่หมอ (คุณหมอเกษม อารยางกูร พี่ชายคนโต) ยังนึกว่าท่านจะเรียนวิศวะเสียอีก...”

“สมัยเด็ก ๆ บ้านเราเป็นโรงสี มียาม ที่นี้ยามเค้าก็จะมีไฟฉาย ก็เอาสิ่งเหล่านั้นมาทำ มาซ่อม บางทีพี่เห็นท่านมานั่งรื้อถ่าน กระบะใหญ่ ๆ แล้วเอาถ่านที่บวมใส่กะละมังแช่เกลือ จนโยมพ่อบอกว่า ของดีทำให้เสีย ของเสียทำให้ดี (หัวเราะ) ...”

“ท่านชอบชวนน้อง ๆ เล่นละคร (หัวเราะ) อย่างรามเกียรติ์เนี่ย ท่านเขียนบทเอง และก็คอยบอกว่าคนนี้จะต้องเป็นตัวนี้ ตัวโน้น คือจะดูให้สมบุคลิก ส่วนตัวท่านเองก็จะเล่นเป็นท้าวมหาสิวราช (หัวเราะ กันสนุก) ผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม หรืออย่างเรื่องสามก๊ก ตอนโจโฉแตกทัพเรือ ความที่พี่เป็นเด็กผู้หญิงแก่น ท่านก็ให้เล่นเป็นตัวจิวอี้ คือใครที่ค่อนข้างเกรท่ท่านก็จะให้เป็นตัวโกง (หัวเราะขำ) แต่ตัวท่านนะเป็นขงเบ้ง (หัวเราะ)...”

คุณกานดา อารยางกูร (ซ้าย) และคุณบุบผา คณิตกุล (ขวา)

“คิดว่าท่านได้นิสัยโยมแม่มาเยอะนะ เพราะแม่จะสุขุม ช่างคิด เรียบร้อย นุ่มนวล ส่วนนิสัยความเป็นนักริเริ่ม น่าจะได้จากโยมพ่อ โยมพ่อนี้จะไม่ชอบเรื่องการพูดปดมดเท็จ ที่บ้านจะไม่มีเด็ดขาดแล้วเวลาที่ท่านจะตีลูก ท่านจะถาม รู้มั๊ย ว่าตัวเองมีความผิดอะไร ให้บอกความผิดมา (ทำเสียงเข้ม) และจะให้ตีก็ให้ตัดสินใจเองด้วยนะ นี่คือพ่อท่านเจ้าคุณ ลูก ๆ ได้อะไรจากท่านมาเยอะ...

“เท่าที่จำความได้ ท่านจะเป็นที่เกรงใจแม้กระทั่งผู้ใหญ่ ตอนหลัง ยังมานั่งคิดกันกับพี่ดา (กานดา) ว่าแปลกนะ ท่านเป็นเด็ก แต่ไม่เคยเห็นท่านถูกโยมพ่อโยมแม่ตี หรือดุเลย ไม่เหมือนอย่างพวกเรา หรือพวกพี่ ๆ คนอื่น บางทีเราก็คิดเหมือนกันนะว่า ทำไมคุณแต่เรา ตีแต่เรา ทำไมคนอื่นไม่โดนอะไรบ้างเลย (หัวเราะ)...

“ตอนที่ท่านบวช พวกเราก็อู้สึกว่า อ้อ... ไม่สบาย... จะบวช

หรือ...บวชก็บวชไป เดียวก็คงสึก แต่พอไป ๆ เอ๊ะ ทำไมไม่ยอมสึก สึกที แต่เราก็ไม่ค่อยได้คิดอะไร คิดแต่ว่า บวชแล้วก็ต้องห่างกันไปนะ ไปอยู่วัด ไม่ค่อยได้เจอกัน คิดแค่นี้ คือเสียดายที่เล่นด้วยไม่ได้ (หัวเราะ) ตามประสาเด็ก แต่ก็ไม่ได้คิดว่าท่านจะไม่สึก โยมพ่อโยมแม่ก็ไม่คิด ทุกคนไม่คิดเลย แต่ตอนที่ท่านบวชเป็นสามเณรใหม่ ๆ โยมพ่อโยมแม่สนับสนุนกันมาก เราก็ไม่ทราบใจท่านนะ แต่คงไม่ได้สนับสนุน ถึงว่าจะให้บวชตลอด และจำได้ว่าพอบวชได้ไม่นานเท่าไร แม่ก็เริ่มนิมนต์ให้ไปเทศน์ที่บ้าน ตอนนั้นท่านยังเป็นสามเณรเล็ก ๆ อยู่เลย แต่ก็เห็นคนที่ฟัง ชมกันว่าท่านเทศน์เก่ง (ยิ้ม)...

“พอต่อมาท่านบวชเป็นพระ เราก็ยังคุยติดต่อกันเป็นประจำ ท่านมีหนังสืออะไรก็ส่งมาให้ตลอด อย่างพวงภาษาอังกฤษ ขนาด ตอนที่พวกเรามาเรียนในกรุงเทพฯ ท่านก็ยังมีการบ้านให้ทำ (ยิ้ม) หาหนังสือเสริมทักษะให้ จะวางไว้ที่หน้าประตูกุฏิ เป็นที่รู้กันว่า ถ้าเราทำการบ้านเสร็จ ก็จะไปหยิบหนังสือที่ท่านวางไว้หน้าประตู แล้วเอาการบ้านวางไว้ ก็ไปบ่อยแต่บางทีก็ไม่ได้พบท่าน คือไปส่งการบ้าน รับการบ้าน พอท่านกลับมาตอนกลางคืน ก็จะมาหยิบสมุดของเรา เอาการบ้านไปตรวจให้ มีการให้คะแนนด้วยนะคะ (หัวเราะ) ตัวไหน ที่ผิด ท่านก็จะเขียนให้ แก้ให้...

“คิดว่าท่านมีอิทธิพลทางจิตใจต่อครอบครัวสูงนะ เพราะสมัย ที่ท่านเป็นเด็ก พวกพี่ ๆ ทุกคนยังยอมรับในความคิดความอ่านของท่าน ทำอะไรก็จะมีแต่คนสนับสนุน เพราะท่านไม่เคยออกนอกกลุ่มนอกรทาง ท่านเป็นคนมีกฎเกณฑ์ มีเหตุผล เหมือน ๆ กับว่าเป็นหลักทางความคิดนะ พี่ดา (หันไปถามคุณกานดา) อย่างพวกเราที่เป็นน้องสาว ๓ คน มีอะไรก็จะถามท่านตลอดเวลา อย่างนี้ทำได้มั๊ย

เป็นไรมั๊ย ตั้งแต่กิริยามารยาท...ทั้งหมดเลย ท่านจะสนใจมาตั้งแต่ตอนที่ยังไม่บวช พอบวชแล้วก็ยังไม่ทิ้ง ตอนที่น้อง ๆ เริ่มโตเป็นสาว ท่านถึงกับเขียนสุภาสิตสอนหญิงของสุนทรภู่ให้ เขียนด้วยลายมือค่ะ เพราะสมัยก่อนไม่มีถ่ายเอกสาร เขียนเป็นแผ่น ๆ มาเลย แผ่นนี้สำหรับกานดา อันนี้สำหรับบุปผา อันนี้ของจิตรา หรืออย่างบางที่น้องคนเล็กแต่งตัวค่อนข้างจะวิัยรุ่น แต่เป็นวิัยรุ่นสมัยก่อนนะคะ (หัวเราะ) ท่านก็จะบอก โอ...วันนี้หนูเล็กแต่งตัวสวย เขาก็รู้ตัวแล้วรีบไปเปลี่ยน...

“เวลามีปัญหาอะไร ถ้าเรื่องไหนที่เราแก้ไขได้เอง ก็แก้ไป แต่ถ้าเรื่องไหนแก้ไม่ได้ ก็จะชวนกันว่า ไปหาหลวงพี่กันเถอะ หรือไม่จั้นก็เขียนจดหมายไปถามท่าน ส่วนใหญ่ก็เป็นปัญหาของเด็ก ๆ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งก็ไม่ได้หนักหนาอะไร แต่ในช่วงหนึ่งของชีวิตตอนที่เป็นเด็กสาว เป็นวิัยรุ่น ซึ่งจะมีเรื่องมากกระทบตามปกติ อาจจะทำให้คิดผิदनอกลูนอกทาง แต่เราก็สามารถดึงตัวเองกลับได้ โดยคิดถึงท่านเป็นหลัก...

“ไม่เคยได้ยินคำดูจากท่านนะ โกรธก็ไม่เคยเห็น ต้องบอกว่าไม่เคยเห็นท่านโกรธ เกลียดใคร มาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว ขนาดคุณขจรคนขับรถของวัดยังบอกว่า ผมอยู่กับท่านมา ไม่เคยเห็นท่านโกรธใคร ไม่เคยเห็นท่านอารมณ์เสีย ถ้าใครเห็นท่านโกรธ หรืออารมณ์เสียผมว่าคนนั้นคงโชคร้ายสุดขีด (หัวเราะ) บางทีก็นึกละอายว่าตอนเด็ก ๆ เราเคยเป็นจอมอาละวาด เกเร มานึกตอนหลังยังละอายใจว่าเราไม่ได้เดินตามแนวทางท่านอย่างแท้จริง ยังมีอารมณ์โกรธ เกลียดอยู่มาก (ยิ้ม)...

“โยมแม่เป็นอัมพาตอยู่ ๔ ปี ท่านเป็นห่วงมาก เวลาไปไหน ก็

จะอัดเสียงไปขึ้น นกร้อง มาเปิดเทปให้โยมแม่ฟัง โยมแม่ก็ชอบ ของ โยมพ่อก็เหมือนกัน เวลาท่านมา ท่านจะมีเทปมาด้วย มาถามโยม พ่อ พอโยมพ่อตอบ อาจจะมีสัก ๑๐ นาที หรือมากกว่านั้น แล้วท่าน จะรีวายเทป เปิดให้โยมพ่อฟัง โยมพ่อก็จะมีความสุขมาก คอยแต่ว่า เมื่อไหร่ท่านจะมา และท่านก็จะมาเยี่ยมโยมพ่อโยมแม่ทุกอาทิตย์ไม่เคยขาดเลย...

“ในเรื่องของธรรมะ แต่ก่อนตอนที่อยู่บ้านนอก เราไม่รู้หรืออก ก็รู้แต่เรื่องเวรเรื่องกรรม โยมพ่อก็จะสอนให้เรารู้จักทำความดี เข้าวัด ทำบุญ ฟังเทศน์ ไม่เบียดเบียนกัน เราก็คิดว่า นั่นละ ไซ้แล้วธรรมะ แล้วก็ไม่ค่อยได้สนใจ พอตอนโตมาได้อ่านหนังสือที่ท่านเขียน อย่าง เช่นธรรมานุญชีวิต เราจึงได้รู้ความจริงว่า ตายแล้ว ธรรมะเล็กซึ่งขนาด นี้ เราโง่อยู่ได้ยังไง (หัวเราะ) แต่พอได้รู้ตรงนี้ ก็เริ่ม ติดตามงานท่าน มาเรื่อย ๆ (สีหน้าปลาบปลิ้ม) แต่ท่านจะไม่เคยแนะนำให้อ่านหนังสือ ท่านเลยนะ ไม่เคยพูดให้ฟัง ไม่เคยพูดอะไรเลย บางทีก็นึกว่า อู๊ย ตายแล้ว ท่านเขียนหนังสืออย่างนี้ ไม่เห็นบอกเราเลย น่าจะส่งมาให้ เราอ่านบ้าง ก็น้อยใจนิดหน่อย แต่ตอนหลังก็เข้าใจว่า ท่านอยู่อย่างนี้ ฐานะอย่างนี้ เราต้องพบเห็นเอง แล้วเราจะได้เข้าใจท่าน พอเรารู้ ตอนหลัง ยิ่งมีความรู้สึกเหมือนกับว่าทำไมเราไม่ติดตามท่าน เราสู้ช้า ไปแล้ว เลยต้องเร่งพัฒนาตัวเอง ก็จะเป็นไปในรูปแบบนั้น ตอนนี้มี เวลาที่จะพยายามศึกษาอยู่เรื่อย ๆ แล้วก็อ่านของท่านอื่น ๆ ด้วย ไม่ได้อ่านของท่านคนเดียว...

“เราจะพูดกันอยู่เสมอว่ามี ท่านเป็นเหมือนร่มเงาและหลัก ของครอบครัว เพราะฉะนั้น เราจะสอนหลาน ๆ ทุกคน ให้ระลึกถึง อยู่เสมอว่าเรามีท่านเป็นหลักของตระกูล ถ้าคนไหนเริ่มจะเกเร หรือ

ไม่เรียนหนังสือ เราก็จะยกท่านเป็นตัวอย่าง แต่เด็ก ๆ ก็ไม่ค่อยมีใครมาหาท่านบ่อยเท่าไร เพราะพวกเราจะมีความรู้สึก ถ้าไม่ใช่เรื่องสำคัญก็จะไม่มารบกวนท่าน แต่ท่านจะจำหลาน ๆ ได้ ท่านจำแม่น...

“คนที่รบกวนท่านมากที่สุด ก็คงเป็นพี่กับพี่ตานีแหละ (ยิ้ม) เพราะจะไปวัดประจำ ไปฟังข่าว ไปเห็นท่าน ไปให้ท่านเห็น เวลาว่างงาน เราก็จะไปช่วยท่าน แต่ท่านก็ไม่ค่อยใช้ (ยิ้ม) ขนาดเป็นน้อง ท่านยังเกรงใจ เรื่องความเกรงใจนี้ ท่านเป็นมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว ตอนที่ท่านอยู่วัดพระพิเรนทร์ เวลาจะใช้ให้เราไปซื้อของซื้ออะไร ก็จะถูกว่าเราว่างหรือเปล่า ไปได้มั๊ย ว่างมั๊ย คือเกรงใจไปหมด จนบางครั้งเราบอกว่า จะซื้ออะไรก็ใช้เถอะ ใช้ได้เลย อยู่ที่บ้านก็โทรศัพท์ตามได้ ปวารณาตัวไว้เลย แต่ท่านก็ไม่ค่อยจะใช้...

“พวกเราจะทำตัวธรรมดา ไม่มีอะไรพิเศษกว่าคนอื่น เพื่อให้ท่านสบายใจ มีเวลาก็ไปกราบให้ท่านเห็น ฟังธรรมะก็ฟังรวม ๆ กับคนอื่น มีอะไรที่เป็นปัญหาถามท่าน ท่านก็จะตอบในที่รวม ๆ ให้คนทั่วไปได้ประโยชน์ด้วย เพราะถ้าเรามานั่งถามอะไรอยู่คนเดียว ก็ไม่มีประโยชน์ ท่านพูดแต่ครั้ง เราควรจะให้คนอื่นรู้ได้ทั่ว ๆ ด้วย และบังเอิญว่าพวกเราก็ไม่ค่อยมีปัญหาชีวิตอะไร มีอะไรก็จะแก้ไขกันเอง ไม่ต้องมารบกวนท่าน ปลอ่ยให้ท่านคิดแต่เรื่องที่สำคัญ ๆ หรือปัญหาใหญ่ ๆ ท่านจะได้ไม่ต้องมาเสียเวลากับเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะคิดกันอย่างนี้...

“แต่บางทีวันไหนคนน้อย เราก็นึกเหมือนกันนะ (ยิ้มกันสองคนพี่น้อง) ว่าวันนี้โชคดีจัง ไม่ค่อยมีคนมาก ก็จะเห็นแก่ตัวนิดนึง (หัวเราะ) เพราะเราจะได้อยู่กับท่านเป็นการส่วนตัวแบบพี่น้อง ได้

เรียกท่านว่าหลวงพี่ แทนที่จะเรียกท่านเจ้าคุณ ได้พูดสบาย ๆ ตามอาการป่วยของท่าน เพราะว่าเป็นห่วงมาก แต่ท่านก็ไม่ค่อยจะพูดออกมาให้เห็นเป็นเรื่องใหญ่ จะทำให้เป็นเรื่องเบา ๆ หมดเลย...

“เรื่องความเจ็บป่วยนี้ ท่านมีความอดทนสูงมาก ท่านเคยผ่าไส้ติ่ง แล้วก็ผ่าตัดที่หูเรื่องของมัสตอยด์ แล้วครั้งหลังสุดก็ผ่าเส้นเลือดตอนที่ท่านเป็นนีวโนกรวยไต ไปอยู่บ้านพี่หม่อ (คุณหม่อเกษมพี่ชายคนโต) ช่วงนั้น ท่านเจ็บปวดทรมานมาก และเวลามีแขกไปเยี่ยมท่านก็จะต้องพูดด้วย ท่านไม่ได้นอนปวดนอนป่วยอย่างคนอื่น พอปวดมาก ๆ ท่านก็จะเดินจงกรม บางทีก็ไม่ได้นอนทั้งคืน...

“พวกเรามีความรู้สึกว่า ทำไมหนอความเจ็บปวดอันนี้ต้องไปอยู่ที่ท่าน น่าจะมาอยู่กับเรา คือรู้สึกว่ ถ้าให้เป็นแทนได้ ก็อยากจะเป็น บางทีก็คิดว่า ทำไมธรรมชาติไม่ยุติธรรม ส่งความเจ็บป่วยไปอยู่กับท่านคนเดียวท่านเป็นมาตลอดตั้งแต่เด็ก ๆ ช่วงหนึ่งแม่ไปอยู่กรุงเทพฯ เพราะต้องไปผ่าตัดไทรอยด์ พ่อก็ต้องค้าขาย ทำโรงสีด้วยงานยุ่ง ก็เลยต้องเอาไปฝากเขาเลี้ยงกลางวัน พอกลางคืนก็รีบกลับจนแม่ผ่าตัดเรียบร้อยแล้วกลับบ้าน จำแม่ไม่ได้ ไม่ยอมให้แม่อุ้ม แม่จะพูดเป็นประจำ ถึงความเจ็บป่วยของท่านในเรื่องที่ว่าท่านต้องพบอะไรที่ไม่เหมือนพี่น้องคนอื่น ๆ เหมือนท่านรับหมดรับอยู่คนเดียวแล้วท่านรับได้ด้วย ถ้าเป็นคนอื่น คงแทบสิ้นชีวิตไปแล้ว...

“พวกเราก็ปลื้มใจ ภูมิใจในตัวท่าน การได้เกิดเป็นน้องสาวท่านเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เรามีการประพฤติปฏิบัติที่ดี เป็นเกราะป้องกัน เหมือนกับว่าถ้าเราทำอะไรผิดไป ท่านก็จะเสียไปด้วย เพราะฉะนั้น ตรงนี้ทำให้เรามีสติ เตือนตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่า จะทำอะไรต้องระมัดระวังนะ เพราะฉะนั้น ประโยชน์ตรง ๆ ที่ได้กับ

ชีวิตพวกเราก็คือว่า ทำให้เรามีสติโดยอัตโนมัติ จะทำอะไรก็คิดถึง ความถูกต้อง ความดีงาม เพราะทุกวันนี้คนเขากราบไหว้ท่าน ชื่นชม ท่าน ก็เพราะความดีความสามารถของท่าน”

บรูซ อีแวนส์ (BRUCE EVANS)

ผู้แปลหนังสือพุทธธรรมเป็นภาษาอังกฤษ

“หนังสือพุทธธรรมนี้ก็อ่านได้เรื่อยๆ จนกระทั่งทุกวันนี้ อ่าน แล้วอ่านอีก.....คิดว่าชีวิตนี้คงจะมีหนังสือเล่มนี้เป็นเพื่อนตลอดจนกระทั่งวันตาย”*

(ท่านชยสาโรภิกขุ เจ้าอาวาสวัดป่านานาชาติ อ.วาริน-
ชำราบ จ.อุบลราชธานี)

“ในความคิดเห็นของผม หนังสือพุทธธรรม ควรจะได้ Nobel Prize” *

(ศ. นพ. ประเวศ วะสี)

“ผลงานทางวิชาการอันเด่นที่สุดของท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกนั้น ย่อมได้แก่พุทธธรรม อย่างไม่ต้องสงสัย ถ้าเปรียบงานนิพนธ์ชิ้นนี้ กับมณีรัตนาก็เท่ากับว่าเป็นหัวเพชร”*

(สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ปาฐกถาเมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๓๗
ที่บัณฑิตวิทยาลัย มจร.)

*จากหนังสือ นานาทศนะเกี่ยวกับพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)

สัมภาษณ์รวบรวมและเรียบเรียงโดย ดร. สุนทร พลามินทร์ และชุตินา ณะประ

จากคำกล่าวข้างต้น หลายคนที่ยังไม่เคยอ่าน ‘พุทธธรรม’ คง
นึกสนใจจะอ่านหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาบ้างไม่มากนักน้อย

หนังสือเล่มโตหนากว่า ๑,๐๐๐ หน้า ที่อธิบายภูมิปัญญาแห่ง
ศาสนาพุทธอย่างถ่องแท้ ครบถ้วน...

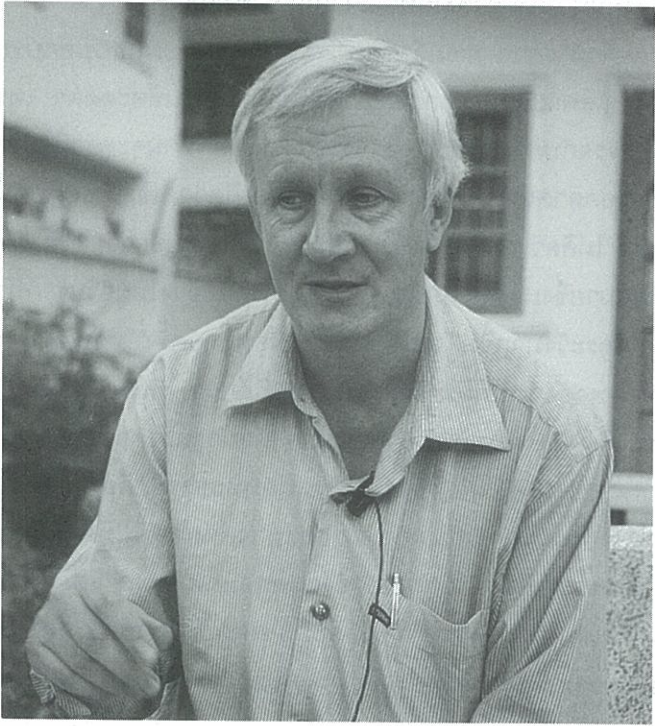
แม้จะเป็นภาษาไทย แต่ก็มีคนไทยไม่มากนักที่จะอ่านจบ
ครบทั้งเล่ม

หาก...บรูซ อีแวนส์ ฝรั่งเศสชาวออสเตรเลียคนหนึ่ง อ่าน
หนังสือเล่มนี้มากมายหลายทีวยิ่งกว่าใครเนื่องเพราะภาระยิ่งใหญ่
ที่ได้รับ นั่นคือ การถ่ายทอดพุทธธรรมเป็นภาษาอังกฤษ

บรูซ อีแวนส์ เคยบวชเรียนเป็นพระภิกษุในวัดทางภาคอีสาน
นาน ๑๗ ปี ใช้ประสบการณ์จากความเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนา
เริ่มนำธรรมะสู่สายตาชาวต่างชาติด้วยการแปลงานของหลวงพ่อบุชชา
สุภทัต อาตม A Taste of freedom (นอกเหตุ เหนือผล) Food for the Heart
(อาหารใจ) และ Living Dhamma (น้ำไหลนิ่ง) ก่อนจะตัดสินใจรับงาน
สำคัญจากมูลนิธิพุทธธรรม ที่ประสงค์จะแปลหนังสืออันทรงคุณค่า
ให้เป็นที่ปรากฏแก่สายตาชาวโลก

ณ บรรทัดถัดจากนี้ คือเรื่องราวความยากลำบากแห่งการ
เรียนรู้ครั้งสำคัญของ

บรูซ อีแวนส์
“ตอนที่แปลรอบแรกใช้เวลา ๕ ปี ตอนนั้น อาศัยว่าจะทำเอง
ก่อน แล้วให้ท่านเจ้าคุณอ่านทีหลัง ปัญหาตอนแปลครั้งแรกก็คือว่า
ภาษาอังกฤษ จะชอบกระทบที่ดัด ฉะนั้น บางส่วนที่เห็นว่าไม่กระทบที่ดัด
ก็จะย่อลง แล้วดัดแปลงบางสิ่งบางอย่าง เช่นว่า ถ้าเป็นอุปมา ก็
จะเปลี่ยนให้เหมาะสำหรับฝรั่ง ทีนี้ เมื่อมีคนอื่นมาช่วยดู อย่างเช่น

คุณบริษ อีแวนส์

รศ.ดร. สมศีล ฌานวงศ์ จากจุฬาฯ ที่มาช่วยกันตรวจจตราก็เห็นว่า
เอ๊ะ ไม่ตรงกันในหลายจุด จึงมาปรึกษาท่านเจ้าคุณ และตัดสินใจว่า
จะเอากลับมาทบทวนใหม่ โดยทำให้เหมือนต้นฉบับเดิมเท่าที่จะทำได้
ฉะนั้น รอบนี้จึงเป็นการเติมสิ่งที่ถูกตัดออก และย่อลงในครั้งแรก
โดยไม่คำนึงถึงการอ่านง่าย อ่านยาก แต่ให้ได้ความหมาย ให้ได้ข้อ
ความครบถ้วนเป็นหลัก ก็คิดว่าคงใช้เวลาประมาณปีหนึ่ง เพราะไม่
ถึงกับแปลใหม่แต่เป็นการทบทวนคำแปลเก่าที่ทำไว้แล้วสามในสี่ส่วน

เสถียรธรรมสถาน

ทั้งความคิดแบบวิชาการ และการใช้คำศัพท์ ต้องฝึกตัวเอง คือแปล
ไปด้วย ฝึกไปด้วย อีกอย่างหนึ่งคือท่านเจ้าคุณจะอธิบายละเอียดกว่า
ท่านจะแยกแยะแง่มุมต่าง ๆ บางทีสิ่ง ๆเดียวท่านจะแยกแยะให้เป็น
แง่มุมต่าง ๆ แต่หลวงพ่อบอกว่าท่านจะพูดเป็นภาพรวม พูดง่าย ๆ ว่า
ท่านไม่สนใจที่จะตอบความสงสัยของลูกศิษย์ทุกข้อ แต่ให้ลูกศิษย์
กลับมามองความสงสัย แทนที่จะต้องอธิบายทุกสิ่งให้ฟัง ท่านจะให้
คู่มือใจตัวเอง...

“หนังสือพุทธธรรมมีแง่มุมที่น่าสนใจเยอะแยะ ซึ่งบางทีเราก็ก
นึกไม่ออกเช่น เรื่องกรรม เรื่องปฏิจจสมุพบาท เป็นหนังสือที่อธิบาย
ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นที่ลึกซึ้ง ภายในเล่มเดียวกัน ซึ่งหายาก
มาก เพราะถ้าเป็นหนังสือวิชาการ อย่างคัมภีร์วิสุทธิมรรค ก็จะลึกซึ้ง
ไปเลย ชาวบ้านอ่านไม่ได้ แต่หนังสือพุทธธรรม ถ้าคนตั้งใจจริง ก็
อ่านได้ และจะเข้าใจตั้งแต่แรกด้วย เพราะท่านอธิบายตั้งแต่เบื้องต้น
ว่า พุทธศาสนามองโลกอย่างไร เป็นการปูพื้นฐานก่อน เป็นขั้น ๕
เป็นอายตนะ ๖ แล้วต่อไปท่านจะอธิบายว่า พุทธศาสนามองโลกว่า
เป็นไปอย่างไร ขั้น ๕ เป็นอย่างไร อายตนะ ๖ มีความจริงเป็นอย่าง
ไร และพุทธศาสนามองว่าโลกควรเป็นไปอย่างไร แล้วทำยังไงมันจึง
จะเป็นไปอย่างนั้น โครงสร้างของพุทธธรรมเป็นอริยสัจ ๔ คือเริ่ม
ต้นที่ทุกข์ และก็เหตุให้เกิดทุกข์...

“ผมมั่นใจว่า แม้แต่คนที่ไม่เคยรู้จักพุทธศาสนามาก่อน ก็
สามารถจะอาศัยเล่มนี้ในการทำความเข้าใจพุทธศาสนาได้ เพราะ
ท่านอธิบายตั้งแต่แรกไปจนถึงสุดท้าย ท่านเขียนสำหรับคนหลาย
ประเภท ไม่ได้เขียนเฉพาะนักวิชาการอย่างเดียว บางครั้ง ท่านก็มีคำ
แนะนำสำหรับชาวบ้านธรรมดา ๆ ว่าควรจะทำอะไรดีอย่างไร หรือควร

อยากในแง่ที่เป็นกุศล ซึ่งเรียกว่า ฉันทะ กุศลฉันทะ หรือ ธรรม-
ฉันทะ สอนให้อยากในทางที่ถูกต้อง อันนี้ จึงเป็นจุดเด่นของ
หนังสือพุทธธรรม ว่าท่านจะอธิบายข้อธรรมหลายข้อที่เราไม่ค่อย
ได้ยินจากที่อื่น...

“อย่างเรื่องกรรมที่พิมพ์ออกมาแล้ว เป็นบทแรกที่ผมอ่าน อ่าน
แล้วก็ประทับใจ เพราะว่าท่านอธิบายแก้ความเข้าใจผิดของคนหลาย
จุด แล้วมีคำสอนเรื่องอนัตตาแทรกเข้ามา เพราะหลายคนถามว่า ถ้า
ไม่มีอัตตาคะมีกรรมได้อย่างไร ท่านอุปมาได้ประทับใจมาก ท่านใช้
เรื่องแม่น้ำ อาจจะเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา เรามองว่าเป็นตัวตน เป็น
แม่น้ำเจ้าพระยา แต่จริง ๆ แล้ว มันเป็นเพียงสิ่งทั้งหลายที่ประกอบ
กันเข้า เช่นว่า แม่น้ำเจ้าพระยามีสีอย่างนี้ เป็นเพราะมีดินสีอย่างนั้น
มีผักตบชวาที่คนนำมาปลูก แล้วลามาไปเรื่อย มีเรือเยอะ แต่ว่า
ทั้งหมด ก็เป็นเพียงเหตุปัจจัย ที่มาประกอบกันเข้า ตัวแม่น้ำเจ้า-
พระยาจริง ๆ ไม่มี นี่คือที่ท่านอธิบายเรื่องอัตตา อนัตตา เป็นจุดหนึ่ง
ที่ประทับใจ...

“หรืออย่างเรื่องสมาธิ เป็นบทที่ใหญ่มาก รู้สึกจะเป็นบทที่
ใหญ่ที่สุดของหนังสือพุทธธรรมด้วย ท่านจะอธิบายตั้งแต่เบื้องต้น ว่า
ลักษณะของสมาธิเป็นอย่างไร สมาธิคืออะไรกันแน่ หลักในการเจริญ
สมาธิเป็นยังไง และก็วิธีทำสมาธิในคัมภีร์มีอะไรบ้าง อีกข้อหนึ่งที่น่า
สนใจก็คือ โยนิโสมนสิการ กับกัลยาณมิตร สองอย่างนี้ท่านเรียก
ว่าบุพภาคของสัมมาทิฐิ คือเป็นพื้นฐานของการเห็นชอบ ข้อ
หนึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอก อีกข้อหนึ่งเป็นองค์ประกอบภายใน
คือให้รู้จักคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าเชื่อคนอื่น กัลยาณมิตรคือลักษณะที่เชื่อ
คนอื่น ท่านให้มีบ้าง แต่ไม่ให้เชื่อเต็มที่ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ให้รู้จักใช้

ความคิดของตัวเองด้วย และให้คิดอย่างถูกวิธี คือโยนิโสมนสิการ ซึ่งก็จะแบ่งออกเป็น ๑๐ วิธีที่อยู่ในคัมภีร์ ท่านอธิบายละเอียดทุกวิธีว่า ความคิดที่ถูกต้องเป็นอย่างไร ท่านอธิบายครอบคลุมมาก ซึ่งอันนี้จะหาอ่านได้ยาก เป็นอีกข้อหนึ่ง ที่จะไม่ค่อยเห็นจากที่อื่น แต่ในหนังสือพุทธธรรมจะเน้นมาก...

“ลักษณะเด่นของหนังสือพุทธธรรมอีกอย่างก็คือ จะค่อย ๆ สร้างความเข้าใจความรู้ ความเข้าใจ ขึ้นมา ถ้าจะยกเอาบทสมาธิมาอย่างเดียว ก็อ่านได้เหมือนกัน แต่อาจจะขาดนิดหน่อย เพราะว่าคอนเซ็ปต์หลายสิ่งหลายอย่างในบทนั้น ท่านจะปูพื้นฐานมาแล้วในบทก่อน ๆ มาแล้ว ฉะนั้น บทแต่ละบทแยกออกมาอ่านเองได้ แต่จะไม่สมบูรณ์เหมือนเราอ่านตั้งแต่บทแรกไปบทสุดท้าย แต่หายากนะ สำหรับคนที่อ่านตั้งแต่แรกจนสุดท้าย เพราะเป็นงานหนัก (หัวเราะ) แต่ถึงยังไงอ่านพุทธธรรมตรงไหนก็ได้ประโยชน์อยู่ดี ไม่ต้องกลัวว่าจะได้รับคำสอนที่คลาดเคลื่อน เพราะว่าท่านจะอ้างคัมภีร์ตลอด ไม่แทรกความคิดเห็นส่วนตัวลงไป เป็นคำสอนที่ถูกต้องตรงหลัก นี่เป็นข้อหนึ่งที่ทำให้ผู้ศึกษาสบายใจ...

“การที่บางคนบอกว่า ท่านเจ้าคุณไม่ได้เป็นพระปฏิบัตินั้น ผมว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะว่ากรเรียนอย่างเดียว โดยที่ไม่เข้าใจภายในตัวเอง หมายความว่าไม่ปฏิบัตินั้น จะไม่สามารถเขียนพุทธธรรมได้ (สีหน้าและน้ำเสียงจริงจัง) คนที่จะเขียนหนังสือพุทธธรรมได้ คือคนที่อ่านแล้วพิจารณาด้วย การพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ และต้องมีจิตสงบพอสมควรที่จะพิจารณาได้ เพราะฉะนั้น ท่านเจ้าคุณต้องปฏิบัติแน่ ๆ (น้ำเสียงมั่นใจ) เพราะท่านสามารถเข้าใจหลักธรรมะ และแยกแยะ ออกว่าข้อไหนเป็นข้อสำคัญ แล้วเลือกเสนอข้อ

ธรรมที่ท่านเห็นว่ายังขาดอยู่ อย่างเรื่องฉันทะ ท่านเห็นว่าการสอน
พุทธศาสนาทุกวันนี้ยังขาดอยู่ มันน้อยไป ก็เพิ่มเข้ามาและเน้นเป็น
พิเศษ การที่ท่านมองเห็นตรงนี้ แสดงว่าท่านปฏิบัติ เพราะท่านใช้
โยนิโสมนสิการ นอกจากนี้จะเห็นกิริยาของท่าน คือ ท่านมีศีลที่
งดงามภายในตัว จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ก็ตรงที่ว่าถ้าเป็น
พระสายวัดป่า จะมีความขะมักเขม้น เอาจริงเอาจัง บังคับร่างกาย
อย่างมาก ๆ รสชาติของธรรมะก็จะต่างกัน อาจจะมีดี ๆ ร้อน ๆ
เพราะมาจากการบากบั่น ทรมานตัวมาก กว่าจะได้ธรรมะมา ต้องสู้
แลกชีวิตเอาเลย (ยิ้ม) แต่จะตรงกันที่ว่าทั้งสองต่างมาเจอคำตอบอัน
เดียวกัน แต่ทีนี้ถ้าจะบอกว่าท่านเจ้าคุณไม่ใช่พระปฏิบัติก็ต้อง
เปรียบเทียบ เป็นถ้าบุคคลที่ไม่ได้ปฏิบัติจริง ๆ แล้วมาเขียนธรรมะ
จะดูออกมา อันนี้เขียนมาจากสัญญา ผมอ่านหนังสือธรรมะ บางที่ไม่
อยากจะทำเอาไหว (พูดยิ้ม ๆ) เพราะจับได้ว่าเขาเขียนจากสิ่งที่เคย
อ่าน แต่ของท่านเจ้าคุณไม่ใช่ ท่านน้อมเข้ามาพิจารณาเอง แยกแยะ
ทบทวนจนเข้าใจ แล้วจึงเขียนออกมา มันคนละอย่างกัน ตรงนี้
แหละคือการปฏิบัติชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้นการอ่านหนังสือธรรมะของ
ท่านเจ้าคุณ จะไม่เหมือนการอ่านหนังสือธรรมะทั่ว ๆ ไป เพราะว่า
จะมีความเข้าใจที่หาได้ยากอยู่ในนั้น แล้วจริงๆ การปฏิบัติมีหลายวิธี
บางคนอาจจะขะมักเขม้นในการปฏิบัติ เดี๋ยวมาก นิ่งมาก แต่ผลที่ได้
อาจไม่ตรงเป้าหมายขณะที่อีกคนอาจไม่ต้องใช้การบังคับร่างกายมาก
แต่ผลที่ได้รับ กลับถูกตามเป้าหมายเพราะว่าใช้วิจารณ์ญาณ พูด
ง่ายๆว่ามีพรสวรรค์ในอีกด้านหนึ่ง แล้วพระที่ปฏิบัติโดยไม่ศึกษาปริยัติ
เมื่อมีความบากบั่นในการปฏิบัติ ท่านจะมีความอาจหาญมากในการ
พูด แต่ทีนี้ถ้าขาดการศึกษา บางทีก็ผิดหลักไปก็มี คนฟังก็จะรู้สึกว่

แหม...พระองค์นี้มั่นใจมากคงจะได้ค้นพบธรรมะ จริง ๆ แล้วก็อาจจะ
ได้ค้นพบบางสิ่งบางอย่างเหมือนกัน แต่ถ้าขาดการศึกษา อาจจะ
เป็นเหตุให้มองข้ามหลัก แล้วผิดหลักก็ได้ เพราะฉะนั้น ความถูกต้อง
ไม่ได้อยู่ที่วัดป่า วัดบ้าน ไม่ได้อยู่ที่นั่นที่นี่ แต่อยู่ที่ว่าบุคคลนั้น
ปฏิบัติถูกต้องตามหลักหรือไม่ เพราะแม้แต่วัดป่าเพี้ยนไปก็มี ฉะนั้น
จึงไม่ควรยึดรูปแบบ พระฝ่ายคันถธุระอาจจะจะเป็นพระที่จริงใจ มี
เจตนาที่จะปฏิบัติเอาจริงเอาจังตามรูปแบบนั้น ถึงจะไม่ได้อดอาหาร
ไม่ได้นั่งสมาธิ หรือเดินจงกรมวันละหลาย ๆ ชั่วโมง แต่ว่าท่านมีความ
จริงใจต่อฐานะของท่าน อีกคนอยู่ในป่า ทำอะไรเยอะเยอะ แต่อาจจะ
ไม่ซื่อสัตย์ก็ได้ อาจจะอยากได้รับการยกย่อง หลายสิ่งหลายอย่าง
เราจะมองแค่ภายนอกไม่ได้...

“เท่าที่ได้สัมผัสโดยตรง ผมประทับใจที่ท่านมีอารมณ์ที่สม่ำเสมอสงบเสงี่ยม ท่านสามารถรักษามารยาทที่ดั่งามของพระไว้ได้ตลอด
ไม่มีการนอกรูปแบบ หรือนอกลู่ นอกทาง ไม่ว่าจะเป็นการพูด หรือ
การทำอะไรทุกอย่าง ซื่อสอง คือความรอบคอบ ท่านจะรอบคอบมาก
ถ้าใครถามท่าน แม้จะเป็นเรื่องที่กำลังถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นข่าวอยู่
ท่านจะไม่รีบพูดออกมาโดยไม่คิดก่อน เวลาตอบจะไม่พูดแบบเผ็ดร้อน
จะพยายามรักษาความพอดีในการตอบ และพูดตามหลักการด้วย...

“ส่วนตัวแล้ว คิดว่าได้เรียนรู้จากหนังสือพุทธธรรมเยอะ
เพราะว่าผมไม่ได้เรียนมหาวิทยาลัย เป็นคนที่ศึกษาด้วยตัวเอง และ
ก็ไม่ได้เรียนการแปลมาโดยตรง แปลพุทธธรรมมา ๕ ปี ทำให้รู้จัก
สังเกตมากขึ้นในเรื่องของการแยกประโยค ได้พัฒนาด้านการแปลไป
เยอะ ได้ฝึกให้เป็นระบบ และก็อดทนด้วย (หัวเราะ) ยอมรับว่าหลาย
ครั้งท้อใจ เพราะเหนื่อยมาก แต่ก็พยายามนึกถึงที่พระพุทธเจ้าบอกว่

อนากูลา จะ กมนุนตา การทำงานไม่ให้ค้างค้ำเป็นมงคลอย่างยิ่ง ให้ทำให้เสร็จ แต่ก็อยากทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วย บางทีก็คิดว่า เอ๊ะ...เรามีความสามารถพอหรือเปล่า (ยิ้ม) เพราะยิ่งทำก็ยิ่งเห็นความบกพร่องของตัวเองว่ายังขาดความสามารถอีกหลายสิ่งหลายอย่าง ก็เคยท้อเหมือนกัน (หัวเราะ) เพราะเหนื่อยมาก แล้วพอทำรอบสองมันคล้ายๆ ว่าต้องเอาอาหารที่เคยกินไปแล้วขึ้นมากินอีกครั้งหนึ่ง แต่ท่านเจ้าคุณก็ให้กำลังใจ บอกว่าพอใจในสำนวนที่ผมใช้ทำให้เกิดความอุ่นใจ อย่างสองสามวันก่อน ท่านก็โทร.มาถามว่าเป็นยังไง แสดงความสนใจ ว่าท่านยังติดตามอยู่ ยังเป็นห่วงอยู่ เพราะช่วงหลังท่านป่วย ผมเกรงใจ ก็ไม่ค่อยอยากไปรบกวนปรึกษาท่านโดยตรง...

“ผมคิดว่า ถ้าใครอยากจะรู้หลักพุทธศาสนาที่แท้จริง ให้อ่านหนังสือพุทธธรรม เพราะหลายครั้งประเทศไทยมีคำสอนแหวกแนว แล้วบางทีดูไม่ออก ไม่แน่ใจว่า เอ๊ะ ถูกหลักหรือเปล่า ซึ่งท่านเจ้าคุณอธิบายได้สามารถอธิบายเรื่องสมาธิ เรื่องศีล เรื่องปัญญาว่ามีหลักยังไง เราอาจจะคิดว่าหนังสือธรรมะในประเทศไทยมีเต็มบ้านเต็มเมืองทำไมจะต้องไปอ่านพุทธธรรม แต่ผมคิดว่าหลายเล่มจะไม่ถ่องแท้เหมือนพุทธธรรม อีกอย่างบ้านเราก็มีอะไรหลายอย่างเช่น บอกว่าเป็นฤๅษี เห็นเทวดา เห็นชาติก่อน ซึ่งที่จริงสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นหลักของพุทธศาสนา พิสูจน์ไม่ได้ ถ้าพระที่ไหนบอกว่า เขาอาตมาเห็นชาติก่อนว่าเราเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์นั้นองค์นี้...ว่ากันไป (หัวเราะ) เราก็ดูไม่ออก ไม่รู้ว่าจริงหรือเปล่า ไม่ควรจะพูดเลย ไม่มีประโยชน์เลย ที่สำคัญอาจจะเป็นการหลอกลวงด้วย ฉะนั้น ไม่อยากให้คนสนใจในเรื่องเหล่านี้ อยากให้สนใจในหลักธรรมะที่แท้จริงที่

พระพุทธเจ้าสอนไว้ พุทธธรรมจะเป็นแหล่งศึกษาที่แท้จริง สามารถดูได้ว่าที่ถูกต้องเป็นอย่างไร อย่างเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ก็มีในบทที่ ๑๓ หรือถ้าสงสัยเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรม สงสัยว่า เอ๊ะ ถ้าพระพุทธเจ้าสอนว่าไม่ให้มีตัณหา แล้วจะปฏิบัติธรรมไปทำไม ก็มาดูในเรื่องการปฏิบัติธรรมบทที่ ๑๔ ในความรู้สึกของผมหนังสือพุทธธรรมเป็นคำสอนที่ถูกหลัก แค่นี้ก็พอแล้ว เป็นเหตุผลเพียงพอที่จะหยิบขึ้นมาอ่าน เพราะว่าประเทศไทยก็เป็นประเทศพุทธศาสนาอยู่แล้ว แต่ว่าหลายคนไม่รู้จักหลักพุทธศาสนาที่แท้จริง บางทีเจอฝรั่งถามว่าพระพุทธเจ้าสอนว่ายังไง (ทำหน้าสงสัย) นึกไม่ออก (หัวเราะ) สอนว่าวันวิสาขบูชาให้เวียนเทียน ๓ รอบ (หัวเราะ) คือจะนึกแค่ประเพณีอะไรบางอย่าง ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจจะดี แต่ไม่ใช่แก่นแท้จริงๆ ของพุทธศาสนา...

“ในส่วนของผู้แปล ผมก็อยากจะเห็นพุทธธรรมได้รับการยอมรับ ฝรั่งอ่านแล้ว เห็นว่าน่าจะเป็นตำรา เป็นหลักในการสอนพุทธศาสนาเล่มหนึ่งในมหาวิทยาลัย เท่านั้นก็พอใจแล้ว...

“เคยมีคนเขียนมาถามเหมือนกัน เพราะเขาอ่านส่วนที่พิมพ์ออกมาแล้ว ๒ เล่ม ซึ่งจะบอกเอาไว้ว่า คัดมาจากพุทธธรรม เขาเลยอยากจะรู้ว่าหนังสือพุทธธรรมเมื่อไหร่เสร็จ เขียนจดหมายมาถามว่าจะสั่งได้ที่ไหน...

“ตอนนี้ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาเติบโตเร็วที่สุดในออสเตรเลียและอังกฤษ มีคนหันมาสนใจกันเยอะ เพราะเป็นคำสอนที่มีเหตุผลปฏิบัติแล้วได้ผลด้วย สามข้อนี้ที่ทำให้คนสนใจมากเพราะศาสนาเดิมคือศาสนาคริสต์จะไม่ค่อยอ้างเหตุผลเท่าไร สอนให้ศรัทธา ที่นี้ในยุควิทยาศาสตร์ ศรัทธาเป็นสิ่งที่อ่อนกำลังลงมาก คนจะเชื่ออะไร

ก็อยากให้มีเหตุผล แต่พุทธศาสนาสอนไม่ให้ใช้อย่างง่าย ให้พิสูจน์ ให้พิจารณา ให้ใช้เหตุผล ฉะนั้น จึงเป็นคำสอนที่ถูกต้องกับยุคสมัยนี้ อย่างอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ยังพูดเองว่าสำหรับยุคนี้ พุทธศาสนาเหมาะสมที่สุด ปัญญาชนยอมรับมานานแล้ว นอกจากนี้ สังคมปัจจุบันก็วุ่นวายมาก แต่พุทธศาสนามีการสอนอธิบายในการทำให้สงบด้วย ฉะนั้น นอกจากว่ามีเหตุผล ยังมีเรื่องการทำให้สงบที่เป็นจุดเด่นของพระพุทธศาสนาสำหรับฝรั่ง...

“ก็คาดว่ารอบที่สองนี้จะเสร็จประมาณเดือนเมษาหลังจากนั้นก็ส่งให้ท่านเจ้าคุณตรวจ...

“ต่อไปอาจมีโครงการจะแปลพุทธธรรมเป็นภาษาอื่น คือจีน ญี่ปุ่น โดยแปลจากภาษาอังกฤษ เพราะฉะนั้น การแปลเป็นภาษาอังกฤษจึงต้องละเอียดรอบคอบมาก เพราะต้องเป็นหลักให้ภาษาอื่น”

บัณฑิตย่อมฝึกตน

ศิษย์คนหนึ่งถามท่านเจ้าคุณอาจารย์ ว่า
ท่านมีคติชีวิตว่าอย่างไร

ท่านตอบว่า “คติชีวิตที่อาตมายึดประพฤติก
ปฏิบัติมาตลอด คือ บัณฑิตย่อมฝึกตน คติอีก
ข้อหนึ่งซึ่งถือมาก่อน และต่อมาก็ถือไว้ด้วยกัน คือ
ถ้าจะทำอะไรก็ต้องทำให้สำเร็จ และให้ดีที่สุด”

เมื่อไรจะได้?

- ท่านอาจารย์! เมื่อไรผมจะได้ดวงจันทร์นั้น?
ตอบ : เมื่อแก่รู้ว่ามีนเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะได้, ไม่ควรได้
ป่วยการ
- เมื่อไรจะได้นิพพาน?
ตอบ : เมื่อรู้ว่าไม่มีอะไรที่ควรอยากได้, ไม่มีอะไรที่
ต้องได้

พุทธทาสภิกขุ

0123456789

พระธรรมปิฎก

ชีวิตบนวิถีแห่งพุทธปัญญา

คงไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้บ่อยนัก กับการที่บุคคลผู้หนึ่ง เข้าสู่ชีวิตพรหมจรรย์ตั้งแต่เยาว์วัย สามารถรักษาเพศสมณะไว้ได้อย่างสง่างาม น่าเลื่อมใส และมีความรอบรู้แตกฉานทั้งทางธรรม ทางโลก

ภาพของพระธรรมปิฎกในปัจจุบัน คือ ผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมไทย ที่สามารถถ่ายทอดธรรมะได้อย่างลุ่มลึก จับใจ ในหลายวงวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ แพทยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ นิเวศวิทยา การเมือง การปกครอง หรือแม้กระทั่งเรื่องครอบครัว

แม้ว่าจะยังมีความอ่อนเพลียจากการอาพาธ แต่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ก็มีเมตตา อนุญาตให้กองบอกร 'สาวิกา' เข้าสัมภาษณ์ที่วัดญาณเวศกวัน อ.สามพราน จ.นครปฐม

ในการสัมภาษณ์ ท่านเจ้าคุณเน้นย้ำบ่อยครั้ง ถึงความสำคัญของการเลี้ยงดูในครอบครัว ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างพ่อแม่ลูก และธรรมทศณะที่น่าคิด สำหรับปัญหาเรียกร้องสิทธิชายหญิง

ภาพประทับใจในวัยเด็ก และเรื่องราวชีวิตของผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นพรเมื่อดงามแห่งวงการพุทธศาสนา ถูกถ่ายทอดด้วยน้ำเสียงอ่อนโยน เป็นกันเอง สลับกับรอยยิ้ม และเสียงหัวเราะเป็นระยะ ๆ จากบรรดาผู้ฟัง

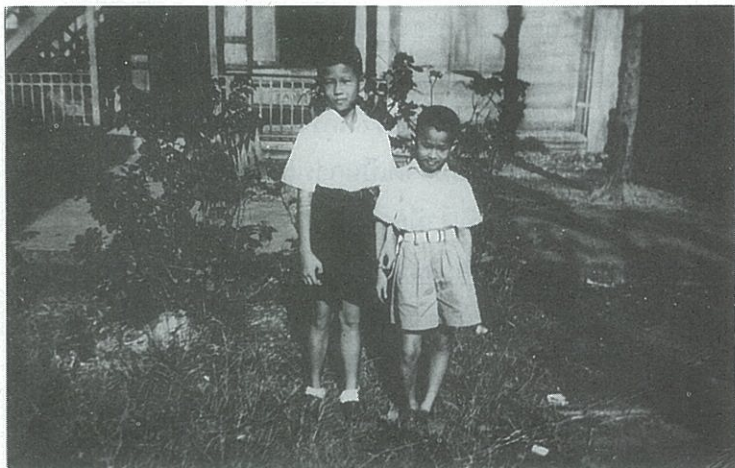
นับเป็นบ่ายวันดี...วันที่กองบกกอ 'สาวิกา' อิ่มเอมใจกัน ถ้วนหน้าด้วยธรรมปิติ

ท่านอาจารย์คะ คงต้องขออนุญาตเรียนถามกลับไปถึงวัยเด็ก ว่าสมัยที่ท่านอาจารย์ยังไม่ได้บวชนั้น บรรยายภาศในครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง

อาตมาเป็นคนที่จำเหตุการณ์ไม่ค่อยแม่น จำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง สำหรับเรื่องโยมนั้น โยมผู้ชายเท่าที่จำได้ ตอนพวกเราเป็นเด็กเวลาเย็น ๆ คำ ๆ ก็จะมานั่งล้อมวงกันและโยมก็เล่านิทานให้ฟังเป็นประจำ เด็ก ๆ ก็ฟังนิทานกันสนุกสนาน เพราะบางเรื่องก็เป็นเรื่องตลก ๆ อย่างเรื่องพระโพธิสัตว์ศาลาเช เข้าใจว่าโยมคงจะเอาเรื่องขาดกมาเล่าโดยสำนวนของโยมเอง เพื่อให้สนุกสนาน อาตมาก็จำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง กระท้อนกระแท่น (ยิ้ม)

คุณบุบผาเล่าให้ฟังว่า ท่านอาจารย์มีจินตนาการสูง ชอบชวนน้อง ๆ เล่นละครบ้าง รามเกียรติ์บ้าง

อ้อ... (หัวเราะ) ตอนเด็ก ๆ เวลาเลิกเรียนหรือว่าหยุดเรียนก็จะไปรวมกลุ่มเล่นสนุกกัน ตั้งแต่เล็ก ๆ อาตมาก็จะเล่าเรื่องให้รุ่นน้อง ๆ ฟัง ทั้งน้องตัวเอง ทั้งเด็กรุ่นน้อง ซึ่งอาจจะเป็นญาติห่างออกไปก็มานั่งรวมกัน อาตมาก็เล่านิทานให้ฟัง ต่อมาพอโตหน่อย เรียนมัธยม ก็จัดชั้นเรียน พวกน้อง ๆ หรือญาติรุ่นเด็กกว่าก็มาเข้าชั้นเรียนพอดีว่าที่บ้านเคยตั้งโรงเรียน เป็นโรงเรียนมัธยม ที่นี้ต่อมาพอเลิก

ไปหันทักเรียนที่โรงเรียนข้างบ้านกับพี่ชาย

กิจการก็เลยยังมีโต๊ะเก้าอี้เหลืออยู่ เราก็จัดชั้นกัน พอเวลาปิดภาค
หยุดเรียนที่กรุงเทพฯ กลับไปบ้าน อาตมาก็จะไปสอนน้อง ๆ (หัวเราะ)
แต่ก่อนนั้นตอนอยู่ชั้นประถม ก็ชอบสมมติเล่นละครบ้าง ตั้งห้างร้าน
ขายของกันบ้าง อย่างที่น้องเขาเล่าให้ฟัง

ท่านอาจารย์เล่นเป็นท้าวมาลีวราช (คนถามหัวเราะ) ใช่ไหมคะ

บางทีถ้าเล่นเรื่องสามก๊ก ก็เป็นขงเบ้ง (หัวเราะ) สามก๊กนี้
เล่นบ่อย เรื่องอื่น ๆ จำไม่ค่อยได้ บางทีก็เล่นทำเป็นตลาดขายของ
มีธนาคาร เอากระดาษตรา อย่างเช่น กระดาษป้ายที่ปิดหลอดด้าย
อะไรพวกนี้ สมมติเป็นสต็อก ซื้อขายกัน มีการเบิกเงินจากธนาคาร
อะไรต่าง ๆ ตอนนั้นเล็กมาก ตัวนิดเดียว ก็มาเล่นเป็นเรื่องเป็นราว
รวมกลุ่มกันหลาย ๆ คน เล่นแบบนี้มีประโยชน์นะคะ

ก็มีประโยชน์เพราะต้องวางแผนว่าจะทำอะไร จะจัดการ
อย่างไร เป็นการเล่นที่ต้องใช้ความคิด เช่นว่า เวลาจะเล่นละครเป็น
เรื่องราวอย่างสามก๊ก ก็ต้องมีการวางโครงเรื่อง หมายความว่าเริ่มต้น
เราต้องรู้เรื่องนั้นก่อน แล้วมาจัดเป็นการแสดงของเราเอง ก็คิดไป
ตามประสาเด็ก (ยิ้ม) เท่าที่เรามีความรู้

ซึ่งเด็กปัจจุบันไม่ค่อยมีโอกาสแบบนี้ละคะ โดยเฉพาะเด็กในเมือง

อาตมาว่ามีนะ ถ้าหากเขามีความพร้อมใจกัน คือ หนึ่ง เขา
ต้องรวมกลุ่มกันได้ สอง เขาต้องมีการคิดจัดทำ มีการวางแผน
ดำเนินการ แต่ว่าบางทีเด็กเดี๋ยวนี้ก็มักสนุกอยู่กับเทคโนโลยี เช่น ไป
เล่นเกมสคอมพิวเตอร์ แล้วก็เลยสนุกอยู่คนเดียว น้อยคนที่จะได้มา
เล่นรวมกลุ่ม สามัคคีกัน ซึ่งอันนี้จะทำให้ขาดการสังสรรค์สัมพันธ์
ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ไปเอาเทคโนโลยีมาแทน มันก็แห้งแล้ง และ
ชวนให้เกิดความเครียดได้ง่าย แต่ถ้าเรามาสังสรรค์ในหมู่คนด้วยกัน
มันมีชีวิตชีวา (ยิ้ม) มันสนุกสนานจริง ๆ

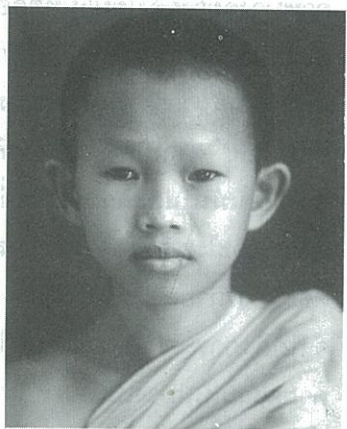
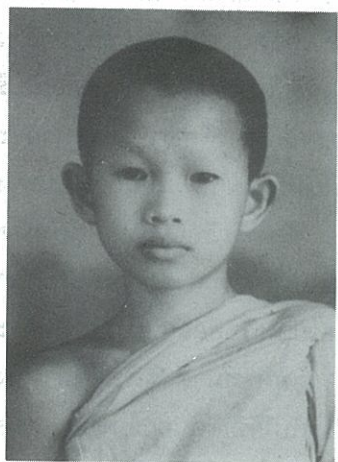
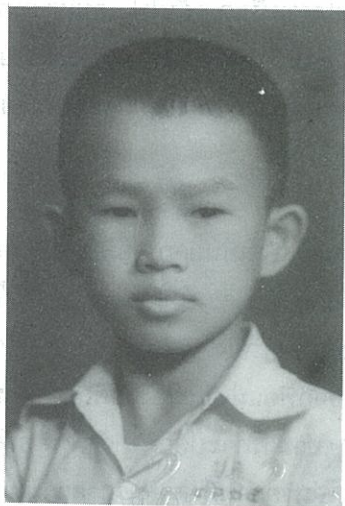
อยากจะขอเรียนถามท่านอาจารย์ถึงอิทธิพลของโยมพ่อโยมแม่ที่มี
ต่อท่านคะ

ในเรื่องอิทธิพลจากโยมพ่อนี้ จะไปในทางซื่อสัตย์ เพราะ
โยมพ่อเป็นคนซื่อสัตย์มาก แต่ใจร้อน ดู อันนี้เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เด็ก ๆ
กลัว (ยิ้ม) เป็นคนตรง คือมีอะไรก็บอกไปตามตรง ตั้งแต่ชายของ
ชายผ้า จะเป็นที่รู้กันเลยว่า ถ้ามาร้านนี้แล้วไม่ต้องถาม (ยิ้ม) ราคา
เท่าไรไม่ต้องต่อ คือเชื่อใจกันเลย ต่อมาทำอาชีพรับซื้อข้าว เวลาที่
โยมพ่อเอารถไปรับซื้อข้าวจากชาวบ้านนี้ เขาจะให้เลยเอาไปเลย เงิน
จ่ายเมื่อไหร่ก็ได้ เชื่อถือไว้วางใจมาก อีกอย่างหนึ่งก็คือ สมัยก่อนนี้
เชื่อกันว่าผู้ที่เล่าเรียนมาทางพระเป็นผู้นำในเรื่องของความรู้ ที่นี้พอ

โยมพ่อมาเรียนเป็นมหาเปรียญกลับไป คนเขาก็นับถือ แม้แต่ญาติ
ที่เป็นผู้ใหญ่กว่า เวลาμιเรื่องราว ทะเลาะกัน ชัดแย้งกัน ก็จะต้องให้
โยมพ่อไปช่วยพูดจาตัดสิน พวกเราก็จะชอบเรียกโยมพ่อว่า ทำ
มาสิ้วราชว่าความ (ยิ้ม)

แล้วโยมแม่ล่ะคะท่าน

โยมแม่เป็นคนที่ใจเย็นมาก (ยิ้ม) จะตรงกันข้ามกับโยมพ่อ
เป็นคนที่ไม่มีปากมิเสียงกับใคร ใครจะตำว่าอย่างไรก็เสียบ.. ใครจะ
ว่าอะไรก็มิไปต่อล้อต่อเถียง ใจเย็นมาก อาตมาอยากจะย้า
ว่าความประทับใจจากพ่อแม่เป็นเรื่องสำคัญต่อลูกมาก จะมีผลต่อ
ชีวิตในระยะยาวเลย สามารถจะปลูกฝังความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ได้
เป็นเครื่องเชื่อมต่อไปหาความดี ความรัก ความเมตตา ความเห็นใจ
เพื่อนมนุษย์ และความรู้สึกที่ดีงาม อาตมาเองมีความประทับใจกับ
ภาพบางอย่างของโยมแม่ที่ติดอยู่ในใจตลอด ตอนนั้น อาตมาเป็น
สามเณรเล็ก ๆ มาเรียนที่วัดปราสาททอง ในอำเภอเมือง สุพรรณบุรี
ที่เราเรียกกันว่าจังหวัด พอถึงฤดูปิดภาคปีการศึกษา อาตมาก็จะ
กลับบ้าน พอเปิดเรียนปีการศึกษาใหม่ก็จะมา ที่นี้การเดินทาง
สมัยก่อนมันมิสะดวกอย่างเดี๋ยวนี ต้องนั่งเรือแท็กซี่ หรือเรือ
สุพรรณอะไรพวกนี้ จำได้ว่าเวลากลับไปเรียน ระหว่างทางมิประตุน้ำ
ต้องมีการถ่ายเรือ เดินกันไกล ๆ เพื่อไปขึ้นเรืออีกลำหนึ่ง อาตมาจะ
จำได้ถึงภาพของโยมแม่ที่เอาใจใส่ เดินตามมาส่งที่เรืออีกลำหนึ่ง
ด้วยความเป็นห่วงเป็นใย เป็นภาพประทับใจที่เตือนความจำอยู่เสมอ
หรืออย่างโยมพ่อเองเวลาที่อาตมาเจ็บป่วย โยมก็จะมาช่วยเฝ้า
ท่านคะ...ทราบว่ามีสาเหตุแห่งการบวชของท่านอาจารย์มาจากสุขภาพ
ที่มิค่อยแข็งแรง

ทางที่เลือก

ก็เป็นอย่างนั้นแหละ อาตมาเป็นคนไข้โรคตั้งแต่เกิดเลย ปีแรกก็แทบไม่รอด พี่ชายเล่าว่าเป็นโรคท้องเสียอย่างรุนแรง ถึงขนาดว่านอน ๆ อยู่ ใครเดินขึ้นบันไดมานี้ ชักตาตั้งเลย แล้วจากนั้นก็เป็นคนไข้โรคเรื่อยมา ที่นี้พอเรียนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๓ (โรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา) เกิดเหตุว่าเมื่อตอนเปิดเทอมใหม่ ๆ วันแรกที่ไปโรงเรียนก็ท้องเสียเลย คือท้องเสียนี้เป็นโรคประจำตัวมาตั้งแต่เกิดแล้ว ผู้ใหญ่ก็ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี ตอนนั้นพี่ชายคนที่ ๒ ซึ่งมีความสนใจธรรมะมาก คิดขึ้นมาว่าน่าจะชวนให้อาตมาบวช ด้วยแรงชักจูงของผู้ใหญ่โดยเฉพาะพี่ชาย อาตมาก็คล้อยตาม แต่ไม่ได้บังคับอะไรนะ คือบอกว่าบวชเรียนจะดีกว่า หรือบอกว่าบวชเรียนแล้วจะดีอย่างนั้นอย่างนี้

ตอนนั้นอายุเท่าไรคะ

อายุสิบสอง

โยมพ่อโยมแม่มีอิทธิพลไหมคะ

ก็มีอิทธิพล เพราะโยมพ่อคุยกับพี่ชาย แล้วอาตมาก็คล้อยตาม อาจจะเพราะเป็นคนว่าง่าย ก็เห็นชอบตามไป ตกลงก็เลยบวช ในเดือนพฤษภาคม ๒๔๙๔

ยังพอจำได้ไหมคะว่าตอนบวชเป็นสามเณรน้อยรู้สึกอย่างไร

จำไม่ค่อยได้แล้ว (ยิ้ม) แต่คงจะเป็นแบบง่าย ๆ คือไม่ได้มองอะไรไปไกล มองเฉพาะหน้า อย่างเรียนหนังสือก็คิดแต่ว่าเรียนยังไงถึงจะได้ผลดี ทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด ในเมื่อเห็นชอบกับการบวช ก็มองเฉพาะเรื่องที่จะต้องทำ พอบวชก็เริ่มเรียนนันทกรรมตรีเป็นต้นมา ต่อจากนั้นชีวิตก็มุ่งมาเรื่องเรียนอีกนั่นแหละ แต่เป็นเรื่องของการเล่าเรียนทางปริยัติธรรม คือเปลี่ยนเรื่องที่เรียนเท่านั้นเอง แต่ชีวิตก็

ยังอยู่กับการเรียน

เคยมีความคิดที่จะเลิกบ้างไหมคะ

คงจะเป็นไปได้หน่อย เพราะใจมุ่งอยู่กับเรื่องที่จะต้องทำ เมื่อมีหน้าที่เรียนก็ตั้งใจว่าจะเรียนให้ได้ผลดี นอกจากเรียนนันทกรรมซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงในฐานะสามเณร ก็ยังตั้งใจเรียนภาษาอังกฤษ พอดีพี่ชายซึ่งเป็นคนชวนบวช เป็นคนที่สนใจทั้งธรรมะและภาษาอังกฤษมาก ก็ชอบเอาหนังสือธรรมะบ้าง หนังสือภาษาอังกฤษบ้าง รวมทั้งหนังสือธรรมะที่เป็นภาษาอังกฤษมาให้อ่าน อาตมาก็เรียนนันทกรรมไปด้วย ฟีกภาษาอังกฤษไปด้วย ยังจำได้เลย ชื่อหนังสือ *Essential English* ทั้งเล่ม ๑, ๒, ๓ รวมทั้ง *Children's Encyclopedia* และไวยากรณ์อังกฤษ เอามาเรียนด้วยตัวเอง อ่านไป ทำแบบฝึกหัดไป โดยไม่ต้องมีใครตรวจ ก็เรียนไปอย่างนี้ คือใช้เวลากับการเล่าเรียน แต่เรียนด้วยตนเองนี่จะมาก อย่างปีที่ ๒ มาอยู่ที่วัดปราสาททอง ศาลาการเปรียญชั้นบนมีห้องสมุด มีหนังสือเก่า ๆ อาตมาก็ขึ้นไปอยู่บนนั้น ไปค้นหนังสือมาอ่าน เช่น ปรัชญาธรรม แล้วก็จดบันทึก สรุปย่อชอบทำอย่างนั้น ตอนนั้นเป็นเด็ก แต่ไม่รู้เป็นยังไง มีความคิดอยู่อย่างหนึ่งว่า...อยากจะทำความรู้มาสรุปครอบคลุมให้หมด

ทำเช่นนั้นจนถึงเปรียญ ๙ ประโยคเลยหรือเปล่าคะ

ก็ทำนองนี้ แต่ตอนหลังอาจจะมีการค้นคว้าจำเพาะจุดมากยิ่งขึ้น เพราะตอนเด็กความคิดอาจจะแคบหรือจำกัด บางอย่างอาจจะนึกไม่ถึง ต่อมาก็ค้นเป็นเรื่อง ๆ ไปให้ชัดในแต่ละอย่างที่ต้องการ ตอนเด็กท่านชอบวิชาอะไรมากที่สุดคะ

ภาษาอังกฤษก็เป็นวิชาหนึ่งที่ชอบ คำนวณก็ชอบ แต่ตอนมาบวชแล้วเรื่องคำนวณแทบจะไม่เกี่ยวเลย จึงเหลืออยู่แค่ภาษาบาลี

สถานีไทยโทรทัศน์ช่องสี่เสนอข่าวพระราชทานอุปสมบทเป็นนาคหลวง
เมื่อกรกฎาคม ๒๕๐๔

กับภาษาอังกฤษ แต่ถ้าถามถึงเนื้อหาวิชาความรู้ต่างๆ ไป นิสัยเดิม
ชอบทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ (ยืม) โดยเฉพาะโทมัส แอลวา เอดิสัน
ชอบประวัติของเอดิสัน มาตั้งแต่เด็กๆ เพราะอาตมาชอบเครื่องยนต์
กลไก เรื่องของวิทยุ ไฟฟ้า ชอบทดลองอยู่เรื่อย

ทราบจากคุณบุบผา (น้องสาว) ว่าตอนเด็ก ๆ ท่านชอบประดิษฐ์ของ
เล่น ก็เลยอยากทราบว่าท่านใฝ่ฝันอยากเป็นวิศวกรหรืออาชีพอื่น
อย่างเด็กทั่ว ๆ ไปไหมคะ

นี่ก็ออกอย่างเดี๋ย่ว่าชอบการประดิษฐ์ของ คือไม่ได้ชอบในแง่
ว่าจะเป็นนักประดิษฐ์มีชื่อเสียง แต่ชอบการประดิษฐ์ ชอบดัดแปลง
อย่างโน้นอย่างนี้ เช่นว่า นึกถึงรถมอเตอร์ไซด์ เขาทำอย่างนี้ มันยัง
ไม่ดีแท้ มันน่าจะทำให้ดีกว่านี้ ให้ได้ผลดียิ่งขึ้นกว่าเก่า คิดว่าเขาทำ

ไว้มันยังไม่ดีพอ (ยิ้ม)

ตอนบวชทราบว่าท่านเป็นนาคหลวง ตื่นเต้นไหมคะ

จะบอกว่าตื่นเต้นก็พูดยากนะ เพราะอาตมาเป็นคนเรื่อย ๆ เหตุการณ์เฉพาะหน้าก็ทำให้ดีที่สุด คิดแต่ในแง่ นั้น

คำถามนี้อาจจะดูไม่สุภาพ แต่ขออนุญาตถาม ซึ่งท่านอาจารย์จะ
ขนาบก็ได้เนะคะ คือตอนนั้นท่านก็อยู่ในวัยหนุ่ม เรียนเก่ง แล้วบวช
โดยทั่วไปก็อาจจะมีเรื่องของผู้หญิง ท่านอาจารย์มีความรู้สึกต่อเรื่อง
นี้อย่างไรคะ

ต้องแยกเป็นสองอย่าง อย่างแรกคืออาตมาไม่ค่อยคิดอะไรมาก คิดแต่เรื่องที่ต้องทำ เช่น การศึกษา ค้นคว้า ที่นี้ใจอาจจะมิแวบไปเรื่องอื่นบ้าง แต่มีคิดในอีกแง่หนึ่ง คือเรื่องของหลักการ ว่าเรามาบวชตั้งแต่เด็กมันจะดีหรือเปล่า ถ้าหากว่าเราได้รู้จักโลกและชีวิตมากกว่านี้แล้วมาบวช มันอาจจะได้ผลดีกว่า นี่คือเรื่องที่อาตมาคิด แล้วก็คิดโยงมาหาสภาพปัจจุบันด้วยว่า การบวชในเมืองไทยแบบไหนน่าจะเป็นผลดีที่สุดต่อพระศาสนา อันนี้อาตมาว่าเป็นปัญหาที่เรายังคิดกันไม่ตก อาตมาก็คิดมาเรื่อยเหมือนกัน เพราะมันไม่ใช่ปัญหาเฉพาะตัวเราเอง แต่เป็นปัญหาที่ยังค้างคาของพระศาสนาและสังคมด้วย การที่จะเอาคนมาเป็นศาสนทายาท เราควร จะจัดการบวชอย่างไร ถ้าไม่ให้มีการบวชเณรตั้งแต่เด็ก ๆ โอกาสที่เราจะได้ผู้มีความรู้ดีก็ยาก ไข่มุข เพราะการรัฐธรรมวินัยก็เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลาเหมือนกัน เรียนแต่เด็ก ๆ เราจึงได้พระที่มีความรู้ ถ้าหากว่าให้เขาอยู่ทางโลกมาก่อน แล้วมาบวชตอนอายุมาก การเล่าเรียนก็จะยังไม่ลึกซึ้ง จะกลายเป็นว่าได้อย่างเสียอย่าง เลยนึกในแง่ที่เราควร จะจัดระบบอย่างไรดี เกี่ยวกับเรื่องนี้

ท่านอาจารย์เป็นตัวอย่างของผู้ที่บวชเรียนมาแต่เด็ก..อยากทราบ
ว่าการที่ท่านเติบโตเป็นผู้ที่มีความคิด มองไกล ใฝ่รู้ ตรงนี้ขึ้นอยู่กับ
บุคคลหรือไม่คะ

มันก็มีส่วน บางอย่างยังบอกไม่ได้ว่าเกิดขึ้นอย่างไร แต่บาง
อย่างผู้ใหญ่ก็มีอิทธิพล เช่น พี่ชาย เป็นต้น อย่างที่สองคือเรามาอ่าน
ผลงานของท่านผู้อื่น แล้วอาจจะชื่นชม ยกตัวอย่างเช่น อาตมาบวช
พรรษาแรก พี่ชายเอาหนังสือ ‘กองทัพธรรม’ และ ‘ได้ร่มกาสาวพัตร์’
ของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มาให้อ่าน อาตมาก็อ่านกองทัพธรรม
จบก่อนเล่มอื่น ๆ ต่อมาก็อ่านหนังสือของท่านพุทธทาสบ้าง อ่าน
หนังสือทั่วไป เช่น ประวัติบุคคลสำคัญของโลกบ้าง ซึ่งประทับใจใน
คุณสมบัติบางอย่างของหลายคน

เป็นการเร้ากุศล

ใช่ มีอิทธิพล หรือตอนที่อาตมายังเป็นสามเณรเรียนอยู่มหา
จุฬายฯ ระยะนั้นก่อนจะเข้าชั้นเรียน จะมีพระผู้ใหญ่เช่น ท่านเจ้าคุณ
กวีวรญาณ ที่ต่อมาก็คืออาจารย์จ่านงค์ ทองประเสริฐมายื่นพูดให้ฟัง
ที่ได้ร่มอศอก อาตมาฟังแล้วก็ได้แง่มุมได้คิดความคิดเยอะ แต่ตอน
นั้นมีความคิดอยู่อย่างซึ่งอาจจะแปลกก็ได้ จะเกิดจากอิทธิพลของ
ข้อคิดที่ได้ฟังหรือการมองเห็นเหตุการณ์ยังงี้ก็ไม่ทราบ แต่ อาตมาคิด
เสมอว่าเมืองไทยหรือคนไทยเราจะต้องเก่งกว่าฝรั่งและญี่ปุ่น
ให้ได้ มันเรื่องอะไรจะต้องไปตามเขา คนไทยเราต้องมีศักยภาพ
ที่จะเหนือหรือนำเขาได้ ตอนนั้น รู้สึกว่ามีความคิดนี้อยู่ในใจเข้มข้น
อยู่ตลอดเวลาว่าคนไทยจะต้องพัฒนาให้เก่งกว่าฝรั่งและญี่ปุ่นให้ได้
ก็เป็นความรู้สึกอย่างเด็ก ๆ เพราะตอนนั้นยังเป็นสามเณรอยู่ (ยิ้ม)
เพราะท่านอาจารย์คิดเช่นนั้นก็เลยไม่คิดเรื่องผู้หญิงเลยนะคะ

เสถียรธรรมสถาน

สอนที่มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๖

อาจจะมีส่วนที่แวบเข้ามา แต่เรามีเรื่องที่เป็นหลักอยู่แล้วคือ การศึกษา ค้นคว้า ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในใจตลอดเวลา พุดง่าย ๆ ก็คือตัว ‘ฉันทะ’ ความรักธรรมะที่มีมาแต่เด็ก เห็นคุณค่าว่าธรรมะที่ พระพุทธเจ้าสอนนั้นดี เป็นความจริงและมีประโยชน์ แล้วอาตมาก็ อยากจะศึกษาให้ชัด พอดีมีโอกาสสัมผัสกับหนังสือของชาวต่างประเทศที่เขาเขียนทั้งในแง่ดี แง่ร้าย ก็อยากรู้ว่าเป็นยังไงกันแน่ พยายามค้นคว้าโดยทางหลักฐานทางคัมภีร์ คำสอนแท้ๆ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา แล้วค้นในทางขบคิด ทางเหตุผลประกอบด้วย ทำมา เรื่อยในเรื่องเหล่านี้ คล้ายว่าเป็นเรื่องหลักเลย อาศัยกาลเวลาก็เป็น มาอย่างนี้

ตอนเล่าเรียนนั้น อย่างที่บอกเมื่อกี้ว่าส่วนมากจะเรียนเอง อย่างนักธรรมโท เอกต้องดูเอง บาลีเรียนในชั้นแค่ประโยค ๔ พอประโยค

๕,๖,๗,๘,๙ ก็ต้องดูแลตัวเองทั้งหมด ส่วนภาษาอังกฤษเริ่มอ่าน ค้น
เขียน ทำแบบฝึกหัดเองมาตั้งแต่ก่อนเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัย ซึ่งก็ต้องมี
การแบ่งเวลา ยกตัวอย่างภาษาบาลี อาตมาต้องแบ่งเวลาว่าบ่ายเรา
ไปเรียนมหาวิทยาลัย ตอนเช้าฝึกแปลบาลีเป็นไทย กะคำนวณไว้เลยว่า
ปีหนึ่งมีเท่านั้นวัน จะสอบเมื่อนั้น เราควรมีเวลาเหลือไว้ทวนก่อน
สอบเท่านี้ หรือวันหนึ่งต้องแปลวันละกี่หน้า ต้องทำให้ได้ตามนั้น ถ้า
มีเหตุขัดข้อง ก็ต้องยกไปชดเชยในวันต่อไป คือคำนวณไว้หมด(ยิ้ม)
ท่านอาจารย์มีวินัยในการใช้ชีวิตที่เป็นระเบียบมาก อยากทราบว่า
ท่านอาจารย์รู้สึกแจ่มใสกับการใช้ชีวิตอย่างมีวินัยเช่นนี้ หรือรู้สึก
อึดอัดคะ

คือจะพูดว่าอึดอัดก็คงพูดยาก เพราะมันคล้าย ๆ เป็นแรงใจที่
จะต้องทำให้ได้ แต่มันจะมีข้อเสีย คือตอนนั้นไม่ชอบพบใครเลย
(คนนั่งฟังหัวเราะกันถ้วนหน้า) คือถ้าใครมานี้ แหม รู้สึกไม่ดี เพราะ
ว่าเวลาของเรามันตายตัวหมดแล้ว มันจำกัด เข้านี้เราต้องแปลต้องดู
ให้ได้เท่านี้ เกิดมีใครมาเราก็ขัดข้อง เสียเวลาไปเลย ไม่ได้งานอย่าง
ที่ต้องการ

จากประวัติของท่านอาจารย์ ดูเหมือนว่าท่านจะเจ็บป่วยมาโดยตลอด
ตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน ถ้าเป็นคนธรรมดา ก็อาจจะน้อยเนื้อต่ำใจว่า
ทำไมสุขภาพเราถึงไม่ดี ไม่ทราบว่าท่านมีความรู้สึกอย่างไรคะ

บางที่มันก็มีทุกขเวทนา แต่บางที่มันก็สนุก แต่พูดโดยรวม
แล้วได้ประโยชน์มากกว่าโทษ คือโรคภัยไข้เจ็บนี้ถ้าเราเป็นในระดับ
หนึ่ง เราได้ประโยชน์ ยกตัวอย่างเช่น งานการหลายอย่างสำเร็จได้
เพราะป่วย (ยิ้ม) ถ้าไม่ป่วยนะ เราไม่มีเหตุอ้างเลย (คราวนี้คนนั่งฟัง
เป็นฝ่ายยิ้มบ้าง) แล้วเราต้องเสียเวลาไปกับเรื่องเหล่านั้นมาก ที่นี้

พอป่วยแล้วก็ได้รับความเลย เพราะมีเวลาเยอะ ทำได้เต็มที่ อาตมาถึง
พูดว่า ตอนนี้อาการป่วยมากกว่านี้อีกหน่อย ก็จะได้ผล...นี่เรื่องจริง (ยิ้ม
และส่ายมือได้ยินเสียงหัวเราะเบา ๆ ของกองบรรณาธิการ) เพราะ
ว่างงานค้างอยู่อีกหลายเรื่องแล้วตอนนี้มองว่าอาจจะไม่มีโอกาสสำเร็จ
แต่ถ้าเราป่วยมาก ไปไหนไม่ได้จริง ๆ อาจจะได้ทำเต็มที่ งานก็จะเสร็จ
ยกตัวอย่าง ‘พุทธธรรม’ ก็จะเขียนเพิ่มอีกราว ๔ บท ยังไม่มีโอกาส
เลย จึงว่าถ้าป่วยให้มันหนักกว่านี้อีกสักหน่อย มีหวังเสร็จ (ยิ้ม)

ไม่ป่วยแล้วไม่มีใครมาทักว่าไหมคะ

มันยาก (กองบรรณาธิการที่นั่งอยู่แถวหลังจึงมำกันเองว่าขนาด
วันนี้ท่านไม่ค่อยสบายพวกเขายังมารบกวนท่านเลย) แต่ที่มาวันนี้ก็
อยู่ในเรื่องเนื้อหาของงานนี้ (พูดด้วยความเมตตา) แต่อันนี้
เป็นเรื่อง ที่ว่า...โดยสรุปแล้วอาตมาได้ประโยชน์จากการป่วย ดังนั้น
ก็เลยไม่รู้สึกราวจะเป็นปัญหาอะไรมาก

ท่านเคยกล่าวถึงความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นเหมือนเพื่อนสนิทกับท่าน

คล้าย ๆ อย่างนั้น เพราะหนึ่ง-เราได้ประโยชน์จากมันมากกว่า
โทษ สอง-มันเป็นประสบการณ์ ถ้าเรามองอีกแง่หนึ่งก็คือ เป็น
ประสบการณ์ที่เราได้มีโอกาสเจอ ซึ่งคนอื่นเขาไม่ได้เจอ เช่นว่า คน
อื่นหลายคนอาจจะไม่เคยเจอการผ่าตัดเลย ไม่รู้ว่าผ่าตัดมันเป็นอย่าง
แต่เราได้เจอ ได้รู้จัก พอเจอมันก็ต้องเอาละ ถ้าเขาบอก...ผ่าตัด
อาตมาก็บอก...เอาเลย (หัวเราะกันใหญ่)

ท่านอาจารย์ไม่หวาดกลัวเลยนะคะ

บางทีก็นึกเป็นสนุกไป แต่บางทีมันเกินไป ไม่ทันได้นึก เพราะ
ในระยะยาวมันมีโทษเหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น ผ่านมัสตอยด์ที่ศีรษะ
ตอนผ่าเสร็จแล้วก็แล้วกันไป ทีนี้ในระยะยาวมันมีโทษ เช่นว่า เส้น

กับเพื่อนบรรพชิต (คนซ้ายสุด)

ประสาทในบริเวณนั้นถูกตัดไป เสียหาย ก่อผลโยงมาที่มุมปาก ทำให้บังคับไม่ค่อยได้ หรือบางทีตาเขม่น แล้วการผ่าตัดอาจจะทำให้เกิดพังผืดขึ้นมาบริเวณนั้นแล้วไปกดเส้นประสาท ซึ่งตอนนั้นเราไม่รู้ แต่ตอนที่จะผ่า อาตมาก็คิดว่าถ้ามีอะไรสมควรจะต้องทำ ก็ทำคือไม่ได้คิดอะไรมาก มองว่าเราก็ได้เจอประสบการณ์อย่างนี้ คือมองเป็นเรื่องธรรมดา เพราะฉะนั้นเวลาหมอบอกผ่าตัด ก็นัดวันผ่าตัดไป วันนั้นก่อนจะเข้าโรงพยาบาล อาตมาก็ไปทำงานที่มหาจุฬาฯ ตามปกติ พอเสร็จแล้วก็เอางานไปทำต่อที่โรงพยาบาล ผ่าตัดเสร็จพอทำงานได้ก็ทำต่อที่นั่นเลย ให้มันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไป ไปเรื่อย ๆ อย่างนี้

จากการที่ได้สัมภาษณ์คนรอบข้างท่านอาจารย์ ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่เคยเห็นท่านแสดงความไม่พอใจ ขออนุญาตถามคะ
ท่านเคยโกรธบ้างไหม

ก็มี แต่ว่าเราต้องใช้หลักธรรม คือมีขันติ แต่ว่ามันมีอย่างหนึ่ง
อาตมาต้องขออภัย คืออาตมาเป็นคนที่เห็นใจคนอื่น เวลาของคน
อื่นจะมองไปในแง่ที่จะต้องเห็นใจก่อน เช่น เขาอาจจะมีปัญหาที่น่า
เห็นใจ เพราะฉะนั้นจะไปประณามหรือว่าใครได้ยาก หรือแม้แต่เขา
ทำชั่วร้ายอย่างไรก็ต้องนึกว่าน่าเห็นใจ ที่น่าเห็นใจก็อาจจะเป็น
ด้วยว่า...เขามีภูมิหลังที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูมา เพราะฉะนั้น เมื่อ
มองในแง่นี้แล้วจิตก็เลยโน้มไปในทางยอมรับเขา แต่เรื่องนี้ก็เป็น
ข้อเสียเหมือนกัน อย่างตรวจข้อสอบ ก็จะเห็นใจเขาหมด (คนนั่งฟัง
หัวเราะชอบใจ)

ท่านอาจารย์รู้สึกอย่างไรกับการที่มีผู้กล่าวว่าท่านอาจารย์เป็นพระ
ฝ่ายคันถธุระ ยึดพระไตรปิฎกเป็นหลัก

เรื่องที่คุณจะว่ากันยังไง อาตมาก็คงไม่เป็นปัญหาเท่าไร (ยิ้ม)
ปัญหาอยู่ที่ความเข้าใจของคนซึ่งน่าเป็นห่วง คือการที่เข้าใจอย่างนี้
ทำให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนยังไม่เข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนา ถ้าเป็น
ผู้ที่เข้าใจดีจะไม่มาแบ่งแยก คือเรื่องคันถธุระกับวิปัสสนาธุระเป็น
ของที่เกิดขึ้นหลังพุทธกาล ไม่มีในพระไตรปิฎก เป็นคำยุคอรธกถา
อาจจะเกิดที่ลังกา

ที่นี้การแบ่งแยกเป็นคันถธุระกับวิปัสสนาธุระอาจจะเกิดขึ้น
ด้วยความจำเป็น ที่จะดำรงรักษาพระศาสนา ตอนพระพุทธเจ้าอยู่
ไม่มีความจำเป็นต้องแบ่ง แต่เมื่อพระองค์ปรินิพพานไปแล้ว ภาวะ
ในการรักษาคำสอนก็เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่างไรบ้าง เราจะ
เก็บคำสอนของพระองค์ไว้ที่ไหน เราจะรักษาไว้อย่างไร แล้วคำที่
พระองค์ตรัสนั้นมีความหมายอย่างไร กลายเป็นงานใหญ่ขึ้นมา
งานนี้แหละที่กลายมาเป็นคันถธุระ

แล้ววาทะที่เกิดคัมภีร์พระไตรปิฎก คนที่เป็นต้นเรื่องก็คือพระมหากัสสปะ ซึ่งถ้ามองด้วยสายตาคนปัจจุบันก็ต้องมองว่า พระมหากัสสปะเป็นฝ่ายวิปัสสนาธุระ กลายเป็นว่าต้นเรื่องของคันถธุระก็คือหัวหน้าของวิปัสสนาธุระ ความจริงก็คือท่านไม่ได้มีการแบ่ง หมายความว่าพระทุกองค์เห็นความสำคัญของพุทธพจน์ คำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วคำสอนของพระพุทธเจ้าก็กลายเป็นพระไตรปิฎก เรื่องก็เท่านั้นเอง เพราะแน่นอนว่าเมื่อเรามาอยู่ในพระพุทธศาสนา เราก็ย่อมอยากรู้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างไร ไม่ใช่คำสอนของคนอื่นที่นี้คำสอนของพระพุทธเจ้าจะรู้ได้จากไหน ก็รู้ได้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้นพระมหากัสสปะจึงเป็นห่วงนัก กลัวว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ใครจะเป็นผู้ตัดสินว่า...คำสอนนี้พระองค์ทรงสอนหรือเปล่า เพราะฉะนั้นจึงได้มาชักชวนพระเถระทั้งหลาย พระอรหันต์ทั้งหลาย ให้มาประชุมกัน แล้วรวบรวมไว้ เป็นอันว่าพระไตรปิฎกเกิดจากการริเริ่มของพระมหากัสสปะ ซึ่งเป็นหัวหน้าของฝ่ายที่คนยุคหลังเรียกว่าวิปัสสนาธุระ เพราะฉะนั้น การแบ่งแยกเป็นคันถธุระ วิปัสสนาธุระโดยสาระสำคัญแล้วมันไม่มีหรอก มันมีแต่เพียงการรักษาพระศาสนาให้คงอยู่ได้ เรามีภาระเพิ่มขึ้นก็เลยมาแบ่งงานกันทำ

เพราะฉะนั้นพูดง่าย ๆ ว่า เฉพาะตัวคัมภีร์ถ้าเราไม่ปฏิบัติมันก็ไม่เกิดประโยชน์ แต่ถ้าปฏิบัติโดยไม่รู้ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนอะไรก็พลาด เข้ารกเข้าพงไป ก็เสียทั้งสองอย่าง

อ้อ นึกขึ้นมาได้ เป็นการบังเอิญหรือประจวบเหมาะพอดี เมื่อเข้านี้เอง คุณสุจิต ปรีชาวิทย์ ซึ่งเคยบวชเณรอยู่วัดบ้านกร่าง ปีเดียวกับอาดมา ได้มาหาและขอพิมพ์หนังสืองานวันเกิดของคุณสุจิตเอง

ระพ... สวมแว่นเหมือนโยมบิดาและโยมมารดา...
โดยขอประวัติของอาตมาลงพิมพ์ในหนังสือนั้นด้วย... และขอให้
อาตมาเติมประวัติที่เข้าปฏิบัติวิปัสสนาเพิ่มเติมลงไป เพราะคุณสุจิต
รู้เรื่องนี้ดี แต่ในประวัติของอาตมาเท่าที่เคยพิมพ์ไม่ได้ลงประวัติตอน
นี้... คุณสุจิตไม่สบายใจที่มีผู้พูดว่าอาตมาอยู่ฝ่ายคันถธุระ... จึงย้ำแล้ว
ย้ำอีก ให้อาตมาเติมประวัติตอนเข้าวิปัสสนาลงไป ซึ่งเป็นเรื่องตั้งแต่
สมัยที่ยังเป็นสามเณร...
ขณะนั้น จำได้ว่าพอปฏิบัติครบคอร์สแล้ว อาจารย์ที่จัดการ
ปฏิบัติได้ชวนให้อาตมาไปอยู่ที่สำนักวิปัสสนากับท่านด้วย... ขณะนั้น
อาตมาจะมีใจโน้มเอียงไปอย่างไร ก็จำไม่ค่อยได้... รู้แต่จะไปขอ
อนุญาตโยมพ่อ... เพราะยังเป็นสามเณรอยู่... โยมพ่อเองมีทัศนคติที่ไม่
สู้ดีต่อเรื่องการเข้ากรรมฐาน... เพราะสมัยนั้นคนจะมองเรื่องวิปัสสนา

ไปในแง่ที่เหมือนกับการเห็นทางใน เป็นเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ จำได้ว่าโยมพ่อพูดชักจูงอยู่ยาวนานมากทีเดียว เพื่อจะไม่ให้อาตมาไปอยู่ที่สำนักวิปัสสนา และให้เรียนในสายของปริยัติธรรมต่อมา อันนี้นับเป็นจุดหักเหสำคัญของชีวิต คือถ้าหากว่าเปลี่ยนออกไปสายวิปัสสนา ปานนี้ก็ไม่ว่าว่าจะเป็นอย่างไรบ้าง

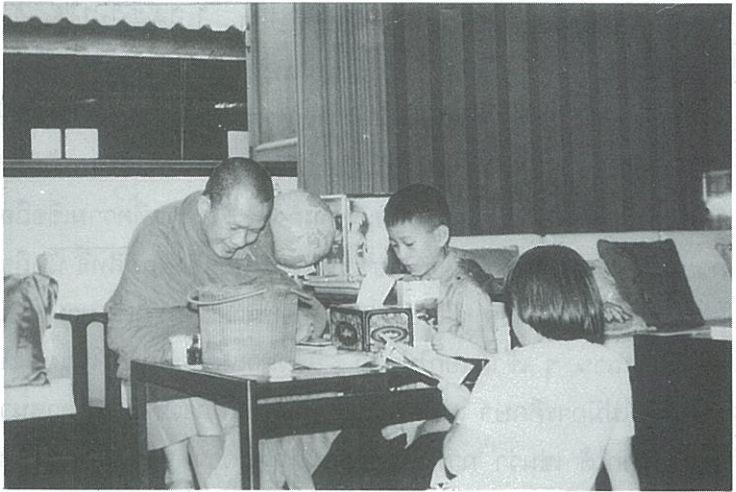
สังเกตว่าเมื่อเกิดปัญหาทางสังคม ท่านอาจารย์มักจะชี้แนะแนวทางให้อยู่เสมอ ๆ ไม่ทราบว่าท่านอาจารย์มีวิธีการติดตามข่าวสารอย่างไรคะ

ปกติอาตมาเป็นคนที่ไม่ได้อ่านหนังสือพิมพ์ บางทีเดือนหนึ่งแทบไม่ได้อ่านเลย บางทีได้ยินเขาพูดกันเรื่องนี้ ถ้ามีหนังสือพิมพ์วางใกล้ ๆ ก็เอามาอ่านชะบั้ง แต่ตามปกติอาตมาไม่ค่อยได้อ่าน แต่ก็ฟังวิทยุ ฟังรายการข่าว แล้ววิทยุต่างประเทศก็ฟัง ที่ฟังวิทยุต่างประเทศไม่ใช่เฉพาะมุ่งข่าวหรรษา มุ่งในแง่ฝึกภาษาไปด้วย ที่นี้อาตมาก็ไม่ค่อยรู้ข่าวในแง่เล็ก ๆ น้อย ๆ หรรษา แต่ว่าเรื่องอะไรที่เป็นที่สนใจในสังคมมันก็มาถึงเอง แม้ว่าเราอาจจะไม่ได้ลงลึกในรายละเอียดของข่าว แต่เราก็จับว่าเรื่องราวมันเป็นมาอย่างไร ข้อสำคัญอาตมาว่า ปัญหา เรื่องราว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หนึ่ง เราต้องจับประเด็นให้ถูก จับจุดของปัญหาให้ได้ว่ามันคืออะไร สอง คือการมองภาพรวมเหตุการณ์ของโลก ภาพรวมเหตุการณ์ของสังคมไทยว่าขณะนี้เป็นอย่างไร เมื่อเรามองเราก็จะเห็นภาพเหตุการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ ในภาพรวมใหญ่ อันนี้ก็ป็นจุดสำคัญที่จะทำให้เรามองอะไรต่ออะไรได้ดีขึ้น แล้วอีกอย่างก็คือว่า ถ้ามีเรื่องอะไรที่มันเป็นปัญหาที่มีผลต่อสังคมมาก ๆ เราก็จะเจาะเฉพาะ แล้วจับตามให้มันชัดไปเลย ยกตัวอย่างเช่น หนังสือฝรั่ง เราจะไปเที่ยวตามหมด ก็คงไม่ไหว

เพราะมันมีหนังสือเยอะแยะไปหมด เราก็เอาเฉพาะหนังสือที่เป็น
หลักฐานอ้างอิงได้ ที่เขาเพียรพยายามสรุปมาดีแล้ว อย่างพวกเอ็น
ไซโคลปีเดีย จะเอาเรื่องอะไรก็เจาะไป ค้นให้รู้กันไปเลย
เพราะฉะนั้นเราก็จะมีภาพรวมใหญ่ มีเหตุการณ์จำเพาะ แล้วก็สาน
ระหว่างสองอันนี้ด้วยแง่มุมที่เราจะต้องดูให้ชัดเจน
ท่านอาจารย์คิดว่าพุทธธรรมจะสามารถแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทาง
สังคมที่ปรากฏในทุกวันนี้ได้หรือไม่คะ

เราต้องมองว่าพุทธธรรมคืออะไร พุทธธรรมก็คือคำสอน
เกี่ยวกับความจริงที่เป็นอยู่ในธรรมชาติ ที่เป็นอยู่เป็นไปในสิ่ง
ทั้งหลาย กฎเกณฑ์ความจริงตามธรรมดา อะไรมันจะไปหนีสิ่งเหล่า
นี้ได้ละ ไช้มัย มันมีแต่เพียงว่าเราจะเอาความจริงที่มีอยู่ในธรรมชาติ
มาใช้ประโยชน์ได้สำเร็จหรือเปล่าเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้น เมื่อเรา
มองว่าพุทธธรรมก็คือคำสอนว่าด้วยความจริงที่มีอยู่ในธรรมดา ซึ่ง
เราจำเป็นต้องรู้เพื่อแก้ไขจัดการกับทุกสิ่งทุกอย่าง มันก็แน่นอน
ว่าต้องแก้ด้วยพุทธธรรม (น้ำเสียงยืนยันหนักแน่น)
ทำไมคนไทยส่วนใหญ่จึงพึงพอใจที่จะนับถือศาสนาพุทธในระดับ
เปลือกผิว ท่านอาจารย์คิดว่าอุปสรรคสำคัญในการเข้าถึงแก่นแท้
ของพุทธศาสนาคืออะไรคะ

อุปสรรคมันมีหลายอย่าง แต่เราต้องนึกถึงลักษณะของพุทธ
ศาสนามาก่อน คือพุทธศาสนาไม่เหมือนกับศาสนาทั้งหลายทั่วไป ที่ว่า
ไม่เหมือนก็คือศาสนาทั่วไปเอาศรัทธาเป็นใหญ่ คือต้องมีความเชื่อ
ที่นี้ศาสนาที่อาศัยศรัทธา ก็จะมีข้อปฏิบัติที่ตายตัว ไม่เฉพาะข้อ
ปฏิบัติตายตัว หลักความเชื่อก็ตายตัว เมื่อคนเชื่อ คนปฏิบัติตาม
ศาสนาก็อยู่ได้ เพราะรูปแบบมันอยู่ แต่พุทธศาสนาไม่อย่างนั้น พุทธ

สอนหลานที่บ้านพี่ชาย

ศาสนาเน้นปัญญา ให้รู้เข้าใจ เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้องแท้จริง ไม่ใช่ปฏิบัติเพราะสักแต่ว่าเชื่อ สักแต่ว่ายึดถือ ตอนนั้นแหละที่เป็นปัญหา เพราะคุณมีสิทธิ์ที่จะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้เสียด้วย เมื่อไม่มีข้อปฏิบัติ ไม่มีรูปแบบตายตัว ที่จะรักษาตัวไว้ หลักพระศาสนาจะอยู่ได้ด้วยอะไร ก็ด้วยการศึกษา ต้องศึกษาเรียนรู้แล้วจึงจะเอามาประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้อง เข้าถึงความหมายของคำสอนนั้น ที่นี้ถ้าไม่มีการศึกษาก็เหลือแต่รูปแบบ ที่ไม่รู้ความหมายและไม่มีอะไรแน่นอน ก็เพี้ยนง่าย ๆ

ที่นี้ในระยะที่ผ่านมา เราต้องยอมรับว่า การศึกษาพระพุทธศาสนาเสื่อมโทรมอย่างมาก ไม่เฉพาะคฤหัสถ์ แม้แต่พระสงฆ์เองก็ยังไม่ค่อยมีการเล่าเรียนศึกษา อย่างบวช ๓ เดือนตามประเพณี บวชสักแต่ว่าอยู่วัด มาถึงก็ช่วยหลวงพ่อเลี้ยงไม้ ปลูกกุฏิ แล้วก็สึกไป

ไม่ได้เรียนอะไรเลย ญาติโยมยิ่งหนักเข้าไปอีก ไม่ได้ฟังไม่ได้รู้อะไร
สักแต่ว่าถือตาม ๆ กันไป รูปแบบที่เหลื่ออยู่ข้างนานเข้าก็เพี้ยน
ความหมายก็ไม่เหลือ เพราะฉะนั้น พุทธศาสนานี้ถ้าขาดการศึกษา
ทำให้เสียหลัก ยิ่งพุทธศาสนาให้เสรีภาพในการคิด แล้วถามไม่ไป
บีบบังคับ ไม่ไปกีดกันความเชื่อถืออื่นด้วย โอกาสที่ความเชื่อถือ
ภายนอกจะแทรกแซงเข้ามาได้ง่าย เช่น การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับถือ
เทวดา การดลบันดาล ไสยศาสตร์ มีอยู่มากมาย ก็เข้ามาปะปน
จนกระทั่งนาน ๆ เข้าก็แยกไม่ออก แล้ววัตถุประสงค์ทำให้แยกไม่
ออกก็คือไม่มีการศึกษา ไม่มีสติปัญญา ไม่รู้หลักการของพุทธศาสนา
ที่จะไปแยกได้ เช่นว่า การนับถือเทวดาในหมู่ชาวพุทธกับศาสนาอื่น
เช่น ศาสนาพราหมณ์ เป็นต้น มันต่างกันอย่างไร แค่นี้ก็ตันแล้ว
เพราะฉะนั้นจึงมีความเพี้ยนไปได้ง่าย

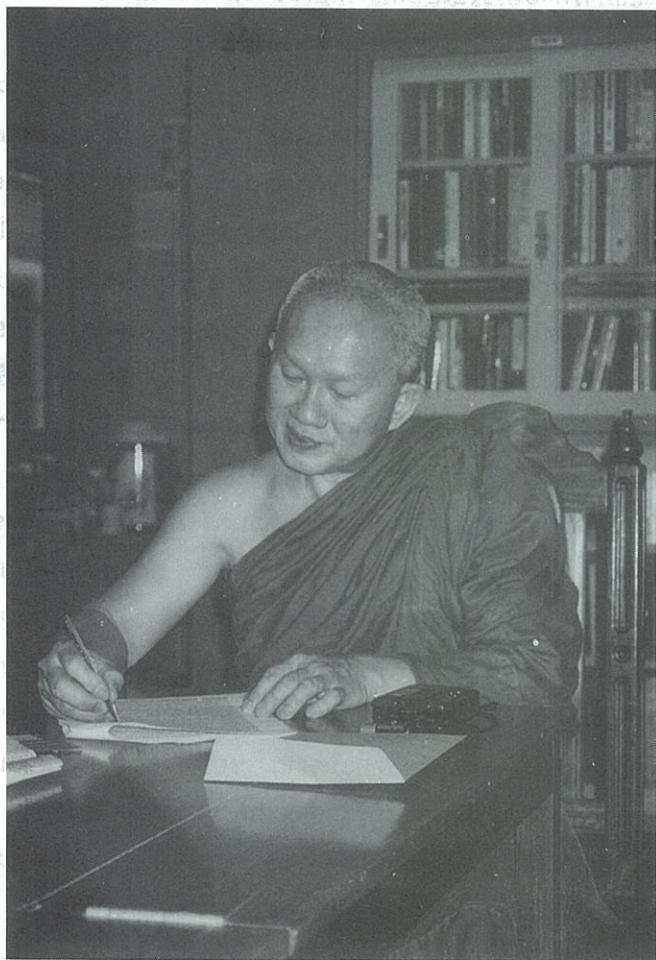
นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมทางความเชื่อถือของเมืองไทยเรา
ไม่กีดกัน เราให้โอกาส ก็เลยมีศาสนาที่คู่กันมากับพุทธศาสนาตลอด
คือศาสนาประเภทเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจดลบันดาล ไสยศาสตร์ ฝึ
สางเทวดา เมื่อไหว้พุทธศาสนาอ่อน ศาสนาพวกนี้ก็จะเข้ามามีอิทธิพล
มาก จนกระทั่งเข้ามาในตัวสถาบันพุทธศาสนาเอง กลายเป็นว่ามี
ศาสนาประเภทที่หวังพึ่งความช่วยเหลือจากอำนาจดลบันดาล กับ
ศาสนาพึ่งตนเอง ที่นี้พุทธศาสนาสอนเน้นการพึ่งตนเอง ถ้าพุทธ-
ศาสนาแข็ง หลักการพึ่งตนเองก็จะเป็นตัวแกนใหญ่ ศาสนาหวังพึ่ง
อำนาจการดลบันดาลก็จะมาเป็นตัวประกอบแฝงอยู่ แต่ถ้าเมื่อไหว้
พุทธศาสนาอ่อน ศาสนาหวังพึ่งการดลบันดาลก็จะขึ้นมาครอบงำ
แผ่อิทธิพลไปทั่ว พุทธศาสนาก็ไปแอบอยู่ ที่นี้ตัวที่จะช่วยก็คือความ
แข็งแรงของสถาบันสงฆ์ ตัวที่จะทำให้สถาบันสงฆ์แข็งแรงก็คือการ

ศึกษา พอการศึกษาหย่อนสถาบันสงฆ์ก็อ่อนแอ เมื่อสถาบันสงฆ์อ่อนแอการที่จะไปช่วยเป็นหลักให้ประชาชนก็หายไป อิทธิพลความเชื่อการดลบันดาลก็เข้ามาครอบงำ

ตอนนี้ อิทธิพลที่เข้ามามากที่สุดคือลัทธิหรือผลดลบันดาล ในรูปต่างๆ ทั้งไสยศาสตร์ ทั้งเวทคา อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ แม้จะนับถือพระก็มาจับเอาในรูปของผู้พิเศษ นอกจากนั้นอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สัมพันธ์กับอารยธรรมตะวันตก ทำให้เกิดลัทธิบริโภคนิยม สองอย่างนี้คือลัทธิหรือผลดลบันดาลกับบริโภคนิยมเข้ามาประปรสานกันดีนัก มันก็เลยแผ่คลุมสังคมไทย พุทธศาสนาก็เลยยิ่งหมด เพราะฉะนั้นถ้าจะแก้เอาพระพุทธศาสนาขึ้นมา ก็ต้องลดอิทธิพลของลัทธิบริโภคนิยมกับลัทธิหรือผลดลบันดาล พุทธศาสนาจึงจะปรากฏตัวออกมาได้

เมื่อที่พูดถึงสภาพแวดล้อมทางด้านความเชื่อถือ อีกอย่างหนึ่งก็คือสภาพแวดล้อมทางด้านความเป็นอยู่ สังคมไทยนี้มีธรรมชาติแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว คนไทยไม่ค่อยผ่านความทุกข์ยากลำบาก ไม่ค่อยผ่านการต่อสู้ จึงทำให้เกิดความโน้มเอียงทางนิสัยใจคอที่ชอบง่าย ชอบสะดวกสบาย ไม่ชอบศึกษาอะไรที่หนักสมอง ไม่อยากคิดอะไรมาก ชอบตื่นเต้น สนุกสนาน มีอะไรเกิดขึ้นมาเป็นปัญหาที่ไม่รู้สึกว่าจะกระทบกระเทือนตัวเอง เอาพอสนุก ตื่นเต้น พูดจาวิจารณ์ทิ้ง ขอให้คำว่า 'วิจารณ์ทิ้ง' ไม่ใช่ 'วิจารณ์ทำ' ก็เลยได้แค่นี้ ชาวสารข้อมูลมาก็เลยไม่ได้ปัญญา

ความที่มีนิสัยเห็นแก่ง่าย สะดวกสบายที่ติดมา พอเจอพุทธศาสนาสอนให้พึ่งตนเองก็เลยขัดกัน การที่จะพึ่งตัวเองมันยาก มันต้องแข็งแรง ก็เลยโอนเอนไปทางรอดผลดลบันดาล เพราะมันง่าย มัน

สุ.จิ.ปฺ.ติ.

เข้ากับนิสัยเห็นแก่สะดวกสบาย ไปกันได้ดี เพราะฉะนั้น ถ้าพุทธศาสนาไม่แข็งจริง อยู่ไม่ได้หรอก จึงต้องคอยเน้นให้ชาวพุทธ ให้พระยืนยันหลักพุทธศาสนาให้ได้ พัฒนาคอนให้เข้มแข็ง เข้มแข็งด้วยความเพียร ด้วยการกระทำ ด้วยสติปัญญา

ฟังอย่างนี้แล้วดูเหมือนว่าพุทธศาสนาน่าจะเหมาะกับนิสัยของฝรั่งมากกว่าหรือเปล่าคะ เพราะช่วงหลังสังเกตว่าในอังกฤษ ออสเตรเลีย หรือแม้แต่ต่ออเมริกาเอง ความนิยมในพุทธศาสนาดูจะเพิ่มขึ้น

ก็มีส่วนอยู่ แต่ว่าฝรั่งเขาเข้มแข็งขึ้นมาเพราะสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ทางสังคมมันบังคับ ไม่ใช่ด้วยการพัฒนาตัวเองที่แท้หรอก หมายความว่าธรรมชาติแวดล้อมที่ลำบากลำบากบีบบังคับ แล้วมนุษย์ต่อมนุษย์ก็ต่อสู้กันอย่างรุนแรง ขอใช้คำว่า การเบียดเบียนในสังคมฝรั่งได้มีมาอย่างเป็นระบบและเป็นสถาบัน แน่นนอนว่าทุกสังคมทั่วโลกเคยผ่านในเรื่องของการเบียดเบียน การข่มเหงรังแก อย่างไทยกับพม่าก็รบกัน แต่มันไม่เป็นระบบหรือเป็นสถาบันเหมือนของฝรั่ง เช่น ฝรั่งจะมีศาลอินควิชิชัน [Inquisition] ใช้การสอบสวนที่นับถือนอกศาสนา มีกฎเกณฑ์กติกาลงโทษ เช่น การเอาไปเผาทั้งเป็น หรืออย่างในประเทศเดียวกัน ก็มีกฎเกณฑ์กติกาบังคับ เช่นว่า พระเจ้าแผ่นดินนับถือศาสนาคริสต์นิกายนี้ ราษฎรต้องนับถือด้วย ถ้าไม่นับถือมีหวังตาย แต่สังคมตะวันตกยกยกทัพมาฆ่ากันไปทีก็จบ มันไม่เป็นระบบ ไม่เป็นสถาบัน

ที่นี้การเบียดเบียน ข่มเหงกัน กำจัดปราบปรามกันอย่างเป็นระบบเป็นสถาบัน มันบีบบังคับคนมากและยาวนาน ทำให้ต้องดิ้นรนหาทางออก ก็เกิดเป็นนิสัยต่อสู้ ที่จะต้องพยายามปลดปล่อยตัวให้เป็นอิสระให้ได้ และความระแวงระวังภัยที่ไม่รู้ว่าจะมาถึงตัวเมื่อไหร่

บิณฑบาตที่พนมสารคาม

ก็ทำให้ตื่นตัว กระตือรือร้นหรือเตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา

คนไทยเราไม่มีโอกาสอย่างนั้น

คนไทยเราอยู่บ้านเรา มีกินพอแล้ว ใครมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจก็ไม่กระทบกระเทือนเรา ฉันทก็อยู่ได้ มีความโน้มเอียงที่จะคิดว่าเรื่องของเขา เราไม่เกี่ยว การรวมกำลังกันสู้จะมีน้อย เพราะคนไทยไม่ต้องดิ้นรนต่อสู้อะไรมาก ก็อยู่กันมาอย่างนี้ มันเป็นข้อดี แต่ในแง่หนึ่งก็เป็นข้อเสียด้วย ถ้าเราไม่ระวังตัว ก็จะต้องตกอยู่ในความประมาทสำหรับประเทศไทย หลักพุทธศาสนาที่ต้องเน้นมากที่สุด คือ ความไม่ประมาท ทำอย่างไรคนที่สุขสบายจะไม่ประมาท คนทุกข์แล้วไม่ประมาทที่มีนัธรรมดา เพราะทุกข์มันบีบมันก็ต้องดิ้น แต่สุขสบายแล้วไม่ให้ประมาทนี่ยากที่สุด แต่ที่นี้คนไทยเข้าหลัก...สุขสบายแล้วประมาท เราจะต้องสอนให้พระพุทธศาสนาเกิดประโยชน์ในแง่ที่

ว่าแม้สุขภาพก็ยังไม่ประมาท ถ้าทำอย่างนี้สำเร็จ รับรองเมืองไทยไปได้ดี ทุนดีที่เราจะมีจะเกิดประโยชน์แท้จริง ถ้าเราดกอยู่ในความประมาท ทุนดีที่มีนั้นจะกลับมาเป็นโทษกับตัวเรา เพราะเอาข้อได้เปรียบมาทำให้ตัวเองตกต่ำ คือไม่สามารถเอาประโยชน์จากทุนที่ตนมีอยู่ได้

ตอนนี้ น่ากลัวมากเรื่องของคนไทยประมาท คือประมาทมาแล้วแล้วยังจะประมาทต่อไป อย่างเราได้เงินกู้จาก IMF มา แล้วก็คอยหวังว่าเดี๋ยวเราจะฟื้นตัวพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจได้ คือมองไปในแง่ว่าเหตุการณ์จะมาช่วยหรือประเทศอื่นจะเอาเงินมาให้กู้ อย่างนี้มันไม่ใช่แนวความคิดของคนที่จะสร้างเนื้อสร้างตัว มันเป็นความคิดของคนประมาท ทำอย่างไรถึงจะรู้สึกว่านี้เราจำเป็น เราอยู่ในภาวะที่ลำบากแล้ว ทำยังไงถึงจะฟื้นตัว แล้วเพียรพยายามใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาให้พ้นจากการเป็นหนี้เป็นสิน มันต้องคิดในแง่นี้ ไม่ประมาทเฉพาะหน้า เพื่อผลของการสร้างตัวในระยะยาว แล้วก็มาเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพคน

ในเรื่องของพุทธศาสนาท่านอาจารย์เป็นห่วงบ้างไหมคะ โดยเฉพาะวิกฤตศรัทธาอย่างที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน

เรื่องพุทธศาสนามันน่าห่วงมานานแล้ว (ยิ้ม) อาตมาว่าเป็นปัญหาสะสม อย่างกรณีก่อน ๆ ที่เกิดมาหลาย ๆ ปีแล้ว ตอนที่เรื่องเกิด อาตมาได้พูดว่าที่เกิดปัญหาอย่างนั้น เพราะเหตุปัจจัยมันสะสมมาเป็นสิบ ๆ ปีแล้ว เหมือนว่าเลือดลมเสีย จนถึงจุดหนึ่ง แผลพุพองก็โผล่ แล้วต่อไปยังจะมีรอยใหญ่กว่านี้อีก ไม่ใช่แค่นั้น ข้อสำคัญว่าทำอย่างไรเราถึงจะไปแก้ปัญหามาให้ตรงกับเหตุปัจจัย ไม่ใช่มาตื่นอยู่แต่เรื่องเฉพาะหน้าเท่านั้น ถ้าแก้ปัญหามาเฉพาะหน้าก็เสร็จเป็นราย ๆ แต่ว่าตัวเหตุปัจจัยที่จะก่อให้เกิดปัญหาระยะยาว เราไม่ได้แก้

เมื่อมาเป็นพ่อบ้านแม่บ้าน เป็นสามีภรรยา เลี้ยงลูกก็ต้องแบ่งเวลา เลี้ยงเท่ากัน เธอเลี้ยงเวลานี้หรือเท่านี้ วันนี้ฉัน วันนั้นเธอ จัด เหมือนเป็นเวรกัน จะซักผ้าอ้อมก็ต้องซักเท่ากัน เธอซักวันนั้น ฉัน ซักวันนี้ มองอย่างนี้เป็นการมองแง่เดียวหรือเปล่า เรามองแต่ว่าจะ ให้เราเท่ากัน ระหว่างหญิงชาย แต่เราคำนี้ถึงประโยชน์ของเด็ก หรือเปล่า ว่าเด็กลูกของเราเขาควรจะได้อะไร การปฏิบัติแบบแบ่ง ให้เท่ากันแบบนี้ อาจเกิดผลร้ายแก่ลูกก็ได้ เพราะความเป็นพ่อ เป็นแม่สำหรับลูกมีความหมายไม่เหมือนกัน

เอาตามว่าความเป็นแม่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชีวิต ของลูก เพราะไม่ว่าจะเป็นความนุ่มนวลอ่อนโยน หรือความรู้สึก ลึกซึ้งเข้าถึงชีวิตจิตใจกันระหว่างแม่กับลูก เรื่องแบบนี้ ถ้ามองว่าผู้ชาย มาทำแทนได้หรือ เพราะฉะนั้น น่าจะมาช่วยกันคิดมากกว่าว่า ทำ อย่างไรจึงจะเป็นแม่ที่ดีที่สุด พ่อก็เช่นเดียวกัน ต้องทำหน้าที่พ่อให้ ดีที่สุด เพราะถ้าชายกับหญิงต้องมาแบ่งกันซักผ้า ว่าสัปดาห์หนึ่งจะ ซักผ้าอ้อมให้ลูกคนละกี่วันอย่างนี้ มองกันในอีกแง่หนึ่ง ก็เหมือนกับ เราเห็นแก่ตัว เราไม่ได้คำนึงถึงลูกเลย ทั้งที่จริง เราควรมุ่งประโยชน์ อยู่ที่ลูก ให้เขาดีที่สุด มีความสุข เติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ เป็นคนดี ที่จะสามารถช่วยสร้างสรรค์สังคมได้

อีกเรื่องหนึ่งที่อยากจะย้ำก็คือว่า นอกจากความสัมพันธ์ ระหว่างพ่อแม่ลูกแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ที่พ่อแม่จะ เป็นฐานเป็นศูนย์กลาง โยงไปหา ทำให้เกิดสภาพจิตพิเศษ เป็นความ ผูกพันที่มีเมตตา ความเป็นพี่เป็นน้องยังมีภาวะพิเศษอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ เนื้อพัวพันความเป็นหญิงเป็นชาย ข้ามพันจุดนี้ไปเลย เป็นพี่เป็น น้องกัน นี่เป็นความประเสริฐอีกอย่างหนึ่งของโลกมนุษย์ ที่ว่าเรามี

ความเป็นพ่อแม่ แล้วยังมีความเป็นพี่เป็นน้องด้วย ไม่ใช่แค่มีเพียง
หญิงชาย ถ้าเรามองผู้หญิงผู้ชาย แล้วมีความรู้สึกว่าเป็นพี่น้องกัน
มันจะช่วยแก้ปัญหาโลกนี้ได้เยอะ อย่างที่พระมหาจันทะท่านสอน
พระว่า เวลาไปพบกับผู้หญิง ควรทำใจอย่างไร ท่านบอกว่า ถ้า
เป็นผู้หญิงอายุมาก ก็ให้ตั้งความรู้สึกเหมือนกับเป็นแม่ ถ้าหากเป็น
ผู้หญิงอายุน้อยกว่าพอสมควร แต่ไม่ถึงขั้นเป็นแม่ ก็ให้เป็นพี่สาว
เป็นพี่หญิง (ยิ้ม) และถ้าอายุน้อยกว่า ก็ให้นึกว่าเป็นน้องสาว ถ้าตั้ง
ความรู้สึกอย่างนี้ได้ ก็จะไม่เกิดความดั่งามขึ้นมา
ท่านรู้สึกอย่างไรบ้างคะ เวลาผู้คนยกย่องว่าท่านเป็นอัจฉริยะ เก่ง
รอบรู้ไปแทบทุกเรื่อง

อาตมาก็ทำไปตามกำลัง (ยิ้มน้อย ๆ) ถือว่ามนุษย์นั้นเป็น
สัตว์ที่ต้องฝึก เราก็ต้องฝึกตัวเอง เรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนาตัวเองไป
ตั้งแต่เด็ก ๆ อาตมาอาจจะมีความคิดอยู่หลายคติ แต่คติหนึ่งที่ติดใจมาก
ก็คือ พุทธพจน์ที่บอกว่า อุตตมานิ ทมยนฺติ ปณฺติตา บัณฺทิตย่อม
ฝึกตน ถือว่าอันนี้เป็นหลักความจริง เป็นข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกับ
ธรรมชาติของมนุษย์ด้วย เพราะว่าทางพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์เป็น
สัตว์ที่ต้องฝึก ต้องเรียนรู้ ถ้าไม่เรียนรู้ ไม่ศึกษา ไม่ฝึกฝนพัฒนาแล้ว
จะมีชีวิตที่ดีไม่ได้ เราก็เรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนาไป อาตมาเองก็ยังเป็น
ผู้ที่ต้องฝึก ต้องเรียนรู้ พัฒนาตัวเอง

หลายคนสงสัยว่า ทำไมท่านถึงรอบรู้แทบทุกเรื่องและยังเข้าใจอย่าง
ลึกซึ้งด้วย

อาตมาก็ไม่รู้หมดหรอก ยังศึกษาไปเรื่อย ๆ บางอย่างเรา
เรียนรู้ไว้ในแง่ที่ว่า มาเป็นเครื่องประกอบ เพราะถ้าเรามองในแง่ที่
จะช่วยแก้ปัญหาสังคม บางอย่างเราก็จำเป็นต้องรู้ เพื่อมาแก้ปัญหา

มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์

เสถียรธรรมสถาน

อีกอย่างหนึ่งคือ ความรู้บางอย่างอาจจะเป็นแง่มุมของความจริง ที่เราเข้าใจแล้วมาทำให้ตัวความรู้นั้นชัดเจนขึ้น เราก็อาจจะต้องไปเอาเรื่องนั้นมาศึกษาด้วย คือ ศึกษาบางเรื่อง เพื่อหาความจริง ศึกษาบางเรื่องเพื่อมาประกอบในการที่จะเข้าใจความจริงให้ชัด บางเรื่องก็เป็นเรื่องประกอบในการที่จะแก้ปัญหา แต่โดยเด่น ๆ มี ๒ อย่างคือหนึ่ง การเข้าถึงความจริง สอง การนำมาใช้ประโยชน์ นี่คือหลักของโยนิโสมนสิการ

อยากให้ท่านอาจารย์พูดอะไรที่ท้อใจใน ๖๐ ปี ที่ท่านอาจารย์ทำงานมาอย่างยาวนานคะ

ที่จริงอาตมาก็ยังไม่มีอะไรจะพูดมาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับประวัติ เพราะเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยได้นึก นึกแต่งงานที่จะต้องทำให้เสร็จ เวลานี้ก็คิดในเรื่องของงานหลักที่ค้างอยู่ที่ยังทำไม่เสร็จ เช่นหนังสือพุทธธรรม ซึ่งไม่รู้ว่าจะมีโอกาสทำหรือเปล่า หรือหนังสือบางเล่มก็ล้มไปเลย เช่นสารานุกรมพุทธศาสนา แล้วหนังสือที่คิดว่าจะเป็นชุด เช่น ธรรมนุญชีวิต อมฤตพจนาน แล้วอีกเล่มก็คือพระไตรปิฎกฉบับพกพา งานนี้เริ่มทำมาตั้งแต่ประมาณปี ๒๕๐๗ แล้วก็ค้างอยู่จนกระทั่งบัดนี้ ก็อยากจะให้ครบชุด ๓ เล่มนี้ ซึ่งจะเป็นตัวหลักสำคัญ ตอนนี้ก็เหลือแต่ว่าทำยังไงจะทำงานที่ค้างอยู่ให้เสร็จ ก็ยังคิดหวังอยู่ว่าถ้ามีโอกาสก็จะได้เขียนต่อ

อยากจะฝากเป็นข้อสุดท้ายถึงเรื่องความสำคัญของการเลี้ยงดูในครอบครัว ซึ่งถือเป็นการศึกษาเริ่มแรก ที่ผ่านมานั้น เราต้องยอมรับว่าเราผิดพลาดที่อบรมเด็กของเราให้เป็นนักเสพนักบริโภค ก็เลยเติบโตเป็นผู้อ่อนแอ ช่วยเหลือสังคมได้ยาก ถ้าเราจะพัฒนาประเทศชาติในระยะยาว ก็ต้องมาเปลี่ยนกันใหม่ คือ

อุปสมบทนาคหลวง ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

อบรมเลี้ยงดูเด็กให้เป็นนักผลิต นักสร้างสรรค์ มีความใฝ่รู้ใฝ่สิ่งยาก
พร้อมกับมีความใกล้ชิด มีความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว

ถ้าได้ทั้งสองข้ออย่างที่บอกก็จะทำให้อบอุ่นแต่ไม่อ่อนแอ และ
เด็กจะมีความเข้มแข็ง เป็นพลังร่วมกันสร้างสรรค์ให้เกิดความเจริญ
ก้าวหน้าอย่างแท้จริง แล้วเราก็จะแก้ปัญหาได้ ทั้งปัญหาของเด็ก
เองและปัญหาของสังคมส่วนรวม

ขอย้ำว่าเวลานี้คนขาดความรู้สึกร่วมสุขร่วมทุกข์กัน รู้สึก
โดดเดี่ยว แยกแยก แม้อยู่ในครอบครัวเดียวกัน อยากจะฝากว่า
คนเรานั้น แม้จะทุกข์ แต่หากมีความรู้สึกร่วมเผชิญทุกข์ด้วยกัน ก็
สามารถที่จะมีความสุขในท่ามกลางความทุกข์ได้ และมีความ
เข้มแข็งที่จะต่อสู้กับความทุกข์นั้นให้สำเร็จ

ท่ามกลางยุคสมัยของกระแสบริโภคนิยม ยังมีพระภิกษุ
รูปหนึ่งเลือกที่จะอยู่อย่างเรียบง่ายในกุฏิหลังเล็ก ๆ มุ่งมั่น
ทำงานหนักเพื่อพระศาสนา

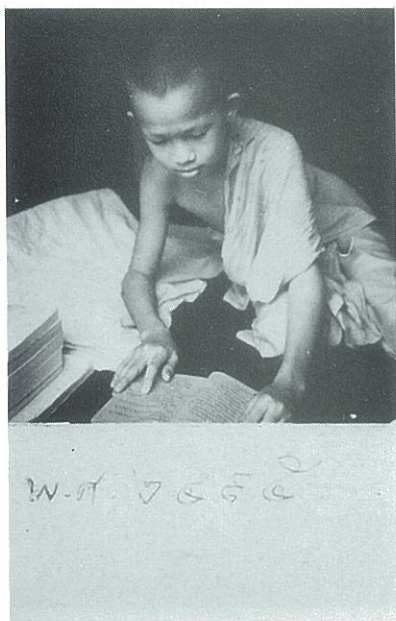
โดยมีชีวิตทุกขณะเป็นดั่งประจักษ์พยานถึงการทำหน้าที่...
ตามรอยบาทวิถีแห่งพุทธธรรม

“จงถามตนเองให้น้อยลงว่า ฉันจะได้อะไร และจงถาม
ตนเองให้มากขึ้นว่า ฉันจะทำอะไรเพื่อผู้อื่นได้บ้าง ในทำนองเดียวกัน
พึงมองเห็นคุณประโยชน์ที่ธรรมชาติได้ให้แก่เรา แทนที่จะเรียกร้อง
เอาจากมันมากยิ่งขึ้นไป อย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน” *

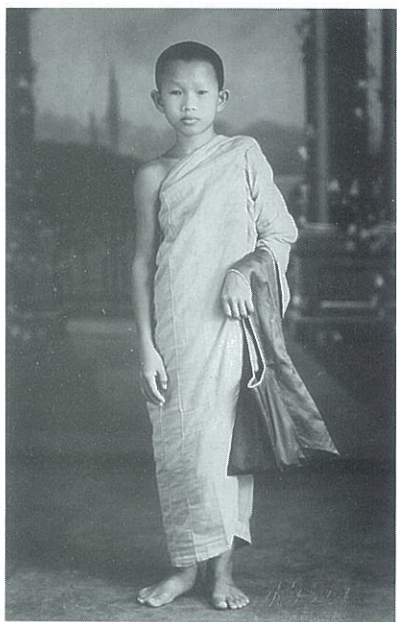
* ตอนหนึ่งจากคำปราศรัยของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)
ในพิธีรับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพประจำปี ๒๕๓๗ ของยูเนสโก ณ
กรุงปารีส วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๓๗

ในอ้อมแขนโยมบิดา

รำเรียนเขียนอ่าน

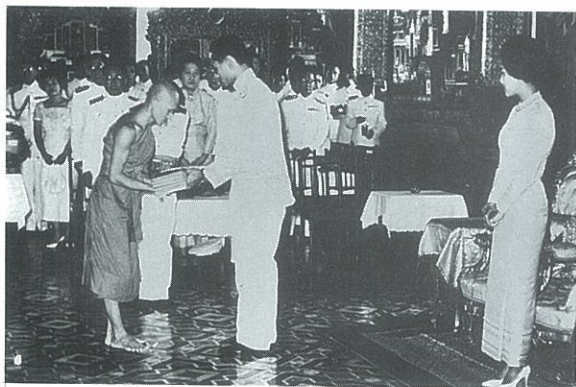
สามเณรน้อย วัย ๑๔ ปี

ถ่ายภาพครอบครัว ที่ อ.ศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี
(คนซ้ายสุด)

แม่ในหม่วงศาตฉนวนชาติ ต่างก็เป็นที่ร่่มเย็น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถวายไตรครอง

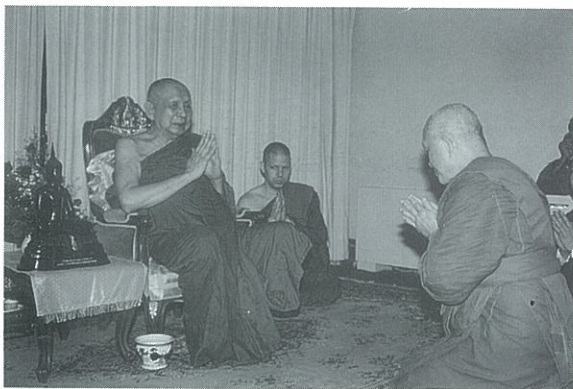
กับโยมบิดาโยมมารดา

รถยนต์หลวงนำพระภิกษุประยุทธ์ ปยุตโต
มาส่งที่วัดพระพิเรนทร์

ท่ามกลางการห้อมล้อมของเด็ก ๆ
หลังจากได้รับพระราชทานอุปสมบท

เข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช
หลังกลับจากรับรางวัลเพื่อรายงานการไปรับรางวัล

สนทนาธรรมกับท่านพุทธทาสภิกขุ
ที่สวนโมกขพลาราม จ.สุราษฎร์ธานี

รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพของโลก
ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ปี ๒๕๓๗

ข้อมูลจำเพาะ

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) นามเดิม ประยุทธ์ นามสกุล อารยางกูร เกิดเมื่อ ๑๒ มกราคม ๒๔๘๑ ที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี บรรพชาเมื่อ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๔ สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ขณะยังเป็นสามเณร จึงได้รับการอุปสมบทในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นนาคหลวง ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๔ สอบได้ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อ ๒๕๐๕ และสอบได้วิชาชุดครู พ.ม. เมื่อ ๒๕๐๖

ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากสถาบันการศึกษา ๑๐ สถาบัน ดังนี้

- ๑) พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕
- ๒) ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๙
- ๓) ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาหลักสูตรและการสอน) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๙
- ๔) ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศึกษาศาสตร์การสอน) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๐
- ๕) อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๑
- ๖) ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาภาษาศาสตร์)

จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๑

- ๗) การศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญาการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๓๓
- ๘) ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๓๖
- ๙) ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๗
- ๑๐) ตรีปิฎกาจารย์กิตติมศักดิ์ จากนวนาลันทามหาวิหาร รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย พ.ศ. ๒๕๓๘
- ๑๑) อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (จริยศาสตร์ศึกษา) จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๘

เคยดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๗

และเป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๗
ปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ต.บางกระพิก อ.สามพราน จ.นครปฐม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗

ประกาศเกียรติคุณและรางวัล

พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับการประกาศเกียรติคุณ ในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา ในการฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์

พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้รับรางวัลวรรณกรรมชั้นที่ ๑ ประเภทร้อยแก้ว สำหรับงานนิพนธ์พุทธธรรม จากมูลนิธิธนาคารกรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับพระราชทานโล่รางวัล 'มหิดลวรรณุสรณ์'

พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับโล่ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อการศึกษา ใน
วาระครบรอบ ๒๐ ปี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ 'สังข์เงิน' สาขา
เผยแผ่พระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพจากองค์การ
ยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education)

พ.ศ. ๒๕๓๘ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกาศ
เชิดชูเกียรติเป็น 'ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม'

สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้น
สามัญ ที่ พระศรีวิสุทธิโมลี

พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นราช ที่ พระราชวรมนี

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นเทพ ที่ พระเทพเวที

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นธรรม ที่ พระธรรมปิฎก อดุลญาณนายก ปาพจน
ดิลกนิวิฐ ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม
คามวาสี

งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมปิฎกปรากฏใน
หลายลักษณะ ทั้งในด้านการสอน การบรรยาย การปาฐกถา การ
อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแสดงพระธรรมเทศนา

ท่านได้รับอาราธนาไปสอนวิชาการทางพระพุทธศาสนา ณ มหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศหลายครั้ง อาทิ University Museum, University of Pennsylvania ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ Swarthmore College, Pennsylvania ใน พ.ศ. ๒๕๑๙ และ Harvard University ใน พ.ศ. ๒๕๒๔ และเป็นพระสงฆ์ไทยที่ได้รับการระบออาราธนาแสดงปาฐกถาในที่ประชุมนานาชาติ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศหลายครั้ง เช่น ปาฐกถาในการประชุม The International Conference on Higher Education and the Promotion of Peace เรื่อง Buddhism and Peace ซึ่งจัดขึ้นที่โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ เมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๙ บรรยายในการประชุม Buddhistic Knowledge Exchange Programme in Honour of His Majesty the King of Thailand เรื่อง Identity of Buddhism ซึ่งจัดโดยองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) เมื่อ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๐ ปาฐกถาในการประชุม The Sixth Asian Workshop on Child and Adolescent Development เรื่อง Influence of Western & Asian Thought on Human Culture Development เมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๓๓ ได้รับนิมนต์ให้จัดทำสารบรรยายสำคัญ เรื่อง A Buddhist Solution for the Twenty-first Century ในการประชุมสภาศาสนาโลก (Parliament of the Worlds Religions) ณ นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา เมื่อ ๔ กันยายน ๒๕๓๖

งานนิพนธ์ของพระธรรมปิฎก ในลักษณะตำรา เอกสารทางวิชาการและหนังสืออธิบายธรรมทั่ว ๆ ไป เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงวิชาการ มีจำนวนมากกว่า ๒๓๐ เรื่อง เช่น พุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลศัพท์ ธรรมญูชีวิต การศึกษาของคนะสงฆ์: ปัญหาที่รอ

ทางออกการศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย Thai Buddhism in the Buddhist World ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย Buddhist Economics พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ นิติศาสตร์แนวพุทธ เป็นต้น

นอกจากนั้น พระธรรมปิฎกได้รับนิมนต์เป็นที่ปรึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ในการสร้างพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์สำเร็จสมบูรณ์เป็นฉบับแรกของโลก ทำให้การศึกษาค้นคว้าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และถูกต้องแม่นยำ

พระธรรมปิฎก

พระผู้เป็นมงคลชีวิตแก่ผู้พบเห็น

ข้าพเจ้ารู้จักท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) จากการอ่านหนังสือของท่าน ก่อนที่จะได้พบเห็นองค์จริง จำได้ว่าหลังจากอ่านหนังสือ 'พุทธธรรม' (ฉบับเดิม) ของพระศรีวิสุทธิโมลี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) จบแล้ว ข้าพเจ้าบังเกิดปีติอย่างเหลือล้นที่ได้พบคำตอบชีวิตจากหนังสือเล่มนี้ มีความปรารถนาจะได้พบกับท่านผู้นิพนธ์ยิ่งนัก

ภาพของท่านที่ข้าพเจ้าวาดไว้ กับองค์จริงที่ได้พบแตกต่างกันพอสมควร เพราะเดิมที่ข้าพเจ้ามิได้คาดว่าจะมาพบกับพระนักวิชาการรุ่นใหม่ ผู้มีอินทรีย์ สงบ สාරวม รวากับพระกัมมัฏฐานท่ามกลางความแออัดของมหานครเช่นนี้ แม้ท่านจะมีกิริยาเรียบร้อยเยือกเย็น แต่ใบหน้าอันยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นธรรมชาติของท่าน ทำให้ข้าพเจ้าเป็นสุขใจในครั้งแรกที่พบเห็น

อันที่จริง ข้าพเจ้าเคยเป็นเด็กวัดในกรุงเทพฯ มาก่อน จึงคุ้นเคยกับสังคมของหลวงพ่อดู หลวงพี่ ในอารามเป็นอย่างดี ข้าพเจ้ามีความเคารพนอบน้อมต่อพระสงฆ์องค์เจ้าเหล่านี้ โดยมีเคยคาด

**พระเดชพระคุณพระธรรมปิฎกกำลังประกอบพิธีตัดผมไฟ
ให้แก่บุตรชายของผู้เขียน ซึ่งท่านกรุณาตั้งชื่อให้ว่า ด.ช. สิริสัณห์**

หวังให้ท่านเรียบร้อยเหมือนจิวรพับไว้ ตรงกันข้าม หากเจอพระอุดงค์
เข้ามาบักกลดในเมือง ทำท่าทางสำรวจม เครื่องขริม ข้าพเจ้ากลับ
ไม่มีใครไว้วางใจนักด้วยซ้ำ

แต่เมื่อมาพบกับท่านเจ้าคุณพระศรีวิสุทธิโมลี ข้าพเจ้ารู้สึก
ได้ว่าพระภิกษุวัย ๓๓ ที่อยู่ตรงหน้า มิใช่ปราชญ์ทางปริยัติธรรมดา
เสียแล้ว กิริยาเรียบร้อยนุ่มนวลอย่างเป็นปกติของท่าน น่าจะมาจาก
การอบรมขัดเกลาจากด้านใน มากกว่าการปรุงแต่งด้านนอก ขณะ
นั้นเอง ข้าพเจ้ารำลึกถึงคาถาตอนหนึ่งในมงคลสูตรที่เคยท่องจำสมัย
เรียนพุทธศาสนาวินยาัยที่วัดดอนงคาราม ว่า

“สมณานนฺจ ทสฺสนิ เอตมฺมงฺกมฺมุตฺตมฺ” การได้พบเห็น
สมณะ การได้พบท่านผู้สงบกิเลส เป็นมงคลชีวิตสูงสุด

นี้ขนาดเพียงได้พบเห็นพระดีก็เป็นมงคลชีวิตแล้ว ถ้าได้

เสถียรธรรมสถาน

สนทนารวมกับท่าน และยังได้ท่านเป็นกัลยาณมิตรจะเป็นมงคล
ชีวิตสักเพียงใด

ในหนังสือ ‘พุทธธรรม’ ตอนที่ว่าด้วย ‘บุพนิมิต แห่งมัชฌิมา-
ปฏิบัติ’ หรือนิคมิตหมายแรกก่อนก้าวเข้าสู่ทางสายกลางแห่งชีวิตนั้น
ท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของ ‘กัลยาณมิตร’ หรือ ‘เพื่อนดี’ ตาม
พุทธพจน์ไว้หลายบท ในที่นี้ขอยกมาหนึ่งบทว่า

“เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรม
ที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้น หรือให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไป เหมือน
ความมีกัลยาณมิตรเลย เมื่อบุคคลมีกัลยาณมิตร กุศลธรรมที่ยังไม่
เกิดย่อมเกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป”

ข้าพเจ้าเคยทราบมาว่า คุณสมบัติของเพื่อนดี มี ๗ ประการ

๑. น่ารัก ชวนให้อยากเข้าไปพูดคุยด้วย
๒. นำเคารพ เป็นที่พึ่งได้อย่างปลอดภัย
๓. นายกยอม เป็นผู้ฝึกฝน ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอเป็นแบบ
อย่างทางคุณธรรม
๔. เป็นที่ปรึกษาที่ดี
๕. เป็นผู้รับฟังที่ดี
๖. อธิบายเรื่องยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้
๗. ไม่ชักนำไปในทางเสื่อม

ในส่วนตัวของข้าพเจ้านั้น ไม่เคยเรียกร้อมิตรว่าต้องมีคุณ
สมบัติครบถ้วนทุกอย่าง เพียงน่ารัก นำเคารพ เป็นที่ปรึกษาที่ดี และ
ไม่ชักนำไปในทางเสียหาย แค่นี้ก็ถือเป็นมิตรแท้ได้แล้ว แต่ถ้ามี
คุณสมบัติครบทุกข้อข้างต้น ก็ต้องนับว่าเป็นมหามิตร ยิ่งกว่านั้นยัง
สามารถเป็นครู เป็นผู้นำเราได้ทั้งทางสติปัญญา คุณธรรม และจิตใจ

อันที่จริงแล้วพุทธศาสนาได้ซ่อนความเป็นครูไว้ในความเป็นเพื่อนที่ดี
นี่เอง

ข้าพเจ้าเชื่อว่า ผู้ที่ได้มีโอกาสสนทนารธรรมกับท่าน แม้เพียง
ครั้งเดียว ก็อาจสัมผัสได้ถึงกัลยาณมิตรธรรมทั้ง ๗ ประการ ที่มีอยู่
ในตัวท่าน

คุณสมบัติบางข้อ เช่น ข้อ ๖ และข้อ ๗ นั้น ข้าพเจ้าประจักษ์
ได้ตั้งแต่ยังไม่พบตัวท่าน หนังสือ ‘พุทธธรรม’ ย่อมเป็นเครื่องรับรอง
ได้ดีว่าท่านมีความสามารถเพียงไรในการแถลงเรื่องล้าลึกให้คนทั่วไป
เข้าใจได้ ครั้นได้มีโอกาสสนทนารธรรมกับท่าน สิ่งแรกที่ข้าพเจ้า
ประทับใจคือ ท่านเป็นผู้รับฟังที่ดี ไม่มีอารมณ์ขุ่นเคือง หรือแสดง
อาการไม่พอใจทางสีหน้าแม้แต่น้อย เมื่อได้ยินทัศนะที่แตกต่างออก
ไป ทฤษฎีที่ว่าผู้มีปัญญาจริตย่อมมีโศภาจริตควบคู่กัน นำมาใช้กับ
กรณีของท่านไม่ได้เลย

ตรงกันข้าม นอกจากรับฟังทัศนะและปัญหาของคู่สนทนา
อย่างสงบตั้งใจแล้ว ท่านยังชี้แจง แจกแจง ไขข้อข้องใจ ทุกแง่ ทุกมุม
เพิ่มเติมจากที่ปรากฏในงานเขียนของท่าน ข้าพเจ้าถูกจริตกับวิธีพูด
ของท่าน ภายหลังจึงทราบว่า เป็นวิธีที่เรียกว่า ‘วิภาชชวาตะ’ ซึ่งเป็น
วิธีที่พระบรมศาสดาทรงไว้กำราบ ‘ปรับปวาที’ หรือพวกที่ยึดถือ
หลักการอื่น

ข้าพเจ้าเป็นเพียงปรับปวาทีเล็ก ๆ คนหนึ่ง เมื่อเผชิญกับบุตร
พระชินสีห์ผู้ทรงปัญญาดี มีเมตตาโอบอ้อมเช่นนี้ มีหรือจะไม่
สงบเสงี่ยมเจียมตน ในระหว่างสนทนากับท่าน ไม่ว่าจะครั้งใด ไม่เคย
เลยที่ท่านจะยกตนข่มผู้น้อย กลับโน้มมองคโกลงมาเสมอกับผู้ฟัง
เสมือนหนึ่งเป็นเพื่อนนักศึกษารธรรมะด้วยกัน ทั้งที่ท่านสูงส่งกว่าเรา

ในทุกด้าน

ท่าที่การพูดคุยธรรมะของท่านก็เหมือนกับท่าที่ในงานเขียนของท่าน ที่มีได้เขียนเพื่อสั่งสอนผู้อื่น แต่ “เพราะเหตุที่ได้เขียนพุทธธรรมในฐานะผู้ศึกษา การเขียนจึงเป็นการเขียนเพื่อการศึกษาของตนเองด้วย และจึงยินดีรับฟังคำทักท้วงและแนะนำตลอดจนแก้ไขปรับปรุง ในเมื่อพบส่วนพลาดพลั้งบกพร่อง ตามคำบอกกล่าวด้วยท่าที่แห่งความมีเมตตากรุณาหวังดีต่อกัน”

มีจริยวัตรอยู่อย่างหนึ่งซึ่งคนรุ่นใหม่อาจจะเห็นว่าเป็นกาลกิณีหรือล้าสมัยไปแล้ว ข้าพเจ้าเองก็เกือบเห็นเช่นนั้นเหมือนกัน นั่นคือ ‘สัมมาคารวะ’ หรือการแสดงความเคารพต่อกันโดยชอบ ก่อนหน้านี้ข้าพเจ้าเข้าใจว่า สัมมาคารวะเป็นเรื่องที่ผู้เยาว์ปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ซึ่งเราก็ปฏิบัติกันตามธรรมเนียมเท่านั้น ข้าพเจ้าได้เรียนรู้คุณค่าของจริยวัตรข้อนี้จากท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกโดยไม่รู้ตัว และที่ประทับใจคือ เป็นสัมมาคารวะที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อผู้เยาว์

ในคราวแรกที่ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ได้สนทนาธรรมกับท่านนั่นเอง เวลาเลิกพวกเราก็มีลงกราบนมัสการท่านตามธรรมเนียม ท่านกรุณาเดินลงมาส่งพวกเราถึงข้างล่าง ได้ระยะหนึ่งจึงหยุด พวกเราเดินต่อไปสักครู่ ข้าพเจ้าจึงเหลียวหลังกลับไป ยังเห็นท่านทอดสายตาส่งพวกเราด้วยใบหน้ายิ้มละไม

ข้าพเจ้านึกไม่ถึงว่าท่านจะให้เกียรติอาคันตุกะผู้เยาว์ถึงเพียงนี้ หลังจากนั้น จนบัดนี้กว่า ๒๕ ปีมาแล้ว ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสสนทนาธรรมกับท่านเป็นการส่วนตัว เวลาเลิกท่านก็จะเดินออกมาส่งเหมือนเช่นเคย เว้นแต่ว่ามีอาคันตุกะอื่นคอยท่านอยู่ หรือท่านกำลังติดธุระในพิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

ข้าพเจ้าไม่อาจหยั่งทราบได้ว่า พระภิกษุผู้เข้าสู่เถระภูมิ ทรง
สมณศักดิ์ และมีนามอุโฆษระดับโลก แต่ยังคงปฏิบัติสังฆการีตาม
แม่แก่ผู้น้อยได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ท่านผู้นั้นจะมีสภาวะธรรม
ด้านใดเป็นอย่างไร แต่สำหรับข้าพเจ้าเมื่อได้สัมผัสกับคารวธรรมอัน
ใหญ่หลวงของกัลยาณมิตรผู้เป็นครูอาจารย์เช่นนี้ ย่อมช่วยให้ตน
เองเกิดสำนึกละวางอหังการ มมังการได้ ไม่มากก็น้อย

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ มิใช่ว่าข้าพเจ้าจะซาบซึ้งในกัลยาณมิตร
ธรรมที่ท่านแสดงต่อข้าพเจ้า หรือเฉพาะชนบางกลุ่มที่เคารพนับถือ
ท่านเท่านั้น หากข้าพเจ้าซาบซึ้งมากไปกว่านั้น เมื่อเห็นว่าท่านแสดง
กัลยาณมิตรธรรมต่อชนทุกหมู่เหล่า ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีที่ประมาณ แม้แต่
ผู้ที่วิพากษ์วิจารณ์ท่านหรือไม่เคารพนับถือท่านก็ตาม

ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกเคยกล่าวไว้ว่า แรงบันดาลใจ
สำคัญที่ทำให้ท่านเขียนหนังสือ ‘พุทธธรรม’ มาจากความซาบซึ้งใน
เถระกาลสั้น ๆ ว่า ‘ปสุส ธมมสุธมมตฺ’ เชิญมาชมความที่ธรรมเป็น
ธรรมดี มาดูชิพระธรรมเป็นธรรมดีแท้

ด้วยแรงดลใจอันบริสุทธิ์สะอาดเช่นนี้ น่าเชื่อว่าท่านมิได้
ประกาศธรรมเพื่อหวัง ‘อามิสฤทธิ์’ หรือความสำเร็จรุ่งเรืองทางลาภ
ยศ สรรเสริญ หากเพื่อ ‘ธรรมฤทธิ์’ อันเป็นความสำเร็จรุ่งเรืองทาง
ธรรม ดังนั้นในการเชิญผู้อื่นมาชมความดีแท้ของพระธรรมนั้น
ท่านย่อมต้องปฏิบัติธรรมด้วยอย่างมีต้องสงสัย

แม้ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกจะได้แสดงเจตจำนงอย่าง
ชัดเจนว่า ท่านไม่ต้องการให้ผู้อ่าน หรือผู้ฟังธรรมะที่ท่านแสดง หัน
มาติดยึดหรือให้ความสำคัญในตัวท่าน แต่ให้พึงตั้งใจสดับพุทธธรรม
โดยตรงจากพระโอษฐ์ของพระบรมศาสดาอย่างเดียว ผู้อ่านผู้ฟังอย่าง

ข้าพเจ้าก็พยายามทำตามเจตนารมณ์ของท่าน แต่ก็อดไม่ได้ที่จะ
ขำเลี้งมาทางองค์พระธรรมกถึก เพื่อดูผลของการศึกษาธรรมะ ซึ่ง
ปรากฏที่เนื้อที่ตัวของท่าน ทำให้เกิดกำลังใจว่า พระธรรมเป็นธรรมดี
แท้ในทุกกาลสมัย เพราะสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลจริง ในบุคคลผู้
เป็นกัลยาณมิตร ผู้มีชีวิตร่วมสมัยกับพวกเรานี่เอง

ทุกวันนี้ เมื่อข้าพเจ้าได้ทัศนาท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก
ข้าพเจ้าก็ยังรำลึกถึงคาถามงคลสูตร ที่ว่า

“สมณานนฺจ ทสฺสนิ เอตมฺมํคฺลมุตฺตมํ”

พบกับ แมชีคันสนีย์ เสถียรสุด

ทางสื่อวิทยุ

ในรายการ **คุยกันเหมือน...เป็นเพื่อนทุกข์**

ทุกเช้าวันอาทิตย์ เวลา ๘.๓๐ - ๑๐.๐๐ น.

ทางสถานีวิทยุ FM 99.5 MHZ. “คลื่นหญิง พลังหญิง”

และ

รายการ **ธรรมะร่วมสมัย**

ทุกวันพฤหัสบดีที่ ๒ และ ที่ ๔ ของเดือน

เวลาเที่ยงคืนถึงตีสอง

ทางสถานีวิทยุสำนักข่าวไทย อ.ส.ม.ท.

FM 100.5 MHZ และ AM 1494 KHZ

กระจายเสียงทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

พร้อมสื่อทีวี

๒ นาที กับแมชีคันสนีย์ เสถียรสุด

ในรายการ **เพื่อนทุกข์**

ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๙ อ.ส.ม.ท.

ทุกวันจันทร์ - พฤหัสบดี เวลา ๐๕.๕๕ น.

และ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง ๑๑

ทุกวันอังคาร เวลา ๑๐.๕๕ น.

เล่าสู่กันฟัง
“แม่ไก่แจ้”

ตามรอยปราชญ์

ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๓๗ สี่ปีมาแล้ว เป็นวันที่แม่ไก่แจ้ได้มีโอกาสบันทึกเรื่องราวอันน่าประทับใจยิ่ง มิใช่เพียงต่อคนไทยเท่านั้น แต่เป็นความประทับใจต่อชาวโลกทั้งมวล เมื่อองค์การระดับโลก ‘ยูเนสโก’ ได้ถวายเป็นรางวัล ‘การศึกษาเพื่อสันติภาพ’ แต่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ซึ่งนับเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนารูปแรกของโลกและคนไทยคนแรกของโลกที่ได้รับเกียรติเช่นนี้ ทั้งนี้เพื่อประกาศเกียรติคุณในฐานะผู้เป็นนิมิตหมายแห่งพลังสันติภาพและสามารถโน้มนำผู้คนไปสู่การร่วมสร้างสรรค์สันติสุข

ณ วันนั้นไม่เพียงแต่โลกได้รับรู้ถึงเกียรติประวัติและชื่อเสียงของประเทศไทยโดยผ่านผลงานของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎกเท่านั้น แต่โลกได้ตระหนักและยำเฝ้าจนถึงบทบาทสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อกระบวนการสร้างสันติภาพในโลกอีกด้วย

ณ เสถียรธรรมสถาน ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อคนาคติ คำวันเพ็ญวิสาขบูชา ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๑ แม่ไก่แจ้เป็นหนึ่งในเสียง

สาธยายมนต์บูชาพระรัตนตรัยร่วมกับญาติโยมเนืองแน่นเต็มลานโพธิ์ และเมื่อเราเงยหน้าขึ้นจากการก้มลงกราบอย่างพร้อมเพรียง แม่ไก่แจ้เห็นเพียงจุดสีเหลืองทองใต้ร่มโพธิ์ อันเป็นเสมือนจุดรวมใจและแบบอย่างดงามของผู้ที่ดำเนินรอยตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทันทันใดนั้น เสียงธรรมเทศนาของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก ซึ่งมีเมตตาเมื่อนำเวียนเทียนเช่นทุกปีได้ดังขึ้น และอาบรดไปในใจของเราทุกดวง ตามด้วยการนำเวียนเทียนโดยท่านเจ้าคุณอาจารย์

ภาพของญาติโยมที่เดินตามกันเป็นสายอยู่ไกลออกไป แม่ไก่แจ้เห็นเพียงดวงไฟดวงเล็ก แต่สว่างเจิดจ้าในความมืด แสงนั้นเดินนำไปข้างหน้าอย่างมั่นคง...

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์เปรียบเสมือนขวัญและกำลังใจในงานสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เสถียรธรรมสถานตลอดมา ในการสร้างสังฆะหรือชุมชนแห่งการฝึกฝน พัฒนาตนเอง เราได้นำคำสอนของท่านว่าด้วยการพัฒนาตนเอง มาแตกออกเป็นรูปแบบกิจกรรมหลากหลาย

“...ต้องมีความเพียรสร้างสรรค์ ตั้งใจมุ่งมั่นทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทำกิจหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และมีความเข้มแข็ง เจอทุกข์ภัยไม่พรั่น ไม่ระย่อ...”

เป็นที่ทราบกันดีว่า ท่านเจ้าคุณอาจารย์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็ก และการศึกษาเพื่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเสถียรธรรมสถานจึงน้อมนำคำสอนของท่านมาสู่งานที่เกี่ยวกับเด็กและครอบครัวอย่างต่อเนื่อง นั่นคือเรื่องราวของงานสร้างภูมิคุ้มกันครอบครัว หรือกิจกรรมครอบครัวแห่งสตินั่นเอง ท่านสอนว่า

โฆษกคณะกรรมาธิการ สภาผู้แทนราษฎร พลเอกสุจินดา คราประยูร และคณะกรรมาธิการ สภาผู้แทนราษฎร พลเอกสุจินดา คราประยูร

“...ต้องปรับให้เกิดความสมดุลในการศึกษาทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ควรจะต้องปลูกฝังจิตสำนึกในการให้ การฝึกให้รู้จักการให้ จะสอนให้เด็กเกิดมีความสุขจากการให้ และก่อให้เกิดเมตตาธรรม เมตตาหรือความรักนี้ หมายถึงความปรารถนาที่จะให้คนอื่นมีความสุข ด้วยการศึกษารูปแบบนี้ เราจะรู้จักมองคนอื่นเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ร่วมสุขร่วมทุกข์ ตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเช่นเดียวกับเรา...”

ในเรื่องงานสื่อธรรมะก็เช่นกัน ท่านอาจารย์มีเมตตาให้คณะทำงานนิตยสารสาวิกาเข้ากราบขอคำแนะนำ รวมทั้งคำชี้ชวนอยู่เนื่อง ๆ โดยเฉพาะนามของนิตยสารสาวิกา ก็ได้รับความเมตตาจากท่านอาจารย์เช่นกัน

“...พุทธสาวิกา หมายถึงหญิงผู้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นำไปใคร่ครวญและปฏิบัติตามจนบรรลุผลได้จริง...”

นิตยสารสาวิกา ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑ ได้
ศึกษาคำสอนของท่านเจ้าคุณอาจารย์น้อมเข้ามาใส่ตน เพื่อนำไปใช้
ในวิถีชีวิตได้จริง ดังเห็นได้จากบทความต่าง ๆ ดังนี้

“...๑๐ ปีที่ผ่านมา เป็นช่วงเวลาแห่งการถักทอชีวิตของชุมชน
แห่งการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง ในนามเสถียรธรรมสถาน...”

“...ในวิกฤตการณ์เช่นนี้ เราอาจต้องทำหน้าที่ที่ต่างกัน แต่ที่
เหมือนกันคือ เราต้องมีศรัทธาที่จะพัฒนาชีวิตของเราทุกวัน นี่คื
งานหมู่บ้าน กู้เมืองในโค้งประวัติศาสตร์ชาติไทย...” จาก *บอกเล่า* โดย
ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด

ตามด้วย ผลงานการเขียนของ *ฉัตรวิภา* ในเรื่องพิเศษ ‘เศรษฐกิจ
วิกฤต...ชีวิตพลิกผัน ไฟทองโต...หรือโอกาส’ ด้วยการสัมภาษณ์
บุคคลหลากหลายประสบการณ์ ที่ผันวิกฤตให้เป็นวิวัฒน์ โดยไม่มัว
นั่งรอโชคช่วยหรือรอผลดลบันดาล

“...เมื่อเกิดเหตุการณ์ บุคคลเหล่านี้ตั้งหลักอย่างไรในวิถีชีวิต
ที่เปลี่ยนแปลงไป และอะไรคือศักยภาพภายในของตนเองที่ฝ่าฟัน
จุดวิกฤตนั้นมาได้ และสุดท้าย...อะไรคือปรัชญาชีวิตที่แต่ละคนได้
ค้นพบ...”

แม่ไก่แจ้เอง ก็ได้มีโอกาส เล่าสู่กันฟัง ถึงงานของเสถียรธรรม-
สถาน ที่ดำเนินรอยตามคำสอนของท่านเจ้าคุณอาจารย์ในบทความ
เรื่อง ‘กู้คน...กู้แผ่นดิน’ ดังนี้

“...กู้บ้านกู้เมือง ต้องกู้คน กู้คน ต้องกู้ธรรมะ
ธรรมะ คือการทำหน้าที่
ดังนั้น ทุกหน้าที่ คือกอบกู้บ้านกู้เมือง...”

เสถียรธรรมสถาน ที่งานสาวิกาและญาติโยมผู้อ่าน เดิน

ตามรอยท่านเจ้าคุณอาจารย์มาจนถึงวันนี้ มีโอกาสสนทนากับคุณกัตญญ
ครูบาอาจารย์ ด้วยการมีส่วนร่วมในสาวิกาฉบับพิเศษ เนื่องด้วย
มงคลวารเจริญอายุครบ ๕ รอบของท่าน ในวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๒
ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ในฐานะผู้ก่อตั้งนิตยสารสาวิกา กล่าว
ถึงความรู้สึกในเรื่องนี้ว่า

“...พวกเรารู้สึกมีบุญที่ได้เกิดร่วมสมัยกับครูบาอาจารย์เช่น
ท่าน...”

‘สาวิกา’ ฉบับนี้ เปิดโอกาสให้เราทุกคนได้สัมผัสท่านเจ้าคุณ
อาจารย์อย่างใกล้ชิดอีกมิติหนึ่ง โดยผ่านการบอกเล่าของบุคคลที่รับ
ใช้ใกล้ชิด อาทิ ท่านอินศร (พระครูปลัดปิฎกวัฒน์) ซึ่งตามปกติเป็น
นักเขียนรับเชิญให้สาวิกาในคอลัมน์ *ฉบับนี้* ด้วยนามปากกา *ศริน*
สาวิกาเล่มนี้จึงพิเศษยิ่งด้วยเรื่องราวในบทความต่าง ๆ เช่น

เรื่องพิเศษ ที่ได้รับความเมตตาจากพระเดชพระคุณท่าน
เจ้าคุณอาจารย์เอง โดยท่านใช้เวลาทำงานช่วงดึกถึงรุ่งเช้าติดต่อกัน
หลายวัน เพื่อเรียบเรียงธรรมบรรยายในหัวข้อ **เราจะก้าวแผ่นดินกัน
อย่างไร**

คอลัมน์ **เพื่อนทุกข์** ซึ่งได้นำคำสอนของท่านเจ้าคุณอาจารย์
เรื่อง**การภาวนาสำหรับคนรุ่นใหม่** มาบันทึกไว้

สัมภาษณ์พิเศษ บุคคลผู้รับใช้ใกล้ชิด ทั้งที่เป็นสมณะและ
ฆราวาส รวมทั้งน้องสาวโดยสายเลือด ทำให้เราได้ทราบถึงจริยา-
วัตรอันงดงาม โดยผ่านการบอกเล่าของบุคคลต่าง ๆ

ท้ายสุดที่พิเศษยิ่ง และเป็นความประทับใจที่ทีมงานสาวิกาจะ
ไม่ลืมเลือน คือ เมื่อท่านเจ้าคุณอาจารย์มีเมตตาให้เราเข้าสัมภาษณ์
ในคอลัมน์ **วิถีแห่งชีวิต**

ณ วัดญาณเวศกวัน บ่ายคล้อยสีโหมงเย็นของวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๑ ทีมงานสาวิกาได้มาพร้อมเพรียงกันเพื่อบันทึกภาพ และเรื่องราวอันน่าประทับใจ

แม่ไก่แจ้ไม่เคยมีโอกาสมากราบท่านเจ้าคุณอาจารย์ ณ วัดญาณเวศกวันมาก่อน ทั้งที่เพื่อน ๆ น้อง ๆ ทีมงานสาวิกาмаกัันหลายครั้งแล้ว พี่บอกลอ ยังล้อเลียนเลยว่า

“...หายน้อยใจหรือยังล่ะที่นี่...”

สวน ป่าดุ่ม พี่สาวของท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ยิ้มแจ่มใสกว่าใคร ถามอย่างห่วงใยเกี่ยวกับการที่แม่ไก่แจ้ขับรถทางไกลมาคนเดียวว่า

“...หายากมั๊ยจ๊ะ...”

แม่ไก่แจ้ตอบว่า ไม่ยากคะ ทั้งที่ขับรถมาเรื่อย ๆ แบบไม่รู้ทาง นอกจากต้องไว้ในใจว่า

“...พุทธมณฑลสายสี่...วัดญาณ...วัดญาณ...ญาณอะไรหนอ...” แต่ในที่สุดก็มาถึงจนได้

ท่านแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด เสริมด้วยสีหน้าเบิกบานหลังกลับจากการเยี่ยมไข้บิดาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่า

“เราไปเยี่ยมคุณพ่อมา วันนี้เป็นวันเกิดของคุณพ่อเรา และยัง เป็นโอกาสดีที่บายนี้เราได้มากกราบพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ ผู้เปรียบเสมือนพ่อทางธรรม...”

พี่อ้อย ผู้หญิงผมยาว สวย เก่ง พี่สาวใหญ่ของสาวิกา มารับบทหนัก เตรียมกล้องถ่ายรูปพร้อมสไลด์ เพื่อบันทึกภาพในโอกาสพิเศษนี้

รัศมี มณีนิล เจ้าของนามปากกา เขียวอรุณ วันนั้นนอกจากจะรับหน้าที่สัมภาษณ์แล้ว ยังสะพายกล้องมาเก็บภาพนิ่งอีกด้วย พี่

รัศมีพลิกกระดาดขาเข้ามาในมือไปมา สักพัก ก็ส่ายหน้ายื่นกระดาด
ให้ท่านแม่ชีคันสนียรับหน้าที่สัมภาษณ์แทน

แม่ไก่แจ้ดูท่าทางจะเป็น 'มือสมัครเล่น' กว่าใครทั้งหมด ด้วย
ฝีมือถ่ายภาพชนิด 'ถ่ายทั้งม้วน ชัดรูปเดียว' และมีมืออัดเสียง ที่ต้อง
ใช้เทปถึงสองเครื่องเพื่อ 'กันเหนียว' ประกอบกับท่าทางหันซ้ายหันขวา
มองวิวทิวทัศน์ของวัดญาณเวศกวัน ตลอดเวลาขณะที่ทีมงานกำลัง
รอท่านเจ้าคุณอาจารย์

วัดนี้สวย สะอาดเอี่ยมอ่อง แม่ไก่แจ้คิด พร้อมปรายตามองไป
ยังคุณ้ำและอุโบสถที่อยู่ถัดไป ภาพส่ายยารวดน้ำต้นไม้ สาดน้ำพวย
พุ่ง สลับกับภาพเคลื่อนไหวของพี่น้องในชุมชนที่กำลังปลูกป่าเพื่อ
ความร่มเย็น

เสียงขยับตัวเบา ๆ ของหลายคนรอบกายแม่ไก่แจ้ดังขึ้น แสดง
การมาถึงของท่านเจ้าคุณอาจารย์ แม่ไก่แจ้จดตาไปที่เลนส์ของ
กล้องถ่ายรูปซึ่งเตรียมพร้อมไว้ จุดสีเหลืองทองอร่ามสุดปลายทาง
เดินยาวของสนามหญ้า ค่อยปรากฏชัดขึ้นในจอภาพ ใบหน้าสงบนิ่ง
เปี่ยมเมตตาของท่านเจ้าคุณอาจารย์ในอิริยาบถดำเนินช้า ๆ เริ่มใกล้
เข้ามา เสียงกดชัตเตอร์กล้องถ่ายรูปรอบตัวแม่ไก่แจ้ระรัวเป็นระยะ
แต่เป็นเวลาหลายอึดใจกว่าที่แม่ไก่แจ้จะเริ่มกดชัตเตอร์ของกล้องถ่าย
รูปในมือ เนื่องด้วยภาพของพระภิกษุตรงหน้าประกอบกับเรื่องราวที่
ได้รับฟังเล่าขานอ่านรู้มาทั้งหมดเร้ากุศลยิ่งนัก ทำให้แม่ไก่แจ้
ตระหนักถึงช่วงเวลาพิเศษที่น้อยคนนักจะได้สัมผัส

ตะวันบ่าย ดูเหมือนจะคอยปลอบใจช่างภาพมือใหม่ ทอแสง
ใส ๆ ลอดกิ่งไม้รำไร เอื้อเพื่อแผ้วแผ่นจนเรากดฟิล์มกันเพลินไปหลาย
ม้วน ด้วยเห็นค่าของโอกาสทองที่คงมีมาไม่บ่อยนัก

กัมมัญชิวรอกุศลนโมระหะ กณธจลนโมภิกษุณนโรโฆโฆคัมมจักกัณทระ"

"...สุภักถนภิกษุณนโรโฆโฆคัมมจักกัณทระ. มคังคังคัมมจักกัณทระนภิกษุณนโรโฆโฆคัมมจักกัณทระนภิกษุณนโรโฆโฆคัมมจักกัณทระ"

บุคลิกภาพงดงาม สุภาพอ่อนโยน เป็นสิ่งที่ทุกคนพบเห็นอย่างสม่ำเสมอ แต่รอยยิ้มอ่อนโยนเมื่อท่านอาจารย์เล่าถึงเรื่องราวในวัยเด็กนั้น คงไม่มีให้เห็นบ่อยนัก

“...ชอบประดิษฐ์ คิดค้น ชอบโทมัส แอลวา เอดิสัน...คิดเสมอว่าเราจะคิดทำสิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนได้...”

กับอีกครั้งเมื่ออธิบายลักษณะเฉพาะของพุทธศาสนา

“พุทธศาสนานี้ถ้าขาดการศึกษาทำให้เสียหลัก แล้วยิ่งพุทธศาสนาให้เสรีภาพในการคิด แล้วแถมไม่ไปบีบบังคับ ไม่ไปกีดกันความเชื่อถืออื่นด้วย โอกาสที่ความเชื่อถือภายนอกจะแทรกแซงเข้ามาก็ง่าย...”

ตามด้วยคำสอนตอนท้ายว่า

“คนทุกข์แล้วไม่ประมาทนี้มันธรรมดา เพราะเมื่อทุกข์บีบมันก็ต้องตื่น แต่สุขสบายแล้วไม่ให้ประมาทนี้ยากที่สุด...”

แม่ไก่แจ้และทีมงานสาวิกาทุกคนน้อมรับความเมตตาในคำสอนของท่านตลอดการสัมมนาพิเศษนั้น เพื่อที่จะนำไปใคร่ครวญและพากเพียรปฏิบัติตามในวิถีชีวิตจริงจนบรรลุผล

ทีมงานกัมกราบลาท่านเจ้าคุณอาจารย์เมื่อแสงสุดท้ายของดวงตะวันลาลับ แม่ไก่แจ้เงยหน้ามองตามผีเท้าท่านเจ้าคุณอาจารย์ที่ก้าวไปบนทางอันทอดยาวนั้น ขณะที่ในใจนึกถึงคำปราศรัยของท่านในพิธีรับรางวัล ‘การศึกษาเพื่อสันติภาพ’ รางวัลระดับโลกจากยูเนสโก

“...รางวัลนี้เป็นประดุจเสียงร่ำร้องเชิญชวนให้มากระทำการทุกอย่างยิ่งขึ้นไป เพื่อให้ได้มาซึ่งรางวัลที่แท้จริง คือโลกที่มีสันติสุข

สำหรับมวลมนุษย รางวัลที่มอบให้ในวันนี้จะได้รับจริงก็ต่อเมื่อโลกมี
สันติภาพอย่างจริงแท้ดังได้กล่าวนั้น...”

จุดสี่เหลี่ยมทองอร่ามบนทางเดินยาวไกลตรงหน้าลับสลายตา
ไปอย่างช้า ๆ ทิ้งไว้แต่ความแจ่มชัดในความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน
ของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก เพื่อให้เราได้
ดำเนินรอยตามท่าน...

...ตามรอยปราชญ์แห่งแผ่นดิน...ปราชญ์แห่งโลก...

ลูกบ่งเกิดเกล้า

คุณยายโปรดปรานหลานทั้งสองยิ่งนัก จึงเป็นปลื้มทุกครั้งที่ได้พาหลานออกไปเดินเล่นในสวนสาธารณะข้างบ้าน

วันหนึ่ง ขณะเดินเล่นกับหลานเช่นเคย คุณยายพบเพื่อนเก่า จึงเข้าไปทักทาย

“สบายดีหรือ” คุณยายเริ่มก่อน

“จะ สบายดี” เพื่อนเก่าตอบ แล้วถามว่า “นี่คงเป็นหลานเธอสิท่า อายุเท่าไรล่ะ?”

คุณยายตอบด้วยความภาคภูมิใจ “คนที่เป็นหมอนี่” เธอชี้ไปที่หลานคนโต “อายุ ๔ ขวบ”

แล้วเธอก็ชี้ไปที่เด็กในรถเข็น “ส่วนคนที่เป็นวิศวกรนี้อายุเพิ่ง ๒ ขวบ”

นึกภาพคงเดาออกว่าคุณยายคงประคบประหม่อมและตามใจหลานทั้งสองเต็มที่ ก็เป็นถึงหมอและวิศวกรแล้ว จะให้ยุ่งได้ไรตอมได้อย่างไร ยิ่งทั้งพ่อแม่เอาอกเอาใจผสมโรงด้วย ปรนเปรอชนิดถึงไหนถึงกันเด็กก็เป็นอย่างข้างล่างนี้

คุณแม่พาลูกสาววัย ๘ ขวบไปเที่ยวนอกบ้าน ระหว่างทาง

เจอน้ำสาว น้ำสาวเห็นหลานนำเอ็นดูจึงส่งส้มให้ผลหนึ่ง หนูน้อย
รับมาแต่ไม่พูด ‘ขอบคุณ’ สักคำ

คุณแม่เลยเตือนสติลูกว่า

“คุณน้าให้ส้มลูก ลูกต้องพูดยังไงจ๊ะ”

ลูกสาวได้ยินก็ส่งส้มคืนให้น้าแล้วพูดว่า

“คุณน้าขา ช่วยปกปกป้องให้หนูหน่อยสิคะ”

สวนลูกชายก็ไช่ย่อย หลังจากผ่านไปอีก ๔-๕ ปี วันหนึ่ง
คุณพ่อก็พูดกับลูกชายซึ่งเรียนชั้นประถมห้าว่า “ลูกเอาแต่วิ่งเล่น ไม่
สนใจการเรียนเลย รู้หรือเปล่า ตอนที่คลินตันอายุเท่าลูก เขาก็เป็น
นักเรียนดีเด่นของโรงเรียนแล้ว”

“ผมรู้ครับ” ลูกชายตอบ “แต่พ่อคลินตันอายุเท่าพ่อ เขาก็ได้
เป็นประธานาธิบดีแล้วนะครับ”

เมื่อความรักกลายเป็นการตามใจและปรนเปรอ เด็กน้อย
ก็ค่อย ๆ กลายเป็นลูกบั้งเกิดเกล้า ขณะยังเล็กก็อาจดูน่ารัก
แต่ถ้าทั้งสองโตเป็นวัยรุ่นเมื่อไร คงดูไม่เจิดเลย คุณนิกภาพ
ออกใหม่ครับว่าทั้ง ‘คุณหมอ’ และ ‘คุณวิศวกร’ นี้จะเชี่ยวชาญ
ไหน?

อ่านหนังสือแล้วร้องไห้

พอถึงตอนที่พี่สาวของพระเอกขึ้นไปยืนบนราวสะพาน นารีก็เริ่มร้องไห้ เธอรู้คำตอบอยู่แล้วว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อจากนี้ เพราะก่อนหน้านี้เธอเคยอ่านมาหลายครั้งแล้ว พี่สาวถูกกดดันจากสังคมจนคิดฆ่าตัวตาย ทั้ง ๆ ที่น้องชายแอบมองอยู่ในพุ่มไม้แต่เขาก็ไม่ห้าม เพราะเขารู้สึกทั้งสมหวังและสูญเสียพร้อมกัน นารีรู้สึกโกรธน้องชาย ใจบ้ำมนุชย์เอ๊ย เธอนึกอยู่ในใจขณะที่น้ำตาไหลลงมาตามร่องแก้ม บ้าเอ๊ย ...

น้ำตาของนารีไหลลงต้องแผ่นกระดาดตรงหน้า หยดน้ำตาที่ปรากฏทำให้อารมณ์กดดันลดลง

“นี่เรากำลังร้องไห้”

นารีถามตัวเองด้วยความแปลกใจ

“ร้องได้ทุกทีสิน่า”

เธอปนกับตัวเอง

เสียงลูกสาวเดินตึง ๆ เข้ามาในบ้าน

“แม่ ๆ”

เธอหันหน้ามาหาลูก น้ำตาที่คลอคลออยู่เต็มดวงตาปรากฏ แก่นัยน์ตาของผู้อายุน้อยกว่า

“แม่เป็นอะไรไปนะ” เสียงลูกสาวถาม แต่พอมองเห็นหนังสือ
ที่อยู่ในมือ ลูกสาวก็ทำเสียงสูง

“เอาอีกแล้ว อ่านเล่มนี้อีกแล้ว”

“เออ” แม่ยกมือขึ้นเช็ดน้ำตา “ไม่รู้เป็นยังไง อ่านทีไรร้องไห้
ทุกที”

ลูกสาวหัวเราะ “หนูไม่เห็นว่ามันจะ ‘โดนใจ’ ตรงไหนเลย”

แค่นั้นเองอารมณ์โศกเศร้าของนารีก็เปลี่ยนไป เสียงต่อว่าลูก
สาวดังลั่น “คนไม่เคยอ่านหนังสือ เอาแต่ฟังเพลง จะไปรู้รสชาติ
ของหนังสือได้ยังไง”

“แม่ก็เหมือนกันแหละ” ลูกสาวว่า “ไม่รู้รสชาติของดนตรี
งานศิลปะชั้นเยี่ยม ไม่ต้องอ่านหนังสือหรอกแม่ ฟังเพลงก็ร้องไห้ได้”

พอบ้านเดินมายืนอยู่หน้าประตู ออกปากห้ามทัพเมื่อเห็นว่า
คู่กรณีเริ่มถอยห่างศิลปะคนละแบบในบ้านเดียวกันเสียแล้ว

“เหมือนกันแหละ” เขาว่า “ไม่รู้จะทะเลาะกันไปทำไม”

นารีได้คิด ลูกสาวเดินลับหายเข้าห้องไปแล้ว แต่นารีก็ยัง
สงสัยตัวเองไม่หายว่าทำไมต้องร้องไห้ทุกครั้งเมื่ออ่านนวนิยายเรื่องนี้

หลวงตาเป็นพระแก่ ๆ ที่วัดชานเมือง ที่เพื่อนรักของนารีเคย
พาไปกราบครั้งหนึ่ง กราบแล้วนารีก็ติดใจ เพราะท่านเป็นพระ
ปฏิบัติที่ถูกจริตนารีเป็นอย่างยิ่ง พุดจาตรงไปตรงมา และดุเสียงดัง
ทุกครั้งทีไป นารีจึงมักตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบตรง ๆ จากท่าน
เรื่องอ่านหนังสือแล้วร้องไห้จึงเป็นประเด็นล่าสุด

เมื่อหลวงตาฟังเรื่องจบลงก็หัวเราะหึ ๆ

“คนบ้าดี อ่านหนังสือแล้วร้องไห้”

หลวงตาว่า

“นั่นแหละเจ้าคะ ก็อยากหายบ้า ทำอย่างไรดีคะหลวงตา”

หลวงตาทวีเราะเสียงดัง

“อ่านก็อ่านสิ ทำไมต้องไปบ้าด้วย ตัวหนังสือมันก็คือตัวหนังสือ นี่มันไม่ได้อ่านแบบตัวหนังสือนะสิ มันอ่านแบบเอาตัวเองเข้าไปจับ สงสารมัน สงสารตัวเอง”

นารีอดหัวเราะไม่ได้

“หลวงตาไม่เคยอ่านหนังสือแล้วร้องไห้เลยหรือเจ้าคะ”

หลวงตาทวีเราะ ครวญนี้ดังกว่าปกติ

“เคยสิ อ่านแล้วร้องไห้เวทนาตัวเองที่ทำไมเพิ่งจะมาอ่านหนังสือเล่มนี้ ทั้งที่หนังสือเขาเขียนมาตั้งนานแล้ว เหมือนกับพระธรรมของพระพุทธเจ้านั้นแหละ แก่จนจะเข้าโลงแล้วยังไม่ได้รู้ก็มีเยอะแยะไป”

“โอ๊ย” นารีร้อง “เทศนาอีกแล้ว หลวงตาจะให้อ่านหนังสือธรรมะอีกละสิ”

“แน่นอน” หลวงตาว่า “โยมนารีนะแก่แล้วนะ ทำไมยังอ่านหนังสือเด็ก ๆ อยู่ อ่านแล้วร้องไห้ร้องไห้ไม่เลิกไม่รา เพราะเอาจิตเข้าไปจับ สมมติตัวเองเป็นตัวนั้นตัวนี้ เวทนาสงสาร หนังสือเขาก็เขียนเรื่องชีวิตนั้นแหละโยม เขาเอาชีวิตมาถอดมาเขียน โยมไม่ได้อ่านหาชีวิต แต่โยมไปอ่านเป็นชีวิต แล้วมันจะไม่ร้องไห้ร้องไห้ได้ยังไง”

“อ้าว” นารีว่า “ก็แสดงว่าเข้าถึงศิลปะไงเจ้าคะ มีอารมณ์ร่วมกับสิ่งสร้างสรรค์ของมนุษย์ เขาเก่งแค่ไหนที่สามารถทำให้คนอ่านน้ำตาไหลได้ จริงไหมเจ้าคะ”

“มันเข้าถึงได้ แต่มันต้องรู้ทัน ไม่ใช่เข้าถึงแล้วพุ่มพวย เธอ
เขาเก่ง เธอเก่ง ก็ร้องไห้จึงมีอารมณ์ แทนที่จะเจอชีวิต ชีวิตคือ
อะไร ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของเหยื่อชีวิตไปแล้ว”

“แหม...วันนี้หลวงตาเทศนาเรื่องยาก” นารีหัวเราะ นึกว่า
หลวงตาจะหยุด แต่หลวงตากลักรุกหนัก

“พออยากเข้าหน่อยก็ไม่อยากทำความเข้าใจ ชอบเข้าใจเอา
แต่เปลือกแล้วก็ร้องไห้ร้องให้”

นารีหยุดยิ้ม ทำเสียงจริงจัง

“หลวงตาจะให้อ่านอะไรก็ว่ามา จะได้ตั้งต้นถูก”

“หนังสือที่ควรอ่านสิ”

“หนังสืออะไรละเจ้าคะ”

“เยอะเยอะไป หนังสือธรรมะดี ๆ มีตั้งหลายเล่ม”

“ก็ไม่อยากอ่านนี่ หลวงตาไม่รู้หรือไง หนังสือพวกนั้นนะ
ชอบสั่งชอบสอนด้วยภาษาบาลี”

“เรามันโง่งนี่ เขาก็ต้องสอนสิ”

“ไม่เอา ๆ หลวงตาแนะนำมาดีกว่าว่าจะให้อ่านหนังสืออะไร
เอาให้อ่านแล้วโดนใจนะหลวงตา”

นารีลองใช้ภาษาวัยรุ่นของลูกบ้าง

หลวงตามองหน้าจริงจังของนารีแล้วว่า

“ไม่ชอบอ่านหนังสือธรรมะเลยรี”

“เจ้าคะ” นารีว่า

หลวงตาหันไปทางชั้นหนังสือแล้วค้นทุกกักอยู่พักหนึ่ง ในที่สุด
ก็หยิบหนังสือปกดำ ๆ เก่า ๆ เล่มหนึ่งมาวางตรงหน้า “เอ้า อ่านเล่มนี้”
ท่านว่า

นารีหยิบหนังสือเล่มใหญ่เล่มนั้นมาดู เห็นตัวหนังสือว่า พุทธ-
ธรรม ตัวเบ้อเร่อ พร้อมชื่อผู้แต่ง พระธรรมปิฎก เธอก็กว้างหนังสือ
ลง

“ไม่เอา แค่อีกก็ยากแล้ว”

“คนมันอวดใจ” หลวงตาว่า “เห็นแค่อีกก็ว่ายากได้ รู้ได้ยังไง”

นารีหัวเราะหะ ๆ ค่อยเอื้อมไปหยิบหนังสือเล่มนั้นกลับคืน
มาใหม่

“เอาไปอ่านซะ โยมจะได้เข้าใจชีวิตมากขึ้น”

นารีพลิกหนังสือไปมา แล้วก็ไปหยุดอยู่ที่ข้อความในหน้า
หนึ่งที่ว่า “การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้า ทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติ
ให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริง ๆ ในโลกนี้ และเริ่มแต่บัดนี้
ความรู้ในหลักที่ว่า มัชฌิมนธรรมเทศนาที่ดี การประพฤติตามมรรคา
ที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทาที่ดี เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสภาพ
และระดับชีวิตอย่างไร สามารถเข้าใจและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์
ได้ ตามสมควรแก่สภาพและระดับชีวิตนั้น ๆ ”

“ท่าทางจะดีนะเจ้าคะ” นารีว่า

“ไม่ใช่ท่าทาง นี่เป็นหนังสือของท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก
เชียวนะ ดีทีเดียวละ โยมแກ້ร็องให้หนัก ควรอ่านเสีย”

ว่าแล้วหลวงตาก็นั่งเฉยไม่พูดอะไรอีก อันเป็นสัญญาณว่า
หมดเรื่องพูดแล้วให้กลับไปได้ นารีรีบก้มลงกราบลา

ขณะเดินอยู่กลางซอย เธอนึกอยู่ในใจว่า

“เอาละ วันนี้จะอ่านหนังสือธรรมะเสียที”

(อ่านต่อฉบับหน้า)

ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด

ขณะนี้ดิฉันกำลังทุกข์ใจอย่างยิ่ง รู้สึกเหมือนตัวเองกำลังว่ายน้ำอยู่ในน้ำร้อนเดือด ๆ หนีไปทางไหนก็เจอแต่ขอบกระทะ เพิ่งรู้ว่าการศึกษาในระดับปริญญาเอกช่วยอะไรไม่ได้เลย ทั้งที่ตลอดเวลาดิฉันมีความมั่นใจในตัวเองสูงมาก ทั้งระดับความรู้ทางโลกที่ตัวเองร่ำเรียนมา และความรู้ทางธรรมที่ดิฉันทุ่มเทให้กับการทำบุญอย่างยิ่ง แต่แปลกไหมคะที่ดิฉันไม่อาจหนีจากกองทุกข์ใหญ่ในใจได้

หลายครั้งที่ดิฉันกลับมาตั้งคำถามและมองรอบ ๆ ตนเอง ดิฉันอยู่ในบ้านหลังใหญ่ มีครอบครัวที่พร้อมหน้า มีหน้าที่ทางการทำงานดีได้รับการนับหน้าถือตา และนอกจากนี้ดิฉันก็นั่งสมาธิทุกวัน แต่แปลกมากที่ดิฉันไม่เคยรู้สึกที่ตนเองเป็นอิสระจากอะไร ๆ ที่รุมล้อมรอบตัวอยู่ในขณะนี้เลย ดิฉันเริ่มสงสัยตัวเองว่าทำผิดตรงไหน? ความทุกข์ที่มีอยู่ในขณะนี้ เป็นเพราะดิฉันยังภาวนาไม่พอใช่หรือไม่? ขอได้โปรดช่วยหาทางออกให้ด้วยค่ะ

เข็มแดง

ตอบ คุณ ‘เข็มแดง’

คนมีการศึกษาอย่างคุณดูน่าเป็นห่วงนะคะ ขออนุญาตนำคำ

สอนของท่านอาจารย์พระธรรมปิฎก ที่เคยมาแสดงธรรมที่เสถียรธรรมสถาน ให้กับผู้ที่สนใจในการภาวนา ในหัวข้อเรื่อง ‘การภาวนากับคนรุ่นใหม่ในโลกปัจจุบัน’ มาเล่าให้คุณฟัง ซึ่งท่านอาจารย์ได้แสดงธรรมไว้ว่า

คำว่า ภาวนา เป็นคำที่มีความหมายกว้างมากในพระพุทธศาสนา กล่าวได้ว่าข้อปฏิบัติในทางพุทธศาสนาทั้งหมดรวมอยู่ในคำว่าภาวนา เพราะพุทธศาสนานั้นมองมนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก เมื่อฝึกแล้วก็เป็สัตว์ที่ประเสริฐ ถ้าไม่ฝึกก็ไม่ประเสริฐ

ภาวนา แปลว่า การทำให้เป็น ให้มี หมายความว่า สิ่งใดยังไม่เป็นก็ทำให้เป็น สิ่งใดที่ยังไม่มีก็ทำให้มี สิ่งที่จะให้เป็นให้มีมัน ต้องมีความหมายพิเศษอยู่ที่ว่ามันมีประโยชน์แก่ชีวิตของเรา พอเราเป็นในทางที่ดี มันก็เจริญขึ้น เพราะฉะนั้นคำว่าภาวนาที่แปลว่าให้เป็น ให้มัน ก็เลยแปลต่อไปให้ง่ายว่า เจริญ

ดังนั้น ก็จะมีคำว่าภาวนาไปพวงท้ายสิ่งที่ดี ๆ ที่เราจะพัฒนาหรือทำให้มี ให้เป็น ให้เจริญขึ้นมา อย่างเช่นจะทำให้เมตตาเจริญขึ้นในจิตใจ เราก็ปลูกฝัง พัฒนาเมตตา ก็คือ เมตตาภาวนา แปลเป็นภาษาไทยว่า เจริญเมตตา ถ้าจะเจริญกุศล ภาษาบาลีใช้คำว่า กุศลภาวนา แปลว่าการ เจริญกุศล คือการทำกุศลให้เจริญเพิ่มพูน หรือสมาธิก็ใช้ภาวนาเต็มเข้าไปก็เป็น สมาธิภาวนา แปลว่า เจริญสมาธิ ส่วน การเจริญปัญญา ให้รู้แจ้งความจริงของสิ่งทั้งหลายตามธรรมชาติ เราก็เรียกว่า เจริญวิปัสสนา หรือ วิปัสสนาภาวนา นั่นคือจะไปเจริญอะไร ทำอะไรให้เกิด ให้มี ให้ดีขึ้นก็เป็นภาวนาหมด ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องมานั่งสมาธิเท่านั้น ในความหมายที่กว้างที่สุด

คือข้อปฏิบัติที่ดิงามทั้งหมดในพุทธศาสนา เรียกว่า ภาวนา

กล่าวอีกประการหนึ่งคือ ข้อปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนาคือ การเรียนเรื่องภาวนา ภาวนานั้นเป็นกิจต่อมรรค และมรรคนั้นอยู่ใน อริยสัจข้อที่ ๔ (ทุกข์, สมุทัย, นิโรธ และ มรรค) ในอริยสัจแต่ละ ข้อจะได้แสดงกิจหรือหน้าที่ไว้ ซึ่งกิจหรือหน้าที่ต่ออริยสัจนั้นเป็น สิ่งที่สำคัญมาก คนที่จะบรรลุผลของอริยสัจได้ จะต้องปฏิบัติต่อ อริยสัจให้ถูกต้อง กิจคือหน้าที่ ดังนั้นเมื่อรู้อริยสัจแล้วต้องรู้จักใน อริยสัจด้วย ความสำคัญคือ ต้องตั้งคำถามว่ากิจหรือหน้าที่ต่อ อริยสัจทั้ง ๔ ตามลำดับข้อนั้นเป็นอย่างไร ?

ข้อ ๑ **ทุกข์** อริยสัจคือ ความเป็นทุกข์ เช่น เดียวนี้คนเรียนได้ ปริญาตรี โท เอก ก็คือการเรียนรู้อยู่แค่ทุกข์เท่านั้น กิจอริยสัจข้อ นี้คือ ปริญา แปลว่า กำหนดรู้ รู้เข้าใจให้ถูกต้อง เป็นหน้าที่ต่อทุกข์ ยังไปไม่ถึงขั้นต่อไปของอริยสัจ

ข้อ ๒ **สมุทัย** อริยสัจคือ เหตุเกิดแห่งทุกข์นั้น กิจอริยสัจคือ เราต้องละ ต้องกำจัดเหตุที่เกิดทุกข์นั้น

ข้อ ๓ **นิโรธ** อริยสัจคือ ความดับทุกข์ กิจอริยสัจคือ ต้อง ทำความดับทุกข์ และภาวะไร้ทุกข์นั้นให้แจ้ง

ข้อ ๔ **มรรค** อริยสัจคือ หนทางไปสู่ความดับทุกข์ กิจอริยสัจ เป็นสิ่งที่ต้องภาวนา ดังนั้น ภาวนาก็คือกิจต่อมรรคทั้งหมด คือกิจ ที่นำไปสู่ความดับทุกข์ การทำภาวนาก็คือ การปฏิบัติหน้าที่ให้ถูก ต้อง

การทำงานของอริยสัจ ๔ คือ พระพุทธเจ้าสอนทุกข์ไว้ สำหรับไม่ได้ให้เราเป็นทุกข์ แต่สอนทุกข์ให้รู้จักเท่าทันทุกข์ ถ้า คนไม่รู้เท่าทันทุกข์จะแก้ไขทุกข์ไม่ได้ คนที่มัวแต่หนีทุกข์ ไม่เผชิญหน้า

‘ไม่ยอมรับรู้ ไม่ยอมศึกษา ไม่ยอมเข้าใจ จะแก้ไขทุกข์ไม่ได้’ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงสอนให้เรา รู้เท่าทัน ศึกษาให้รู้จริง ถ้ารู้ทันแล้วก็สามารถจัดการกับทุกข์ได้ แต่ไม่ได้สอนให้เราทุกข์ **ทุกข์เป็นสิ่งที่สำหรับปัญญา** สำหรับการปฏิบัติมันอยู่ที่ **มรรค** ซึ่งเมื่อปฏิบัติแล้วก็จะห่างทุกข์ไปตามลำดับ สุขมากขึ้น...มากขึ้นจนกระทั่งไม่มีทุกข์เหลืออยู่เลย คนที่สุขมากขึ้นนี้ทุกข์จะน้อยลง ดังนั้น ในเชิงของความรู้ด้วยปัญญาแล้วเรารู้เท่าทันทุกข์ ในเชิงปฏิบัติ เราจะเข้าถึงสุขมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ดังนั้น ภาวนาจึงเป็นกิจต่อมรรคทั้งหมด ดังที่กล่าวมาแล้ว

พระพุทธเจ้าจัดเป็น ๔ อย่าง คือ ภาวนา ๔

หนึ่ง กายภาวนา แปลว่าเจริญกาย เจริญกายที่ใช้ภาษาปัจจุบันก็เป็นพัฒนากาย

สอง ศิลภาวนา พัฒนาศิล เจริญศิลป ทำศิลปให้งอกงามขึ้น ให้เป็นให้มีขึ้น

สาม จิตตภาวนา เจริญจิต คือทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้น

สี่ ปัญญาภาวนา ทำปัญญาให้เจริญงอกงามขึ้น

สำหรับในรายละเอียด กายภาวนา แปลว่าพัฒนากาย ทำกายให้เจริญ ซึ่งไม่ใช่ที่เรามุ่งทำร่างกายให้ใหญ่โต การพัฒนากายกินอาหารมาก ๆ ทำร่างกายให้เจริญ แข็งแรง ใหญ่โตเป็นเพียงส่วนหนึ่ง พัฒนากายในที่นี้ต้องมีความหมายว่าพัฒนาอย่างไรมันจึงเป็นคุณเป็นประโยชน์ คือต้องพัฒนาความสัมพันธ์ของตัวเรากับวัตถุทั้งหลาย เพราะเราต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุ ก็ต้องปฏิบัติต่อวัตถุเหล่านั้นให้ถูกต้อง วัตถุเหล่านั้นก็คือสิ่งแวดล้อม เริ่มที่ใกล้ที่สุดก็คือปัจจัย

๔ เพราะฉะนั้นคนเราต้องปฏิบัติต่อบัจจัย ๔ ให้ถูกต้อง คือสัมพันธ์กับบัจจัย ๔ ในทางที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์ ทำให้ชีวิตนี้ดีงาม บัจจัย ๔ ก็มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เราก็ต้องใช้ให้เป็นอย่างอาหารนี้ก็ต่อบริโภคเป็น คือบริโภคแล้วเกิดคุณประโยชน์แก่ร่างกาย แก่ชีวิต ไม่ใช่ว่าบริโภคไปแล้ว ทำให้เกิดโรค ทำให้เกิดภัย คนที่กินไม่เป็น บริโภคไม่เป็นคือกินไปตามตัตถหา หมายความว่ากินไปตามออรอย ตามรสชาติ ต้องการสนองความอยากในรสของมัน ไม่ได้คำนึงว่าจุดมุ่งหมายของการบริโภคหรือการกินอาหารนั้นคืออะไร กินแล้วก็เสียสุขภาพ กินอาหารที่ไม่มีคุณค่า ไม่มีประโยชน์ อย่างนี้เรียกว่าไม่รู้จักปฏิบัติต่ออาหาร อันนี้ก็แสดงว่ายังไม่มีการภาวนา

ขั้นแรกของการบริโภคคือเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพดี เราจะได้เอาร่างกายนี้ไปดำเนินชีวิตที่ดีงาม ไปทำสิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ เจริญกุศลยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถ้าเรารับประทานอาหารด้วยความมุ่งหมายอย่างนี้ เราก็รับประทานพอดี เกิดเป็นมัชฌิมาปฏิปทา เรียกว่ารับประทานด้วยปัญญา รู้จักพิจารณา รู้จักความมุ่งหมายในการกิน ในการบริโภค แต่อาหารนี้ก็เริ่มเป็นภาวนาแล้ว

ขั้นต่อไปเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุ เพราะว่าปัจจุบันมีความเจริญด้านเทคโนโลยี ต้องใช้เทคโนโลยีให้เป็น ทำอย่างไรจะใช้แล้วไม่เกิดโทษต่อชีวิต ทำให้เกิดคุณค่าเป็นประโยชน์ ไม่ทำให้อุกุศลเพิ่มพูน คนยุคนี้ต้องภาวนาเรื่องนี้ อย่าได้มองข้ามไปเป็นอันขาด

ศีลภาวนา ในชีวิตของเราทุกวันนี้คือการเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ในสังคม จึงต้องมีการภาวนา คือการฝึกฝนอบรม ทำชีวิตให้ดีขึ้นใน

ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือทำอย่างไรจะอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ได้ดี ศิลภาวนาจะมีศีล ๕ เป็นต้น คำว่าศีล ๕ ก็เป็นเพียงส่วนย่อยส่วนหนึ่งในศีล เป็นส่วนที่เราสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ภายนอก ในการที่จะอยู่โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สังคมจะอยู่ได้ดี เพราะแต่ละคนมุ่งที่จะแสวงหาวัตถุเอามากิน มาใช้ และร่วนวายอยู่แต่เรื่องเหล่านี้ ในเมื่อเราคิดหาสิ่งเหล่านี้มาบริโภค มาเสพ มาบำรุงบำเรอ แต่ละคนก็คิดจะเอาให้มาก ทำให้แก่งแย่งกัน เกิดการเบียดเบียนข่มเหง คนมีกำลังน้อย โอกาสน้อย ความสามารถน้อยก็เสียเปรียบ ก็เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน คนที่แข็งแรงกว่ามีอำนาจ มีความสามารถมากกว่า มีโอกาสมากกว่า ก็ได้เปรียบกอบโกยเอาเข้ามาให้แก่ตัวเอง ทำให้คนอื่นมีความเดือดร้อน พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสหลักศีล ๕ เข้ามาเป็นมาตรฐานสำหรับเป็นกรอบกันเอาไว้ จะหาวัตถุมาเสพบำรุงบำเรอกันไปอย่างไรก็ขอย่าให้ละเมิดกรอบศีล ๕ นี้ คุณก็อยู่กันได้ สังคมก็พลอยอยู่กันได้ มีความสุขกันตามสมควรแก่อัตภาพ ในการอยู่ร่วมกันจะไม่เบียดเบียนกันเกินไป แต่การที่จะมีความสุขดี ก็ต้องพัฒนาต่อไปในขั้นจิตและขั้นปัญญา ศีล ๕ ไม่ใช่หลักประกันความสุข แต่เป็นเพียงหลักประกันสำหรับสังคมให้อยู่กันได้นั่นเอง โดยคนเราต้องพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในทางที่ไม่เบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อน และช่วยเหลือเกื้อกูล ร่วมมือกัน

จิตตภาวนา แปลว่า การพัฒนาจิตใจ หรือทำจิตให้เจริญ ออกงาม โดยจะมีวิธีการเชื่อมโยงให้ระดับกาย ระดับศีลมาเกื้อกูลต่อ

จิต ตลอดจนด้านปัญญา กล่าวคือในการภาวนาทั้ง ๔ ด้านนี้โยงกัน
ไปหมด ไม่ใช่จะทำไปที่ละอย่าง แต่ต้องสัมพันธ์กันหมด อย่าง
การพัฒนาเรื่องศีล การที่เรามีศีล ๕ จิตใจก็สบาย ตนเองดำเนินชีวิต
สุจริตก็มีความปลื้มปิติในชีวิต มีความอิมใจในการดำเนินชีวิตที่ไม่
ก่อความเดือดร้อนเบียดเบียนสังคม ชีวิตของเราสุจริต กาย วาจา ใจ
ดีงาม เราก็มีความอิมใจ อย่างน้อยจิตใจก็ไม่วุ่นวาย ไม่เดือดร้อน
เพราะความหวาดระแวง เป็นต้น อันนี้ก็เอื้อต่อการที่จิตใจเจริญ
งอกงามด้วยความสุข

จากนั้นก็ฝึกตนเองให้มีความสุขอย่างเรียบง่าย เป็นอิสระ
จากวัตถุ เมื่อก่อนนึกว่าเราเก่ง หาเงินเก่ง หาเงินคล่อง หารัตนุได้มาก
ข้าวของมีมากมายในบ้าน เต็มไปหมด โดยไม่รู้ตัวว่าความสุขของ
เราไปขึ้นต่อสิ่งเหล่านั้น จนกระทั่งความสุขของเราไม่มีอยู่ในตัวเอง
ไปขึ้นอยู่กับสิ่งของภายนอก ถ้าสิ่งของเหล่านั้นไม่มีแล้ว ทุกข์มากเลย
เราเคยพิจารณาไหม แต่ก่อนเราไม่มีมันทำไมเราสุขได้ ตอนนี้อยู่
ขาดมัน เราเป็นทุกข์ แสดงว่าเรากำลังสูญเสียอิสรภาพ เพราะ
ความสุขของเราไปฝากไว้กับวัตถุภายนอก ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านั้น
หาความสุขไม่ได้ นี่คือการที่หมดอิสรภาพและการที่ไม่สามารถพึ่ง
ตัวเอง แต่ถ้าได้ฝึกตัวเองไม่ให้เป็นคนที่สุขยาก เราก็เป็นคนสุข
ง่ายขึ้น ส่วนคนประเภทที่เก่งในการหารัตนุมาเสพมาบำรุงบำเรอจิตใจ
จะเป็นคนที่สุขยากขึ้น ยิ่งอยู่ในโลกนานก็เป็นคนที่สุขยากขึ้นทุกที
ถ้าเราหมั่นถามตัวเองว่าเราเป็นคนสุขยากหรือเปล่า แล้วเราจะได้ดี
ถ้าเราพัฒนาชีวิตถูกต้องเราก็เป็นคนสุขง่ายขึ้น เมื่อได้วัตถุมาเราก็
ยิ่งสุขสบาย ถ้าเราเป็นคนสุขยาก ได้วัตถุมาเท่าไรก็ไม่สามารถสุข
มากขึ้น เพราะความสามารถที่จะมีความสุขลดลงไปทุกที เป็นศูนย์

เท่าเดิมเพราะบวก ๑ ลบ ๑ คือเป็นศูนย์ตลอดเวลา ฉะนั้นคนที่พัฒนาถูกต้องก็คือต้องพัฒนาจิตใจให้มีความสามารถที่จะมีความสุขมากขึ้น เป็นคนที่สุขง่ายขึ้น

จากการพัฒนาทางด้านจิตใจ ก็มีการพัฒนาคุณธรรม คือ ทำจิตใจให้มีเมตตา กรุณา มีศรัทธาเพิ่มขึ้น มีความเคารพศรัทธูกตเวทีก่อน พัฒนาให้จิตใจงอกงาม เพื่อส่งผลดีต่อความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ยกตัวอย่าง พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ชีวิตมนุษย์ทั่วไปโดยเฉพาะคนผู้สละตัวอยู่กับวัตถุ การหาความสุขจากวัตถุ คนเรายุ่งอยู่กับ 'ได้กับเอา' จนเพลิน เพราะฉะนั้นก็สอนหลักปฏิบัติในพุทธศาสนาข้อต้นที่สุด เริ่มต้นด้วยทาน เพราะชีวิตของคนทั่วไป รุนวายเป็นการแสวงหาวัตถุ ท่านจึงเอาการให้มาคู่กับการได้ แต่การให้นั้นจะทำได้อย่างไร ถ้าจิตใจไม่พร้อม เพราะการให้บางคนจะคิดว่าเป็นการเสีย และเมื่อสูญเสียก็ทุกข์ จึงต้องพัฒนาจิตใจด้วยการทำจิตใจให้ถูกต้อง เวลาให้เราจะได้เกิดสภาพจิตใจที่ดี เวลาที่คิดจะได้เรามักมองเพื่อนมนุษย์เป็นคู่แข่งหรือเป็นเหยื่อ แต่พอคิดจะให้เราจะเริ่มเอาใจใส่ชีวิตจิตใจเขา เริ่มมองเขาในทัศนะใหม่ จะเห็นความสุขความทุกข์และเกิดความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ ทำใจให้บริสุทธิ์ เราจะเห็นชีวิตที่เป็นจริงของเขา รับรู้สุข ทุกข์ของเขา เมื่อเห็นเขาทุกข์ก็สงสาร อยากจะช่วย พอช่วยไปแล้ว เห็นเขาสุขเราก็สุขด้วยนี่คือเมตตา

เมตตาคุณธรรมคือความรัก ความปรารถนาดี ความอยากให้คนอื่นเป็นสุข แต่ก่อนนี้เราไม่เคยมีความสุขแบบนี้ เราต้องได้ต้องเอาเราจึงจะมีความสุข พอมีเมตตาขึ้นมา เราสุขเมื่อเห็นคนอื่นสุขด้วย ก็เลยมีความสุขจากการให้ การให้ที่เคยเป็นความทุกข์นั้น

กลายเป็นความสุข ฉะนั้นเราจึงได้ความสุขชนิดใหม่ ถ้าผู้ใดมีสภาพจิตอย่างนี้คือได้ความสุขจากการให้ หรือว่าเมื่อการให้เป็นความสุขนั้นคือเกิดคุณธรรมเมตตาขึ้นแล้ว

ความสุขจากการได้การเอาเป็นความสุขแบบแย่งชิง คนหนึ่งสุข คนหนึ่งทุกข์ แต่ความสุขจากการให้ จะเมตตาแล้วสุขด้วยกัน สุขทั้ง ๒ ฝ่าย จากนั้นก็เกื้อกูลต่อสังคม ชีวิตที่อยู่ร่วมกันก็ดี ศิลกก็ดีด้วย ตอนนี้อย่างไม่ต้องไปตั้งใจดเว้นแล้ว ศิลจะมาเอง เราเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ ไม่เบียดเบียน เราก็ทำให้ชีวิตสังคมเป็นสุข ตัวเราก็สุข สังคมก็เป็นสุข การพัฒนาในพุทธศาสนานั้นมีความสัมพันธ์กัน แม้แต่เมตตาภิโยงจากจิตไปสู่พฤติกรรม คือการให้ทาน การเกื้อกูลต่อสังคม พระพุทธเจ้าเน้นทานทั้งในแง่ช่วยสังคมและภายใน คือให้เราได้ฝึกฝนพัฒนาจิตใจของเรา

ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือมองเพื่อนมนุษย์ด้วยความรู้ความเข้าใจ เห็นสุขเห็นทุกข์ของเขา ปัญญาเราก็เจริญอกงาม เราพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตนี้ เนื่องจากอยู่ในธรรมชาติแวดล้อม เนื่องจากผู้อื่น สุขทุกข์ของเราและเพื่อนมนุษย์อาศัยซึ่งกันและกัน สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นก็ทำให้สิ่งอื่นเกิดขึ้น สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นในทางดี ส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ถ้าสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นในทางที่ไม่ดี ก็ส่งผลไม่ดีต่อสิ่งอื่น เมื่อเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ก็จะมีปัญญามองกว้างออกไป สามารถปรับการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมให้ถูกต้องขึ้น จนกระทั่งรู้เข้าใจโลก ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติ จะไปเอาความอยากของเราเป็นตัวกำหนดไม่ได้ เพราะจะกลายเป็นกระแสตันหาที่เราสร้างขึ้นมา

กระแสต้นหาคือ กระแสความอยากของมนุษย์ซึ่งเป็นของปรุงแต่ง
สิ่งที่แท้จริงคือกระแสเหตุปัจจัยของธรรมชาติที่สามารถเข้าไป
ถึงได้ด้วยปัญญา ดังนั้น แทนที่จะสร้างกระแสต้นหาเราก็ไปสร้าง
กระแสปัญญา ทั้งนี้กระแสต้นหาจะขัดแย้งกับกระแสกฎธรรมชาติ
ตลอดเวลา เราย่อมจะแพ้ทุกที แล้วเราก็ทุกข์ แต่พอสร้างกระแส
ปัญญา กระแสปัญญามันรู้ตามเหตุปัจจัย กระแสปัญญาของคน
มันกลมกลืนไปกับกระแสเดียวกับกระแสเหตุปัจจัยของธรรมชาติ
พอมันกลืนเป็นกระแสเดียวกันเราไม่ทุกข์ นี่เรารู้ตามความเป็นจริง
เหตุปัจจัยเป็นอย่างไรปัญญาเรารู้ไปตามนั้น กระแสปัญญา กระแส
เหตุปัจจัยของธรรมชาติเป็นอันเดียวกัน กลมกลืนประสานกัน ตอน
นี้สบาย ดำเนินชีวิตสอดคล้อง และพอรู้เท่าทันความจริงของสิ่ง
ทั้งหลายเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งทั้งหลายมันเป็นไปตามกฎ
ของมันอย่างนั้น เพราะฉะนั้น ทุกข์ในธรรมชาติก็มีอยู่ตาม
ธรรมชาติของมัน ไม่มาเป็นทุกข์ในใจเรา อนิจจัง ทุกขัง อนัตตานี้
เป็นกฎความจริงในธรรมชาติ เราไปแก้ไม่ได้ เราแก้ธรรมชาติไม่ได้
แต่เรามาแก้ในใจของเรา คือทำอะไรก็ไม่ให้อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
มาครอบงำจิตใจของเรา จิตใจของเราก็เป็นอิสระ นี่คือจบ นี่คือ
จิตใจที่เป็นอิสระภาพที่ท่านเรียกว่าพ้นจากทุกข์ นี่คือ ปัญญาภาวนา

ภาวนา ๔ ของพระพุทธเจ้านี้ไม่เคยล้าสมัยเลย คุณลองนำ
คำสอนไปใคร่ครวญและฝึกฝนให้มีขึ้นในวิถีชีวิตประจำวันดูนะคะ
ฝึกเจริญสติกับการเฝ้าดูชีวิตของคุณในปัจจุบันขณะ คุณรู้ว่าการ
บริโภคจะทำให้ชีวิตของคุณแข็งแรง คุณจึงต้องเจริญสติขณะบริโภค
ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ การบริโภค

อย่างมีสติจะทำให้เรามี 'พลังของชีวิต' เราควรพัฒนา พลังของชีวิต ที่มีอยู่ในตัวเราที่เรียกว่าสติให้บริบูรณ์เต็มที่ จนเป็นกำลังของสมาธิที่จะช่วยให้เรารู้ในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่รอบตัวอย่างเท่าทันความจริง คุณจะ ได้ไม่รู้สึกลึกเหมือน ว่ายวน อยู่ในน้ำร้อนเดือด ๆ

คุณมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง เพราะมีการศึกษาทางโลกในระดับสูง แต่การศึกษาอย่างนี้คุณอาจแตกฉานใน วิชา แต่ไม่ใช่ วิชา การศึกษาเป็นบ่อเกิดของทิวทัศน์ที่คุณต้องระมัดระวัง ถ้าคุณมีการศึกษาที่ส่งเสริม ทิวทัศน์ ของคุณให้เป็น สัมมาทิวทัศน์ ตัวตนของคุณก็จะเล็กลงเพราะมันลดความเห็นแก่ตัว ทุกข์ก็น้อยลง การทำบุญ อย่างมากมายแต่ขาดความเข้าใจ มันก็ไม่ใช่ทางรอด ยิ่งให้ยิ่งเอา กับ ยิ่งให้ยิ่งเบา มันคนละเรื่องกัน

ขอให้กำลังใจคุณพัฒนาพลังแห่งความตระหนักรู้เท่าทัน ปัจจุบันขณะอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะส่งเสริมให้ความรู้ทางโลกของคุณ เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ ขอให้คุณมีความรู้ท่วมหัวแล้วเอาตัวรอดนะคะ

ปฏิทินข่าวเสถียรธรรมสถาน ตลอดปี พ.ศ. ๒๕๔๒

● ศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยอานาปานสติภาวนา ●

การปฏิบัติภาวนาด้วยการใช้ลมหายใจเป็นเครื่องมือ หรือที่เรียกว่า อานาปานสติภาวนา เป็นวิธีการภาวนาที่ อบรมจิตให้เกิดความเป็นอิสระในการภาวนา ไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งใด เพราะลมหายใจมีอยู่ตามธรรมชาติ เพียงแต่ให้ รู้จักใช้ลมหายใจให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น และประโยชน์สูงสุด คือเป็นเครื่องมือภาวนาให้เกิดความสงบภายใน จนสามารถ ใคร่ครวญ และเข้าถึงสภาวะของธรรมสัจจะได้ นั่นคือเห็น ชัดอยู่ในภาวะของความเป็นอนิจจังของสิ่งทั้งปวง

● วิถีชีวิตของชุมชน ●

๐๔.๐๐ น.	ระฆังแห่งสติ
๐๔.๓๐ น.	ทำวัตรเช้า
๐๕.๓๐ น.	ธรรมรับอรุณ/สมาธิภาวนา
๐๖.๓๐ น.	บริหารกาย-บริหารจิต
๐๗.๓๐ น.	พิจารณาอาหารเช้า

๐๙.๐๐ น.	ภาวนากับการทำงาน
๑๐.๐๐ น.	ธรรมบรรยาย/สมาธิภาวนา
๑๑.๐๐ น.	พิจารณาอาหารกลางวัน
๑๒.๐๐ น.	ว่างอยู่ในปัจจุบันขณะ
๑๓.๓๐ น.	เดินเล่นอย่างมีสติ
	สนทนาธรรม/ตอบคำถาม
๑๖.๐๐ น.	น้ำปานะ
๑๗.๓๐ น.	ทำวัตรเย็น
๑๘.๓๐ น.	เสวนาธรรม-สมาธิภาวนา
๒๑.๐๐ น.	ทำความเพียรโดยส่วนตัว

เสถียรธรรมสถาน มีกิจกรรมช่วงใดบ้าง ?

- ๑ ศิลปะการพัฒนาชีวิตด้วยวิธีอานาปานสติ ทุกวันศุกร์ (เช้าเย็น) - เสาร์ - อาทิตย์
- ๑ กิจกรรมครอบครัวแห่งสติ และดนตรีแห่งสติ ทุกวันเสาร์ - อาทิตย์ สูดทำยของเดือน
- ๑ ทำบุญ ตักบาตร ฟังธรรม ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันนักขัตฤกษ์
- ๑ กิจกรรมปฏิบัติธรรมสำหรับผู้สนใจแจ้งความประสงค์เป็นกลุ่มพิเศษ

สนใจติดต่อสอบถามได้ที่ เสถียรธรรมสถาน ๒๔/๕ ซ.วัชรพล ถ.รามอินทรา ๕๕ แขวงจรเข้บัว เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐ โทรศัพท์ ๕๐๙-๐๐๘๕, ๕๐๙-๒๒๓๗, ๕๑๐-๔๗๕๖, ๕๑๐-๖๖๙๗ โทรสาร ๕๑๙-๔๖๓๓

สาวิกา

สื่อเพื่อชีวิตที่งดงามและเป็นอิสระ

...เป็นสาระ...เป็นความหมาย...เป็นกำลังใจ...เป็นเพื่อน
และเป็นของขวัญอันมีค่า...มอบสาวิกาแด่คนที่คุณรัก

- สมัครสาวิกาเพื่อตัวท่านเอง
- สมัครสาวิกาเพื่อมอบเป็นของขวัญแด่คนที่คุณรัก
- สมัครสมาชิกอุปถัมภ์เพื่อมอบสถานศึกษาทั่วประเทศ

ใบสมัครสมาชิก 'สาวิกา'

ชื่อ _____ นามสกุล _____

ที่อยู่ _____

หมายเลขโทรศัพท์ _____

อายุ _____ ปี อาชีพ _____

สถานที่ทำงาน / สถาบันการศึกษา _____

ขอสมัครเป็นสมาชิก 'สาวิกา'

เป็นเวลา ๑ ปี (๑๒ ฉบับ) ราคา ๓๖๐ บาท

๑ ปี (๑๒ ฉบับ) ยินดีจะร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนแห่งการ

เรียนรู้มากกว่า ๓๖๐ บาท เป็นจำนวนเงิน _____ บาท

เริ่มตั้งแต่ฉบับที่ _____ ปีที่ _____

โดยได้แนบ ตัวแลกเงิน ธนาณัติ เช็ค

ส่งจ่าย ปณ. จรเข้บัว ในนาม จันทนา ศรีมุกดา เสถียรธรรมสถาน

๒๔/๕ ซอยวัชรพล ถนนรามอินทรา ๕๕ ลาดพร้าว กรุงเทพฯ หรือโดยผ่าน

แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด เพื่อกองทุนสาวิกา ธนาคารกรุงเทพ จำกัด

(มหาชน) สาขารามอินทรา บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี ๑๘๗๐๖๒๖๒๔-๗

ឧបសម្ព័ន្ធ១២៧...ក២៧
ក២៧១២៧...ក២៧៧៧

